מתמחים בסיפור ובכרזה

אסופת סיפורים וכרזות
של מורים חדשים
ומתמחים בהוראה

עריכה: אורנה שץ-אופנהיימר, דיצה משכית, שרה זילברשטרום

תשע"ז - 2017

עריכה: **ד"ר אורנה שץ-אופנהיימר, ד"ר דיצה משכית, ד"ר שרה זילברשטרום**
אגף התמחות וכניסה להוראה, משרד החינוך

ריכוז התחרויות: **גב' בתיה מנדל,** אגף התמחות וכניסה להוראה, משרד החינוך

תרגום מערבית: **משרד "תרגומדיה"**

עריכת לשון: **נירית איטינגון**

עיצוב גרפי ועיצוב השער: **סטודיו צפריר**

חברי הוועדה השופטת

מתמחים בסיפור

פרופ' אביגדור שנאן, החוג לספרות עברית, האוניברסיטה העברית בירושלים

מר אליעזר שמואלי, לשעבר מנכ"ל משרד החינוך

גב' בלהה בן-אליהו, כרם - מכון לחינוך הומניסטי יהודי במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין; אפרתה - המכללה האקדמית לחינוך

ד"ר אורנה שץ-אופנהיימר, משרד החינוך

גב' בתיה מנדל, רכזת התחרויות, משרד החינוך

מתמחים בכרזה

מר דורון רבינא, אמן, אוצר ומרצה במדרשה לאמנות, המכללה האקדמית בית ברל

מר אריק כספי, ראש המסלול לתקשורת חזותית, מכללת סמינר הקיבוצים

ד"ר דיצה משכית, משרד החינוך

הוצאה לאור: **גף הפרסומים, משרד החינוך**

כתובת האתר של אגף א' התמחות וכניסה להוראה:
www.education.gov.il/staj

© כל הזכויות שמורות, אגף התמחות וכניסה להוראה, משרד החינוך

תוכן העניינים

דבר הסמנכ"ל ומנהל מינהל עובדי הוראה.....7

שער א - פתחים בסיפור: אסופת סיפורים של פורים חדשים ופתחים בהוראה

פתח דבר 10

סיפורים זוכים

מהומה רבה על לא דבר | דניאל ניסינמן 25

כיסאות | שמרית מימון.....30

מרבים בשמחה | רבקה טטרואשוילי.....32

אני מורה | סאלם אבוכף.....37

עניין של זמן | אבי גרצמן.....41

מורה צעיר בין עושר לאושר | עדן טל.....45

קרב צייני הלייזר | יואב חיים.....50

הנגרייה | אמונה אלקובי.....53

הפרעת קשב | מיכל וייס 56

עיפרון שפיצים | חי רואי כהן.....59

סיפורים מצטיינים

באתי לחנך | נחמי אהרון 61

השתיקה - יפה שבקולות | ירון לוי.....64

"וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר" (יונה א', 4) | גינת בן חמו 69
להשתלח ולאהוב | שרון אמור 73
דז'ה וו | בת-אל גוליאן פלדמן 76
התקווה היא חלומם של אנשים ערים | הילה חסון 80
שקרנית גרועה | טל אליאל 84
משם לכאן | שרה אדנני 88
המסע אל הקשר | הילה שביט 90
הכיתה על פסגת האולימפוס | קרן סוקי 94
המסע שלי ושלה | רז מרום 98
אני ורמי הדייג | תמר גבאי 102
תלמיד של החיים | אמיר מימוני 105
סיטואציה אחת, חמש הסתכלויות שונות | מרב ניימן פולק 108
אבן קטנה מהמכתש הגדול | ליאת יעקבי 112
דיוקן עצמי | שירי מנשה 115
חמלה | גיתית שירה דהן 117
דלתות | עופר שרעבי 122
שחור, הוא אומר לעצמו | אלי מורנו 126
עולם החלומות של שיר | מלי בן סימון 130
מסע אתם קוראים לזה | יהודה שטיינמץ 134
שילוב הטוב עם המועיל | איתמר ריין 138
איש"י, במלעיל | עופר איתן 142
אובמה | מראם פלאח 144
יד ביד | אשרת אברהם 147
שלום שנה א' | נעמי פאר מושקוביץ 151

על מדע וראש הממשלה | עינב לוי 155
התינוק שלא היה | עמית דהן 159
שיעור שלמדתי מיהודה | גדי מאיר 163
המורה לספרדית | נטעלי קרפל 167

שער ב - פתחים בכרזה: אסופת כרזות של פורים חדשים ופתחים בהוראה

פתח דבר 172

כרזות זוכות

סבלנות (טגסט) | יהודית גולה 180
התמחוט | חמוטל פיירמן 182
הדרך שלך להיות מורה | נטעלי קרפל 184
גם אני תרמתי | צופיה הר-זהב 186
בגדי המלך החדשים | ליאן לדרמן 188
צבע טרי | ניר ברק רוזנצוייג 190
סטאז' - קטן עלי | אביתר אדרי 192
ארגז הכלים למורה המתחיל | נופר לוי 194
מתמחים בחינוך מציירים את העתיד | אסנת פרג'ון 196
מה שרואים מכאן לא רואים משם | הילה גיבלי איצקוביץ 198

כרזות מצטיינות

לא להאמין כמה היא יכולה לספוג | עדי חינגה 200
לגרום לילדים להתבונן ולחשוב | מיכל מרימסקי 201

ואם אדמה דורשת שימסרו לה כוח | מיכל קליימן 202
מורים את הדרך | משואה פישר..... 203
הערכת המורה | הזילה נעמה 204
ממלאת מקום ללא מקום | חופית קורן..... 205
כל מה שסטאז'רית צריכה זה מפקחת אחת שתאמין בה |
מריה צ'רנובילסקי 206
בחינוך אין שחור או לבן!! משחקים הוראה אחרת | נעה אילוז..... 207
כל מה שמורה צריך, זה ילד אחד שיאמין בו | נוי רום..... 208
תן חינוך | סיון צוקרמן 209
שנת ההוראה הראשונה | צופית תפארת 210
התמחות | ענת גולדמן..... 211
התמתחות | רבקה באשע ברזל..... 212
בזהירות!!! גן בונים | עדי אילוז כהן..... 213
בסיום העיקולים - תגיע ליעד | דפנה לוי 214
חינוך עבודה עם כל ה-❤ | שירה בקל 215
הוראה עושים באהבה | אלחנן פיניאן..... 216
מורה חדש out מורה מחדש in | אורטל פז-בן דור..... 217
ניסים של כיסים | מור גרשון 218

דבר הסמנכ"ל
ומנהל מינהל עובדי הוראה

לתקופת ההתמחות והכניסה להוראה במסלול הקריירה של המורה יש חשיבות עליונה. היא מסמנת את המעבר לא רק מהתאוריה למעשה, אלא מחיי הסטודנט לחיי העבודה המקצועית. המתמחה החדש בבית הספר חווה שינוי עמוק בכל אורחות חייו. לעתים הדבר נסתר מעיני הצוות הוותיק, שממשיך בחייו השגרתיים לכאורה.

ממצאי המחקרים בישראל ובעולם מראים שהנשירה העיקרית מתרחשת בשלוש השנים הראשונות, ואין מדובר דווקא במורים החלשים. המורים הנתונים בסיכון גבוה לפרישה הם דווקא אלו שעומדות בפניהם הזדמנויות תעסוקתיות חלופיות, ולא פעם הם המורים שהמערכת הייתה רוצה לשמר.

אגף התמחות וכניסה להוראה, בניהולה המסור של ד"ר שרה זילברשטרום, מקדם בשנים האחרונות ביצירתיות רבה תפיסה רוחבית וכוללת לקליטת המתמחים והמורים החדשים, ומציב בפני המערכת אתגרים מערכתיים חשובים:

1. קליטה של מתמחים בבתי הספר בהיקף משרה גדול יותר;
2. ליווי של מורה חונך למתמחה לאורך כל השנה וליווי של מלווה בשנה שלאחר מכן;
3. תמיכה ומודעות של המנהל, הכוללת שותפות ואחריות לתהליכי ההערכה;
4. תכניות ייחודיות לקליטת קבוצות מתמחים בבתי ספר במדד טיפוח גבוה;
5. סדנאות ליווי למתמחים שמעבירות יחידות ייעודיות שהוקמו בכל המוסדות האקדמיים להכשרת מורים;
6. רפרנטים ייעודיים לטיפול במתמחים ובמורים חדשים בכל המחוזות;
7. פרס קליטה מיטבית לבתי ספר הקולטים מתמחים בצורה ראויה לציון.

לצד הליווי המערכתי מופעלות יוזמות המזמנות למתמחים אפשרות לבטא את עצמם: תחרות סיפורים, תחרות כרזות ותחרות סרטים. התחרויות מיועדות למתמחים בהוראה המצויים בשנת עבודתם הראשונה ולעובדי הוראה חדשים, והן מאפשרות "לשמוע" ממקור ראשון את "קולם" של עובדי ההוראה המתחילים. הסיפורים, הכרזות והסרטים משקפים תמונת מצב של איכות ההיקלטות במערכת החינוך: הציפיות, הקשיים וההצלחות.

תודתי העמוקה שלוחה לכל העוסקים במלאכה: רכזי יחידות ההתמחות והכניסה להוראה במוסדות האקדמיים להכשרת מורים; רכזי ההתמחות ורכזי עובדי ההוראה החדשים; חברי ענף ההתמחות והכניסה להוראה; מובילות התחרויות - ד"ר אורנה שץ אופנהיימר, גב' בתיה מנדל וד"ר דיצה משכית; וכמובן - תודה למתמחים ולעובדי ההוראה החדשים. שאו ברכה!

איל רם

סמנכ"ל

ומנהל מינהל עובדי הוראה

שער א

מתמחים בסיפור

אסופת סיפורים
של מורים חדשים ומתמחים בהוראה

עריכה: אורנה שץ-אופנהיימר, שרה זילברשטרום

תשע"ז - 2017

פתח דבר

סיפורים היו מאז ומעולם דרך להעברת מידע, מחשבות, רעיונות, רגשות ערכים ועוד (אלבז-לוביש, 2016). הסיפור הוא ביטוי ורבלי למציאות פנימית ולמציאות חיצונית של המספר, המטעין את תוכני הסיפור במשמעות (צבר בן-יהושע, 2016). הסיפור, כגוף ידע, כולל עלילה בזיקה לזמן, למקום ולדמויות הפועלות בו (דינגוט וחרמון, 1986). יש לו הקשרים סוציולוגיים - דרך סיפורים מועברים יסודות תרבות, נורמות התנהגותיות, תפיסות חברתיות ועוד (אלאור, 2006; ספקטור-מרזל, 2008) והקשרים פסיכולוגיים - הסיפור משקף את עולמו הפנימי של היחיד, את קולו האישי ואת זהותו או זהויותיו (Schatz Oppenheimer & Dvir, 2014).

הסיפור הוא ביטוי של הכותב אשר חווה את המציאות באופן סובייקטיבי ומבקש לבטא את חוויותיו ולשתף בהן את האחר. כותבי סיפורים מודעים לרוב גם לתהליך הכתיבה - הן בהיבט העלילתי הן בהיבט הצורני - ולעתים קרובות משתפים את הקוראים בתהליכים אלה, בגלוי ובסמוי.

הסיפור הכתוב הוא לרוב מובנה ומאורגן. יש לו רצף על פני זמן, הוא סטטי, קבוע ולא נתון לשינויים לאחר שפורסם. לסיפור שבכתב יש "קהל" השומע את הקולות, מדמיין את האירועים ומלווה את רגשותיו ומחשבותיו של הכותב. הוצאת הסיפור מרשות היחיד והעברתו כסיפור מובנה וכתוב לרשות הרבים מביאה לפירושו על ידי הקורא, שגם הוא בבחינת סובייקט.

הסוגה של סיפורים הנכתבים על ידי אנשים שלא מעולם הספרות התרחבה מאוד בשנים האחרונות. במיוחד מצאנו סיפורים של בעלי מקצועות שונים. מטרת הנרטיב המקצועי היא לחשוף ידע, ללמוד מתוך ניסיונו של הכותב ולחלץ תובנות: סיפורי רופאים (מטלון ואברהמי, 2012-2013), סיפורי מסעות (אשכנזי, 2012; גלעד, 2005) וסיפורי בנקאים (כץ, 2015). סוגות אלה מלמדות כי הסיפורים הם כלי המאפשר להשמיע קול ייחודי, כלי המטעין את העיסוק המקצועי במשמעות אישית ומאפשר ליצור זהויות מקצועיות לצד הסיפור.

במהלך שתים-עשרה השנים האחרונות הוזמנו כל המתמחים בהוראה בישראל, מורים מתחילים, לכתוב את סיפור עבודת ההוראה בשנתם הראשונה. כתיבת הסיפורים מתנהלת על בסיס תחרותי. קול קורא מופץ

בקרב כל המורים המתחילים, ומי שרוצה נענה וכותב את סיפורו. ועדה אקדמית שבה חברים חמישה שופטים - אנשי ספרות וחינוך - מקיימת תהליך שיפוט אנונימי. כל שופט קורא את כל הסיפורים, ובוחר מתוכם את עשרים הסיפורים הראויים ביותר בעיניו. לאחר מכן מתכנסים חמשת השופטים ודנים יחד בסיפורים הנבחרים. הסיפורים מדורגים לפי רמת ההסכמה עליהם, ונבחנים על פי שני קריטריונים עיקריים:

- **קריטריון ספרותי:** עלילה מתפתחת, דמויות משמעותיות, כתיבה ראויה מבחינה לשונית וספרותית ומבנה ספרותי אוניברסלי ואותנטי.
- **קריטריון פדגוגי:** הרלוונטיות של ההתרחשות בסיפור לעולמם של מורים בשנת ההוראה הראשונה.

הסיפורים הנבחרים מכונסים לחוברת "מתמחים בסיפור", ועם צאתה לאור מתקיים טקס הענקת הפרסים לזוכים.

בעקבות תחרויות הסיפורים הצטבר ידע רב על אודות הנושאים המעסיקים את המורים המתחילים: בעיות משמעת, התמודדות עם הורים, עימות עם מנהל, עבודה עם ילדים בסיכון, בחינוך מיוחד, בגן ובבית הספר העל-יסודי, עיסוק בשאלות של זהות מקצועית, גבולות ההתערבות המקצועית ועוד. עוד הצטבר ידע המלמד על הדרך - האופן שבו מורים מתחילים מבטאים את הנושאים השונים המעסיקים אותם: ההיבטים הצורניים, מטפורות ספרותיות, כתיבה בלשון מקראית או בלשון חז"ל ועוד. הבנת התהליכים הרגשיים, הקוגניטיביים, המקצועיים והחברתיים שעוברים על המורים המתחילים מאפשרת עיסוק בתהליכים אלה עוד בשלב ההכשרה להוראה, וכמובן ככלי דידקטי בסדנאות ההתמחות במהלך שנת העבודה הראשונה.

* * *

הסיפורים שנבחרו מספרים לנו את הסיפור האישי של היחיד, אך בה בעת - הם מספרים על המתרחש במערכת החינוך. להלן נציג את הסיפורים הזוכים המופיעים באסופה זו:

הסיפור **מהומה רבה על לא דבר** נכתב על ידי מתמחה שהוא מורה לאנגלית בהשראת מחזהו של שייקספיר, והוא מטובל בהומור רב. מורה מחליט להתל בתלמידיו (הפעם המורה הוא שמהתל בתלמידיו, ולא ההפך).

הוא מציג את עצמו בפני תלמידי הכיתה כאציל בריטי. התלמידים, הנדהמים מדמותו, משתפים פעולה, עד שלקראת סוף השיעור המנהל נכנס והמהתלה נחשפת. מתברר שהמורה מדבר עברית רהוטה. הסיפור כולל תיאורי קרב ממלחמות היסטוריות שונות, המשמשות בבואה להתנסות הקרביות הראשונית שהמורה חווה לא כאציל בריטי אלא כמורה ישראלי הנכון אלי קרב: "הקריאות והלחשושים שככו אט-אט ונמוגו כמעט כליל לאחר דקות מספר. בדקות הללו עמד המתמחה והביט בכיתה שהשתתקה, ממש כשם שהשתתקו רובי המוסקט בקרב ווטרלו לאחר ההפסד הצורם של הצרפתים".

גם הסיפור **קרב ציינ‍י הלייזר** מתאר מפגש קרבי, דמיוני, המתקיים בזירת חדר המורים ובמרחב הבית-ספרי בין מורה ותיקה הזוכה להערכה רבה, לבין מורה מתחיל המעז לעמוד על דעתו ולדרוש ממנה יחס שונה. "קרב הציינים היה מהיר, קצר ואכזרי... כשתשו כוחותינו... הספקתי לומר: 'לעולם אל תפני אליי כאילו אני אחד מתלמידייך. את בסך הכול מורה - ותיקה ורבת ניסיון ומוכשרת [...] אבל אני לא הילד שלך, ואת תפני אליי בכבוד, ותתייחסי אליי כאל חבר לצוות'". הסיפור מזמן לא רק מפגש בין מורה ותיקה למורה צעיר, אלא עוסק גם במתח הקיים בעולמו הפנימי של המתמחה בין דמיון למציאות.

רוח קרבית נושבת גם מהסיפור **שילוב הטוב עם המועיל**, שהוא מעין סימביוזה של תוכן ערכי והנאה מנופי הארץ. על פי תפיסתו של המספר, כמורה מתחיל, הוא מתאר את תחושות השליחות, המוטיבציה והרצון שלו להשפיע על החברה באמצעות הבחירה המקצועית שלו - ההוראה. אלא שהמפגש עם המציאות הבית-ספרית שונה, וקיים פער בין הפנטזיה למציאות. הוא מבין שהוא נדרש להתכונן לקרב: "הוא הרגיש שכבר היה במצב דומה, ונזכר בימיו כחייל, בכל זאת לא מזמן. הוא הרגיש שהכניסה למסדרון היא ממש כמו כניסה לשטח השמדה, ברור לך שאתה הולך לחטוף וברור לך שהולכים להיות נפגעים...".

מדי שנה אנחנו מקבלים סיפורים המאפשרים לנו ללמוד על עבודתן המורכבת של גננות. תפקידי הגננת בגן - מרובים. היא מנהלת את הגן, מחנכת ילדים ומנהלת צוות מקצועי הכולל סייעות. גננת צעירה מקבלת את תפקיד ניהול הגן ומבקשת לנהלו **יד ביד** עם הסייעת שלה. כלפי חוץ הסייעת משתפת פעולה, אך הגננת הצעירה לא משתכנעת בכנות כוונותיה ופונה לחונכת שתסייע לה בדרכה המקצועית. "הכנתי לכל קבוצה פרח בצבע של הקבוצה בתוך עציץ קטן, וביקשתי מהסייעת להניח על כל שולחן עציץ.

הסייעת מעולם לא עשתה זאת. כאשר אני הנחתי את הפרחים על כל שולחן וקראתי לילדי אותה קבוצה שמעתי את הסייעת אומרת לגננת החונכת שלי: 'את רואה שהיא לא פועלת נכון?'" החונכת מסייעת לגננת, תומכת בה ומאפשרת לה להתפתח בדרכה המקצועית.

לגן ילדים מגיע ילד חדש עולה מאתיופיה, ובמעבר **משם לכאן** עובר תהליך של הסתגלות. הגננת, אף היא בת הקהילה האתיופית, מסייעת לו להיקלט. היא משוחחת עמו ומלמדת אותו נורמות התנהגות חדשות. הילד הקטן, שבאתיופיה כבר היה אולי רועה צאן, מעורר בה זיכרונות מעברה. היא מזדהה עם הקשיים שלו ובה בעת מודעת לקשיים שלה, למרות שהיא כבר אדם בוגר, וחיה בישראל שנים רבות: "רציתי לומר לו אלמו... אני מבינה אותך... אבל שתקתי. דיברתי מהבטן, דרך העיניים. גם לי לא היה קל בתחילת עבודתי. אלמו הוא אני, מתמודד עם תרבות אחרת, אנשים אחרים... גם אני צריכה להילחם בדעות קדומות ובהורים שחולפים על פניי כשקופה [...] או ששואלים אותי ישירות: 'מי הגננת כאן? את הסייעת?'" הסיפור מבקש להעביר מסר של תקווה ואופטימיות. הכותבת יודעת מניסיונה שגם אם הדרך לא קלה, הרי כאן מקומם - שלה ושלו.

תחושות של שונות בעקבות צבע עור כהה הן גם נושא הסיפור **אובמה**. מורה המלמדת בחברה הערבית מגלה שילד בכיתתה, שנהג להשתתף ולהיות מעורב בשיעורים, חדל לעשות זאת. היא קוראת לו ומבקשת לברר מה קרה: "לדבריו, אם ישתתף אז הילדים האחרים יכנו אותו 'אובמה', בגלל צבע עורו השחום. הוא לא רוצה שאדע שזה הכינוי שלו. זה מביך אותו. הוא בחר שלא להשתתף בכיתה כדי להימנע ממצב שבו הילדים יגידו 'אובמה משיב, אובמה משתתף'". היא בודקת עם הילד מה משמעות השם אובמה, ומתברר לה שהוא מבין שזה שם גנאי אך בעצם אינו יודע מי הוא. המורה מסבירה לו, והוא שמח לדעת על מקור השם. הוא חוזר לכיתה מלא גאווה ושמח שקוראים לו אובמה.

הסיפור **כיסאות** מתאר מורה מתחילה ואת קשיי השתלבותה בהוראה. היא מתמודדת עם ילדים, עם הורים ועם עצמה, כדבריה: "נאבקת על מקומי כמורה, כמחנכת ובעיקר כאדם". התיאור מתחדד באמצעות סיפורה על פעולה פשוטה שמתרחשת בכל כיתה יום-יום. בסופו של יום יש להכין את הכיתה לניקוי ולהרים את הכיסאות על השולחנות. המורה נותרת לבדה ומרימה את הכיסאות. לפתע נכנס לכיתה ילד ששכח את הטלפון שלו. הילד רואה את

המורה מרימה לבד, בכוחות עצמה, את הכיסאות ומסייע לה. רגישותו של הילד והתגייסותו לסייע לה מאפשרות לה לראות את עולם ההוראה ממקום אחר, חיובי ואופטימי.

מורה לערבית מתאר באמצעות שיח פנימי שלו את התלבטויותיו לגבי תפיסת תפקידו כמורה. בסיפור **אני מורה** הוא בוחן איזה סוג של מורה הוא, לאור השתנות העתים. "בזמני, במאה שעברה, מספיק היה שהמורה יעבור ליד השולחן, ואנחנו התלמידים ננקה את השולחן. כשהתלמידים לא צייתו לי ידעתי שאני לא המורה ההוא". באחד הימים הוא נכנס לשיעור ערבית של החונך שלו כדי ללמוד ממנו. הוא מגלה שהמורה טועה במידע שהוא מוסר לתלמידים. עניין זה מגביר את ספקותיו באשר לתפיסת תפקידו כמורה. כיצד ניתן למנוע העברת מידע שגוי לתלמידים? הוא מוצא דרך לשוחח עם המורה החונך על ספקותיו באשר לתפקידו של המורה שכה התלבט בו - היות אדם. במהלך השיחה המורה החונך מבין שלימד מידע שגוי, הם משוחחים על כך, לומדים זה מזה, ובדרך זו המורה מבסס את רצונו להיות מורה.

יחסית לשנים הקודמות, בשנה זו הגיעו סיפורים רבים המתמקדים בטיפול בפרט. ייתכן שהסיבה לכך היא רפורמת "אופק חדש", המייעדת זמן לעבודה פרטנית, וייתכן שהמורה המתחיל חש בודד ומזדהה עם התלמיד הבודד. בסיפורים אלה מתרחש תהליך מעניין. זיהוי הקשיים כולל תהליך של הדהוד פנימי. התנהגות הילד מעוררת במורה או בגננת זיכרונות אישיים, ואלה מסייעים לו בטיפול בקשיים של הילד.

בסיפור **התקווה היא חלומם של אנשים ערים** גננת מתארת התמודדות עם ילד שנראה יפה כמלאך, אך אגרסיבי ונתון לסערות רוח הרסניות. "ברגע אחד הוא החל לצעוק, לרוץ ברחבי הגן ולהכות כל ילד שנקרה בדרכו". במקביל לתיאור הילד הגננת מתארת באופן רפלקסיבי את ניסיון חייה. היא גדלה בבית עם אחיה, שהיה ילד עם קשיים. ההורים לא אמרו נואש וטיפחו אותו עד שבגר וכיום הוא מתפקד בחברה באופן נורמטיבי. בהשראת הדוגמה שקיבלה בבית היא מחליטה לא לוותר על הילד. לשם כך היא הולכת לסרט "מלחמת הכוכבים", לומדת על דמיונו המפותח של הילד, יוצרת עמו קשר אישי ומשוחחת עמו על הסרט. כך היא מצליחה לשנות את התנהגותו הפרועה, מפחיתה את זעמו ומסייעת לו לצאת מבדידותו.

גם הסיפור **חמלה** עוסק בטיפול בפרט. תלמידה מרדנית ובינונית נעדרת מבית הספר שבוע ימים בעקבות מות סבתה. המקרה מהדהד אצל המורה

ומעורר בה זיכרונות, והיא משחזרת את המציאות האישית שלה: "אני נזכרת פתאום בכל הימים שבהם ישבתי בכיתה, בוהה ועצובה, חושבת על סבא ומשמעות החיים. הכול נשמע אז גדול ומנותק, ושיעורי ספרות הצליחו לחבר אותי לכאן ולעכשיו, לחיים עצמם". המורה לספרות נעזרת בתובנות מעולם הספרות כדי לטפל ברגשותיה שלה וברגשות הילדה. היא מעניקה לתלמידה שיר אישי שכתבה כשהייתה בגילה כדי לסייע לה להתמודד עם אבלה.

פעולת ההדהוד - היוצרת רפלקציה ועוררות של זיכרונות אישיים בעקבות מפגש עם ילדים - באה לידי ביטוי גם בסיפור **להשתלח ולאהוב**. מורה מתחילה העובדת בחינוך המיוחד כותבת על השתלחותם של התלמידים אלה באלה ואף בה, כמורה לביולוגיה. היא מגלה אמפתיה לקשיים של הילדים, הבנה לכל ילד מתפרע, מכה, מקלל וזועם, ומתארת את ההדהוד הפנימי שהתנהגויות אלה יוצרות אצלה: "בדיוק כאשר אמיליה עברה תהליך משמעותי והפסיקה לקלל ולהעליב את בנות הכיתה, החבר שלה נפרד ממנה. הרגשתי את הכאב שלה ונזכרתי כיצד עידן שלי נפרד ממני".

גם בסיפור הבא שזור תהליך ההדהוד. מורה לצילום מתארת את החששות בכניסה להוראה. באמצעות הוראת מקצוע הצילום למתבגרים היא מנסה לעצב את **הדיוקן העצמי** שלה ושל תלמידיה. עולמם של המתבגרים מהדהד גם אצלה, והתנועה בין עולמה לעולמם מהווה רכיב משמעותי בסיפור: "ימים ולילות חשבתי איך לטפל נכון בכל ילד וילדה שנתנו לי מפתח ללבם, איך לגשת. אחרי הכול, מתבגרים לא יחשפו בכל הזדמנות את הסודות הכי כמוסים שלהם. התלמידה שמזכירה לי את עצמי פוקדת מאז די הרבה את חדר המורות של המגמה. לפעמים גם כשאני לא שם, כותבת לי 'לקחתי את המצלמה'".

הטיפול בפרט מאפשר לממש את אחת מהמשאלות החשובות שיש למורים מתחילים - הרצון להצליח, במיוחד במקום שאחרים כבר התייאשו. מורה מתחילה פוגשת בילדה שיש לה **הפרעת קשב**. זו גורמת לה להפריע לאחרים, ויתרה מזאת - היא גוררת אחריה תלמידות נוספות. המורה מחפשת דרך מוצלחת לשנות את דפוסי התנהגותה של התלמידה. היא מתייעצת עם מורות אחרות, והן מנסות לסייע לה: "היי יותר קשוחה, הציבי גבולות ברורים, שלחי אותה למנהל, הענישי, דברי עם ההורים". אלא שהיא חשה שהעצות הללו לא מתאימות לה. באחד הימים התלמידה ניגשת אליה כדי להראות לה את המדבקות שלה. פנייתה משמשת נקודת מפנה. המורה מזהה את

ההתעניינות המוגברת של התלמידה במדבקות ומשתמשת בהן ליצירת קשר אותנטי עם הילדה, וזו מתחילה אט-אט מתחילה לשתף עמה פעולה.

עבודה עם נוער בסיכון היא מאתגרת ומורכבת. המורה המספרת את הסיפור **אני ורמי הדייג** מתארת את האתגרים והקשיים לשלב את הילד בלימודים, ללמד אותו להאמין בעצמו ולתמוך בו ברגעי שבירה. היא מצליחה לגרור אותו אל מבחני הבגרות למרות כל המהמורות שבדרך. "יום הבגרות הגיע. טלפון. 'תמי, תקשיבי, יש לי הרגשה שאני לא עובר. אני צריך אותך לידי שתתני לי את הפוש להתחיל ומשם אסתדר לבד'. הוא זקוק לי! כמעט שמחתי עד שהבנתי שהוא במצוקה. הוא מפחד לאכזב אותי". רמי ניגש לבגרות, ובעיני המורה זהו ההישג העיקרי.

האפיזודות בסיפור **הכיתה על פסגת האולימפוס** משלבות אזכורים מעולם המיתולוגיה היוונית. אלים ומושגים מהעולם העתיק מאפשרים לכותבת לתאר את העולם של כאן ועכשיו. העולמות המקבילים נותנים משמעות מחודשת הן למציאות העכשווית הן למציאות המיתולוגית. "הבאתי את המבחנים שלכם ואחלק אותם מיד. הציונים היו טובים מאוד, אבל זכרו, לא לנוח על זרי הדפנה, אלא להמשיך להתאמץ ולהגיע להצלחות". גם בעבר וגם כיום העיסוק בהצלחה ובשאיפה להצלחה הוא חלק מההוויה האנושית שלנו.

הסיפור **סיטואציה אחת, חמש הסתכלויות שונות** מתאר את ניסיונה של מורה מתחילה כמחנכת של תלמידים בכיתת תקשורת על הרצף האוטיסטי. היא מתארת את חמשת ילדי כיתתה מנקודת מבטם. כיצד הם חושבים, מרגישים, מתנהגים, כל אחד מתוך עולמו שלו. האחד נכנס לכיתה ומודאג מהתחושה שמא המורה לא תראה אותו. האחרת משוועת לעזרת המורה, ולא יודעת אם תקבל ממנה סיוע. את אחד הילדים היא מתארת כבעל ביטחון עצמי. "כל הכיתה ממש אוהבת אותי ואני נחשב ממש מקובל". אחר "לא מסוגל לדבר בנוכחות כל כך הרבה אנשים". הילד החמישי שמח ועליז ומזמין את כולם למסיבה. הסיפור מלמד על מגוון היוצר עולם הוראה מגוון ובלתי צפוי, אך בה בעת מעניין ומרגש.

בכל שנה מתקבלים סיפורים העוסקים במניעים לבחירה בהוראה. למשל תיקון חוויה מימי בית הספר, או תחושות של שליחות ל"תיקון עולם" וליצירת טוב יותר מזה שהיה למורה. הסיפור **דז'ה וו** עוסק בשאלות אלה. "אני הולכת עד הסוף, אולי 'על הדרך' אצליח לייצר לעצמי חוויה מתקנת לסיוט שעברתי בתיכון [...] את כבר לא תלמידה, אף אחד לא יעליב אותך, המורה לאנגלית

לא יצחק על המבטא שלך מול כל הכיתה, לא יאלצו אותך לגשת לחמש יחידות במתמטיקה". השיח הפנימי שמנהלת המורה עם עצמה הופך להיות גם שיח חיצוני שלה עם מנהל בית הספר, שממש לא מנהל איתה שיח אלא מונולוג.... בסופה של השנה היא מצליחה להיאחז בתפיסות המקצועיות שלה ולא לוותר על ההוראה.

גם בסיפור **שקרנית גרועה** המנהלת מהווה אתגר. מורה מתארת את שנת עבודתה הראשונה כמורה לספרות בכיתה י"א. מורה מסורה, עמוסה, המקדישה זמן לכל האתגרים. "נכנסת לכיתה הראשונה, שמה מאחוריי את שבעים המבחנים שעדיין ממתינים לבדיקה; שמה מאחוריי שיחה של שעה וחצי עם אמה של התלמידה מכיתה ז' שהתווכחה איתי אמש על כך שעליי לקבל את העבודה של בתה למרות שהוגשה באיחור של חמישה ימים; שמה מאחוריי את שיחת-החזרה-מהשעיה האחרונה של אתמול". בסופו של הסיפור היא מקיימת שיחה עם המנהלת, שמציגה בפניה את ציפיותיה ממנה - שיפור התנהגותה המקצועית. המורה יוצאת בתחושות קשות מהשיחה, אך מתארגנת וממשיכה בעוד יום של עבודה בדרכה שלה...

בשנה זו נמצאו כמה סיפורים העוסקים בהיבטים שונים של מסעות עם תלמידים. היציאה למסע חיצוני בהרים ובגבעות מאפשר התנסות שונה של קשר אישי עם התלמידים. מורה המלמדת שעה אחת בשבוע בכיתה י"א יוצאת עם תלמידיה ל"מסע ישראלי". למורה אין קשר של ממש עם תלמידיה והיא יודעת עליהם מעט מאוד. "איך בחרתי להצטרף למסע הזה? חולפת מחשבה בראשי. פחדים? חששות, אני אומרת לעצמי. לא ברור איך בחרתי, אבל היה לי ברור שאני בוחרת בזה, והנה אני כאן. מוכנה 'להתאבד' על החוויה הזו, ויהיה מה שיהיה". המסע הישראלי מאתגר אותה, והופך ל**מסע אל הקשר**. הוא מזמן מרחב למפגשים אחרים מאלה המתקיימים בכיתת הלימוד - יצירת קשרים אישיים עם התלמידים ועם הצוות. "הילדים, צוות המורים שעבר יחד את הימים המתישים האלה, החוויות המשותפות של אלה שהלכו יחד בג'בלאות, ופיתחו הומור משותף במפגשים שנערכו בחמש וחצי בבוקר (בכל בוקר) - כל אלה היתרגמו אחר כך לשיעורים באופן השלם והאפקטיבי ביותר שיכולתי לחלום עליו. לא עוד י"א3 - הכיתה שקשה לי להיכנס אליה, אלא י"א3 - הכיתה שאני והם מצפים בהתרגשות למפגש השבועי שלנו".

הסיפור **מסע אתם קוראים לזה?** אף הוא מתאר את המסע הישראלי של תלמידי כיתה י"א, מסע שאינו רק פיזי אלא אף נפשי ורוחני. לקראת

סוף השבוע המורה מסכם עם התלמידים את המסע, וכולם מרוצים - חוץ מהתלמידה תום, ש"משפריצה שחור". המורה, שלא ממש מבין ללבה, מנסה להתחבר אליה ולמקום שהיא נמצאת בו, אך לשווא. הוא מגיע הביתה ובאמצעות פייסבוק מנהל עמה שיחות מעמיקות יותר. הוא נחשף לקטע "השחור" שבחייה ומבין אותה הרבה יותר. היא פועלת מתוך חוסר אמון כלפי העולם בעקבות מחלת הסרטן שהיא מתאוששת ממנה.

הסיפור **אבן קטנה מהמכתש הגדול** מתרחש על רקע של טיול למצפה רמון, המאפשר למורה ולתלמידים להתנהל אחרת. המורה מלמדת בכיתה פרועה, ואחד מתלמידיה, "בן אחת-עשרה מכיתה ו'3, אמר למורה ביומה הראשון שהיא אפס ושאין לו מה לחפש בכיתה שלה. הוא התנדנד בכיסאו ושילח מטוס נייר". היא מחליטה שיוכל לצאת לטיול רק אם אביו ילווה אותו. בסוף הטיול הוא מגיש לה שי - אבן קטנה, יפה ומבריקה. האבן מבטאת נקודת מפנה. המורה מניחה אותה בביתה על אדן החלון, כך שתוכל לשאוב ממנה כוחות מדי יום.

המסע שלי ושלה מתאר מסע דמיוני במהלך שנה. בכל שלב במסע המורה נועלת נעליים שונות, בהתאם למטרות ההוראה המשתנות: נעלי בית של תינוקות, נעלי ספורט, סנדלים ונעלי סקי. כל נעל מסמלת משימות חשובות שעל המורה למלא בעבודת ההוראה שלה, ובמשימה של הגשת הלומדים לשתי יחידות בגרות במתמטיקה. "הלחץ ירד והרשיתי לעצמי לחלוץ את נעלי הספורט ולנעול סנדלים. אווירה יותר פתוחה, קלילה ומשוחררת, ועם זאת לסנדלים עדיין יש רצועות שמחזיקות את הרגליים ותומכות בהן, וסוליות חזקות. ראיתי בתקופה הזאת הזדמנות להעצים את הקשר האישי עם הנערות, לקיים שיחות על החיים ולהעשיר את הידע בתחומים השונים".

השימוש במטפורות הוא חלק בלתי נפרד מכתיבה ספרותית איכותית, והוא מאפשר לבטא מחשבה, רגשות שונים, רעיונות ומערכות של יחסים. בשנה זו היו כמה סיפורים שמובנים כמטפוריים. אחד מהסיפורים הללו, **וְהָאֲנִיָּה חִשְׁבָה לְהִשָּׁבֵר**, מספר על אישה שלאחר כמה שנים בשירות קבע בוחרת במקצוע ההוראה. היא מתארת את שנת ההתמחות כמסע באנייה השטה בלב ים, ובה רב-חובל ואנשי צוות. גלי הים הסוערים מדומים לתלמידים: "גלי הים החלו מתפרעים בלא שליטה, 'וְהָאֲנִיָּה חִשְׁבָה לְהִשָּׁבֵר'. האנייה היטלטלה והרגשתי שאני עומדת ליפול! הבחילות לא איחרו לבוא, והבטן החלה מתהפכת". לדבריה, במסע למדה שלושה דברים: מחויבות, נחישות והתמדה.

סיפור אחר, **הנגרייה**, מתאר נגרייה שמעצבים בה עצים מסוגים שונים ויוצרים מהם מוצרים מעניינים. "במשך הזמן למדתי את שיש לדעת על הנגרייה הקטנה; אילו עצים עקשניים יותר ואילו פחות; כיצד יש לגלף את הברוש ואיך יש להפעיל את מכונת הברזל הכבדה על הארז; לדעת ללחוש אל עצי ההדרים, לכרות כמה ענפים ולמצוא את האצטרובלים והבלוטים המשובחים שנשמרו לצורך קישוט". המורה מתארת את עבודת העיצוב בנגרייה ואת ההנאה המלווה את היצירה. את מלאכת הבנת הנמשל היא מותירה לקורא...

בסיפור **עניין של זמן** מורה מתאר את שנת עבודתו הראשונה באמצעות מכונת זמן דמיונית שהוא מאמץ לעצמו. הוא נע בין הכיתה, חדר המורים והבית לאור התפקידים השונים הנדרשים ממנו, ומכונת הזמן משמשת לו מנגנון הגנה. "השאלה של המנהל הכניסה אותי למכונת זמן דמיונית. ראיתי אותה בקצה החדר, על שולחן ירוק וכיסא צהוב. מעליה היה לוח עייף ועליו הכיתוב ז'5. יצאתי ממכונת הזמן והתיישבתי על הכיסא מחוץ לכיתה, מחכה שיגיע תורי". השנה מתקדמת ומגיעה לסופה, המורה חוזר ומבין שההתמודדות עם מורכבות של השנה הראשונה היא אכן עניין של זמן.

השימוש במטפורה כדרך להביע רעיונות מניב איכויות של מסרים חינוכיים מקצועיים. **השתיקה - יפה שבקולות** כתוב כפואמה פדגוגית הרצופה בלשון מקראית ובלשון חז"ל. השיח מתנהל בין מורה לתלמיד שמבקש ללכת בדרכו האישית. "אמרתי אליו, פתח פיך ויישמעו דבריך, ובחוץ אל תיתן קולך. ויאמר אליי, טוב היות האדם אילם ומשכיל, מהיות רב דברים וכסיל. אמרתי אליו, מדוע לבבך כצור החלמיש, ממקומו לא ימיש [...] אל תהיה כרועה, הרודף אחרי שה פזורה. עשה גדר מזה וגדר מזה, ויהיו בידך כמקשה".

מורים מתחילים נדרשים יותר ממורים ותיקים "למלא מקום" של מורים נעדרים, ואינם יכולים לסרב פן יבולע להם. "אמנם זו הייתה בקשה, אך לא הייתה לי, כמובן, אפשרות לסרב. הנהנתי בראשי בחוסר חשק ניכר". בסיפור **באתי לחנך** המורה מתארת שתי כניסות שונות לכיתה כמורה מחליפה בשעת תפילת הבוקר. בפעם הראשונה היא מגיעה עייפה ונטולת כוחות ופועלת כמי שכפאה שד. התלמידות מגיבות בהתאם - מפריעות ומציקות לה. בפעם השנייה, ביום אחר, היא מגיעה לכיתה בשמחה וברצון והתלמידות מגיבות בהתאם - משתפות פעולה. המורה מתארת את החוקיות שגילתה על יחסי הגומלין שבין המורה לבין התנהגות התלמידים: התלמידים הם לעתים בבואה

של רגשותיו של המורה. "הכיתה משקפת אותי. הכיתה מושפעת יותר מכול מההרגשה שלי, מההתנהגות שלי ומהיחס שלי".

ההשתלבות בהוראה מתוארת באמצעות בחינת הקשר שהמורה יוצר עם הילדים, העמיתים והמנהל, אך גם הקשר שהוא יוצר עם עצמו. הסיפור **דלתות** הוא שיח פנימי המתאפיין בבחינת הזהות האישית והמקצועית של המורה בינו לבין עצמו. "בסתר לבי אני יודע שאני מורה טוב. אני אוהב את המקצוע שלי. הן זכור לי ולא אשכח שבהיותי תלמיד אמר לי חברי רועי, ספק בלעג ספק במעין נצנוץ נבואה: 'אתה. אתה תהיה מורה להיסטוריה כמו המורה שבתאי'". סופו של הסיפור הוא שיח חיצוני עם המנהל וסגנו, שיח שמעורר בו אתגר ופורס בפניו אופק מקצועי.

יומן הוא סוג של כתיבה המאפשר למורה לבטא חוויות אישיות שהוא מתמודד עמן במהלך השנה. באמצעות היומן המורה מנהל סוג של דיאלוג פנימי עם עצמו על אודות החוויות שעברו עליו במהלך השנה. "אתה בתחרות כל הזמן מול וואטסאפ, סנאפצ'ט, אינסטוש, משחקי רשת וגם מול הורמונים, ים של הורמונים, שגורם להם להתרכז בכול מלבד בשיעור". במהלך השנה הוא ממציא ביטוי פנימי שלו ושל כמה מהלומדים בכיתה - **איש"י במלעיל**, אני יודע שאת/ה יודע/ת, והוא סוג של מחמאה.

הכניסה להוראה מלווה בחיפוש דרך. השנה הראשונה מאפשרת למורים מתחילים לספר את תהליך הבניית הזהות שלהם. הם מבקשים להיות הם עצמם. מורה על סף שנות החמישים לחייו מתחיל ללמד בבית הספר. הסיפור **שחור, הוא אומר לעצמו** מתאר את כניסתו לבית הספר באמצעות מבט רפלקסיבי על ימי נעוריו שלו. "הביט בקירות ובמסדרונות וכמעט שראה את עצמו רץ בתוכם. הנער שהיה בגר מתוך הריצה. היה זה הוא בהשתקפות החום המהביל שעטף את כל שסבב את הבוקר... נעוריו שחלפו לא הטרידו אותו... אבל בעודו ישוב על ספסל האוהבים הרגיש לפתע את עול השנים". הסיפור הוא שיח פנימי, רגיש ומתעתע בין המורה כנער לבין המורה הבוגר, המתחבא בתוך חולצתו השחורה שמאפשרת לו להיות "בוגר", לפחות כפי שהיה רוצה שהילדים יתפסו אותו.

עיתונאית מחליטה אחרי חמש-עשרה שנה בעבודתה לעשות הסבה מקצועית ולהיות מורה. היא מלמדת לשון בכיתה ט' של מתבגרים חסרי מנוח, חסרי עניין ומוטיבציה. כדי לפרוץ את הפסיביות שלהם ולעורר אותם לשתף פעולה היא מבקשת מהם לכתוב **על החלומות** שלהם. "מה הם באמת

רוצים - מעצמם, מהחיים? מה מסתתר מאחורי החוצפה, התסכול והדימוי של 'כלום לא באמת מעניין אותי' שהם מטפחים בקנאות? הרי לא ייתכן שאין להם מחשבות משמעותיות. על עצמם. על החיים". והתלמידים אכן כותבים: "מורן רוצה להיות שחקנית ודוגמנית; ליאור 'מקווה להיות הרמטכ"ל'; וזוהר, התלמיד שתמיד מתנהג בנימוס אך נראה סובל, מספר בגילוי לב את סיפור חייו הקשה על אמו האובדנית.

בדומה, כותבת הסיפור על **מדע וראש הממשלה**, מורה מתחילה שעבדה בעבר בחברת תרופות, מכינה לתלמידים בכיתה ב' שיעור שהמנהלת עתידה לצפות בו. היא מחליטה להתמקד בנושא של תקשורת. היא מנתחת את המושג על משמעותיו השונות בטבע, במדיה ובתחומים נוספים. היא מחפשת דרכים דידקטיות ומעוררות שילהיבו את הילדים לעסוק בנושא, על אף גילם הצעיר. היא נזכרת במשמעות החדשנית אבל בה בעת ההיסטורית של המושג תקשורת, ובוחרת בכלי של כתיבת מכתב כביטוי ליצירת תקשורת. היא מציעה לילדים לכתוב מכתב לראש הממשלה, והילדים מגלים פרץ של יצירתיות ועניין. כך למשל כותב אחד הילדים: "אני רוצה לשבת בכיסא שלך. הייתי רוצה לשאול מה אתה עושה כל היום, ועוד בקשה קטנה - תשים לנו ערוץ חדש בטלוויזיה". בסופו של השיעור כולם מרוצים - המנהלת, הילדים ואף המורה היצירתית.

מורה מתאר את עצמו כ**תלמיד של החיים**. בעקבות אובדן אישי קשה הוא אוסף את עצמו ויוצא להוראה. הוא נע בין העולמות ומחפש את דרכו כמורה. "וכך במשך חודש טולטלתי ברכבת הרים של רגשות אל מול העבודה, דיכאון אל מול תקווה, ריק מול מלאות". במהלך השנה הוא נע בין הרגשות השונים ומתמודד איתם, ומסיים את השנה ואת הסיפור: "איש במהלך הלימודים או החיים לא ילמד אותך איך להתמודד עם זה. כיצד אדם יכול להכיל כל כך הרבה ולהישאר עצמו?"

מורה מתחיל מחפש עבודה ימים רבים, ולבסוף מוצא עבודה בבית ספר לחינוך מיוחד כמחליף של מורה היוצאת לחופשת לידה. הסיפור **התינוק שלא היה** הוא סיפור קשה על מורה המתמודד עם קשיים רבים - עם המנהל, עם צוות המורים, עם הורים ועם המורה שהוא מחליף. "כשנתקלתי בבעיות משמעת לא עירבתי את המנהל, כי פחדתי שהוא יראה שיש לי בעיות בכיתה ויפטר אותי [...] נוסף לקושי שהיה לי עם המנהל, הייתה לי סייעת מאוד קשה. היא לא עשתה מה שביקשתי, והרבה פעמים חלקה על דבריי". בסופה

של התקופה המורה חוזרת, והמורה המתחיל, שבע האכזבות, עוזב בתחושות קשות.

הוראה בכיתות הנמוכות מאתגרת מורים מתחילים: מורה המלמדת בכיתה א' מקבלת לכיתתה את פרנסיסקו - ילד עולה מארץ דוברת ספרדית שאינו קורא וכותב וללא מוכנות לקריאה ולכתיבה. הוריו אנשים קשי יום ואינם פנויים לסייע לו. המורה מתאמצת לזהות את החוזקות שלו ובאמצעותן לטפח אותו. "אני אוהבת את פרנסיסקו. נדמה לי שמהשנייה הראשונה שראיתי אותו אהבתי אותו. חשוב לי שיצליח בבית הספר. שירגיש טוב, שירגיש מוצלח, שירגיש רצוי. יש לו כאלה חיים קשים..." היא מחפשת דרכים יצירתיות לשלבו בכיתה ומאפשרת לו להיות **המורה לספרדית**, ללמד את הילדים האחרים ספרדית ואף לספר להם על כדורגל. בדרך זו היא נותנת לו מקום, לא מוותרת עליו ומלמדת אותו לקרוא ולכתוב.

המורה המתחיל ער לשונויות של ילדים, אולי מפני שאף הוא בשלבי הכניסה למקצוע חש כשונה, זר ואחר במערכת החינוכית. הסיפור **מרבים בשמחה** מתאר שונות תרבותית הנחשפת בכיתה של מורה המלמדת יהדות, ערכים ומחשבה יהודית, ומאפיין מציאות ישראלית מורכבת שמורים מתחילים נפגשים בה. בזמן קריאת שמותיהם של התלמידים היא מגלה שבכיתתה ילד שאינו יהודי. בהמשך מתברר שהוא בנו של לוחם צד"ל מלבנון. היא מסייעת לו להשתלב בהווי הכיתתי ולחוש שייך, למרות שהיא מורה ליהדות. ואמנם הילד משתלב בהדרגה בכיתה, אך עבור בני משפחתו המציאות היא בלתי אפשרית והם מחליטים לחזור ללבנון. הילד עוזב את הכיתה דווקא בשלב שבו כבר חש שייך יותר.

גם בסיפור **שיעור שלמדתי מיהודה** המורה מעביר סדנה שבועית על תרבות ישראל בבית ספר אזורי, שאוכלוסיית תלמידיו מגוונת. לומדים בו יחדיו בני קיבוצים, ערבים, יהודים משיחיים וגם סתם ישראלים. המורה משקיע מחשבה ומעשה, ומחליט לארגן סיור בירושלים בשכונת מאה שערים, המבטאת את הרב-תרבותיות. לאכזבתו של המורה, יהודה, אחד מתלמידיו, שהוא בן ליהודים משיחיים, לא מגיע לסיור. כשמתבררת למורה הסיבה לכך, הוא לומד שיעור חשוב.

בסיפור נוסף המתייחס לרב-תרבותיות המורה פוגש ילדים בסיכון, ואחד מהם מספר לו בגאווה כיצד דקר מורה **בעיפרון שפיצים**. עם כניסתו לבית הספר הוא נחשף לעולם לא מוכר: "ירון לא ציפה שזה יקרה מהר כל כך.

ברגע שנכנס למתחם המוסד נחסם על ידי אחד הנערים, בחור גדול ממדים שעמד במרכז הדרך ולא נתן לו לעבור. 'מי אתה?' אמר תוך כדי שאיפת עשן סיגריה אל עומק ריאותיו". המפגש הראשוני רווי המתח והתוקפנות מעורר בו התלבטות על בחירתו בהוראה ועל תפקידו כמורה.

מורה מתחילה למתמטיקה מתארת את יומה הראשון, המקביל ליומו הראשון של בנה בגן הילדים. לשניהם זו תחילת דרך. **שלום שנה א'** - התחלות חדשות המלוות ברגשות, בחששות ובהתלבטויות. הבן והאם חווים חוויה ראשונית קיומית. המורה מתארת את הכנותיה המדוקדקות, את השיח שמתנהל בחדר המורים, שהוא מקום זר לה, ואת השיעור הראשון. היא יוצאת מותשת מיום עבודתה הראשון ויוצאת לקחת את בנה הקטן, שאף הוא חווה יום ראשון במקום לא מוכר. "בתום היום הראשון [...] הרגשתי מותשת, כמו סחבתי אבנים במכרה הפחם... בעודי ממהרת לגן הילדים תהיתי איך עבר היום הראשון של בני הצעיר [...] ראשו הבלונדיני של בני בצבץ מאחוריה, סמוק לחיים, מחייך ועיניו בורקות. חיבקתי אותו באהבה ושאלתי: 'איך היה היום בגן, מתוק שלי?' הוא השיב, תוך שהוא מחבק אותי חזק-חזק כמו שרק הוא יודע לחבק: 'היה כיף. הכרתי ילדים חדשים. אני עייף'.

'אני מרגישה ממש כמוך. בוא חמוד, נלך הביתה לנוח'".

הכניסה להוראה הוא שלב מורכב, והסיפורים השונים מבטאים זאת. אני מבקשת לסיים את סקירת הסיפורים בסיפור אופטימי, **מורה צעיר בין עושר לאושר**. סיפורה של מורה בוגרת תכנית מצוינים עוסק באחד מהנושאים שממעטים לכתוב עליהם, ורק בחדרי חדרים - בפייסבוק ובטוויטר כותבים עליהם בלי להזדהות: שכרו של המורה המתחיל, המקבע את מעמדו המקצועי של המורה בחברה הישראלית. "'באתי לבדוק את מצב החשבון', אמרתי, 'שבטעות לא עשיתם איזו שגיאה פטאלית עם כל המיליונים שלי'. תהיתי על מקור ההערה, ציניות מולדת או התמרמרות שהצטברה עם כל תלוש משכורת". כמורה לחשבון, המורה המצטיינת יודעת לחשב היטב את משכורתה, ובה בעת מקדמת את תלמידיה בלימודי החשבון. לאחר שנה התלמידים באים להראות לה את הציונים שקיבלו, ומקפידים לציין שהם זוקפים את הצלחתם לזכותה. המפגש מסב לה אושר רב ומאפשר לה לסיים בתחושת הישג והצלחה.

הסיפורים השונים בחוברת זו מלמדים על המורכבות של מקצוע ההוראה, בדגש על מורים שזו ראשית דרכם במציאות חינוכית ומקצועית. המפגש

עם ילדים, צוות המורים, המנהלים, ההורים והדימויים של מערכת החינוכית בחברה הישראלית, כל אלה עוברים דרך הפריזמה האישית של הכותבים, אך בה בעת מספרים "סיפור על" אוניברסלי - סיפור אישי ומקצועי של התמודדויות בלתי נמנעות של מורים מתחילים, באשר הם.

מקורות

אלאור, תמר (2006). **מקומות שמורים: מגדר ואתניות במחוזות הדת והתשובה**. תל אביב: עם עובד.

אלבז-לוביש, פרימה (2016). **מחקר נרטיבי-ביוגרפי בחינוך ובהוראה**. בתוך נעמה צבר-בן יהושע (עורכת), מסורת וזרמים במחקר האיכותני (עמ' 119-140). תל אביב: מכון מופ"ת.

אשכנזי, שאולה (2012). **נוסעת רחוק**. תל אביב: רסלינג.

גלעד, משה (2005). **געגועים לשינויים: 16 סיפורי מסע ישראליים**. תל אביב: עם עובד.

דינגוט נילי, וחרמון, נורית (1986). **הפואטיקה של הסיפורת: מבוא**. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

כץ, חנן (2015). **סיפורים מהכספת**. תל אביב: צבעונים.

מטלון, אנדרה ואברהמי, עינת (2012-2013). **סיפורי רופאים: הומניזם ברפואת המשפחה**. תל אביב: רמות, אוניברסיטת תל אביב.

ספקטור-מרזל, גבריאלה (2008). **הסיפור של הזהות או הזהות של הסיפור**. בתוך לאה קוזמינסקי (עורכת), **שבילי מחקר, 15** (עמ' 18-26). תל אביב: מכון מופ"ת.

צבר-בן יהושע, נעמה (2016). **תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים**. בתוך נעמה צבר-בן יהושע (עורכת), מסורת וזרמים במחקר האיכותני (עמ' 11-21). תל אביב: מכון מופ"ת.

Schatz-Oppenheimer, Orna, & Dvir, Nurit (2014). From ugly duckling to swan: Stories of novice teachers. *Teaching and Teacher Education, 37,* 140-149.

ד"ר אורנה שץ-אופנהיימר, ד"ר שרה זילברשטרום

מהומה רבה על לא דבר

דניאל ניסינסון, האוניברסיטה העברית ירושלים

"הוא בדרך!" מקצה המסדרון שהוליך לחדר הכיתה, שמוקמה באגף התחתון של בית הספר, ניתן היה לשמוע את הלחשושים שעברו מפה לאוזן והקדימו את בואו של המורה החדש. והרי היה ידוע לכול כי מדובר במורה חדש וצעיר, שהרי כפי שאכן ניתן היה להיווכח, השמועות זריזות יותר מהרגליים ומספיק פה פטפטן אחד על מנת לחולל מהומה. מכל מקום, מכיוון שאין עסקינן בשמועות או במהומות (ואולי, על אף האמור; כאן המקום להסתייג ובכל זאת לומר כי לכל שמועה יש לרוב קשר, מפוקפק ככל שיהיה, למציאות עצמה) אלא במעשייה שחלקה בדיה וחלקה נגוע בחצאי אמיתות שנמסרו מפה לאוזן במשך דורות לאחר אותו אירוע מכונן שאירע בשנתו הראשונה של המתמחה הצעיר, הלוא הוא אותה דמות מסתורית שהוזכרה בתחילתה של פסקה זו.

מכל מקום, בין שבוחרים להתחיל ab ovo או דווקא in medias res, כך או כך, אין זה משנה אם נתחיל בהתחלה או באמצע, הרי העט חזק מן החרב והחירות הספרותית היא שמכתיבה את הקצב למחבר שורות צנועות אלה, אשר ברגעים אלה ממש נשען קלות לאחור בכיסאו ומתרווח בשעה שנזכר באותם רגעים שבהם פסע אותו מתמחה צעיר לעבר הכיתה. וכך זה היה: בצעדים בטוחים, בשעה שנעלי העור השחורות והמצוחצחות שלו נקשו במקצב אחיד, כמעט צבאי, והודיעו מראש על בואו של נסיך הכתר הבריטי (שמועות נוספות טוענות כי כך, לימים, כונה בפי תלמידים ואף מורים).

המתמחה הצעיר, שמארשת פניו לא היה ניתן להסיק כלל אם היה מודע למתרחש סביבו, וגם אם נניח שאכן היה מודע למתרחש - בחר, כמנהגם של הבריטים מזה דורי דורות (ויש האומרים שדווקא המלכה ויקטוריה הייתה הראשונה להעלות זאת לדרגת אמנות באומרה: "We are not amused!"), לא להביע רגשותיו בפומבי מעבר ללחיצת יד פורמלית. אותו מתמחה, בין שהיה מודע למתרחש סביבו בין שלאו, ובין שבחר במודע או שלא במודע להתעלם כליל מההתלחשויות הרבות שסבבו סביבו כמחול שדים מתעתע,

התקרב בצעדים בטוחים לעבר חדר הכיתה, בעודו אוחז בידו הימנית תיק עור, אף הוא בצבע שחור שהתאים לנעליו. לבוש הוא היה בחולצת פולו בצבע לבן, שאליה הותאמו מכנסיים בצבע אפור בהיר. לבוש היה, לדעת רבים, בצורה שאינה מתאימה לאקלים הישראלי הצחיח. אך מפאת קוצר היריעה לא ניכנס לדקדוקי עניות הנוגעים לענייני אופנה.

שניות לאחר מכן עמד המתמחה בפתח הכיתה. ההמולה הרבה שחיכתה לו בחדר הכיתה שככה בבת אחת בשעה שמבטי התלמידים ננעצו בו, כחצים שיורים בפקודה קשתי המלך ריצ'ארד לעבר האויב הצרפתי המושבע המנסה את מזלו בכיבוש לונדון. המתמחה הצעיר, בתגובה למטחי המבטים, סקר את הכיתה בשלווה בעודו פוסע בבטחה לעבר השולחן ובעת שהוא מניח עליו את תיקו השחור.

"Good Morning class, my name is Mr. Robert Patterson and as far as you all should be concerned, I'm going to be your English teacher for this whole year. What might happen afterwards though is known only to God almighty. You may take your sits. The lesson will begin momentarily".

המילים הללו, שלרגע נשמעו ככישוף בשפה לא מוכרת, הלכו ונצמדו זו לזו, לבנה על לבנה, בשקידה ובתחכום רב - ממש כשם שנבנתה חומת אדריאנוס עוד בטרם מי משבטי הקלטים העז להעלות בדעתו כי שפתו תיכחד וצאצאיו יתערבבו בפולשים נורדיים, ואלה יכבשו לאחר מכן חצי עולם בשם הכתר הבריטי, עד שלבסוף יקבלו משמעות באוזניהם ההמומות של התלמידים.

לרגעים מספר השתררה בכיתה דממה. המבטים הנוקבים הוחלפו במבטים מבולבלים, ואלה דמו לרגע לפרצופיהם הנדהמים של החיילים הטורקים שחזו בכוחות הבריטיים שנחתו על חצי האי גליפולי, בטרם התעשתו והשיבו אש בכל התותחים:

"What?! We didn't understood!" הקריאות באנגלית קלוקלת (שצרמה, כך טוענים, לאוזניו של המתמחה) הופנו לעברו של מר פטרסון, שהתגלה כמורה החדש לאנגלית, וככל הנראה, הגיע ישירות (בפקודת הוד מעלתה המלכה אליזבת' השנייה) מלונדון הקרה כדי ללמד את תלמידי ישראל מעט אנגלית צחה.

"מי, מי זה הבחור המוזר הזה?" פנה אחד התלמידים, שישב בשורה הראשונה מצד שמאל, לחברו. "אנא ערף, בטח איזה אנגלי מאנגלייה שבא ללמד אותנו אנגלית", לא איחרה התשובה לבוא. בין הקריאות השונות ניתן היה לשמוע את השאלה הבאה חוזרת על עצמה בווריאציות שונות: "Do you speak Hebrew?" אך בלהט הקרב, לא ניתן היה לשמוע אם ניתן לה מענה הולם.

הקריאות והלחשושים שככו אט-אט ונמוגו כמעט כליל לאחר דקות מספר. בדקות הללו עמד המתמחה והביט בכיתה שהשתתקה, ממש כשם שהשתתקו רובי המוסקט בקרב ווטרלו לאחר ההפסד הצורם של הצרפתים. אך במקום תרועת החצוצרה נשמע קולו של המתמחה, נישא כגל מעל ראשיהם של התלמידים:

"It is but natural that you are all excited, and it is even more natural that you have so many questions about the true nature of your peculiar English teacher...yet I assure that in due time, all your questions will be answered. Meanwhile, I ask you to take out a pen and a piece of paper and to complete the following exercise: write a short composition, of about 120 words, in which you describe your summer vacation. Please avoid the use of curse words or slang".

לאחר גל לחשושים נוסף שעבר בכיתה נראה כי אט-אט, כאבן דומינו שנופלת ומפילה את העוקבת אחריה, החלו התלמידים בזה אחר זה להוציא דפים ועטים. המתמחה הצעיר, כמנצח על מקהלה, עמד וצפה בכיתתו בשתיקה. לאחר כמה רגעים, מאחר שווידא כי כולם עסוקים בתיאור מפורט (כך קיווה לפחות) של חופשת הקיץ שלהם, החל להסתובב בין השורות. כסוכן של שירותי הביון הבריטיים הנשלח עמוק אל שטח עוין, רווי בחצאי חיוכים ובמסרים סודיים שהועברו באמצעות מבטים חטופים, השלים המתמחה את סבב ההיכרות הראשוני - אף על פי שכלל לא למד את שמות התלמידים.

"Aren't you going over the list?" נשמע לפתע קולה של אחת התלמידות, בקי, שנחשבה לאחת מהתלמידות הטובות יותר בכיתה.

"Excuse me? What list exactly are you talking about young lady?" השיב המתמחה בעודו ניעור מבהייה בנוף האגם הגדול שנשקף מעבר לחלון.

"The list of names; You know, the class list" השיבה בקי ללא היסוס.

"Frankly, I had no intention of going over the list of your names, as I thought that it would be in the best interests of all involved parties that I would come to learn your names through your essays. Yet, now, since you have so successfully drawn my attention to the matter - I am left with no other choice but to go over the list of names".

כך השיב המתמחה ובצעדים מהירים חזר אל שולחן המורה, שלף בתנועת יד מהירה את יומן המורה והחל להקריא את השמות: David? Mark? Alex? Hadar? וכך זה נמשך, כשמדי פעם פרצי צחוק מפרים את ההקראה, שכן ללא ספק, הגיית שמות ישראליים במבטא בריטי אכן יכולה להיות עסק משעשע.

שניות לאחר שכילה לקרוא את השמות, וכאילו היה מדובר בטקס ההכתרה של המלכה, או בחילוף מונרך אחד באחר, סגר בעדינות את היומן והכניס אותו בתנועה קצרה וזריזה אל התיק. בדיוק באותו הרגע נפתחה דלת הכניסה לחדר הכיתה.

קול העטים החורקים שפגשו (לראשונה ככל הנראה, בהתחשב בעוצמת הרעש שהופק בתהליך), את דפי הפוליו (שנתלשו בעוצמה כה רבה מן המחברות עד שהיה נדמה כי הספירלה עלולה להתעקם) הופסק כמעט כליל. עיני כולם נישאו לעבר דלת הכניסה, ממש כשם שעיני המתמחה ננעצו בדמות הגבוהה והסמכותית שניצבה בדלת הכניסה.

"רוברט! הנה אתה! אתה יכול רגע לצאת מהכיתה כדי שנוכל להחליף כמה מילים?" היה זה קולו של המנהל, מר כהן. פרסונה מעניינת וסמכותית שלא ניתן היה לסרב לה, בהחלט לא כשמדובר בשנה הראשונה בבית הספר.

"כן, כמובן מר כהן, מיד", השיב המתמחה הצעיר בעברית צחה שלא הייתה מביישת שום צבר ישראלי מצוי (בין שבוחר הוא להשיל את קוציו כדי להקל בזיהוי, בין שלא).

לאחר שנסגרה הדלת, ועמה נעלמה הצללית של המתמחה, החלו להתפשט לחשושים והפכו לקולות רמים עם כל רגע שעבר, כאילו ברגע אחד ניתן האות לתזמורת להתחיל לנגן את ה-Gloria של הנדל.

"מה?! הוא יודע עברית?!" נשמע קולו של אחד התלמידים פונה לעבר שכנו לשולחן. "לא, מה פתאום!" סתר אותו מיד תלמיד שישב בשולחן ממול.

"אז איך הוא ענה למנהל?! תחשוב קצת!" השיבה לו תלמידה אחרת, ופניה הסגירו כי היא חשה מרומה כליל.

קול טריקת הדלת עבר כהד בחלל הכיתה, והשתיק בבת אחת את המקהלה. המתמחה הצעיר נעמד מול הכיתה, סמוך ללוח, והביט בהם בשתיקה ובמבט שלא הסגיר את תחושותיו. קמעא קמעא, כפסל מתעורר המשיל מעליו את עפר המאות, החלו זוויות פיו להתעוות וצחוק גדול פרץ מקרבו והדהד בחלל הכיתה.

"באמת חשבתם שאני בריטי?" שאל לפתע רוברט בעברית נקייה ללא רבב.

שום תשובה לא נורתה לעברו, ושום דגל לבן לא הונף. התלמידים נותרו במקומותיהם, נועצים בו את מבטם על אף הצלצול שהחל להדהד במסדרון מחוץ לחדר הכיתה.

"תלמידים חושבים תמיד שרק להם מותר להתל במוריהם. ובכן, החלטתי לשנות מעט את כללי המשחק", אמר רוברט והוסיף: "נתראה אחרי הצלצול, בינתיים אשמח אם תגישו לי את החיבורים שלכם. שימו אותם בבקשה על השולחן, ליד התיק", חייך.

כיסאות

שמרית מימון, אוניברסיטת בר-אילן

כמו ביום הראשון של תחילת השנה אני שוכחת לבקש מהתלמידים - או יותר נכון לדרוש מהם - להרים כיסאות, והם מצדם - רצים לביתם כמו מבניין בוער.

הכיסאות השמוטים הם יצירות אמנות: על אחד חרוטים שמות האוהבים ומחוקים שמות האקסים; השני מפורק לגורמים, כיצירת אוונגרד או שעמום; השלישי מכריז על כל הקללות העסיסיות שהגיעו לכיתה הזו או יצאו ממנה בשנה האחרונה.

במבט מעורפל קשה לי לזכור את ההם שישבו עליהם לפני שעה קלה.

כי השנה - השנה קשה.

הגעתי בביטחון, קשוחה כזו, ומציגה הצגה של מורה בעלת שנות ניסיון, אך בתוך שבוע פחות או יותר נוכחתי בכישלון. נאבקת על מקומי כמורה, כמחנכת ובעיקר כאדם - אני צועקת, נועצת מבטים, שואלת שאלות נוקבות, אך ללא הועיל. מנגד - גם להיות רכה, אמפתית ואימהית לא בדיוק עוזר לי. הם שופכים את הלב ויום אחרי זה מפטפטים בשיעור, או סתם מנמנמים ועושים עצמם חירשים.

אז השיחות להורים מתמשכות, עד שהחבילה החודשית שלי כמעט שנגמרת. "הוא תלמיד נהדר, אך לא מקפיד על שיעורי בית"; "היום הייתה תקרית עם מורה"; "התבקש להישאר שעה וברח"... והתשובות חוזרות ונשנות: "אני אומרת לו, אבל הוא לא מקשיב לי"; "הוא אומר שאת משקרת"; "אני כבר חסרת אונים לגביו"... גם אני! גם אני חסרת אונים! גם אני עייפה, מרירה ומותשת! גם אני רוצה ברגע אחד לקחת את רשימת השמות, לזרוק לפח ולעבור בית ספר...

גם לי בא לפעמים לשפוך את כל המילים הטעונות שבתוכי לאיזה כיסא רעוע, לקשקש את שמות התלמידים ולמחוק אותם עד שלא יישאר זכר, או פשוט להוציא את העצבים וליצור איזו יצירה מטורפת, כי "העולם הגיע לנקודה שבה פרות יושבות על עמודי טלגרף ומשחקות שחמט". והתלמידים?

באנחתי, לא נותר לי אלא לערום כיסא-כיסא על השולחנות הרעועים לא פחות. אנחה - כיסא, אנחה - כיסא, אנחה -

"הי, המורה! מה את עושה פה?" הם חזרו, המתנקשים הקטנים, שכחו טלפון של אחת שמתחשק לי לשכוח את שמה.

ולפני שאני מספיקה לאזור כוחות לתשובה שתגרום להם להבין את חוסר הצדק שבלהשאיר כיתה מבולגנת למנקה, הם שומטים את תיקיהם ומתחילים לערום יחד איתי, ולהערים עליי.

אני לא זעה, מביטה המומה. מתברר שגם אם בית הספר נראה לעתים כבניין בוער - הם לא ישאירו אותך להישרף שם לבד ולבעור למוות מהמחשבות.

כי לכיסאות - יש משענות.

מרבים בשמחה

רבקה טטרואשוילי, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

שוב, בעקבות הצלצול נכנסתי לאחת מכיתות ט' כשאני אוחזת בשתי ידיי את ערמת החוברות של שיעור ההעשרה בתרבות ישראל שאעביר היום בפעם החמישית ברציפות. הנחתי את הערמה על השולחן תוך שאני מברכת בקול רם: "שלום תלמידים..." בתקווה שיבחינו בי. כמה תלמידות שישבו בקבוצה בשורה הראשונה אכן הבחינו בי, הפנו חצי מבט והמשיכו בשיחתן. תלמידה אחרת, בדרכה לזרוק את אריזת החטיף שאכלה בהפסקה, שאלה: "היי המורה, מה לומדים היום? עושים פעילות לפורים? בבקשה בואי נעשה פעילות כיפית לפורים..."

כמה דקות אחר כך כל התלמידים כבר היו במקומם, ואחרי הריטואל הקבוע של קריאת השמות ובדיקת הציוד שאלתי בקול: "נו, אתם שמחים?" "למה?" הם תמהו, "למה אנחנו צריכים להיות שמחים?" "מה, לא שמעתם?" המשכתי למשוך את סקרנותם בהתגרות. "נו, מה המורה, תגידי..." "משנכנס אדר..." התחלתי ורמזתי שימשיכו, "מרבים בשמחה..." אמרו באכזבה מופגנת. "היי", קראתי לעברם, "אל תתאכזבו, היום יש לנו שיעור שמח".

הסתובבתי ללוח, כתבתי את האמרה על הלוח באותיות גדולות - "משנכנס אדר מרבין בשמחה" - והתחלתי לשיר בשקט את השיר המוכר. בעקבותיי הצטרפו תלמידים אט-אט והחלו לשיר בעוצמה הולכת וגוברת, תוך תיפוף על השולחנות. הזדמנות מצוינת, שהם אף פעם לא מפספסים, לצאת מהשגרה ולפרוק קצת עול. הבטתי בהם תוך כדי השירה. ראיתי את פניהם קורנות ומחויכות, עד שפתאום הבחנתי בו, יושב כשפניו בין ידיו ופרצופו עצוב. ניגשתי אליו ושאלתי "מה קרה?" הוא הניד בראש לשלילה והיה ברור שאין זה זמן מתאים. "גש אליי אחרי השיעור ונדבר", אמרתי ועזבתי אותו כדי להמשיך בשיעור שנושאו היה: "השמחה - מה היא וכיצד נביאה לחיינו?"

תחילת השנה, שיעור ראשון. נכנסתי עם רשימת שמות התלמידים והתחלתי להקריא. קוראת שם ומרימה את ראשי מהדף לראות את הפנים שמאחורי השם. ידעתי שאין סיכוי שאדע בקרוב לקשר בין הפנים לשמות... וכמה שצדקתי. כבר כמעט אמצע המחצית השנייה, ורק עכשיו אני מכירה כל תלמיד בשמו... "אבו-עלי יוסף," קראתי ואף אחד לא ענה. "אבו עלי יוסף", קראתי ושוב אף אחד לא ענה... לבסוף הבחנתי בתלמיד שיושב בסוף הכיתה ומרים קלות את אצבעו. "אתה יוסף?" שאלתי, והוא הנהן.

לאחר קריאת השמות הצגתי את עצמי ואת התכנית. "במשך השנה אנחנו נכיר את היהדות, לא כדת אלא כמורשת של ערכים חברתיים, נברר מה היא בשבילנו המשמעות של להיות יהודי. נעשה זאת בדרכים קצת אחרות: נשחק, נשיר, נקרא ונדון בשאלות שחשובות לחיינו כאן ועכשיו". המשימה הראשונה הייתה לצייר חפץ אישי שמשמעותי להם. לאחר מכן יוכלו לספר דרך החפץ על עצמם.

הסתובבתי ביניהם לראות כיצד הם מתלבטים במה לבחור ומה ציירו. רק יוסף לא צייר דבר, ואפילו לא הוציא דף.

"למה אתה לא מצייר?" פניתי אליו.

"אני לא צריך להיות בשיעור הזה" ענה לי.

"למה?"

"כי אני לא יהודי, אני מוסלמי מלבנון".

הבנתי שהוא, כנראה, אחד מילדי חיילי צד"ל שעזבו את לבנון כשצה"ל יצא משם. רבים מהם נקלטו בערים בצפון הארץ.

"הבנתי", עניתי. בעצם לקחתי לעצמי כמה שניות לחשוב מה לענות לו.

"תזכיר לי את שמך?"

"יוסף", הוא ענה.

"טוב יוסף", עניתי לו, "המשימה עכשיו לא קשורה ליהדות, אלא אליך כאדם. צייר מה שחשוב לך".

הוא התרצה, הוציא דף והחל לצייר כדורגל. הגנבתי לעברו חיוך קטן.

אחרי השיעור, בחדר המורים, שאלה המחנכת: "נו, איך הם היו?"

"בסדר", עניתי לה, "אבל ליוסף, התלמיד הצד"לניק, היה קצת קשה בהתחלה".

"אין מה לעשות", ענתה לי, "הוא תלמיד בבית ספר יהודי והוא צריך להשתלב".

באותו ערב, בעודי מכינה ארוחה לילדיי, נזכרתי במקרה. כמה קשה לעבור בגיל ההתבגרות לבית ספר אחר, מארץ אחרת, מתרבות ומשפה אחרות, ויותר מכך - עם דת שנתפסת בעיני החברים כדת של ה"אויבים". אמנם את ההתנגדות הראשונית שלו ריככתי קצת, אך כיצד אפשר יהיה לעסוק בנושאים יהודיים וציוניים בלי לגרום לו לניכור או לוויתור על הזהות האותנטית שלו? פשוט מאוד להתעלם ולהתייחס אליו באופן רגיל, אבל האם זה נכון?

החלטתי שעליי לשוחח איתו מעט. אך מתי אעשה זאת? אני נמצאת בבית הספר הזה רק יום אחד בשבוע, וגם ביום הזה אני רצה מכיתה לכיתה ולפעמים לא מספיקה אפילו לאכול את הכריך שהבאתי איתי. החלטתי לכתוב לו מכתב קצר:

יוסף שלום,

חשבתי על מה שאמרת לי בשיעור הקודם. אני מבינה שקצת מוזר לך ללמוד יהדות, ובוודאי עוד מקצועות שעוסקים בעם היהודי. אבל בשיעורים שלנו נדבר בעיקר על נושאים חברתיים, ולכן לדעתי אתה תוכל להתעניין בהם ואפילו אשמח אם תשתתף בפעילויות, תביע את דעתך ותשתף אותנו איך הדברים במקום שבו גדלת. חוץ מזה, אתה מוזמן תמיד לפנות אליי בכל נושא באופן אישי כשאני בסביבה.

מאחלת לך שנה מוצלחת ומהנה.

בשיעורים הבאים עקבתי אחריו. אמנם הוא לא היה מהתלמידים הפעילים בשיעור, אך היה מבצע את המשימות ולפעמים משתתף בפעילויות השונות. כשהתעורר לעתים ויכוח סוער על נושא מסוים עודדתי אותו להביע את דעתו. תשובותיו היו קצרות, ונראה היה שלא לגמרי נוח לו להתבטא בקול. עם זאת, מבחינה חברתית נראה היה שהוא מתחיל להרגיש נוח יותר. כשמישהו עשה מעשה שטות היה צוחק. לפעמים היה מפטפט עם תלמידים בסביבתו.

בעבודת המחצית הראשונה ניכר היה שהשתדל. אמנם היצירה והסיכום שהיה צריך להוסיף לעבודה היו תמציתיים, אך ברורים. בחלק הרפלקטיבי הוסיף: "אני דפקה נאנה בשיאור שלח". נתתי לו ציון די טוב וכתבתי לו ששמתי לב לכך ושאני גאה בו על ההשתדלות.

בהמשך, בסוף השיעור היה מרים את רוב הכיסאות בכיתה. המעשה זיכה אותו לרוב במילה טובה ממני, וזיכה אותי בהרגשה שאני בדרך הנכונה איתו.

השיעור על השמחה הסתיים. בעודי אוחזת בערמת החוברות שאספתי הבחנתי ביוסף עומד לצדי במבט נבוך. נזכרתי בתחילת השיעור.

"מה שלומך יוסף?" פניתי אליו.

"בסדר" ענה לי במבט הביישני האופייני לו, וניכר בו שיש דבר על לבו.

"רצית להגיד לי משהו, נכון?"

"כן", הנהן ופתח. "רציתי להגיד לך שאולי אני לא יבוא בשיעור הבא".

"למה?" שאלתי.

"כי אבא שלי רוצה שנחזור ללבנון".

"למה?" שאלתי בפליאה.

"כי יש לנו שמה בית והמשפחה שלנו שמה". ראיתי את העצבות בעיניו.

"אתה רוצה לחזור?" שאלתי.

"לא", ענה בנחרצות.

"אני מבינה אותך", אמרתי לו אחרי שחשבתי לרגע. "אתה כבר רגיל לכאן, אפילו כבר התרגלת לבית הספר, נכון?"

"כן", ענה והסיט את מבטו לעבר החלון, שם ראה את הילדים שיצאו בינתיים להפסקה.

"תגיד", המשכתי, "לא מסוכן לכם שם בלבנון?"

"מסוכן", ענה.

"אז אתה קצת פוחד?"

"כן".

"אני יכולה לעזור לך במשהו, יוסף?" שאלתי.

"לא" ענה.

"תקשיב", אמרתי לו: "אם זה מה שההורים החליטו אני מניחה שהם חושבים על הכול ויעשו הכול כדי להגן עליך. חוץ מזה אתה ילד חברותי ותמצא גם שם חברים. תוכל גם לשמור על קשר עם החברים שלך פה. כשתהיה גדול ועצמאי אולי תוכל לחזור לכאן", אמרתי והבנתי כמה שאני תמימה, אבל לא מצאתי משהו אחר מנחם להגיד לו. "בכל אופן אתה ילד חכם וחזק ותצליח, אני בטוחה בזה". חייכתי אליו והוא החזיר את החיוך העצוב והביישני שלו ואז רץ והצטרף לחבריו בחצר.

המשכתי לחדר המורים. בדרך שמעתי את הצלצול להיכנס לשיעור הבא, שוב לא הספקתי לשתות משהו ולהיכנס לשירותים...

מסיבות שונות, הפעם הבאה שהגעתי לכיתה הזו הייתה רק כחודש וחצי אחרי השיחה ההיא. כשקראתי בשמו כמה תלמידים קראו: "המורה, יוסף עזב, תמחקי אותו".

"עזב ללבנון?" שאלתי.

"כן" ענו לי, "באמצע הלילה העירו אותו ואת אח שלו ולקחו אותם ללבנון".

"למה באמצע הלילה?" תמהתי.

"כי הוא ואח שלו תכננו לברוח מהבית אז לא הודיעו להם מראש".

"אתם יודעים מה איתו?" שאלתי.

"בהתחלה כן, אבל בשבוע האחרון הוא מחק את הפייסבוק אז לא".

בשבוע ההוא חשבתי עליו לא מעט, וחשבתי גם עליי... תכף מסיימת שנה ראשונה כמורה, שנה טרופה של ריצות בין בתי ספר, בין כיתות, בין תלמידים. מעניין כמה מהם יחלפו על פניי במשך השנים בלי להשאיר חותם כלשהו וכמה יישארו אצלי בלב? יוסף הוא ודאי אחד מהם. בעצם, הרבה יותר חשוב זה בכמה מהם אשאיר אני חותם. הרי בשביל זה אני כאן.

אני מורה

סאלם אבוכף, אוניברסיטת בר-אילן

אני מורה... אני מורה...

אני חייב ללכת כמו מורה, לדבר כמו מורה, לומר בוקר טוב כמו מורה, לצעוק לעבר תלמיד בחצר כמו מורה.

בשנה הראשונה שלי בבית הספר ידעתי שתאי העצב במוחי מנסים להפנים ולקבל את המעמד החדש. ידעתי שהאמירה הפנימית "אני מורה... אני מורה" לפני כל תנועה או מעשה היא אמירה בריאה. אולם לעתים המוצר שהיא מפיקה אינו הולם, מאחר שאין אני בטוח איך מורה צריך להתנהג.

בתחילת השנה ראיתי שהתלמידים אוכלים בחצר ומשאירים את השאריות על השולחנות. תאי המוח שלי מזהירים: אני מורה... אני מורה... אני חייב לחנך את התלמידים, למנוע את המעשה הבלתי תרבותי. הלכתי אל שולחן כזה כמו מורה... דיברתי אל התלמידים כמו מורה, צעקתי עליהם בקול מאיים כמו מורה:

"תאכלו ותזרקו לפח!! אני לא רוצה לראות דבר על השולחן אחרי שאתם קמים!!!"

מצוין! המורה שבי אמר... הפניתי אליהם גב והלכתי... כמו מורה.

בתום ההפסקה השלכתי מבט לעבר השולחן כדי להתגאות בתרבות שהנחלתי לתלמידים.

אבל ...

השולחן היה מלא בשאריות. דבר לא השתנה!

תאי העצב במוחי הסתבכו עם עצמם: אני מורה... אני לא מורה... אני שום דבר... אני האדם הראשון שהופיע על פני האדמה. התלמידים חושבים שאני לא מורה... מי אמר שהתלמידים תמיד מקבלים את הוראות המורה? הטיול בטבע אתמול היה מדהים, אני חייב להודות...

מי הוא מורה?

אין לי תשובה ברורה, לא שאלתי במכללה, גם לא באוניברסיטה. אמרו לי שהתשובה תבוא מהתנסות מעשית. טוב, התנסיתי פעם וידעתי מיהו מורה, אבל כתלמיד בסוף המאה שעברה, תקופה שבה המורה היה מורה, כלומר מפחיד, מכובד, כל מילה וכל הוראה הן גזרה מהשמיים, חייבים לכבד אותן. אין זלזול, אין ערעור. הדבר המרכזי בשטח היה המורה. בידיו מפתחות המדע והידע, גם מקל עץ, תמיד, כי חינוך טוב הוא ענישה טובה. זהו מורה, וזה הדבר החרוט בתאי המוח שלי. בהחלט שמעתי שהעולם השתנה, גם המורה השתנה, הרי הדברים משתנים כל הזמן, גם תאי המוח חייבים להשתנות, או מה שיש בהם לפחות, אולם העניין ידרוש זמן, והשינוי יחול לאט. משום כך אני מבין את תאי המוח שלי, ומבין שהם עובדים קשה בדרך לקבלת המעמד החדש.

בזמני, במאה שעברה, די היה שהמורה יעבור ליד השולחן, ואנחנו התלמידים ננקה את השולחן. כשהתלמידים לא צייתו לי ידעתי שאני לא המורה ההוא. אולם גם מורים אחרים לא הצליחו לגרום לתלמידים לנקות את השולחנות, והם ותיקים ובעלי ניסיון רב שנים. התחלתי לשכנע את עצמי שהמורה במאה ה-21 אינו אותו מורה מן המאה ה-20.

באחד הימים צפיתי בשיעור של החונך בדקדוק ערבי. הכיתה ברמה טובה, התלמידים אוהבים ללמוד, ואני מתמקד בתנועות המחנך ובמילותיו, ובתגובות התלמידים ובמעשיהם. הייתי בכיתה כמו רוח רפאים, רואה ובלתי נראה. הסתובבתי בין השולחנות, מציץ במחברות, חוזר להביט אל המחנך כשהוא מפגין יכולות מרהיבות. מורה שיודע מה הוא עושה וכיצד...

פתאום לבי הלם בחוזקה, זרם חשמלי דפק בראשי. לא נכון!! לא נכון!! אין לי ספק שזה לא נכון. רבים נקבה מנוקד ב"כסרה" כשהוא מושא ישיר, לא ב"פתחה". החונך טועה, המורה לערבית אינו שולט בדקדוק! אוי לי! התלמידים מעתיקים אחריו פתחה, לא כסרה. איך מורה יכול לטעות בתחום הדעת שלו? זה סוף העולם. זה לא מורה. לא מקובל עליי כלל שהמורה יטעה בתחום הדעת. אני בקושי יכול לקבל מורה שהתלמידים לא נשמעים להוראותיו, מפני שהדבר תלוי בהם, אולם טעות בתחום הדעת היא תוצר נקי של מורה כושל. כן, קבעתי שהוא מורה כושל. צריך להציל את התלמידים, זכותם ללמוד נכון. זו הזדמנות שלי להשפיל אותו מול התלמידים. צעק עליו! הער לו!

לא עשיתי דבר יוצא מן הכלל. המשכתי להסתובב בין השולחנות, אולם הייתי בעולם אחר. כעסתי, פחדתי, הותקפתי במחשבות אבסורדיות מכל עבר. הרגשתי שהאדמה לא יציבה מתחת לרגליי, ושאני צריך חבל להחזיק בו. לפני כמה ימים הרגשתי שאני לא מורה בגלל שהתלמידים לא ניקו שולחן כפי שציוויתי עליהם, מה יקרה אם אטעה בתחום הדעת? אז בוודאי אני לא מורה.

לאחר השיעור רציתי להעיר לחונך על הטעות שלו בדרך נבונה, כך נדמה לי. תחילה פחדתי להכעיס אותו, או שייווצר מתח בין שנינו, אולם שני דברים דחפו אותי להעיר לו בדרך נבונה. הראשון: זכות התלמידים ללמוד נכון, הדבר שאיני יכול להתעלם ממנו. הדבר השני: אישיות החונך. איש בסוף שנות השלושים, רציני, מנומס, מפרגן, יודע לשקול את הדברים נכון, רושם כל דבר ביומן האישי שלו, כולל חייו הפרטיים, כגון מתי השקה וישקה את הגינה בביתו... איש שלא יכעס בגלל מילה של צדק.

ניגשתי אליו וביקשתי שיעזור לי במציאת חומר על המושא הישיר, והדגשתי את רצוני למצוא דוגמאות רבות לריבוי נקבה. הוא חייך אליי באדיבות ואמר שישמח לחפש בשבילי את החומר.

הוא יגלה את הטעות בעצמו, כך חשבתי לעצמי.

למחרת, בעודי עומד ליד שולחן הקפה ומכין לעצמי קפה שחור, הוא נעמד לידי בשקט ובשלווה והכין לעצמו קפה. בסוף אמר בלי להביט בי:

"השמש טובה, בוא נשב בחצר".

זה עניין שבשגרה. בעבר ישבנו רבות בחצר ודיברנו. אולם הפעם הרגשתי מתח. הוא בהחלט גילה את הטעות שלו. בלבי ריחמתי עליו. סביר להניח שהמורל שלו בתחתית הסולם. ישבנו בחצר, על אותו שולחן שהיה עד לכישלוני עם התלמידים והלכלוך, כישלון שנראה עכשיו קטן-קטן.

"בזכותך גיליתי שאני מתבלבל בין הכסרה והפתחה בנושא ריבוי נקבה".

כך הוא פתח את השיחה, ישר ולעניין. אמר את הדברים בקלות, כאילו הדבר פשוט ושגרתי לחלוטין.

"אני מודה לך על זאת, וגם על הדרך היפה שבה הערת לי".

התביישתי במקומו, והורדתי מבט אל תוך השחור של הקפה.

"היה יפה יותר לו הערת לי בדרך ישירה".

ראיתי את הפנים שלי בתוך כוס הקפה, המשכתי להאזין לו בשקט:

"אנחנו המורים בני אדם, והאדם טועה. אין אדם שאינו טועה, וטוב שמורה יתקן טעות של מורה אחר. זה דבר מקובל. זה לא סוף העולם שמורה עושה טעות כלשהי. העיקר שנלמד מעצמנו ומאחרים, לקבל בשמחה הערה של מורה עמית. ואני הערכתי מאוד שאתה מבין את זה ושהערת לי. גם אתה אדם לפני שאתה מורה, כלומר אתה עלול לעבור חוויות של כישלון וטעויות, אתה לא תעצור שם אלא תמשיך לאחר תיקון".

"אתה אדם לפני שאתה מורה". האמירה הדהדה בתאי המוח האמצעיים שלי.

המורל שלו לא היה בתחתית הסולם, להפך. הוא נראה מרומם. האיש היה רציני וחכם. למדתי בישיבה הזאת מה שלא למדתי בכל הישיבות הקודמות של מתמחה-חונך. למדתי מהו מורה, הוא אדם... ואני אדם... שכנעתי את עצמי בזאת בכל הימים שאחרי האירוע. ניסיתי להיות אדם, לראות את האדם שבמורה, את האדם שבתלמיד, הכנסתי את התובנות החדשות שלי אל כל מערכות היחסים שלי בתור מורה... בתור אדם מורה. וזכיתי בהצלחות מעודדות.

באחד הימים ראיתי כמה תלמידים יושבים ואוכלים על השולחן בחצר. הלכתי לעברם כמו אדם, חייכתי אליהם כמו אדם, דיברתי כמו אדם. לא ציוויתי ולא ביקשתי דבר, אלא השתתפתי איתם בשיחה מעניינת. במהלך השיחה העברתי לכלוך שנפל מתחת לשולחן אל תוך פח קרוב. שאלו אותי למה אני טורח וזורק לפח, הרי יש מנקות שינקו אחר כך. הייתה זאת הזדמנות להסביר להם את הצד התרבותי בעניין. לאחר דקות ביקשתי מהם בעדינות לנקות את השולחן אחר כך, ועזבתי את המקום כמו אדם.

ישבתי מאחורי השיחים, עיניי אל השולחן ולבי דופק במתח.

המתח פג והשמחה לא איחרה. התלמידים ניקו את השולחן, ותאי המוח שלי ידעו סוף-סוף שאני אדם... אדם מורה.

עניין של זמן

אבי גרצמן, אוניברסיטת תל-אביב

"איך הייתה חוויית חטיבת הביניים שלך?" שאל המנהל במפגש שערך עם המורים החדשים באחד הימים החמים של חודש אוגוסט. נכנסתי לחדר כמה דקות קודם לכן, מחפש את פתח המזגן הרחב ביותר. שלושים וחמש מעלות בצל, אמרה הקריינית ברדיו, והרגשתי את טיפות הזיעה מציפות את החולצה שלי. נכנסתי לבית הספר. לא ליוו אותי משב רוח נעים או בריזה של סוף הקיץ, רק כמה טיפות זיעה ותחושה חגיגית בלב.

השאלה של המנהל הכניסה אותי למכונת זמן דמיונית. ראיתי אותה בקצה החדר, על שולחן ירוק וכיסא צהוב. מעליה היה לוח עייף ועליו הכיתוב ז'5. יצאתי ממכונת הזמן והתיישבתי על הכיסא מחוץ לכיתה, מחכה שיגיע תורי. המורה מעיין קראה לי וקיבלה אותי בפנים יפות, "ברוך הבא לחטיבה". לחצתי על שני כפתורים וחזרתי לחדר. המנהל בראש השולחן ומתעניין איך היה לי בחטיבה. "זו לא הייתה שעתי היפה" אמרתי, והרגשתי את אגלי הזיעה תוקפים את הגב שלי. "אפשר להגביר את המזגן?" ספק אמרה ספק ביקשה המורה החדשה שישבה מולי. לא ראיתי אם היא מזיעה או מסתירה היטב את ההתרגשות, אבל הצטרפתי לבקשתה. אחרי כמה דקות כבר היה נעים.

מיד לאחר הפגישה חיפשתי מקום להציב את מכונת הזמן. תא סגור עם מפתח לא הוקצה לי, אז הסתפקתי בתא פתוח, חשוף לעיני כול. מה כבר יש להסתיר? חשבתי לעצמי. ספר היסטוריה? ספר אזרחות? עבודות לפני בדיקה? כשהבאתי קפה איכותי יותר מהמבחר הקיים עטפתי אותו בשקית סגולה. לא חששתי לחלק למי שידרוש, רציתי שהתא לא יבלוט. למכונת הזמן לא היה מקום בתא הפתוח. למזלי אפשר היה להניח אותה בכל מקום אחר, כי היא לא ממש נראית.

בימים הראשונים ללימודים לקחתי אותה הביתה בתיק בכל יום. כשהתיק נעשה לא נוח, הזמנתי באינטרנט תיק חדש. בתיק החדש היה מקום ליומן,

ליומן נוכחות, לדפים שנערמו, לבקבוק שתייה ולמשהו לא גדול לאכול. רק כי לא היה לי מספיק זמן.

בשבוע הראשון רציתי להפעיל את מכונת הזמן ולקפוץ לחנוכה. לא מאהבת החופש או הסופגניות, אלא כדי להתגבר על קשיי הקליטה הראשונים.

שלב ההתחלות אף פעם לא היה השלב האהוב עליי. בעצם, מי אוהב התחלות? הרבה יותר מעניין באמצע. גם התלמידים היו רוצים להיכנס איתי למכונת זמן שתחזיר להם את חיוך החופש לפנים. אבל עכשיו, כשאני כותב את השורות הללו והחופש הגדול שוב קרוב - הייתי נכנס שוב למכונת הזמן לשיעור הראשון. לשיעור הראשון מתכוננים הרבה מאוד. אחר כך יש פחות זמן, אבל יותר ביטחון.

בפעם הראשונה שהייתי צריך להגיע לבית ספר ביום שני, התנועה בכביש לא זזה. השיעור אמור היה להתחיל ב-9:20, וב-9:15 עוד עמדתי בפקק תנועה, במרחק של עשר דקות מבית הספר. פתחתי את מכונת הזמן וביקשתי שתעצור לרגע את השעון. היא חייכה ואמרה שזה בלתי אפשרי. אבל היא פתחה לי חלון מיוחד, אל לפני עשרים שנה. פקק תנועה במקום לא רחוק משם, אני מאחר לשעת אפס באנגלית. אמא משרבטת פתק מתנצל על האיחור ואני מרגיש את הדופק עולה. "אני שונא לאחר", אני אומר למכונת הזמן, והיא מנחמת אותי שב-10:10 יגיע הצלצול בכל מקרה. 9:17, עדיין באמצע הדרך, אני מוצא מקום חניה ורץ לבית הספר. ב-9:24 אני מחפש את הכיתה, הכול נראה אותו דבר, איש לא סיפר לי ששכבה ח' לומדת בקומה שלישית. איש, מלבדי, לא יזכור את האיחור הזה.

אני מזיע שוב, נעמד מול הכיתה ומתנצל. מספר להם למה איחרתי ולאכזבתם כי רבה מבטיח שזה לא יקרה שוב. הכיתה מקבלת אותי בסבר פנים יפות. אנחנו לומדים ביחד אסטרטגיות למידה. הם לא מבינים מה זה. גם אני לא הבנתי עד לפני כמה שבועות. "זה המקצוע הכי חשוב שאפשר ללמד אותם", תגיד לי אחת האימהות בסיור לימודי אחרי כמה חודשים. אני מהנהן בהסכמה, מצטער שמכונת הזמן לא יכולה להחזיר אותי לפחות לשיעור השני, ולהתחיל מהתחלה. לקבוע יעדים ברורים יותר, להציב גבולות קבע, להסביר מה באמת צפוי לנו במהלך השנה. מכונת הזמן מהבהבת בחזרה, אולי היא מסכימה? אולי היא מבינה? שואלת אם אני רוצה לזנק עכשיו ל-1 בספטמבר 2016 ולנסות שוב, מההתחלה. "אין מה למהר", אני אומר לה, "הזמן יגיע". ומקבל את המסר שהיא ביקשה להעביר לי - כל דבר בזמנו.

מאוחר יותר, בחדר המורים, מכונת הזמן רצה מהר מדי. היא לא יכולה לפנות לי מקום באחד מתאי השירותים היחידים, כי היא מכונת זמן ולא מכונת נוחיות. היא לא יכולה לפלס את הדרך למזוג משהו לשתות וגם לא יכולה לעצור לרגע את תקתוק הדקות, זה בניגוד להוראות היצרן. לפעמים היא הופכת לטלפון נייד ואפשר לשבת איתה בקצה של חדר המורים ולהביט מהצד על כולם. רק כי אתה רוצה שקט, לנקות את הראש, לשמור על הגרון, לא לדבר על תלמידים, על עבודות שיש לבדוק או על מועד ב' שטרם כתבת את נוסח הבחינה שלו. כשאתה כבר בוחר לשבת עם המורים האחרים, מכונת הזמן מתקפלת מהר לתיק וסופרת את השניות, באופן מדויק כשעון שוויצרי, עד הצלצול שיודיע על סיום ההפסקה.

איפה לשבת? שאלתי את עצמי באמצע חדר המורים. מורה עם עין עצלה התיישבה ליד אחד השולחנות, והתיישבתי לצדה. "זה שולחן צוות מדעים ומתמטיקה", היא אמרה, "אבל אתה יכול להצטרף אלינו", הוסיפה בחצי חיוך. היא ניסתה להמתיק את הדברים, ובהומור כושל ציינה, "אבל אתה חדש - אז תכין לנו קפה". לא הגבתי, כי מה כבר יש להגיד? נשארתי במקומי ושלפתי את מכונת הזמן. "במקום אחר, בזמן אחר, מי יגיש לי את הקפה?" שאלתי אותה. היא רק אותתה בצבע זרחני שהשעה כבר 10:26. עוד רגע יהיה צלצול ואני ארוץ לכיתה.

בכיתה מכונת הזמן לפעמים על היד, לפעמים על השולחן, לפעמים בתיק, לפעמים על הקיר. לעתים היא רק בקצה האחורי של הראש. יש שיעורים שהזמן בהם אינו מורגש. "הזמן רץ כשנהנים", היא הייתה אומרת - אם היו לה פיצ'רים של קלישאות. בשיעורים מתוכננים היטב אתה שולט בזמן, במרחב, בכיתה, בתוכן, אתה מנהל את השיעור. בשיעורים האלה אתה לא צריך את מכונת הזמן.

בשיעורים שבהם הכול הפוך, דבר לא מסתדר, אתה לא ברור, לא מעניין, לא חד - אני רק רוצה לשלוף את מכונת הזמן. מניח אותה בלי שהתלמידים יראו על פינת השולחן, ומבקש ממנה שתריץ את הדקות קדימה, במהירות. נותרו רק שלושים וארבע דקות, מה אכפת לך? ודפנה, התלמידה בשורה הלפני אחרונה, לוחשת לגליה שלידה: "איזה משעמם"; ונדב, ליד החלון, רוטן בקול כך שאשמע גם, "למה בכלל צריך ללמוד היסטוריה?" זו הזדמנות טובה להשתמש בפונקציות נוספות של מכונת הזמן, אני חושב לעצמי. "מישהו בחדר שמע פעם את המושג 'פשיסט'?" אני שואל ומנסה. מכונת הזמן לא

עונה לי. גם הכיתה לא. עוד שלושים ואחת דקות לצלצול הגואל. פתאום לכולם יש שלפוחית רגיזה. שולח שאילתה למכונת הזמן: "כמה זמן ילד בכיתה ט' יכול להתאפק?" היא לא עונה. תומר, היחיד שיש לו אישור לצאת לשירותים, מנצל את הרגע, קם ויוצא מהדלת. "אז למה תומר יצא?" הקולות עלו וגאו. "הם צודקים", אני לוחש למכונת הזמן. "עשרים ושמונה דקות לסוף השיעור", היא עונה לי.

"זה לא מעניין", אומרת דפנה, "אני רק צריכה סיבוב בחוץ". "לא", אני אומר בנחישות. מאבד את השיעור. עכשיו, כשהזמן באמת חלף, היא מוכנה להחזיר אותי לשם, עשרים ושבע דקות לפני סוף השיעור. "קח אותו לאט את הזמן", היא רוצה ללחוש לי. אני מסביר לה שלפעמים הכול מתנקז לדקה - עשרים ושבע דקות לפני הסוף, במיוחד ששום דבר לא מסתדר. "קח עוד שאיפה מהזמן", אני מזמזם שיר מוכר. אם היא הייתה מחזירה אותי, הייתי נושם עמוק ויודע מה להגיד לדפנה ואיך לענות לנדב ומה היה גורם לתומר להישאר בכיתה. ואולי לא.

מניח אותה על השולחן והיא מראה לי את השאלה הראשונה ששאלו אותי בכיתת האזרחות, אז מזמן, ב-1 בספטמבר 2015. "למי אתה מצביע בבחירות?" אתגר אותי תלמיד שובב מהשורה השנייה ליד הדלת. באותו רגע רציתי לעצור את הזמן - מאושר מגילוי סקרנות שמפגין ילד שהכיר אותי רק לפני עשרים ושבע דקות. "נדבר ב-20 ביוני", אמרתי וחייכתי לעבר מכונת הזמן. היא תדאג שבינתיים הכול יעבור בנעימים, וגם אם לא - פעם בארבעים וחמש דקות יש צלצול.

מורה צעיר בין עושר לאושר

עדן טל, המכללה האקדמית לחינוך גורדון חיפה

"בוקר טוב", מחייכת אליי מיקה.

"בוקר טוב", עונה מסויגת, משתדלת לנדב חיוך אופטימי. הוא טוב? תכף נראה. התיישבתי בכיסא שמולה. בינינו הפריד שולחן העבודה שלה. סטנדרטי, אני חושבת. לפעמים זה מרגיש כאילו פעורה במקומו תהום.

"באתי לבדוק את מצב החשבון", אמרתי, "שבטעות לא עשיתם איזו שגיאה פטאלית עם כל המיליונים שלי". תהיתי על מקור ההערה, ציניות מולדת או התמרמרות שהצטברה עם כל תלוש משכורת.

מיקה צחקה צחוק אמיתי. התפלאתי, אולי גם היא רואה כמוני את פרדוקס המורה והעושר. פרדוקס המורה והעושר. עמוק משהו. אולי אכתוב על זה פוסט בפייסבוק בהמשך היום. "בואי נבדוק", אמרה והחלה לכתת אצבעותיה בין כפתוריה השחורים של המקלדת. עם כל נקישת מקש הרגשתי כיצד הלב שלי הולם בי. כאילו יש קורלציה מושלמת בין הדופק לבין קצב ההקלדה שלה.

בבקשה שלא יהיה מינוס, בבקשה - בבקשה, אלוהים, לא החודש. מזמן לא התפללתי. אולי זה יעזור.

נכנסתי למכונית. סובבתי את המפתח בתוך הסטרטר והנעתי. הרדיו החל לנגן שיר סחרחר ואיתו החלה מסתחררת גם קרוסלת המחשבות שלי. לא יכולתי לבחור מקצוע קצת יותר מכניס? איך יכול להיות שאני, שסיימתי שלוש שנות לימוד אקדמיות בהצטיינות יתרה, ועוד במסלול המצטיינים של משרד החינוך, לא מצליחה לגמור את החודש? ודניאלה, שעובדת כסדרנית בקולנוע, מרוויחה בדיוק כמוני, ללא שום הכשרה מקצועית קודמת. וכבונוס על עבודתה היא זוכה לצפות חינם בהקרנות הבכורה של סרטים. טוב, גם לי יש "סרטים" בחינם, כל יום. אפילו כמה פעמים ביום. אבל שם אני הכוכבת הראשית.

בלי משים כבר הייתי בחניית בית הספר. נסעתי על אוטומט כל הדרך? וואו. זה מסוכן. אולי אני גם מלמדת על אוטומט? שנה שנייה כבר, ושוב כיתה ו'. ושוב כיתה ה'. מתמטיקה. או חשבון. "ביסודי זה ממש לא מתמטיקה", נזכרת במילים שאמרו לי חברים אין-ספור פעמים.

עליתי לחדר המורים. אני אמורה להתחיל היום בעשר, אבל הגעתי קודם. רציתי לפנות זמן להכנת כל אביזרי המשחק שתכננתי. תכננתי אותו לפרוטרוט. הוא יצא מושלם. אני רק צריכה לבקש מהמזכירות להדפיס את הקובץ שהכנתי בבית. לצלם. לגזור. מדויק. לצבוע. לניילן. להכין קופסת אחסון מושכת. לצלם ולהעלות ל"מורות משקיעות". העמוד בפייסבוק של מורות שמשתפות רעיונות יצירתיים ללמידה. או מנקרות עיניים ביכולת שלהן לעשות את זה בלי להתייאש. כמה מחשבות שליליות רצות אצלי בקשר להוראה. איך הגעתי למצב הזה? בשנה שעברה ממש נהניתי.

נכנסת נטלי המזכירה ומניחה בתא של כל מורה את תלוש המשכורת. ברקע מתנגן השיר "באושר ובעוני", שרץ באופן אוטומטי ביוטיוב. אירוני משהו. תלוש המשכורת. שתי המילים בעלות אפקט ההרתעה הרב ביותר, לפחות עבורי. אני מתבוננת בה מסדרת בנמרצות את כל התלושים, מבעד להר הגזירים שכבר הספיק להיערם לידי על השולחן. פסולת עם משמעות חיובית, חשבתי.

כשהיא סיימה התחלתי לפסוע אל עבר התאים, והרגליים כאילו ממאנות להתקדם בכיוון. הן כנראה יודעות שהן בדרך למלכוד בדמות תלוש השכר. שלפתי את המעטפה מהתא וחזרתי לשבת. לפתוח כאן? אם גם החודש זה מתחת ל-5,000 אני באמת אתחיל לדמוע. לדמוע כאן?

לא היו מורים בחדר המורים. הרגשתי שוב איך הלב שלי הולם בי. כבר נמאס לי, נמאס לי שכל חודש הריטואל הזה חוזר על עצמו. אני משקיעה את כל כולי, עובדת מהבית. עובדת בלי הפסקה בבית הספר. אין לי הפסקות. פשוט אין פנאי לזה. אני לא יודעת מה זה ללכת לעשות פיפי באמצע היום מפאת קוצר זמן. "אפשר לטעות ולחשוב שלפי כמות הדברים שאת מכינה, את מקבלת את המשכורת של חיים סבן". סיננה אימא שלי בציניות כלפיי באחת מארוחות הצהריים שמיהרתי לאכול, כדי להמשיך בהכנת המצגת "סוכני-על-חלל" כסיכום לנושא כפל וחילוק בשברים פשוטים. "המקצוע מחייב", עניתי בפה מלא ועליתי לחדר להמשיך.

נמאס לי שאני עובדת כל כך הרבה ובסוף החודש מצופה ממני להתקיים מסכום הנמוך, לא אחת, מ-5,000 ש"ח. כן, זו עבודה שאני באמת אוהבת. אבל

עם אהבה אי אפשר לקנות במכולת. אפילו לא להתניע את האוטו. וניסיתי, בחיי.

המעטפה נחתכה בצורה מושלמת. אני אוהבת דברים שנעשים באופן מושלם. הוצאתי את הדף המקופל לשלושה חלקים, כמיטב המסורת של דפי A4. העין שלי רצה אוטומטית לרובריקת "נטו לתשלום". 4,961 ש"ח. שוב. פחות מ-5,000 ש"ח. שנה שנייה. ותק של שנתיים. ותק של שנתיים נוספות מהצבא. תעודת הוראה. תואר ראשון במסלול הכי יוקרתי של משרד החינוך להכשרת מורים. ממוצע 97.4 כללי. ופחות מ-5,000 ש"ח. דמעה שזינקה מעיני נחתה בדיוק על חלק ה"ברוטו לתשלום" והרטיבה אותו קלות. מחיתי אותה מהדף, שחס וחלילה, לא תינזק שלמותו.

שלמות. בעולם מושלם, מורים היו מרוויחים בהתאם לעבודה שלהם.

נקישות קטנות על הדלת. בוודאי של אחד הילדים. איך אני אמורה להקדיש לילד את תשומת הלב הראויה כשאני די מתוסכלת כרגע? מחיתי את הדמעות, בדקתי במראה שאין סימנים מסגירים. חייבים לשמור על תדמית.

פתחתי. מולי עומדת עדן. כן, כמוני, אבל תלמידת כיתה ו'.

"בוקר טוב המורעדן! זוכרת? זימנת אותי לפרטני בשעה הזאת, זוכרת? כן??!" כל כך הרבה אנרגיה מרוכזת בילדה כל כך קטנה. תהיתי אם יכול להיתכן גלגול גם של אנרגיה כזאת, אנרגיית השמחה.

נראה שכן, כי היא הצליחה להעלות בי חיוך בלתי רצוני. "בטח שאני זוכרת, אפילו הדפסתי עבורך קובץ מיוחד אתמול בלילה. קובץ נוסף של תרגילים. לכי בבקשה לחדר הקבוע של ה'פרטני' לראות אם הוא פנוי. אני אארגן בינתיים את החפצים שלי וניפגש כאן עוד שתי דקות".

"ב-רוررررررررررר", אמרה, והר' עוד מהדהדת מאחוריה כשהיא רצה לבדוק את החדר. חדר ה"פרטני", כפי שהוא מכונה ברבים, אינו אלא החדר של היועצת שעובר הסבה בין שיעור לשיעור. כמה אירוני. אני צריכה לשבת שם עכשיו כמי שזקוקה שיקשיבו לה. לא ללמד. אבל המקצוע מחייב.

השעה 14:20. סיימתי את יום העבודה הרשמי שלי אבל לא שמתי פעמיי לחניה. הייתי חייבת לסיים להכין משהו למחר. תכננתי משחק לשכבת ה', הוא גם חייב לעבור למינציה. הפעלתי את המכונה וחיכיתי שהיא תתחמם. התיישבתי ליד השולחן בחדר המורים. מתוך תיקי הפתוח בצבץ התלוש. שלפתי אותו. הוא כבר לא היה מקופל באותה שלמות שבה הגיע אליי. השענתי את ראשי על ידי. אז מה? מה עכשיו? אעבור מקצוע? לא, לא, המילה

"מעבר" יוצרת זילות מוחלטת. לא כך אני מרגישה. יותר מתאים לשבץ כאן את המילה "נטישה". אדם יכול לנטוש את הייעוד שלו? ועוד בתחום שהוא באמת טוב בו?

שוב קרוסלת המחשבות. נזכרתי בבנק, בבוקר. בתהום שהרגשתי שפעורה ביני ובין הפקידה בדמות שולחן העבודה שלה. אולי תהום התפיסה. איך אפשר להישאר בעבודה כל כך לא מתגמלת?

שוב נקישות בדלת. קצת פחות עדינות מאלו של עדן בבוקר. קמתי כדי לפתוח, אבל הדלת כבר נפתחה מאליה. עשרה ילדים פרצו פנימה בקריאות קולניות ובחיוכים, ועל גבם ילקוטי תיכון. יש הבדל בין ילקוט של ילד ביסודי לבין תיק של תיכוניסט. שנתיים של הוראה בבית ספר רב-גילי לימדו אותי את זה.

נדרשה לי שנייה לזהות את הפרצופים המוכרים. פחות משנייה לשיים אותם. הם היו התלמידים שלי בשנה שעברה. ו'1 של השנה שעברה. הכיתה הראשונה שלי, שהייתי צריכה להיפרד ממנה כבר באותה השנה. לימדתי אותם חשבון והנדסה. הם תיעבו את המקצוע כשהגעתי. הם היו מאוהבים בו בסוף השנה. הם כאן עכשיו. הם הגיעו מחטיבת הביניים כדי להראות לי את המבחנים המצוינים בחשבון שקיבלו חזרה אך היום. הם באו להשוויץ בציונים.

"תראי המורעדדדדן קיבלתי 91! זוכרת כמה ישבנו שנה שעברה על אחוזים??? אז תראיייייייייי!! 8/10! רק שתי נקודות ירדו לי בזה!!!!"

"ווו-אי המורעדן! איזה כיף לראות אותך, שיואוו! את לא מבינה איך התגעגענו אלייך!!! למגה-מחוגה שלך בשיעורי ההנדסה!! אין להם את זה בחטיבה!"

"מה, צבעת לחום!?"

"קיבלתי 85!!!! נכון שאת גאה ביי?! חשבתי עלייך כשפתרתי את המבחן! להראות לך שאני מצליח!!"

"אולי תעברי איתנו לחטיבה???"

"נכון שאת פחות אוהבת את הכיתות שיש לך עכשיו ממה שאהבת אותנו? נכון??"

"את זוכרת אותי, נכון? את זוכרת שלא הצלחתי במחצית הראשונה??? אז בזכותך אני יושבת על 81 עכשיו!!!"

לא הצלחתי לשייך כל קול לדובר. אבל הייתי מוצפת באושר. סיננתי בחיוך בלתי נשלט: "אני כל כך שמחה לראות את...". גם את המשפט הזה לא

הצלחתי לסיים, כי קבוצה של נערים ונערות מחצה אותי בחיבוק קבוצתי גדול. בשנייה של איפוס, הבחנתי בידי הימנית שעודנה אוחזת בתלוש.

אם זה מה שעליי לשלם כדי לזכות באושר כזה, אני מוכנה. ככה אני מבינה אושר. הנחתי את התלוש על השולחן והושבתי אותם כדי לשמוע את הסיפורים. הם זרמו בשצף קצף ואני איתם, עוקבת. מעודדת. הם כבר לא התלמידים שלי זה חצי שנה, אבל איכשהו הם מייחסים לי חלק מההצלחה שלהם. כבר לא עניינה אותי השעה. מחר אגיע מוקדם יותר לבית הספר ואמשיך את הלמינציה.

✍ קרב צייני הלייזר

יואב חיים, אוניברסיטת בר-אילן

היא התקרבה אליי בצעדים מדודים - אימת הצוות - וצינתה חמורת הסבר הקפיאה את חדר המורים. עוד בטרם ראיתי את זיו פניה הקדים אותה ריח הבושם הכבד שעטתה עליה תמיד, ושהקיף את המעגל שסביבה כמו חשרת עננים מחניקה. יראתי את המפגש הזה כמה שבועות, אך גם ידעתי כי בוא יבוא.

"אני צריכה אותך עכשיו", פסקה בלא הקדמות ושהיות, בטון שלא נעדרה ממנו נימת ציווי. מדי פעם התעקשה להדריך את המורים החדשים, אף שלא ביקשו זאת, ובזמן הכי לא נוח להם, כמובן. ומשגמרה אומר, דבר לא יכול להניאה מכך.

"אני באמצע בדיקת מבחנים ולצערי אין לי זמן", עניתי ומיד קמתי ממושבי ונמתחתי מלוא קומתי הדלה - זאת משום שקראתי בזמנו שחיות שוקלות את צעדיהן כשלמולן ניצבת חיה בעלת מבנה גוף גדול לפחות כשלהן. ועל אף הניסיון העז שלנו להסוות זאת, בני אדם הם חיות בכסות בגדים, ומוחנו לא שונה במהותו ומגיב לאותם פחדים קמאיים ומחוות בלתי מורגשות.

"אני בכירה ממך, אני ותיקה ממך, ואתה תעשה את מה שאני אומרת לך", צווחה בקול שורקני. בכל פעם שעשתה זאת היו פניה לובשות מראה דמוי לוטרה (או חיה נברנית אחרת).

האמת הייתה לצדה. היא הייתה ותיקה מאוד, בעלת קביעות, עטורת שבחים ומוכרת למערכת, ואני? עלה נידף ברוח, חסר ותק, חסר שם, מתווה את צעדיי כמו גור זאבים שחווה את השלג הראשון בחייו, ונפעם לגלות שטלפיו מותירים עקבות בכסות הרכה שעוטפת את הקרקע.

"אמרתי שאני באמצע בדיקת מבחנים", עניתי בקול מדוד, בשקט, ספק כדי לשדר שלא התרגשתי מהאיום, ספק כדי שלא להפוך את הנושא לעימות קולני. בכל זאת, ניצבנו בטבורו של חדר המורים, ומורים, ולזאת לא נדרש ניסיון רב שנים בשביל לדעת, נאחזים בכל פיסת רכילות כמוצאי שלל רב וסוחרים בה להנאתם, משל היו אלו מטבעות השווים את משקלם בזהב.

היא הסתכלה בי בטון המזלזל שהיה נסוך על פניה בכל פעם שדיברה עם אחד מתלמידיה הפחות אהודים וממושמעים, ואמרה: "ילד, כשאני אומרת לך לבוא, תבוא!"

אם כך, נפל הפור. לא ניתן היה להתחמק מן העימות.

צעדתי צעד אחורה, בידי הימנית הסטתי את כנף גלימתי, ואצבעותיי ריקדו בחדווה בזויה מעל לציין הלייזר שהיה מוצמד לנדן התפוס בחגורה; "שלפי אותו", פקדתי בזעם קר, וניסיתי לשוות לקולי טון בריטון נמוך ומזרה אימה.

היא הסיטה ביד מיומנת את כנף מעילה הכבד, ועוד בטרם הספקתי להחדיר אוויר אל ריאותיי שלפה בניסיון רב את ציין הלייזר שלה.

חמש מורות שעמדו בקרבת מקום וצפו בסקרנות במתרחש פלטו זעקת בעתה חרישית ונסוגו צעדים מספר לאחור, כדי שלא להיפגע מן המאבק.

קרב הציינים היה מהיר, קצר ואכזרי. במהלכו סנוורנו זה את זו, וחוזר חלילה, פעמים רבות, עד שרשתיות עינינו הפכו סומות, והחדר הפך לריקוד סוער של צלליות קהות חסרות פשר.

כשתשו כוחותינו מצאנו משענת להיאחז בה, ובנשימה כבדה עוד הספקתי לומר: "לעולם אל תפני אליי כאילו אני אחד מתלמידייך. את בסך הכול מורה - ותיקה ורבת ניסיון ומוכשרת, זה נכון - אבל מורה בדיוק כמוני. באותה הדרגה, ובאותו המעמד. אמנם אני צעיר ממך בכמה שנים, אבל אני לא הילד שלך, ואת תפני אליי בכבוד, ותתייחסי אליי כאל חבר לצוות. אני ברור?!"

היא מלמלה דבר מה בקול צורם, וכשהבנתי שהמסר לא נקלט חזרתי על שורותיו האחרונות: "את תתייחסי אליי כאל שווה ערך, ברור?"

עברו שבועות מספר, הנושא נשכח ועבר; היא התנצלה על הזעם בצביעות לא משכנעת, וחרטה במפתח של פלדלת על המכונית שלי "יומך יגיע". אני הודיתי, בטון סכריני ומזויף, שאפשר שהגזמתי בתגובתי הזועמת, וערבבתי לה בקפה מעט חומרים משלשלים שמצאתי במעבדת הכימיה כשלא היה בה משגיח; מים תחת הגשר, כפי שנהוג לומר, או כך חשבתי...

השמש שקעה זה מכבר. השעה הייתה שעת בין ערביים. הוצאתי את כלבי לסיבוב, ופסעתי בשביליה האפלים של סמטה חשוכה שפנסי הרחוב שבה נופצו על ידי בני נוער ליסטים, זבי חוטם פוחזים ומרושעים, הולכי בטל וחסרי תועלת, שהיו צולפים, בשעמומם, אבני חצץ בנורות עד שהללו התפקעו והרחוב צלל לעלטה כבדה. בין השיחים חלפה רוח קדים נעימה ומלחששת, והסוותה את הצעדים הכבדים שפסעו בעקבותיי בגמישות חתולית מיומנת.

"שלוף אותו" עלתה צווחה מאחוריי. כשהסתובבתי נדרשו לעיניי שניות אחדות להבחין בזהותו של הכתם הכהה שהתנועע מולי ובידו ציין לייזר אדום בוהק. מסוחרר מהסיבוב המבוהל נדרשו לגופי עוד כמה שניות להתעשת, ועד שידי גישששה אחר הנדן פגע ציין הלייזר השלוף בעיני הימנית. צרחתי באימה, ורעש ה"זזזז

הנגרייה

אמונה אלקובי, שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

בכל יום מגיעים אל הנגרייה עצים וקרשים שונים. הלו"ז מסודר. בכל יום ראשון יש משלוח רענן - הקרשים מגיעים עם ניחוחות טריים, העצים מעלים ריחות של חידוש לקראת השבוע הקרוב ובעלי המלאכה פוסעים אל תוך הנגרייה במרץ מחודש. יש המון בעלי מלאכה בנגרייה; הספקים, מעצבי הרהיטים, מלטשי העצים, מפעילי המכונות ורשמי התכניות. כל אחד יודע את תפקידו, כל אחד מומחה בתחומו, כל אחד יודע כיצד יש לטפל בעץ שבהשגחתו.

הגעתי אל הנגרייה ביום קיץ בהיר. הקירות הגבוהים, ריחות הווקס והדבק, רעמי המכונות וצעקות בעלי המלאכה התערבבו בתוך ראשי. לרגע עמדתי מסוחררת, חסרת אונים. "העץ מרגיש אותך", נשמע מאחוריי קול נעים. "מה?" שאלתי.

"העץ... הוא מרגיש אותך. הוא נראה כאילו כלום אינו חודר אליו כרגע, אבל קחי..." הקול זרק לעברי קרש. "את מרגישה?... הוא עוד עם הסיבים הקוצניים שלו עכשיו, אבל רק תחכי. בידיים שלי הוא יהפוך לשולחן יפהפה וחלק". הקול - קולה של המעצבת הוא. מעצבת הרהיטים. במשך השנים היא יצרה שולחנות מפוארים, שידות, כיסאות ואף ריהוט לבית כנסת. "כמובן, יש להתייחס לכל עץ בצורה שונה. ראי, האורן כמעט תמיד נלחם בקשיחותו. האלון רך יותר, ונותן לי חופש עבודה גדול... אל תטעי לחשוב כי העבודה בכל עץ דומה. להפך, בנגרייה שלנו אנחנו נותנים לעצים ללמד אותנו כיצד יש לטפל בהם. לכן, אל תראי את חששך. עמדי זקופה".

ואכן, זקופה עמדתי. במשך הזמן למדתי את שיש לדעת על הנגרייה הקטנה; אילו עצים עקשניים יותר ואילו פחות; כיצד יש לגלף את הברוש ואיך יש להפעיל את מכונת הברזל הכבדה על הארז; לדעת ללחוש אל עצי ההדרים, לכרות כמה ענפים ולמצוא את האצטרובלים והבלוטים המשובחים שנשמרו לצורך קישוט. מעצבת הרהיטים צדקה - כל עץ הגיב בצורה שונה

ומיוחדת. כל קרש הבריק אחרת. שולחנות החלו להיערם, כך גם כיסאות. לעתים התרחשו תאונות, ושברי הזכוכיות על שידות העבודה נשברו. אף ראי ארון הבגדים התנפץ ברעש גדול בבוקרו של סתיו, עת הנחליאלי זימר את שירתו בחלון.

אהבתי את הנגרייה ואהבתי את כל העצים. מחלקם רוויתי נחת רוח, קלים הם לטיפוח ולעיצוב; חלקם גרמו לי לדמוע על הכרית בלילה וקוציהם נשמרו בעור ידיי. אך עץ הארנון שבה אותי למן הרגע הראשון. תמיר וזקוף, חזק ושורד - הארנון היה כל מה שנגרית מתחילה שואפת אליו. הוא הציב אתגר. היו ימים שבהם לא ניתן היה להתקרב אליו, מיד היה שולף קוצים ופוצע. בימים אחרים היה רך, ומאפשר לעצבו כיד הדמיון. לאט-לאט הארנון החל להתקרב אליי, לצפות לבואי, ללחוש את סודותיו. עץ קשה הוא, שחייו קשים. בשורשי אביו זורמים כימיקלים הפוגעים בזרעי אחיו הקטנים; בשורשי אמו נותרו ייאוש וצמא. לבדו היה ניצב בשדה, מחכה לגשמים המבורכים, מצפה לענפיו שיחלו להתרומם. פגשתיו בנגרייה לאחר שנכרת, עליו הירוקים נעלמו ושורשיו הושמדו. הכימיקלים שספג אביו הרסו את כל משפחתו.

בבוקרו של יום אביב, עת הגיעה השעה להתחיל במריחת הלקה, הארנון נשבר. שביביו עפו לכל עבר ומעמדו כעץ החזק התערער.

"מה לך, ארנון?" שאלתיו.

דממה. מימיו יבשו.

"מה לך, ארנון?" שאלתי בשנית.

דממה. ענפיו נתלשו.

"מה לך, ארנון?" לחשתי ברוך.

קול ענות חלושה בקע ממנו. נמצא הוא פה לבדו בנגרייה ומתגעגע אל אביו, שגורש לחממה רחוקה. אינו רוצה להיענות לדרישותיי. אינו רוצה להתעצב ככיסא נדנדה. מרגיש הוא כי איבד את עצמו ואולי כבר אינו מתאים לספק את הנוחות של כיסא הנדנדה. אולי ישמש כארון? כמכתבה? כמסגרת לתמונה?

"אני שומעת שאתה מבולבל", אמרתי. גם בי היה ספק. אולי באמת אינו מתאים להיות כיסא? כיצד עליי להפנות אותו אל ייעודו?

"חשבת פעם באמת מה תרצה להיות?" תהיתי.

"לא... כלומר, אבי תמיד רצה שאהיה כיסא. לא העליתי בדעתי אפשרות אחרת".

"אני מבינה. וכעת, כשהוא רחוק, אתה לא מרגיש שלם עם בחירתו?"

"אני יודע שלעולם לא ארצה להיות כמוהו. הכימיקלים שלו רק כורתים את עלי המשפחה שלי. משפחתי נמצאת בשלכת זה זמן רב... עלה אחד נופל, ואז עוד אחד ועוד אחד... בסוף נישאר עירומים".

"דיברת איתו על כך אי פעם?" שאלתי.

"אי אפשר לדבר איתו כך. ניתן רק לומר כן ולהוריד את הראש. בכל יום בנגרייה אני מנסה להילחם במה שהטבע קבע בשבילי. בכל יום בנגרייה אני מנסה להתעצב לפי מה שאני רוצה וצריך. אני מנסה לספוג את המים שמחיים את שורשיי..."

כמו שאמרתי לכם: ארנון זה הוא חזק, שורד, הולך בדרכו. מעידות קטנות יש לו, אך במהרה מזדקף ופותח את ענפיו.

אני היא מעצבת הרהיטים. במהלך שנתי הראשונה הברקתי, משחתי בווקס, הדבקתי, סיתתי ומסמרתי עצים רבים. בעוד כמה שנים רהיטים מפוארים יהיו. אנשים ייהנו מהם ויאמרו שבח והלל על ייעודם ושימושם. גם הם יצאו אל העולם ויביטו יום אחד לאחור, על הנגרייה הקטנה שבה הכול החל.

כן, אני היא מעצבת הרהיטים, אך ארנון זה עיצב אותי מחדש. לימד אותי על חוזק וחמלה, דבקות במטרה ואמונה בעצמי ובמסוגלות שלי. ארנון זה טיפח והשקה וחיזק את כל מה שלמדתי על נגרות, והוא העץ שגרם לי להבין עד כמה אני אוהבת את עבודתי בנגרייה הקטנה.

הפרעת קשב

מיכל וייס, אפרתה - המכללה האקדמית לחינוך

למרים יש אבחון. "הפרעת קשב" כתוב בו. ותחת כותרת זו - פירוט:

"נראה כי למרים ישנה הפרעת קשב. הפרעה זו הינה הפרעה נוירו-התפתחותית. תסמיני הליבה שלה הם: קשיי קשב, קשיי ריכוז, היפראקטיביות ואימפולסיביות..."

כבר ביום הראשון ללימודים צלצול טלפון.

"זאת ילדה שמאובחנת עם הפרעת קשב" אמרו הוריה.

"זאת ילדה מאובחנת" אמרה המחנכת.

"הפרעת קשב?" שאלתי.

"עזבי, היא לא מקשיבה לאף אחד" ענתה.

אמרתי לה. אמרתי לה כמה וכמה פעמים. זה לא עזר. היא לא הקשיבה. מרים המשיכה לקפץ בכיתה, לנוע ממקום למקום, למשוך את חברתה נחמה לריקוד משותף...

"המורה!! משעמם לנו!" צוחקות.

"איך משעמם אם עוד לא התחלנו?!" דמעות בגרון.

השעון מעליי משמיע תקתוק לעגני כאומר: "הזמן עובר גברת מורה, ללמד את כבר לא תצליחי". "כך אתה חושב?" עניתי בלבי לשעון הסורר. "חכה חכה".

הבטחתי. אמרתי. צעקתי. ניסיתי. שידלתי. הבאתי. הזהרתי. איימתי.

זה לא עזר. היא לא הקשיבה. מרים המשיכה לקפץ בכיתה. לא הוציאה ספר, לא עיפרון. בעקבותיה גם חברותיה. חמש בנות כיתתי. כיתה ג'. למידה אַין, שעוני מעלים עין, דאגה מניין...

התיישבתי בחדר מורים באפיסת כוחות. "את בסך הכול מורה מתחילה", ניסיתי להרגיע את עצמי. ומה עושה מורה מתחילה וחסרת ניסיון? מתייעצת.

"היי יותר קשוחה", "הציבי גבולות ברורים", "שלחי אותה למנהל", "העניישי", "דברי עם ההורים".

שמעתי. הפנמתי. יישמתי.

למחרת נכנסתי לכיתה בצעד בוטח ומהיר.

והייתי קשוחה והצבתי גבולות ואיימתי ואמרתי וצעקתי וניסיתי ושידלתי והבאתי והזהרתי.

מאום לא עזר.

השעון תקתק. מרים לא מקשיבה. הפרעת קשב - כבר אמרנו.

ישבתי בבית. מנסה להיזכר מה אמרו בקורס "ליקויי למידה והפרעות קשב", אז, לפני שנה. עוד כשהייתי סטודנטית.

אך... הימים ההם... ישבתי בהרצאה. חדורת מוטיבציה. מלאת חלומות. אני אצליח לשנות את מערכת החינוך! אני אצליח ללמד תלמידים! אני הולכת להיות מורה בישראל! כל כך חלמתי על כיתה משלי. תלמידות משלי. לראות אותן יום-יום, ללמוד איתן ומהן. לרגע לא חשבתי שיהיה לי כל כך קשה, כל כך מתסכל. רק בגלל בת אחת שבאבחון שלה כתוב: "הפרעת קשב".

למחרת נכנסת לכיתה. בלי קורטוב של חשק, הכוחות ממני והלאה והשעון, השעון מראה 12-0. לטובתן.

מרים ישבה במקומה וסידרה את אוסף המדבקות שלה. "המורה! רוצה לראות את המדבקות שלי?" שאלה. כמעט פלטתי בקשיחות "עכשיו שיעור! בהפסקה!" אך כשחשבתי על כך שוב אמרתי לעצמי שבין כה וכה לא אצליח ללמד. מילא. נראה את אוסף המדבקות.

"בשמחה חמודה. נראה את אוסף המדבקות".

מרים הביטה בי. נדהמת. "המורה, את באמת רוצה לראות את האוסף שלי?"

"כמובן!" עניתי.

היא זרחה מאושר.

כל בנות הכיתה התקבצו סביבנו, שעה שמרים עוברת דף-דף. מלטפת כל מדבקה ומדבקה. לכל אחת ייחודיות משלה. זאת ורודה וההיא בולטת, אחת בצורת חתול ואחרת פרפר סגלגל הנראה כרוצה להתעופף מהדף. לכל מדבקה ומדבקה סיפור משלה, כיצד הגיעה לאוסף המדבקות.

והנה הדף האחרון. והנה נגמר האלבום.

"מה עכשיו המורה?" שואלת מרים.

"תגידי את", עניתי.

"נוציא חשבון?"

"נוציא חשבון. יופי!"

וכל הבנות מוציאות חשבון. ולומדים. בשמחה ובחיוך וברוגע.

וכלל לא אכפת לי מחיוכו הלעגני של השעון. וכלל לא אכפת לי על הזמן שעבר. העיקר שיש חיוך על פניה של מרים. העיקר שהיא הביעה רצון ללמוד. העיקר שהאווירה נינוחה, בלי איומים או אזהרות או צעקות.

בסוף השיעור ניגשתי אל מרים.

"היה כיף ללמוד איתך היום, ולראות את אוסף המדבקות המיוחד" אמרתי.

מרים חיבקה אותי. הרגשתי שזו פעם ראשונה שהיא הקשיבה למשהו שנאמר לה.

באותה הפסקה לא הלכתי לחדר מורים. נשארתי בכיתה ודיברתי עם מרים. יותר נכון, היא דיברה. וסיפרה על עצמה, על המשפחה, על הקשיים בבית הספר ועל אתגרים לא פשוטים עם חברות.

ואני הקשבתי. והקשבתי. והקשבתי.

ולא הסתכלתי על השעון.

והבנתי בפעם הראשונה איך מרים מסננת את כל ההקשבות שיכולות להוריד לה את הביטחון העצמי, ויודעת להקשיב לדברים הנכונים לה באמת.

ובעיקר, הבנתי, למי משתינו באמת יש הפרעת קשב.

והפנמתי.

השנה, השיעור הזה היה משמעותי בשבילי יותר מכול.

*כל השמות בדויים, מבוסס על סיפור אמיתי.

עיפרון שפיצים

חי רואי כהן, מכללת יעקב הרצוג

ירון אהב טבע ואהב את הדרכים. אהב חברים וידע לחיות טוב בצורה מושלמת. מצא את עצמו הרבה בדרכים, במסלולים ברגל וגם ברכב. גם כשכבר הכיר את הנוף, וגם כשהוא היה הנהג וגם כשחושך, הוא תמיד הסתכל על הנוף בעיניים גדולות וצמאות. הוא תמיד אהב לטייל, והכול היה חשוב ומשמעותי עבורו. ואיכשהו מצא את עצמו מסיים תואר בחינוך ומנסה למצוא לו דרך שהוא אוהב, שיוכל להסתכל בה בעיניים שמחות וגדולות.

גם כשנסע לבית הספר בפעם הראשונה, להיפגש עם ההנהלה ולהציג את עצמו, הוא הביט בנוף בתחנונים. הכול היה מוכר לו וידוע, אבל היום היה אחר לגמרי. זה לא היה בית ספר רגיל, זה היה מוסד לנערים בסיכון עם מסגרת תיכונית. הם שם בצו בית משפט, או משום שלא נותרה להם בחיים שום בררה אחרת.

ירון לא ציפה שזה יקרה מהר כל כך. ברגע שנכנס למתחם המוסד נחסם על ידי אחד הנערים, בחור גדול ממדים שעמד במרכז הדרך ולא נתן לו לעבור. "מי אתה?" אמר תוך כדי שאיפת עשן סיגריה אל עומק ריאותיו. ירון התעלם ממנו וחיכה שיסיים את חסימת הכביש המאולתרת. "איך קוראים לך?" ירה אליו את השאלה. הנער הסתכל עליו במבט משועשע ואמר: "יוגב, אתה המורה החדש שאמרו שיגיע? דיר באלק אתה עושה טעויות" וזז מן הדרך. ירון התקדם לאט אל חניית הצוות וירד למשרד.

הכול התערבל לו בעיניים ונראה לו שחור. פחד השתלט עליו. כל נער שנפגש עמו נראה לו מאיים ביותר. לבו ניבא לו רעות.

במשרד הוא עשה רושם ממש טוב, והשרה תחושה מבטיחה. חייך, הציג תכנית ודיבר בצורה מסודרת. אך כל הזמן שאל את עצמו אם המקום הזה הוא המקום הנכון להתחיל בו. אולי הוא יעזוב הכול, יצא החוצה, יחזור ברכב הביתה ויוותר על הרעיון המטופש והמפחיד הזה, להיות מורה? ועוד פה? נשימה עמוקה אחת החזירה לו את הרוגע והרחיקה את המחשבות

המטרידות. "אל תהיה פחדן" אמר לעצמו בראש, והשתדל להתעלם מפניהם של אנשי הצוות, שידעו ימים קשים בתוך המקום הזה. הוא ראה בפניהם את מה שאמר לו לבו. המקום הזה הוא מיטה חולה, ברח מפה, מהר...!

ירון קם ויצא החוצה. אמר שצריך להתאוורר. עמד בכניסה, לקח נשימה וחשב על עצמו. מהם רצונותיו ומי הוא חושב שהוא? דווקא הגישה אל הנערים האלה קורצת לו ומשרה עליו תקווה ותחושת יכולת. הוא לא הכיר את עצמו כפי שהוא מתנהג בשעה האחרונה. מה השתנה בי, שאל את עצמו. בעודו שקוע במחשבות שם לב שממש לידו עומד, נשען על הקיר, מעשן סיגריה ונושף לעברו עשן - יוגב. לבו החסיר פעימה, אך הוא השתדל בכל מאודו להישאר רגוע ולתת מבט קשוח. "תגיד יוגב, איך הגעת למקום הזה? מה קרה?"

יוגב הסתכל על ירון ובחצי חיוך אמר לו: "שמע, בתיכון שלמדתי בו היה לי מורה חופר. הוא לא ידע עם מי הוא מתעסק, ישב לי על הווירידים ולא עזב, תעשה ככה, אל תעשה ככה. יום אחד בכיתה הוא בא אליי בדיוק כשאני הייתי עצבני, ואמר לי לשבת במקום שלי בצד השני של הכיתה. אמרתי לו עזוב אותי, הוא המשיך ודחף אותי לכיוון המקום שלי. איך שהוא דוחף אותי, אני תופס את הדבר הראשון שאני מוצא על השולחן ודוקר אותו עם העיפרון שפיצים שהיה שם, לתוך היד 'הבאתי לו אותה'. אחרי זה עצרו אותי ובלגן, ויום אחד אני מוצא את עצמי פה". סיים את דבריו ובתוך כך מעך את בדל הסיגריה שכבתה.

"אז מה, אתה המורה החדש פה?" שאל שוב.

"אני? לא לא, אני רק ביקרתי כאן" אמר ירון, "אני אחראי תכניות בכמה מוסדות במחוז ובאתי היום לפה ואני כבר רץ הלאה לתיכון הבא בשכונה ליד. ביי, שיהיה בהצלחה" והתקרב בצעדים בטוחים אל רכבו.

באתי לחכך

נחמי אהרון, מכללת בית רבקה

בוקר. כבר בוקר. קמתי אך בקושי, התארגנתי בזריזות ויצאתי לבית הספר. יום האתמול היה עמוס במיוחד - מיד אחרי העבודה יצאתי ללוות כלה ביום חופתה, ונשארתי באירוע עד שעה מאוחרת. לבית הספר הגעתי עייפה מתמיד.

היות שאני מורת שילוב, שעת התפילה היא עבורי זמן פנוי להתארגן לקראת השיעורים. הפעם תכננתי לנצל זמן זה לישיבה בטלה בחדר מורות, ישיבה שהייתה אמורה להוות תחליף לכמה שעות שינה.

התקדמתי לעבר חדר המורות. לפתע ראיתי את סגנית בית הספר צועדת לקראתי. נדמה היה כי אורו פניה. "נחמי" קראה לי כשהיא מציצה מבעד למשקפיה, "אני רוצה שתיכנסי לכיתה ו'3 להתפלל איתן עד שהמורה שלהן תגיע". אמנם זו הייתה בקשה, אך לא הייתה לי, כמובן, אפשרות לסרב. הנהנתי בראשי בחוסר חשק ניכר.

בזמן שעליתי במדרגות לכיוון של כיתה ו'3 חישבתי מסלול מחדש. לחדר המורות לא אגיע הבוקר, אבל את המנוחה אני חייבת. הכניסה לכיתה לא היה בתכנון כלל. אני עייפה, ולתחושת העייפות מתלווה לעתים גם חוסר סבלנות. אני לא הולכת להיות נחמדה, אני אתפוס את התלמידות קצר. אכנס לכיתה, אושיב את כולן ואבקש מהן להתחיל מיד בתפילה. מי שלא תקשיב תקבל ממני... אין לי סבלנות עכשיו.

נכנסתי לכיתה. התקבלתי בקריאות הפתעה: מה, המורה לא הגיעה?? אמרתי להן שהמורה תגיע ושאני מחליפה אותה בזמן התפילה בלבד. דרשתי להתחיל בתפילה. קולי לא נשמע. הסתכלתי בבנות הכיתה. היו שפטפטו, היו שעמדו בגבן אליי, היו שהתעסקו בקופת הצדקה, היו שהתעסקו במוצגים שהכינו, והיו מעט - שלוש או ארבע תלמידות - שישבו עם סידור פתוח. "המורה, את צריכה לקרוא קטע של הכנה לתפילה", עדכנו אותי כמה מהן.

פתחתי בעמוד הנדרש ואמרתי לכולן: "אני לא מתחילה לקרוא עד שכל אחת יושבת במקומה מוכנה לתפילה". אוויר. חזרתי שוב על הדרישה, בקול

רם יותר. תלמידות אחדות נענו לבקשתי. הרוב נשארו בעיסוקיהן. הודיתי בפניהן שאין זו אשמתן שאין לי הרבה סבלנות היום, אבל אני אאלץ לסמן את התלמידות שלא נשמעות לי. שנאתי את המשפט הזה, אבל זו דרך ההתמודדות שנראתה לי הכי קלה באותו רגע.

הן התיישבו במקומותיהן, אך השקט בושש להגיע. ניסיתי להתחיל לקרוא את הקטע הנדרש, ובקושי שמעתי את עצמי. אף אחת לא התחצפה ולא הפריעה במתכוון, הן פשוט לא הרגישו בי. זו לפחות הייתה התחושה שלי. סגרתי את הספר והודעתי לתלמידות שאני לא מתכוונת לקרוא לעצמי, ושאם הן לא מקשיבות אנחנו פשוט נדלג על השלב הזה וכולן תתחלנה בתפילה.

התפילה החלה בהשתתפותן של כמה תלמידות בלבד. הייתי קשה עם שאר הבנות, אך זה לא ממש הועיל. כשהשגתי שקט בצד אחד של הכיתה, הצד השני חזר לפטפט, וכשהלכתי לצד השני...

לקראת סוף התפילה הגיעה מורת האם ואני יצאתי מחדר הכיתה. ידעתי שהתנהלות העניינים הייתה תלויה במצב רוחי. אבל רק יומיים אחר כך הבנתי עד כמה.

לאחר יומיים נתבקשתי להיכנס שוב לכיתה הזו לזמן התפילה. במוחי עלתה תמונת הכניסה הכושלת מלפני יומיים, אך דחיתי אותה ממחשבתי והחלטתי שהיום הוא יום חדש, והיום אכנס בשמחה לכיתה, ויהי מה. עליתי במדרגות בקלילות. יכול להיות שכבר הרסתי את התדמית שלי בעיני הכיתה הזו. מצאתי את עצמי דוחה את המחשבות המציקות.

נכנסתי לכיתה, הפעם בחיוך. שמעתי ילדה מסננת באוזן חברתה: "אוף, עוד פעם המורה הזאתי".

אמרתי לבנות: "אתן רואות מה זה? אני יכולה לקבל את התואר של המורה המתפללת עם כיתה ו'3. בכל פעם שחסרה לכן מורה - אני הכתובת".

ראיתי כמה חיוכים מופתעים.

"קדימה", אמרתי בנמרצות, "נתחיל בתפילה".

כולן התיישבו במקומותיהן ופתחו סידורים. התלמידות היו רגועות ונינוחות. בזמן שקראתי את ההכנה לתפילה שררה דממה. כשסיימתי לקרוא התחילה תפילה בהשתתפות כל התלמידות.

נדהמתי. השקעתי מינימום מאמץ וקיבלתי מקסימום תוצאה. והפעם באמת יכולתי לשבת על הכיסא ולנוח בזמן התפילה.

כשיצאתי מהכיתה הכתה בי ידיעה שתמיד הייתה אי שם, אלא שהפעם היא הייתה ברורה מתמיד. הכיתה משקפת אותי. הכיתה מושפעת יותר מכול מההרגשה שלי, מההתנהגות שלי ומהיחס שלי. המשפט היפה הזה, "הזולת הוא הראי", נכון גם פה, בבית הספר.

אם כך, לא את התלמידים באתי לחנך. כי אם את עצמי.

✍ השתיקה - יפה שבקולות

ירון לוי, אחיה המרכז להכשרת מורים, בני ברק

ויהי בימים ההם בשבתי עם בני הנדיבים מארגון הסתדרות המורים, אנשי שם ובעלי דעה ועם התומכים בהוראה, אנשי האצולה רמי המעלה, המסייעים בכל שאלה ובקשה.
אלה היו ימיי בהתמחות, בשנת חמשת אלפים שבע-מאות חמישים ושש ליצירה, היא שנת אלפיים שלוש-מאות עשרים ושבע לשטרות, היא השנה השישית לעבודתי כתנא דמסייע בבית המדרש לאוטיסטים, הוא בית הספר לחינוך מיוחד, בעיר ואם בישראל, תיבנה ותכונן.

בלי אומר ובלי דברים, השתיקה היא כל עולמם של התלמידים.
ותמצאם שקועים בהרהורים נוגים, ורק לאלוהים פתרונים.
ויהי תלמיד אחד, נפשי נקשרה בנפשו, יפה תואר ויפה מראה, כל רואהו עומד ומשתאה.
חוכמתו ניכרת בתחבולותיו, ואינך יודע לאן מגמת פניו.
פעמים הכעס עליו יאבה ולעתים יכבה, כי בחיוכו הוא כל לב שובה.
וגם אם תזרוק עליו מרה, הוא איננו מתיירא משום מורה.
עליו לבי נמס, אמרתי לעצמי אאלפהו בינה, והיה זה שכרי, ולא אבקש פרס.
בנפש שחה ודלה, שפכתי שיחי וגם תחינתי לפני מורתו, להיות לו עזר כנגדו.
התשובה לא איחרה לבוא, ותען ותאמר, אעמודה על המצפה לדעה מה ייעשה לו.
היינו מתהלכים יחד מבוקר ועד צהריים, ואני יגע ורפה ידיים, ממותניים ועד ירכיים.
יען וביען, הזמן בלי יעף על פנינו חלף, כי את אשר הלב חושק, הזמן גוזל ועושק.
ביקשתי להטעים השיעור במצוות עשה, שידע מהי הלכה למעשה.

ניגשתי אליו בדברים ערבים, באמצעות מצגות והמחשות, עם כתיבה בסמלים לברור לו הדרך, בהתמודדות עם שינויים.
ואני פעם, וגם שנית, עצות בנפשי אשית, אמרתי, אולי יתעשת בשלישית.
ותשלח המורה מגדנות להשיב חמתו, ולא אבה לקבל, מעודף מרירות נפשו.
לא זחה עליו דעתו, ומילתו על לשונו, כי בשלו הוא עומד, לעשות חפצו בכל עת.
מיד ידעתי כי כל מופתיי לא יסיתוהו, מיהרתי אליו וחבקתיהו ובעודי מתבונן לעיניו, ויאמר לי בלי להניד שפתיו.
לו חכמת להשכיל, כי השינוי לא ממני צריך להתחיל.
ואני שותק ולבי שוקק, כי אין הדבר ממנו ריק.
ויהי היום בצהרי חמה, ישבתי בודד על שן מצודה, ואין נפשי יודעת מה.
ואראה מחזה, בהקיץ ולא בחלום, והנני מתהלך בגן עדן לרוח היום.
ואשמע מאחורי הפרגוד קול מלאך צבאות, הצופה לארץ ומביט לסוף הדורות.
ויאמר, הוי אלוהים, רבת רעת האדם מכל היצורים, היש עוד בתבל, שארית פליטת אריאל.
ויאמר לו אלוהים, מכל משפחות העמים, מעטים הם בני עלייה, השומרים על נפשם בשתיקה.
בסודם תבוא נפשי ובקהלם ייחד כבודי,
ולקץ הימים להם מקום איתי, לשבת במחיצתי.
ירדתי ממעלות גבוהים, נפרדתי ממלאכי אלוהים,
כי שם הטובה צפונה לצדיקים.
ותתחלחל נפשי ורעדה אחזה בבשרי, לא ישנתי ותנומה לא טעמתי.
את אלוהים אשאלה, מה מצאת לגוף טוב בשתיקה,
עד כי אמרו, לך דומייה תהילה.
אז הבנתי דעת נבונים, אשר אמרוה יראי אלוהים, מהי השתיקה היפה לחכמים.
הבוקר אור, התברכתי בלבבי לאמור, זה המחזה אשמור וגם אזכור.
לאחר אלה הדברים, נשבעתי שבועת אמונים,
לרומם קרנות צדיק, וכל גלולה מרה עליו אמתיק.
זה העלם חמודות, עיניו רואות, אוזניו שומעות,
ולא קצרה בינתו, מלהבין כל הסובב אותו.
הוא בכיתה הולך מעבר לעבר, ומפינה לפינה,

שומע חדשים לבקרים, וירא את כל אשר עושים.
רבים רוצצו אחריו ונלאו מלמצוא דרכיו,
וכל היוצאים בעקבותיו לא ידעו אורחותיו.
הוא לבד משוטט בדעתו, מיום לידתו וגם בבחרותו,
מבין את האחרים, והם לא מבינים אותו.
אמרתי אשימה עיני עליו, הרי חוכמתו קודמת למעשיו,
ואביט לאשורו, לדעת צפונות לבו.
מיד גייסתי כל צבא רעיונותיי וכל גדודי הגיונותיי,
הבין סוד התנהגותו ופשר עקשנותו.
על דלתות לבו הוא שם ציר וגם בריח, סגר הדלת בעדו ולא השאיר לאיש מפתח.
ביקשתי להיות איש סודו, כי לא שם באיש מבטחו,
להיות לו מורה נבוכים בשעת הדחק וצוק העתים.
טרם אתהה על קנקנו, כי אין הדבר למד מעניינו,
אמרתי לא אכזבהו ושבע ביום הללתיהו.
כולם בוחנים אותו לרגעים, ואני אמרתי אל לבי,
מה היו ימים מלפנים, ועל זאת ייבחנו הדברים.
פתחתי שלושה ספרים, עתיקים, ישנים וגם חדשים,
ובין כל הקורות קראתי את כל התלאו"ת.
לאחר הקוצרים באתי, ואלומת עמרים ליקטתי,
ועל כל אשר יגעתי, האמנתי לכל מה שמצאתי.
והעניין אשר העיר את רוחי, ועלה בחכת מצודת עיוני,
דברים חיים, כתובים באצבע אלוהים.
אדבר במשלים ולא בחידות, וכל חכם לב יבין צפונות,
ובל אחטא במבטא שפתיים ובדעות עולזות.
זה הנער, ככל נערי בני ישראל, בתואר דמות תבניתם, לא תדע הבדלם.
זולת היבחנות הנפש, התכונות, הטבעים וההרגלים, ההליכות והנימוסים.
בנפשם יש מום חסרון הידיעה להבחין בין טוב לרע,
המותר והאסור, בנימוסי החברה.
להם נפש צחורה כלבנה, אין בהם לא שנאה ולא קנאה, לא שקר ולא רמייה.
במלאכת ההיגיון אין להם כישרון, ולא יבואו חשבון כשיש להם דחף או רצון.
נפשם היא טבעית וגם היולית, בדרך החינוכית מאסו, וכל ניב ושפה שיקצו.
ואין בלשונם תוך ומרמה, מטוב ועד רע לא ידברו,

ואין שיג ושיח בין איש לרעהו.
דבר אליהם בסמלים, ואל תכביר עליהם במילים,
כי בם הזמן בוגד, ואין לנפשם השקט.
נפשם ספונה בתוך עצמה, כלואה בארבעת קירות לבה,
בכל דלתות שעריה אין יוצא ואין בא.
וכל חכמי לב יתמהו, איך ברגע קטן נפשו תכסוף לקצוף,
וכשהיא חמת מזג, אין לה לא רסן ולא מתג.
ואין אומרים לחכמים, אלא ראשי פרקים. ודי בזה המנשר, להבין כל לב נמהר.

עברו החגים וגם שבועות, עד אשר עליתי במסילות לבבו, ונפשי יצאה בדברו.
אשביעך בכל נביא וחוזה, אם לא תשיב לשאלותיי, לא תוסיף עוד ראות פניי.
ויען ויאמר לי, כל אשר תרצה שאל ונסה, וכל אשר תאמר לי אולי אעשה.
אמרתי אליו, עד מתי לבדד תשכון, ושמת לבך אלמן ולא יתום.
ויאמר אליי, אנשי אמונה אבדו, כולם בדרך רכיל יתהלכו,
ובמתת שקר יתהללו.
אמרתי אליו, למה לא תשביע נפשך בתענוגות העולם,
הרי החיים כלים והזמן תם
ויאמר אליי, כולם שוטי כזב ורודפי רהב, לבצע כסף ידם נטויה, וחוכמת המסכן בזויה.
אמרתי אליו, פתח פיך ויישמעו דבריך, ובחוץ אל תיתן קולך.
ויאמר אליי, טוב היות האדם אילם ומשכיל, מהיות רב דברים וכסיל.
אמרתי אליו, מדוע לבבך כצור החלמיש, ממקומו לא ימיש.
ויאמר אליי, אין נפש מברואי עולם לצדי,
עד כי קצרה רוחי ואבדה סבלנותי.
אמרתי אליו, עד מתי תהיה לבלי חוק, ומעליך כל עול תפרוק.
ויאמר אליי, שתוק! אל דבר אליי עוד בדבר הזה, רק אלוהים יודע מדוע אני סורר ומורה.
בשומעי דברי לקחו ומוסר תוכחתו, הלכתי לעבר פינה ונבקעו בי ענני דמעה.
הלכתי שופי ובעצלתיים, והשמש בין הערביים,
עד שנחרבו נחלי הבכי, ויבשו הלחיים.
אז באתי אליו בלאט, וקרבתי אליו מעט-מעט,
עד נקשרה בי תקוותו, ובסך יגונו הייתי למשענתו.

על קירות לבי דפקו הזיכרונות, עלו וצפו דברי הימים,
אשר סיפרו עליו נפלאות, המורים הראשונים.
משחר טל ילדותו, ניחן עליו כישרונו.
רוכב על גלגל ואופן, ויודע לעשות פעלולי אמן.
כסנפיר לדגים הוא צולל ושוחה במים עמוקים.
יודע לטוות וגם לארוג, שוזר פנינים כספירים.
הוא זריז ידיים וקל רגליים, רץ כצבי וקל כגדי.
ואם תרוץ ותרדוף אחריו, לא תשיג אבק רגליו.
אמיץ ורב כוח, אתה תתעייף, והוא לא יחליף כוח.
מחוט ועד שרוך נעל, מחזיק בידו בכל צעד ושעל.

אז בי נדברו חכמים, ולהם חכמה כחוכמת מלאך אלוהים,
בעצה אחת היו, ולקח טוב לי נתנו.
כדי להיות מורה הדורות, זאת עליך המצווה, ללמוד ולעשות.
אל תהיה כרועה, הרודף אחרי שה פזורה.
עשה גדר מזה וגדר מזה, ויהיו בידך כמקשה.

אחר נועם כאלה מילים, בלבי ייסדתים ובמעבה השכל יצקתים.
אל לב הנער קראתי, ורכות אליו דיברתי, וחזון מאלוהים ביקשתי.
ישבנו בעמק הבכא, כמים אל הדלי,
עין במר בוכה, מדוע גזר עלינו ה' את הפרדה.
נתת לי תובנות להביט אל נפש תהומות,
לבחון לב הכוונות, ולא על פי המעשים לשפוט.
יחיד הדור אתה, שלו אני אסיר תודה,
ונפשי אסירת התקווה, שנשוב להיות כבראשונה.
עצם את עיניו, ובחולצתו כיסה פניו,
שב אל שתיקתו, ויוותר הוא לבדו, ויהי אלוהיו עמו.

במרומים סהדי, כל קורותיי אשר סיפרתי, באות לא הגזמתי, כן מצאוני כל אשר דיברתי.

"וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר" (יונה א', 4)

גיכת בן חסו, אוניברסיטת בן גוריון

כמה חלמתי על הטיול הארוך אחרי הצבא... כמה מחשבות ושעות של חיפושים באינטרנט לאיתור היעד הנבחר.

אז אחרי שבע שנות קבע כקצינה בצה"ל התחלתי לתכנן ולהיערך למסע שלי. אני יוצאת למסע הזה בלב שלם, למרות שזו תהיה הפעם הראשונה שלי באנייה בלב ים. זמן רב שקדתי על ההיערכות לטיול הזה. למדתי את מפות יעדי ההפלגה - כמעט בעל פה! קראתי, העמקתי ולמדתי המון על האתרים השונים שנגיע אליהם וספרתי לאחור את הימים עד לרגע המיוחל!

שלב אריזת התיקים הגיע. זהו שלב ארוך וקפדני שמן ההכרח לבצעו במדויק ובתשומת לב רבה. צריך לשים לב לא לשכוח כלום. נצמדתי לרשימה שהכנתי מבעוד מועד. אני מכניסה את המצפן, הפנס, המפות, נעלי ההליכה, כלי הרחצה והשעון, בגדים חמים ללילה, ג'ל לטיפול בעקיצות יתושים, תיק קטן לעזרה ראשונה וכמובן - את ספר הזיכרונות שלי. זהו, אני מוכנה לנסוע לנמל. מניחה את התיקים בפתח הבית והולכת לישון. לנסות.

היום הגדול הגיע! אני קמה מוקדם, לא בטוחה אם ישנתי. אט-אט פסעתי, נרגשת, לבדי, במדרכות העץ בנמל... המחשבות חולפות.. איך יהיה? מה יהיה? יהיה מעולה! אני מחזירה את עצמי לעצמי. אני סמוכה ובטוחה שיהיה מצוין - כיוון שבשנה הקודמת תכננתי לפרטי פרטים את הטיול הזה שאחרי הצבא, את ההפלגה הגדולה, ואני מוכנה לכול.

זהו! הנחתי את כף רגלי על רצפת האנייה. אני נרגשת מאוד.

יומו הראשון של המסע היה קסום וגדוש בשמש קיצית של 1 בספטמבר. טקס חגיגי קיבל את פני האורחים ורב-החובל הכריז: "אנחנו מפליגים". הרוח נושקת ללחיי ואני מרגישה טוב. משיקים כוסות שמפניה וקהל האורחים מריע עת האנייה יוצאת אל המים הפתוחים.

כהרגלי, היה לי חשוב להכיר את סביבתי, אז החלטתי לטייל קצת ולהכיר את מבנה האנייה ואת אורחיה. הופתעתי ממספר האנשים באנייה, ומחשבות רבות התרוצצו בראשי. מי כל האנשים האלה...? אני לא מכירה כאן אף אחד בעצם. פתאום נופל לי האסימון. אני לבד. ולא זו בלבד, אלא שהבנתי שאני היחידה שיצאה למסע הזה לבד. כולם היו קבוצות-קבוצות ורק אני - לבד! רוב האורחים היו בעלי משפחות, או כאלה שמדי שנה עולים על האנייה ויוצאים למסע מהנה. ברגעים אלה אני מודה לאלוקים על המיומנויות החברתיות שרכשתי, ואט-אט אני מנסה להכיר אנשים ולהתחבר. אנחנו קובעים להיפגש בערב על הסיפון.

הים הפתוח מרהיב ומעורר השראה, במיוחד כשמשקיפים עליו מחרטום הספינה. מדי יום אני חוזרת לחדרי וכותבת לעצמי זיכרונות מהיום שחלף.

סוף-סוף הגענו אל היעד הראשון. אנו עוגנים ויוצאים לדרך. מסע רגלי של יום שלם מזמין את נעלי הספורט אל רגליי. התחלנו צועדים. כל קבוצת אורחים בחרה יעד שונה ביבשה שהגענו אליה. הדרך לא פשוטה, אך אנחנו תומכים זה בזה. במהלך הטיול הרגלי אנחנו משוחחים ומכירים לעומק. לומדים על האישיות של חברי הקבוצה - נחשפים לחברים שמסייעים ותומכים ולומדים מי אלה שפחות.. וכך נרקמים להם קשרים בין-אישיים.

אנו חוזרים לאנייה לאחר יום מפרך, ללינה שקטה.

אולם מה שחשבתי לשקט, הפך סוער בין רגע. גלי הים החלו מתפרעים בלא שליטה, "וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר". האנייה היטלטלה והרגשתי שאני עומדת ליפול! הבחילות לא איחרו לבוא, והבטן החלה מתהפכת. זהו. שיט התענוגות הפך לסיוט! הסערה הייתה חזקה ומפחידה עד כי התחלתי צועקת בחדרי. אמנם רב-החובל הודיע לנו ש"הכול בשליטה", אבל מחשבות רבות פרצו את כל המחסומים בדרך לראשי. ישנתי לבדי בחדר. הרי יצאתי למסע הזה לבד. למה יצאתי בכלל? מה חשבתי לעצמי? מי יוצא לבד למסע ארוך? ועוד בים - שאינו אלא מצבור גדול של מים מלוחים. סכנת נפשות! המחשבות לא מרפות. מה אני עושה פה? איך אפשר לברוח? אין לאן לרדת!

ודאי יש דרך לצאת מכאן, אני חושבת לעצמי. פעם ראיתי בסרט שאנשים קופצים למים עם גלגלי הצלה ומגיעים ליבשה בלב ים עד שמחלצים אותם במסוק. זהו. נראה שבבוקר אני פשוט קופצת. המחשבות מטרידות ואני בוחרת לעזוב את האנייה. לא אוכל להתמודד כך עוד. מספיק לי לילה אחד של סיוט, אני מדברת עם עצמי. עשיתי משהו רע שמגיע לי עונש??

אבל... אני יודעת שזה לא אחראי לעזוב ככה. וגם... מה זה אומר עליי??? הרי התחייבתי. התחייבתי לעצמי לצאת למסע הזה. להתמודד עם קשיים. כך חונכתי! אני יודעת שאני מסוגלת לעמוד בקשיים של עצמי.

הלבטים רבים ואני מוטרדת. קולו של רב-החובל המכריז על חלוף הסכנה אכן מרגיע, ואני מצליחה לחזור למיטתי. "תסמכו עלינו", הוא אומר, "אנחנו עושים בדיוק מה שצריך בשביל לייצב את האנייה". "הסערה תחלוף" הוא שב ואומר. בקולו הבטוח אני מוצאת נחמה וחיזוק. אך שוב, גל חזק הודף את בטן הספינה. אני חוששת מאוד ואין לי עם מי להתייעץ! בדרך כלל כשקשה לי אני משוחחת עם אנשים... אבל באמצע הלילה? מה יהיה?

אני מחליטה להשפיע על גורלי והולכת לחדר של חברה שהכרתי היום במסע הרגלי. לשמחתי הרבה גם היא הייתה "באותה אנייה"... נכנסתי לחדרה, היא מזגה לי קפה (בזמן שאני מזגתי דמעות)... היא חיבקה אותי, הרגיעה אותי וסיפרה שבהפלגתה הראשונה באנייה חשה בדיוק כך. הגלים הזועפים, החושך הנשקף בלילה מהים הפתוח, תחושת הבדידות באנייה כה גדולה - לא מניבים תחושות חיוביות. היא הזמינה אותי לעבור את הלילה בחדרה ואני, כמובן, הסכמתי. התמיכה הייתה חמה, אך עדיין היה לי מאוד קשה להירדם.

קרן שמש עדינה נגעה באפי וריח של קפה החל ממלא את החדר. גם הוא תרם את חלקו הנכבד לפתיחת הבוקר שלי. אני לא מאמינה שהצלחתי בכלל להירדם. הודיתי לחברתי החדשה על האירוח ושבתי לחדרי. הרי אני חייבת לכתוב הכול בספר הזיכרונות.

בדרך אל חדרי הקטן, בעודי מתהלכת במסדרון האנייה עמוסת האורחים, חולפות להן שוב המוני מחשבות... אני מאוד רוצה לפגוש את רב-החובל, חשבתי. אולי הוא ירגיע אותי. הרי הוא הסמכות העליונה והבלעדית בנוגע להפעלת האנייה. הוא אחראי באופן ישיר לכל הנעשה פה... אני נזכרת שכשהייתי קטנה חלמתי להשיט ספינה. כשפנטזתי מה אהיה כשאהיה גדולה, דמיינתי תמיד אחד משלושה מקצועות: רופאה, טייסת או רב-חובלת. אבל יש דברים שיישארו כנראה חלום לנצח. ואני מחליטה להתקרב קצת לחלום ואולי לשוחח עם רב-חובל.

אני מגיעה לחדר, פושטת את הפיג'מה, מתלבשת כראוי ויוצאת לכיוון הסיפון. ואז, כמו הייתה זו הזמנה, אני רואה במסעדת "בוקר" את אדון רב-חובל עומד מול הבר ושותה קפה. ארשת פניו רצינית והוא לבוש מדים:

חולצה לבנה ועליה שלושה פסים מוזהבים על הכתפיים, עניבה ומכנסיים כחולים וכמובן כובע של רב-חובל - כחול ולבן.

"קפה בבקשה", ביקשתי מהמלצר בבר. "שלום אדוני רב-החובל", פתחתי בשיחה. לשמחתי, הוא היה פתוח לשיחה והשיב. שיתפתי אותו בקשיים שאני חווה כאן באנייה. הסערה שהתחולה בליל אמש שלא נתנה לי מרגוע, החרדה שממלאת אותי בי בכל פעם שגל הולם באנייה, ואפילו סיפרתי שחשבתי לרדת ולשחות אל חוף מבטחים.

הופתעתי מאוד כשרב-החובל חיבק אותי, ניגב את דמעותיי ואמר שהוא מרגיש כאילו הוא מדבר עם בתו. הוא הסביר לי שכל התחלה היא קשה ומורכבת, ולכן עליי להמשיך להיות אמיצה ו"להרים את הראש מעל המים". הוא הזמין אותי לשוחח עמו כשאחוש צורך בכך. הוא סיפר לי על היום הראשון שלו באנייה כשהיה נער בן שמונה-עשרה, על הקשיים שחווה ועל הערכים שהביא מהבית ולא הותירו לו בררה אלא להמשיך חדור מוטיבציה ולהתמודד עם החרדה והפחד. הוא סיפר שאם אוותר ולא אעלה יותר על האנייה לא אוכל אף פעם להבין מה הקסם שלה. "עלייך להמשיך ולהתמודד עם עצמך, את תראי שהזמן יעשה את שלו". הוא היה חייב ללכת. "להתראות ותודה!!" אמרתי.

מסע של שנים-עשר חודשים באנייה, מלווה בסיורים רגליים שבמסגרתם הכרתי חברים נפלאים, לימד אותי המון על מחויבות, נחישות והתמדה.

"הו רב-חובל, קברניט שלי, סופה כבר שככה". תודה לך מנהלת יקרה, על הרגישות שבך, על יכולת ההכלה שלך ועל תמיכתך לאורך כל הדרך. שנת ההוראה הראשונה שלי הייתה נראית אחרת לגמרי בלעדייך.

להשתלח ולאהוב

שרון אמור, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

מעולם לא למדתי ספרות באופן מקצועי. כתלמידת תיכון לא למדתי ספרות כמקצוע מורחב, וגם לא בתואר הראשון שלי. ובכל זאת, כאשר אני קוראת להם את "שתי אימהות" או את "מכתבי אהבה", הם מהופנטים כאילו אני רם אורן בדמות אישה. אותו הדבר קורה לי בלימוד היסטוריה. אני מסבירה את נושא השואה, את השלבים השונים בו, מציינת שנים ומאורעות חשובים ועיניהם בורקות מכעס ומכאב והם צועקים אליי, ואף עליי, כאילו אני עצמי יושב ראש המפלגה הנאצית. לא ייאמן כיצד המעבר שלי מסטודנטית שנה ג' לסטודנטית שנה ד' בצירוף התואר "מורה", או יותר נכון "מחנכת", גורם לי להצטייר אחרת. הם רואים בי סופרת, מנהיגה היסטורית, פסיכולוגית, מעצבת מצגות, תרפיסטית, יוצרת תכניות עיצוב התנהגות, מנהלת פרויקט, השעון הדובר, מחנכת ולבסוף גם מורה. מה הפלא שהם מרשים לעצמם להשתלח בי, ובמקביל לאהוב אותי. האמביוולנטיות הזו יכולה לשגע פילים, או כרוב עובדי ההוראה, ניתן לומר בלשון נקבה - פילות.

כ"פילה" צעירה יחסית בתחום ההוראה, אכן הרגשתי כבדות. מעין שתי משקולות, כל אחת של ארבעה קילוגרמים, בשני צדי הלב. אף שהייתי ספורטאית שנים רבות, עדיין היה לי קשה לשאת את המשקל הזה. ארבעת הקילוגרמים האלו הכו בי בכל פעם מחדש, ובמיוחד באותו יום כשליאור התפרץ.

ליאור ילד חכם מאוד וברמה גבוהה יותר משאר תלמידי כיתת החינוך המיוחד שלי. הוא ניחן ביכולת הבעה בעל פה שגם תלמידי חינוך רגיל לא זוכים לה, עסוק בפוליטיקה ובחיפוש מידע רב ב"ויקיפדיה" וב"גוגל". אם המורה שואל שאלה והוא לא יודע את התשובה הוא שולף את הטלפון בחשאי, בודק מיד במה מדובר ושמח להיות הראשון שעונה. הוא תלמיד גבוה ושחום. רוב תלמידי הכיתה מעריצים אותו ורואים בו מנהיג, בנות הכיתה צוחקות ומפזזות לידו בתחילת השיעורים ובהפסקות. ילד אהוב ופיקח שלא מספר רבות על חייו האישיים.

ופתאום, באותה ההתפרצות, זה היה מוזר. לעתים היה מסרב לבקשות המורים ואף טוען טענות נגד חריפות וחצופות, אך חל שיפור כה משמעותי בהתנהגותו שההתפרצות הנוראית על המורה לביולוגיה, שכללה שלל קללות ואיומים, הייתה מוזרה. בזיק קטן של אמת מצד המורה לביולוגיה הפעיל אותו. "אתה לא מתאמץ ליאור, תהיה איתי", אמרה לו, והוא קם ממקומו וצרח עליה: "לא את, לא המנהל, לא אימא שלי ולא סבתא שלי תדברו אליי ככה! את לא תאיימי עליי, אני אעשה מה שאני רוצה, את שמעת?!" המורה לביולוגיה מיהרה להזמין אותי ואת יועצת השכבה. בבירור קל עם ליאור, לא גילינו שום דבר מיוחד.

שבוע אחרי ההתפרצות התוודתה בפניי אמו של ליאור כי בעלה הכה אותה ואת ליאור, וככל הנראה ההתפרצות וההתדרדרות נובעות מאירוע זה. משקולת אחת של ארבעה קילוגרמים שכבה בכבדות על החדר הימני של לבי, לא שוקעת, לא צפה, פשוט שוכבת בכבדות. מה אפשר לומר לילד הגבוה והמחוכם, שכל בני כיתתו מעריצים אותו, כשאביו מכה בו? כיצד אפשר לכעוס על ההתפרצות שלו? איך אפשר להסביר למורה לביולוגיה שזו לא בעיית משמעת, ושהמקרה רגיש ויוצא דופן? ההתנהלות אל מול המערכת העלתה את ארבעת הקילוגרמים הנוספים על חדרו השמאלי של לבי. נשיאת ארבעה קילוגרמים מכל צד של לבי במשך שנה שלמה היא אכן משימה לא פשוטה. כשיש אחד-עשר ילדים כאלו בכיתת חינוך מיוחד, זה רק הולך ונעשה כבד יותר ויותר.

בכל תקופה אהבתי תלמיד אחר יותר, מלווה ברגשות אשם וחמלה על השאר. אך מה יכולתי לעשות? בדיוק כאשר אמיליה עברה תהליך משמעותי והפסיקה לקלל ולהעליב את בנות הכיתה, החבר שלה נפרד ממנה. הרגשתי את הכאב שלה ונזכרתי כיצד עידן שלי נפרד ממני. ממש כאשר רונן הצליח להשתלט על התפרצויות הכעס שלו, אחד התלמידים שבר את משקפיו בהפסקה הפעילה והוא לא התאפק והכה בו קשות. הרגשתי איך לבי מצטמק, אני הרי יודעת איך זה לחיות כשלא רואים. רק לפני שנה הצלחתי לאזור אומץ ולבצע ניתוח להסרת משקפיים. כשדנה ניסתה ללא הצלחה ליצור קשר עם תלמידי הכיתה וחוותה בדידות במשך תקופה ארוכה, נזכרתי איך כילדה התביישתי להסתכל למוכר הגלידה בעיניים ולהגיש לו את חמשת השקלים. בכל פעם מגיע תורו של תלמיד אחר לשבות את לבי, לכווץ אותו ביד אחת וללטף אותו ביד שנייה, להשתלח בי באמירה עוקצנית וכואבת שמעלה

דמעות ולומר תודה וסליחה אוהבת מתוך הלב. הם מפעילים בי רגשות שנתקלתי בהם בעבר ולא ידעתי לתת להם שם, מפגישים אותי עם אירועים כואבים ששכחתי שנולדו. כל עזרה קטנה שאני נותנת להם מאחה שריטה קטנה בלב שלי, שריטה עמוקה וישנה ושריטה חדשה ומדממת.

הם צעירים, בועטים, חצופים. הם תלמידי החינוך המיוחד שאיש לא מעוניין להתעסק איתם. הם חזקים, עקשנים, ישירים עד כדי כאב, הם משתלחים בי ואוהבים אותי, משיבים מלחמה אוהבת ודורשים כבוד. הם מרימי המשקולות החזקים ביותר, רוכבי הפילים המנוסים ביותר, הם העקבים שמרימים אותי לשמיים והגשם שהורס לי את היום. הם המחנכים שלי. הם עושים אותי טובה יותר - משתלחת ואוהבת.

✍ דז'ה וו

בת-אל גוליאן פלדמן, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

"לא מורה ולא זונה". זה היה המוטו שלנו, "יעלות החן" (למה להתאמץ לזכור את השמות שלנו אם אפשר להתייחס אלינו כאל להקת ליווי של אחינו הבכור, שהכול נעשה בצלו?). בלי לחשוב הרבה על איך שזה גורם לה להרגיש היינו משחררות בכל הזדמנות את ארבע המילים האלה, המרושעות עד להכאיב. מבטלות בלי משים ארבעים שנות קריירה, חוויות והישגים. היא באמת שינתה את החיים להמון ילדים בפנימייה, אימא שלנו, אבל אנחנו בחרנו לא לראות את זה.

לכן כל כך הופתעתי מעצמי כשהתובנה שאני רוצה להיות מורה פגעה בי. אני רוצה להיות מורה, ממש רוצה. רוצה לחנך, רוצה לתמוך, רוצה לתת לכל אחד מהם חוויית הצלחה ומבט חם שמאמין בהם. כי אני מאמינה בהם בלב שלם, גם בחוצפנים וגם במפריעים וגם בשקטה שמנסה בכל צורה לא ליצור איתי קשר עין כדי שאני לא אפנה אליה. יום אחד, אני בטוחה בזה, היא תדבר מול קהל ומבחוץ איש לא ישים לב עד כמה היא מתרגשת, ואיזה הישג אדיר זה בשבילה. אולי היא אפילו תיהנה קצת, תעשה הסבה ותהיה מורה. זה בהחלט עדיף על האפשרות השנייה.

אם אני כבר עושה את זה, אני הולכת עד הסוף. אולי "על הדרך" אצליח לייצר לעצמי חוויה מתקנת לסיוט שעברתי בתיכון. כן, צחקנו הרבה על המילה רפלקציה, חבריי ללימודים ואני, כי כמה פעמים אפשר לשמוע את אותה המילה במשך שנה אקדמית אחת. אבל נכנסתי בעצמי בכל הכוח והחלטתי ללמד בבית הספר שבו למדתי בעצמי.

סוריאליסטי. לא ברור אם זה קורה באמת, אני בהתקף פרנויה? בחדר מורים... למה אף אחד לא מסלק אותי מפה? בחצר... פה הכרתי את בעלי. עדיין בחצר... לפה ברחתי לעשן, וגם לשם, וגם לספסל ליד הקיוסק. אני לבד פה? הנה תלמיד! והוא יושב בכיף ומעשן בלי להסתתר. חמש דקות בבית הספר וכבר מרגישה זקנה, כי דברים השתנו כל כך מאז שאני למדתי

פה. אבל יש כמה דברים שנשארו אותו דבר, ובהם בניין המעבדה לביולוגיה שהזמן בו עצר מלכת.

תתעוררי!!! את כבר לא תלמידה, אף אחד לא יעליב אותך, המורה לאנגלית לא יצחק על המבטא שלך מול כל הכיתה, לא יאלצו אותך לגשת לחמש יחידות במתמטיקה, ולא תצטרכי "להיות במחזור" במשך שנה רצוף כי את לא מצליחה לרוץ אלפיים.

איזה מדהימים התלמידים. הם תולים בי עיניים כמו עדר עגלים, מחכים שאתנהג כמו מורה. מה זה בדיוק להיות מורה? לא ברור לי. מזל שביולוגיה אני יודעת.

זיגמונד פרויד מדליק מקטרת בקברו ומחייך בהנאה רבה, תחושת זחיחות נפלאה מתפשטת בו. זה מה שקורה אצלי בראש בזמן השיחה עם המנהל. כאילו חיי הם פרק בסיטקום בינוני, מצאתי את עצמי מהר מאוד, מהר מדי, בחדרו של המנהל. מישהו אמר דז'ה וו?

אוף! התחושה הזאת מוכרת, כמעט נוחה. הוא מאוכזב ממני. לא בגלל שאני מורה לא טובה, הוא מאוכזב בגלל שיש לי דעה, דעה שלמרבה הצער מנוגדת לדעתו, ובחוצפתי השמעתי אותה. לפחות הפעם הוא לא תפס אותי מעשנת והתקשר להורים שלי.

כאילו לא עברו עשרים שנה, כאילו לא למדתי כלום. שוב הכנות המוגזמת שלי סיבכה אותי, ולראשונה בחיי יש לי מה להפסיד. הוא הולך לטרפד לי את רישיון ההוראה. אני רואה את זה על הפרצוף שלו. ואף שזה ממש מלחיץ אותי זיגמונד תקוע לי בראש, אוחז מקטרת, מחייך, ואומר בנימה קלינית: "גברתי הצעירה, הגיעה השעה לבחון מניין נובטים שורשי הסלידה שלך מקבלת ביקורת". רגע, זה לא זיגמונד מדבר, זה המנהל.

אני אראה לו לחוצפן הזה. מאיפה הוא שואב את החוצפה לעשות לי פסיכואנליזה? את הדיפלומה לניהול (אם יש לו בכלל) הוא קיבל ממכללת "שקר כלשהו", אז לנתח אותי?! רוצה פסיכואנליזה? בבקשה - על השלכה שמעת? ייתכן שאתה מתקשה לשמוע ביקורת? ועוד מ"צעירונת" כמוני. ומה עם "תהליכים מקבילים?" פתח איזה ספר מדי פעם, כשאתה לא עסוק בלהתעלל במורות צעירות.

כמו בלון שברח לילד מאושר מהיד באמצע ניפוחו, התפתל באוויר עד שצנח ריק על הרצפה. ההתלהבות בזמן הלימודים, התכניות שהיו לי, המטרות שהצבתי לעצמי, ובעיקר התלמידים היקרים המתוקים שלי, התרחקו ממני

לאוויר בקול שריקה חדה. "אל תתלהבי מזה שהם אוהבים אותך, הם בני שש-עשרה, הם משנים את דעתם כל שני וחמישי". כן, הוא באמת אמר לי את זה.

הראש שלי הולך למקום הבטוח של ההקצנה, והמחשבות השליליות מתחילות להציף אותי. נראה שלא נועדתי לעבור דברים נעימים בבית ספר. כולם פה צבועים אליי, התלמידים נותנים לי פידבק אוהד כדי שאכתוב מבחנים קלים, מערכת החינוך רקובה, מה חשבתי לעצמי?! שאני אצליח לשנות משהו? פתטית...

פתאום שחר ניגשת אליי, ואני חוזרת בן רגע להיות מורה, להיות המבוגר האחראי. שתינו יודעות שהיא רואה שאני על סף בכי. היא שואלת בעדינות אם יש לי דקה. ברור שיש לי. ואז היא פותחת בהקדמה שהיא תערובת נוגעת ללב של מבוכה, כמיהה, שאלה ותקווה "רק אם זה מתאים לך, ואל תרגישי שאת חייבת..." אור נדלק לי בחזה. היא הזמינה אותי להצגה שלה. היא יודעת שזה בערב ושיש לי ילדים קטנים וכרטיס עולה כסף אבל היא ממש תשמח אם אני אבוא לראות אותה. אני רוצה לחבק אותה (אבל במכללה אמרו שאסור, רק יד על הכתף) אז אני רק אומרת "ברור שאני אבוא", ומקווה שהעיניים שלי אומרות את השאר. השמש יצאה מבעד לעננים.

הוא שוב קורא לי לשיחה. הוא מפטר אותי ואני יכולה להישבע שהוא נאבק בכל הכוח לא לחייך. ואני בתורי מנסה להיראות שבורה כי אני יודעת שזה מה שהוא מייחל לראות. הוא רוצה לשבור אותי. הוא מסביר לי במשך שלושים ושתיים דקות למה הוא קיבל את ההחלטה "שהייתה לו מאוד קשה", ואני מדמיינת אותו בשירותים מצייר איש תלוי ורושם את השם שלי. לא הייתה פה דילמה אפילו לשנייה. כתוב לי על המצח שאני חושבת שהוא מנהל גרוע, ומורה גרוע עוד יותר. אם יש דבר שאני לא מצליחה להסתיר זה את הבוז שאני רוחשת לאנשים בלי מודעות עצמית. שלושים ושתיים דקות של קשקושים מעגליים, אין סוף קלישאות וללא שורה תחתונה.

החלטתי לעזור לו (כי מיהרתי לשיעור): "מה שאתה אומר בעצם זה שאתה חושב שאני מורה מצוינת, הקשר שלי עם הצוות טוב מאוד, התלמידים מתים עליי, ההורים מרוצים ממני, ורק הדיאלוג שלי איתך הוא בעייתי". הוא מאשר. אני מתאפקת לא להוציא את הפלאפון ולהקריא לו את ההגדרה של "דיאלוג",

והוא מצדו ממשיך במונולוג שלו. מה אתה חושב זיגמונד? שנשקף לו את הבעייתיות במה שהוא אמר כרגע? איזה מזל שכבר בפסח סגרתי עם בית ספר אחר לשנה הבאה.

רוצה לספר לו איך הוא גרם לי להרגיש בשנה החולפת. בפעם ההיא שהשקעתי המון זמן ותשומת לב בבחירת ההערה הכי מתאימה לתעודה של כל תלמיד, והוא נכנס לישיבת ציונים ופשוט שינה לי אותם, כי "תלמיד שלא הפך שולחן בשיעור לא יקבל אצלנו טעון שיפור בהתנהגות". תגיד לי אדוני המנהל, איך הוא יהפוך שולחן אם הוא לא הגיע לשום שיעור? או בפעם אחרת, כשנתן לי בעל פה משוב מעולה על שיעור צפייה, אבל בדוח המסכם כתב חוות דעת צוננת ונטולת פרגון כדי שאם (או שמא כש...) הוא יפטר אותי לא יהיה לי "קייס" בשימוע.

מזל שהתלמידים היו מעיין שופע של הפתעות, אתגר, סקרנות, אהבה ולא מעט רגעים מצחיקים. אפילו למדנו קצת ביולוגיה בין הטיול שנתי-חופשות חגים-הכנה לפולין-שביתות-ימי מחלה-מחלת ילד-ימי זיכרון-אנחנו אחרי מבחן בתנ"ך אז אולי נראה היום סרט. קלישאתי לומר, אבל למדתי מהם יותר ממה שהם למדו ממני.

בחרתי להיות מורה ואשת חינוך, ולקראת סוף השנה הראשונה הבחירה עדיין פועמת חזק בחזה שלי, מחממת אותי ואומרת "ברוכה הבאה, את במקום הנכון".

איש לא יקנה אותי ואת ערכיי בכסף או באיומים. אם כסף היה המניע שלי הייתי בוחרת באלטרנטיבה (אין "עוז לתמורה" אז שעות העבודה גמישות).

השנה הראשונה במערכת הייתה בעיקר טובה, ובה בעת לא קלה, וההומור היה לי לעזר רב. אבל תכל'ס, אני מרשה לעצמי להיות להתלוצץ ולהיות "אמיצה" בעיקר כי יש מחסור תמידי במורות טובות לביולוגיה (ובעלי שיחיה הייטקיסט).

התקווה היא חלומם של אנשים ערים

הילה חסון, מכללת לוינסקי לחינוך

"כבר כעוברים, עמית ודור היו מאוד שונים. עמית היה דומיננטי: זז, בעט, דחף. זה רק הדגיש את הפער בינו לבין דור, שהיה כל כך חלש. הרופאים אמרו שיש סיכוי שהוא לא ישרוד", אימא סיפרה לי בלחש. "אבל הוא שרד", ושמעתי את דמעותיה החנוקות בקולה. לאחר הפוגה של שניות מספר היא המשיכה לספר לי על ילדותו. "הוא נולד עם טונוס שרירים נמוך, ואפילו כשהיה תינוק צפו לו את כל המכשולים בעתיד. את אולי לא זוכרת, אבל הוא לא דיבר עד גיל שלוש. אמרו לנו שהוא מפגר, שהוא לא יצליח להשתלב בכיתה רגילה. אמרו שהוא לא ירכב באופניים. אמרו 'לא' על הרבה דברים".

אימא שלי אינה מקבלת "לא" כתשובה. לא היא רק מילה שאומרת שהאתגר גדול, אך אינו בלתי אפשרי. בשביל הילד שלה היא מתייצבת מול העולם בראש מורם וצועדת קדימה, לא סוטה מדרכה. בכל פעם שאמרו לה לא, היא הוכיחה שאפשר. המציאות הכלכלית בבית לא הייתה פשוטה כשגדלתי, אבל דור קיבל את העזרה שהוא נזקק לה, שכללה בין היתר מרפאה בעיסוק, קלינאית תקשורת, רכיבה טיפולית ואפילו אמנויות לחימה.

בעבודה קשה, מוטיבציה אין-סופית, תקווה ואמונה - ההורים שלי ודור ניצחו את הגורל שניבאו להם הרופאים. דור כבר עם חגורה חומה, הספיק להדריך ילדים באמנויות לחימה. הוא לוחם בגדוד חדש בצבא, "ברדלס", וקיבל את הערכת מפקדיו כחייל למופת. דור הוא הסיבה שבחרתי ללמוד ולעסוק בתחום ההוראה והחינוך המיוחד, והוא גם הסיבה שאני יודעת ששינויים קורים, ושהכול אפשרי.

חמושה בידיעה זו הגעתי בפעם הראשונה לגן ב-1 בספטמבר. הייתי נרגשת ומפוחדת מעומס הציפיות שהעמיסו עליי, הגננת המתמחה. לא אספר על הוויכוחים והתמיכה של הצוות, למרות חשיבותו בתפקוד המקום ובשמירה על שפיותי. לא אתלונן על העומס, הדילמות, כובד האחריות והתשישות,

כיוון שכל גננת יכולה לזהות זאת לפי העיניים. לא אכביר במילים על ההורים המפוחדים, המכחישים או הלוחמניים, כי הם נמצאים בכל גן מיוחד.

אספר על ילד אחד בלבד, שלא פגשתי כמותו במחוזות אחרים. ילד שהצליח להתגנב לחלומותיי, למחשבותיי ולעומק הווייתי. פגשתי אותו כשבועיים לפני תחילת הלימודים. הוא הגיע עם אמו כדי להכיר את הגן החדש ואת הצוות. אנחנו ראינו ילד בלונדיני עם עיני מי תכלת, שנראה כמלאך קטן. הוא נכנס כרוח סערה והתחיל לדבר ללא הרף, עד שאמו ביקשה ממנו לחדול והוא הפסיק.

לאחר דקות אחדות פג תוקף השתיקה וההמולה שבה. הסתכלתי על הסייעת, היא השיבה לי מבט, והבנו ששתינו מבולבלות מעומס המידע, ועדיין לא קולטות מי הילד שעומד מולנו. עד החגים הספקנו להכיר אותו יותר, ולשמחתנו הכול עבר על מי מנוחות. התברר לנו שיש לו רגישות שמיעתית גבוהה, ולכן מדי פעם הוא היה מווסת את עצמו על ידי הפקת קולות, אך מלבד זאת ההשתלבות שלו הייתה טובה. הוא השתתף בפעילויות הגן, גילה עניין בחומר הנלמד, והיה בעל זיכרון יוצא מן הכלל.

מי המנוחות החלו לגעוש בחג האורים, והאש שנשמרה בו החלה לבעור. היינו עדות לגצים שעפו במהירות לכל עבר, וללהבותיו שהרקיעו שחקים. ברגע אחד הוא החל לצעוק, לרוץ ברחבי הגן ולהכות כל ילד שנקרה בדרכו. הוא התכופף מתחת לשולחן, צעק והעיף את השולחן בעזרת רגליו. ניגשתי אליו, אבל באותן עיני מי התכלת לא ראיתי את אותו ילד שהכרתי. המבט הזר שלו גרם לי לפחד. הוא נעץ בי מבט ואמר בקור: "אני אנטיוכוס ואני אהרוג את כל הגן הזה. את אישה מרשעת ואת צריכה למות!" החסרתי פעימה, אולי אפילו שתיים. מעולם לא נתקלתי בילד בזמן התקף זעם דומה לזה. כעבור רגעים מספר הוא פרץ בבכי עז ואמר שהוא מצטער, ושהוא פשוט לא הצליח לעצור את זה.

החל מאותו היום התקפי האש שלו חזרו ונשנו, ועוצמתם אף גברה. ככל שהאש התפזרה, מים רבים לא כיבו אותה, ולא הצלחנו להרגיעו. הרגשתי שאלו תהליכים פנימיים שמתחוללים בראשו ומונעים על ידי מקור בערה פנימי ומסתורי. כצוות ניסינו לפעול בדרכים שונות כדי למנוע ולעצור את ההתקפים. היינו בקשר עם הוריו, אך הרגשנו שהם מסתירים מאיתנו מידע רב. ניסינו להשתמש בתקשורת חלופית, בשיטות קוגניטיביות כמו השימוש בשאלה "מה עושים כשיש בעיה?" הסברנו לו מצבים, טכניקה של

ספירה עד עשר, טבלת עיצוב התנהגות וחיזוקים. שוחחתי עמו, חיבקתי אותו, ניסיתי להכיל אותו, אך לעתים הוא לא הצליח לעצור את ההתקפים. העזרה שהענקנו סייעה במידה מסוימת, אך כמו הדבקת פלסטר על חלק פצוע בנשמה, הפלסטר איבד מערכו תוך זמן מועט. הפסיכולוגית נפגשה עם הוריו והסבירה להם שההתקפים הולכים וגוברים, ולכן הוא זקוק לאבחון פסיכיאטרי. הם התנגדו בתוקף, אך לקחו אותו לאבחון נוירולוגי.

בחלוף הזמן ההתקפים החריפו. הרגשתי שבכל התקף הוא נכנס לעולם אחר, הופך לדמות שונה וכך תופס גם את סביבתו. לעתים הוא היה אנטיוכוס ולעתים חייל. הוא החל להכות אותי ואת הסייעת בטענה שאנחנו "הרעות", או פועלות נגדו, נקט אלימות מילולית ופגע ברכוש הגן. ראיתי שבזמן ההתקף הוא באמת בעולם משלו - נראה אומלל, וזועק באימה כילד שנפגע פיזית מאויב. בתום כל התקף, לאחר שנרגע, שב תהליך הבכי והעצב, ובקשת המחילה על מעשיו. הוא חש כישלון ואכזבה, וחזר על המשפטים הבאים: "המוח שלי לא עוזר לי", "אני לא מצליח", "קשה לי כל כך להתנהג יפה". חרף ההתקפים הללו לא איבדתי תקווה שהמצב ישתפר. אריסטו אמר שהתקווה היא חלומם של האנשים הערים, ואני המשכתי לחלום בעיניים פקוחות לרווחה.

יום אחד העולם החדש שלו הפך ל"מלחמת הכוכבים". אביו לקח אותו לראות את הסרט בקולנוע והוא דיבר עליו בגן כל היום. הוא חקר אותי על הסרטים, אך לא ידעתי במה מדובר. בגלל תשוקתו העזה לסרטים הללו, החלטתי שאכנס לעולמו בכל דרך שניתן. נזכרתי באמי, שאינה מוכנה לקבל כישלון ו"לא" בלי מאבק, ושברתי עבורו את המחיצות. בסוף השבוע ראיתי במרתון את כל סרטי מלחמת הכוכבים.

ביום ראשון בבוקר, כשהגעתי לגן, ראיתי שהוא כבר מתנדנד בתוך חבית בחדר הטיפולים ומנסה להירגע. נכנסתי בהתלהבות ואמרתי לו: "אתה לא מבין! אתמול ראיתי את הסרטים של מלחמת הכוכבים". בבת אחת הוא הפסיק להתנדנד, יצא מהחבית, עמד והסתכל עליי בעיני מי התכלת שלו. הוא הבין שבאמת ראיתי אותו, וכעת הוא גם היה איתי. במשך כל היום, ברגעים שהוא נכנס להתקף, סיפרתי לו חלק נוסף מהסרטים שראיתי - וההתקף נעצר. עברנו ביחד יום שלם ללא התקפים, לאחר זמן רב שזה לא קרה. חשתי סיפוק רב שמצאתי עבורו לפחות משוט אחד שעמו נחתור יחדיו בתוך עולמו, והוא יכול גם למשות אותו מהמים הגועשים ברגעי הסערה והבערה הפנימית.

הסערות לא פסקו, וכעת עולמו בזמן ההתקף הפך להיות "מלחמת הכוכבים". הוא היה דארת' ויידר, הדמות הרעה, והחליט שהוא ישלח אותי לירח ויחשמל את כולם. החלטתי לשנות את הכללים, להיכנס לעולמו בזמן ההתקף ולשנות את הדמויות. אמרתי לו שהוא בכלל לא דארת' ויידר. הוא לוק סקייווקר, אביר הג'דיי שלי, ואני הנסיכה ליאה, הנסיכה של הגן, והוא חייב לעזור לי להציל את הגן שלנו. ראיתי את הניצוץ חוזר לעיניו, והוא היה שוב מאושר. לאחר מכן הוא קרא לי הנסיכה ליאה שלי, ואני הייתי חייבת לקרוא לו אמיר אביר הג'דיי.

כמו בחיים, השינוי לא היה מוחלט, ודבר לא הפך למושלם. ההתקפים חזרו ונשנו, לפעמים הוא יצא מהם בקלות, ולפעמים לא. עם זאת, חל שיפור משמעותי בהתנהגותו לאחר שנכנסתי לעולם שלו. הוא לא היה כלוא לבד. הגחלים שלו עדיין לוחשות, אך הצלחתי לשמוע את לחישתן, להבין אותן, ולתת להן מספיק מקום כדי שגם המים הזכים שבו ישקו את כל מה שצומח בו.

אני מקווה שהענקתי להוריו, שהיו אובדי עצות, תקווה ואמונה ביכולותיו ובהמשך הדרך, כפי שהוריי היו חדורי אמונה לגבי אחי וכך קידמו אותו. אני מקווה שזרעתי בו זרעים של מוטיבציה ותקווה; את היכולת להאמין בעצמו, ולהרגיש שהוא ילד יפה, אהוב ומוצלח, כפי שהוא בעולם שלי, דרך עיני אדמה חומה. אני מקווה שהוא ימצא מזור לאותו חלק בנשמה שהפלסטר לא מספיק טוב עבורו. נותר לי רק להתפלל שהוא ומשפחתו יחלמו בעודם ערים ולא יאבדו אותה: התקווה.

שקרנית גרועה

טל אליאל, כרם - מכון לחינוך הומניסטי יהודי במכללה
האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין

כרגיל אני מעירה את השמש. מצדיקה את עצמי באלף ואחד תירוצים שאני מושבניקית ויאה למושבניקים לקום בשעת בוקר-כבר לא לילה. שככה אני מרוויחה יום שלם, שאני יותר בשליטה. שותה כוס קפה ראשונה, מסיימת להכין את המערכים לשני השיעורים האחרונים של היום. טוענת שזה הגיוני לגמרי להכין את עצמי בצורה כזו ליום חדש. אני מורה בתחילת דרכי, אני בונה את עצמי, את מערכי השיעור.

פתאום אני נזכרת שיש גם מבחן היום. פחות שיעור להכין. 1-0 לי. נזכרת שאני צריכה לבנות את המבחן. 1-1. מתחילה לדלות שאלות. בראשי נורות הבטחות מהכשרת המורים: "יהיו שיעורים שתכיני בשבע דקות", "חייבים שאלת דריכה טובה", "אם את יודעת במילה אחת על מה השיעור, קטן עלייך". אבל אני קירחת מכל הכיוונים, וכבר הספיקו להלבין כמה שערות בראשי מתחילת השנה, למרות גילי הצעיר.

אני עדיין לא אימא ואני לא מבינה איך ילד היה נכנס כעת למשוואה. מורות צעירות בחדר המורים מרגיעות. אל תדאגי, כשהילדים יגיעו, יגיעו איתם הפרופורציות. אבל אין לי פרופורציות כרגע. יש לי את עצמי שכבר מכינה כוס קפה שנייה, 5:00 בבוקר, או-טו-טו תעלה השמש. מזל שהספקתי לאפות אתמול עוגיות כדי להמתיק את הבוקר ואת הקפה. מדפיסה את מערך השיעור, מדפיסה את המבחן, יש בחירה יפה - שלוש מתוך חמש.

"להיות בעדניקית" אני זוכרת את המורה מההכשרה המעשית אומרת לי. תמיד להיות בעדניקית. אני מכניסה אל תוך תיק הנוודית שמטיילת לה מכיתה לכיתה כמה שיותר עצות: 1 - להיות בעדניקית; 2 - לחייך; 3 - לא לצעוק; 4 - גם כשמאוד מאוד כועסים, לא לצעוק וגם לא להראות להם שהם עצבנו אותך.

מתלבשת במיטב בגדיי, הלוא יש משכורת גבוהה כדי שאראה במיטבי. אני מזכירה לעצמי שגם כשקשה מבפנים, מבחוץ עליי להיראות תמיד טיפ-טופ. מתאפרת, שמה בושם. דואגת שההופעה תהיה מספיק מעניינת, אבל לא מדי. 5 - להיראות טוב. אורזת את הסנדוויץ' ויוצאת ליום העבודה. שוכחת את הפרי שהיה על יד הסנדוויץ', חוזרת לקחת אותו, יודעת שיש סיכוי שהתפוח האסור יישאר עד מחר בתיק, אולי בהפסקה של 13:00 אצליח להגניב כמה ביסים. 6 - לנצל את ההפסקות לאכילה.

נכנסת לכיתה הראשונה. היום אפגוש מאה שלושים וחמישה תלמידים. מזכירה לעצמי את המספר, מאה שלושים וחמישה. מאתיים שבעים זוגות עיניים שיבהו בטוניקה החדשה שקניתי, בעגילים הזהובים. משתדלת לזכור שמדובר במאה שלושים וחמש נפשות שתרות אחר משמעות, שמחפשות בית, סימני קריאה, עניין, יד מכוונת, לב שומע. מזכירה לעצמי את זלדה הגדולה, שאמרה שאולי אין לה מספיק שמש בשביל תלמידותיה. מקווה שבין השורות אצליח להדליק מספיק נפשות חבויות.

נכנסת לכיתה הראשונה, שמה מאחוריי את שבעים המבחנים שעדיין ממתינים לבדיקה; שמה מאחוריי שיחה של שעה וחצי עם אמה של התלמידה מכיתה ז' שהתווכחה איתי אמש על כך שעליי לקבל את העבודה של בתה למרות שהוגשה באיחור של חמישה ימים; שמה מאחוריי את שיחת-החזרה-מהשעיה האחרונה של אתמול, שבה אמו של התלמיד יצאה מחדר המנהל ואמרה "את צריכה להבין, שלמה מאוד אוהב את הכיתה, הוא פשוט כל הזמן אומר חבל שהדס היא המחנכת של הכיתה", ואת השתיקה שהייתה לאחר צאתה מהחדר; שמה מאחוריי, כמו דוחקת לאחור, את כל הכאוס שמשתוקק לעטוף אותי.

"בוקר טוב כיתה י"א1 היקרים, מה שלומכם?"

"המורה אני יכול להגיד לך משהו?" שואל נועם, התלמיד הכי בעייתי שלי.

"זה קשור לאירוניה במחזה היוני? כי אם לא, אז נדחה את זה לסוף השיעור".

והוא אומר: "המורה, אתמול היה שיעור ממש מעניין. הלכתי איתו הביתה". אני מחייכת. שתיקה בכיתה. הכיתה רואה. "שימחת את המורה", "חנפן". אני אומרת להם שכל אדם צריך מילה טובה, ושלא צריך לחסוך במילים טובות כשהן אמיתיות. אני אומרת לו תודה. אני מזכירה לעצמי שגם אם הערך של

הכרת תודה יהיה השיעור היחיד שהתלמידים ילמדו מכל שיעורי הספרות, עשיתי משהו בעולם.

השיעור מתקדם לו, שאלות, תשובות, יותר משמונים אחוזים משתתפים; הלוח מסודר, המהלך בנוי אצלי בראש והוא יוצא ממני בביטחון. אפרת שואלת שאלה טובה מאוד. אפרת תמיד מאוד עסוקה בלדבר עם נורית. אני עונה לה, שתינו מחייכות. אני משחררת את הכיתה חמש דקות לפני הזמן. המורה להיסטוריה שפוגשת אותם אחריי מספרת לי בהפסקת עשר שבמשך ארבעים וחמש דקות הם תחקרו אותה: בת כמה הדס? היא נשואה? יש לה ילדים? היא גרה בירושלים? היא, כמובן - בונקר, לא מספרת דבר. אני מחייכת. אני נזכרת שבסוף השיעור עמית שאל אותי אם אני גרה על יד השוק. הוא מספר שהוא ראה אותי והתבייש לומר לי שלום. אני אומרת לו שבפעם הבאה יבוא ויאמר לי שלום. אני תמיד שמחה לראות ברחוב אנשים שאני מכירה, ובטח תלמידים שלי. אם מישהו היה אומר לי לפני ארבעה חודשים שזה מה שיקרה עם י"א1 הייתי כנראה צוחקת בקול רם ומבטלת את הדברים כאילו לא נאמרו.

"בוקר טוב י"א1, היום נמשיך ונלמד את היצירה 'יום נפלא לדגי בננה'. כמו שאמרתי לכם בעבר, זו יצירה שאני מאוד אוהבת".

כבר שלושה חודשים שאני מלמדת את הכיתה. יש שיעורים טובים ויש שיעורים טובים פחות. אבל בטח לא גרועים. כותבת כותרת, תאריך, מה נושא השיעור. שלושים ושבעה תלמידים, תפוסה מלאה היום. מנהלת החטיבה העליונה נכנסת לכיתה לצפות בי. דממה של שלוש שניות לכל היותר. היא מתיישבת בחלק האחורי של הכיתה. כבר צפו בי עשרות פעמים בהכשרה, בעבודה המעשית ובסטאז'. אני לא חוששת, אהיה בסדר. השיעור ממשיך, המוטיבים ביצירה, שאלה נשאלת, אין לי תשובה עליה, אני עונה ברוגע "עוד נענה על זה בהמשך, תזכור את השאלה".

שאלות ממשיכות להישאל, להיזרק כמו אחוזות תזזית. הלוח מתחיל להתבלגן, תלמיד מפריע - החוצה. תלמיד משחק בטלפון - החוצה. תלמיד מקלל - החוצה. תלמיד מטייל בכיתה - החוצה. תלמיד יורק על הרצפה - החוצה! תלמיד נרדם על השולחן - צא לשטוף פנים.

פתאום אין מילה, אין שאלת דריכה, יש כותרת ותאריך. העייפות של הלילה נותנת את אותותיה. אני נזכרת במנחה שאומרת שלפני שיעור שבו נכנסים

לצפות בי חשוב להכין מערך הדוק יותר מהרגיל, חשוב לישון בלילה, שבע. אני לא מצליחה לשמוע את השאלות שהתלמידים שואלים. יש רעש בכיתה, אני רואה את עיניה המבקרות של המנהלת, אני מרגישה אותן לוטשות בי מבטים קרים, אני מתמסרת אליהם כמו מביטה במדורה עולה באש. הנעליים הצהובות משתלבות בתמונה העגומה. אט-אט המערך שהכנתי יורד לטמיון. טמיון נראה לי כמו מקום טוב להיות בו כעת.

מחליטה בהחלטה של רגע להתמסר ללוח, לייצר שקט. מעתיקה את המערך ללוח, אין קשר בין מה שנאמר בשיחה לבין הלוח. אני יודעת, אבל לפחות יהיה כעת שקט. יש שקט, אני כותבת. הפסקתי לשאול שאלות. פתאום המערך נראה לי כמו עולם רחוק שנמצא מעבר לבבואה. שאלות מפסיקות להישאל מצד הכיתה. הצלצול תופס אותי בלי שהספקתי לומר דבר אחד חשוב לסיכום. אין דבר חשוב לסיכום. מה אומר לתלמידים? כדי להשלים את המערכה המנהלת פונה לכמה תלמידים ושואלת אותם בשקט כמה שאלות. מבטה לא שָׁלֵו. גם שלי לא. היא אומרת לי "נשוחח מחר".

קשה לי לקרוא לכך שיחה. מדובר במנהלת אחת מנוסה שיורה מילים בקצב של שש מילים בשנייה, ובמורה אחת צעירה שמחסלת נייר טואלט בקצב של שישה ריבועים בשנייה. מזל שהיה לי בתיק. "יש לך נוכחות, אבל השיעור היה גרוע. לא אמרת להם דבר, לא היה הקשר, לא היה חיבור בין השיחה לבין הלוח, לא אתגרת את התלמידים". צלצול, הכיתה הבאה מחכה לי. המנהלת אומרת לי שלא רואים שבכיתי. אני מסתכלת במראה שבחדר ורואה פרצוף אדום ועיניים אדומות. אני מצליחה להבליח חיוך למנהלת ואומרת לה "את שקרנית גרועה". היא מחייכת אליי.

8:45. מתחילה יום חדש.

משם לכאן

שרה אדרכי, שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

הוא עמד שם, תוהה מה הוא עושה כאן... רק אתמול הוא היה במטוס הדחוס אנשים כמהים להגיע לארץ ישראל. סיפרו לו שארץ ישראל היא מיוחדת במינה, כינו אותה "ארץ זבת חלב ודבש.." באמהרית זה נשמע אחרת... הילד חיכה כל-כך לפגוש את אחיו היהודים ולנשק את אדמת הקודש. אך כשירד מהמטוס ציפיותיו התנפצו ברגע אחד. הוא לא האמין שקיימים אנשים בהירי עור, הוא לא מצא את ירושלים שכולה זהב ודבש, הוא לא הבין את פשר התנהגותם, וכרגע הוא לא מבין מי זו שעומדת מולו ומדברת שפה זרה לו, וחוץ מתפילה (הוא מבין שזו תפילה לבורא עולם לפי ג'סטות מסוימות) הוא לא מבין דבר.

הוא מבחין בהמון עיניים שבוהות בו. מה הצעד הבא שהוא יעשה? בארץ מוצאו הוא לא למד במסגרת חינוכית מכיוון שלא תמיד היו אמצעים כספיים לכך, או בשל ריחוק גאוגרפי שהקשה עליו להגיע למוסדות החינוך. אלמו, כך קראו לו, לא למד באתיופיה, ובעצם לא הכיר כלל מערכת חינוכית כלשהי. הוא למד מחוכמתם של זקני הכפר, האזין לסיפורי העם העשירים במסרים ובלקחים, ואלה לימדו אותו להתמודד עם קונפליקטים מגוונים בחייו.

הגננת שרה עומדת מול אלמו וממלמלת מילים שלא ממש מוכרות לו: "הגיעה שעת הארוחה". הוא לא מבין מה היא אומרת, אך אט-אט, כאשר הילדים מתפזרים לנטילת ידיים ומוציאים כריך, אלמו מבין שהגיע זמן הארוחה. הוא שמח, מכיוון שהיה רעב מאוד ולא הבין מה מתרחש סביבו. הוא נזכר בזמן שהותו בכפר. בשעה זו בדיוק הוא היה רועה את צאנו, יושב לאכול אינג'רה ושותה חלב מקנקן "קל", כך קוראים לזה באמהרית, שאימו הייתה מכינה לו מבעוד מועד. אלמו מוציא את שקית האוכל ומתיישב על הרצפה. רגליו נוגעות בקרקע. הישיבה לא ראויה לשעת ארוחה... לא בתרבות הישראלית...

ראיתי אותו, חייכתי ואמרתי לו באמהרית: "בזי תקומצ?" (פה אתה יושב?) הוא ענה לי בהינף יד: "ככה הייתי אוכל בבית באתיופיה". חייכתי אליו. ואז פניתי לילדי הגן ואמרתי: "היום כולנו נהיה ליום אחד באתיופיה".

החלטנו לצאת לחצר הגן ולערך פיקניק. פרסנו מפה על רצפת החצר כדי לשמור על האסתטיקה, ישבנו ואכלנו. חיוך רחב פשט על פניו של אלמו. הילדים זרחו מאושר ואמרו לו: "כל הכבוד לאלמו, בזכותו אנחנו עושים פיקניק". אמרתי לו באמהרית ואחר כך בעברית, כדי שילמד את השפה, שמחר נשב כולם ביחד בגן, כי כאן אנו אוכלים סביב שולחן בצורה מסודרת. הוא חייך. הבנתי הוא מסכים.

רציתי לומר לו אלמו... אני מבינה אותך... אבל שתקתי. דיברתי מהבטן, דרך העיניים. גם לי לא היה קל בתחילת עבודתי. אלמו הוא אני, מתמודד עם תרבות אחרת, אנשים אחרים... גם אני צריכה להילחם בדעות קדומות ובהורים שחולפים על פני כשקופה ולא שמים לב אליי... או ששואלים אותי ישירות: "מי הגננת כאן? את הסייעת?" אני רוצה לזעוק בפניהם: "אני הגננת! קיבלתי את התואר בהצטיינות, ביושר ובכבוד. אני שרה, אני אלמו!"

זו הייתה מלחמה, כיצד כבר בסטאז' אני משנה תפיסות ודעות קדומות על העדה האתיופית במערכת החינוך, ומאפשרת קרקע יציבה לדור החדש...

אני גננת משלימה וגננת עולים. בהתנסות בשנת הסטאז' הוכחתי לעצמי שאני מסוגלת לעמוד מול הורים בגאווה ולומר: "שלום, אני שרה הגננת, כן לא התבלבלת". מבחינתי זהו תהליך שהוביל אותי לפיתוח אישי ומקצועי, אפשר לי להכיר את עצמי מקרוב ולדעת שיש בי כוחות נפש והרבה יכולת לתרום לחברה הישראלית. בגן שאני עובדת בו יש שנים-עשר ילדים עולים. אני רואה את החשיבות הרבה בשילובם בחברה ובשינוי תפיסות ודעות קדומות כבר בגיל הרך.

לכולם יש חששות. אלמו הילד העולה חשש מהחדש והלא מוכר, וגם אני חששתי מהמפגש שלי כגננת עם ילדים והורים. כיצד הם יקבלו אותי? המקום שלנו כאנשי חינוך הוא קודם כול להאמין בעצמנו וביכולות שלנו, ולהנחיל זאת לאחר מתוך אמונה שזה יוביל לשינוי.

החוויה שלי היא חיובית. החמ"ד מכיל את בני העדה האתיופית ורוצה לשלבם במערכת החינוך, בין שברמת בוגר, כמורה או כגננת, ובין שכתלמידים. לכבוד חג הסיגד ערכתי בגן פעילות שסייעה להעצמת ילדי העולים ולשילובם בחברה הישראלית. וכך אנחנו ביחד מקיימים הלכה למעשה את הרצון לשילוב.

"אהבת הבריות צריכה להיות חיה בלב ובנשמה, אהבת כל האדם ביחוד ואהבת כל העמים כולם חפץ עילוים ותקומתם הרוחנית והחמרית" (הרב קוק).

המסע אל הקשר

הילה שביט, מכללת לוינסקי לחינוך

שתיים בלילה. אני עומדת ליד האוטובוס, שחונה במקום לא אולטימטיבי, בצד של בית הספר שבו הוא נושק לכביש ראשי וסואן. אמנם שתיים בלילה, ואין יותר מדי מכוניות, אבל ההתרגשות בשיאה, התלמידים מוצפים אדרנלין, מתכננים איך לא יישנו כל הלילה הזה - ובתוך זה אני צריכה להנדס אותם שיהנדסו את כל התיקים שלהם באופן הטוב ביותר, כדי שנוכל לסיים להעמיס ולנסוע. כמה תלמידות הביאו מזוודות - ממש מזוודות - ובולטות בהן המזוודה המזוברת מפלסטיק שחור-לבן והמזוודה הוורודה הגדולה. יש להן סטייל, לבנות, אין מה לומר. ובדיוק מתאים למסע שמתחיל בצעידה חסרת פשרות במדבר ולינה בשטח בשום מקום.

איך בחרתי להצטרף למסע הזה? חולפת מחשבה בראשי. פחדים? חששות, אני אומרת לעצמי. לא ברור איך בחרתי, אבל היה לי ברור שאני בוחרת בזה, והנה אני כאן. מוכנה "להתאבד" על החוויה הזו, ויהיה מה שיהיה. יביא השבוע הזה מה שיביא, אין לי ספק שזו תהיה חוויה משמעותית.

שבועיים, או אולי חודש לפני כן, הגיע במערכת המיילים הבית-ספרית הודעה שמיועדת לכל המורים. "עדיין חסרים מורים מלווים למסע הישראלי", כתבה המורה המרכזת את המסע. "אני מזכירה שיש אפשרות להצטרף לשלושת הימים הראשונים או לשלושת הימים האחרונים. אפשר גם לכל המסע. כרגע חסרים לנו מורים שיכולים לצעוד במסלול, ומוכנים להשתתף בחלק הראשון של המסע".

לפני כן לא ידעתי הרבה על המסע הישראלי. שמעתי משהו שמתהלך ברחבי בית הספר, אבל בהיותי מורה חדשה, ודי בתחילתה של השנה, לא הייתי פנויה לברר. הייתי עדיין עסוקה בהסתגלות. יתרה מכך, אני מלמדת רק כיתה י"א אחת - כיתות י"א הן היוצאות למסע הישראלי - ועל כן לא מעורה בענייני השכבה הזו. על אף כל זאת, ברגע שההודעה הזאת פגשה את עיניי,

משהו הדהד בתוכי; ידיעה פשוטה שאני מצטרפת למסע הזה. בניגוד לכל היגיון, בניגוד לטבע שלי - פשוט ככה. ידעתי שאני מצטרפת, למסע כולו, ושאני רוצה לצאת עם הכיתה שאני מלמדת, י"א3.

החל מהשיעור הראשון לא היה פשוט איתם. והעובדה המצערת שאני מלמדת אותם שיעור אחד בלבד בשבוע, בגלל חלוקת המקצוע בתוך המערכת (אני ומורה נוספת - שתינו מלמדות אותם את המקצוע), תרמה בהחלט את חלקה למציאות הלא פשוטה איתם; מציאות שבה לא הצליח להיווצר בינינו קשר, לא היו בשיעורים לא רצינות ולא למידה, ובעיקר - יצאתי משם מבואסת ובתחושה שבתנאים האלה אין לי סיכוי לאסוף אותם לחוויה אחרת במהלך השנה. מיותר לציין שבנסיבות האלה הם חוו אותי בעיקר חסרת סבלנות וקצרה.

ואז הגיעה ההודעה הזאת, והיה לי ברור שאני עומדת להצטרף ולהפתיע אותם, את י"א3. שזאת תהיה הדרך המתוחכמת ביותר שלי ליצור איתם את הקשר הזה, שאין לו סיכוי להיווצר בתנאים הרגילים שלנו בתוך בית הספר במהלך השנה. הודעתי שאני מצטרפת. דמיונות המדבר, הטבע והיציאה אל מחוץ לשגרה - כל אלה תרמו גם הם את חלקם לחשק שלי לצאת למסע הזה.

האוטובוס נאבק בדרך הכורכר המדברית, נתקע בעיקול חד ומתדרדר מעט. נשימתי נעצרת לרגע. הנהג עוצר בחדות, לא יודע אנה ימשיך הלאה מפה. אנחנו תלויים על בלימה, תרתי משמע. נשמתי עמוק והתפללתי. זה עזר. הנהג הצליח לשלוף את עצמו מחוסר האונים שלו ולנווט את האוטובוס חזרה אל הכביש.

זמן זריחה, ואנחנו באמצע המדבר, מוקפים סביב-סביב בהרים ובצהוב הזה, במרחבי השממה האלה שתמיד עושים לי כל כך טוב. טקס פתיחת המסע. באוויר ניחוח של התרגשות גדולה, של סקרנות, של ממד חדש שנפתח. הלילה שבו לא ישנו מתחיל להשפיע. כולם עוברים למצב צבירה של אחרי לילה ללא שינה, ולפנינו המסלול הקשה והארוך ביותר במסע. מסלול היום הראשון - בנחל גוב. מסלול למיטיבי לכת, בכל המובנים. אני ולירון, מורה נוספת שמלמדת רק חלק מהכיתה, אחראיות לי"א3. המחנכת שלהם אינה צועדת במסלול. נוסף על כך, היא מרכזת את המסע, כך שהיא טרודה בדברים אחרים. מכאן ועד סוף היום הקשה הזה, כמו בימים שלאחר מכן, לירון ואני יחד, יד ביד, לומדות גם להכיר זו את זו ומגלות חיבור מקסים ומפתיע בינינו.

המסע אל הלב הלא נודע מתחיל. איש אינו יודע היכן וכיצד יסתיים. משהו בבלתי אמצעיות כבר מתחיל לחלחל ולהשפיע. לדבר בשפה אחרת. שפה שאינה נענית דווקא לתחביר שבין כותלי בית הספר.

הצעידה קשה. המסלול מאתגר. תוואי הנחל פראי, סלעים נישאים, סולמות וחבלים, עליות למכביר... אחד-עשר קילומטרים צעדנו בסופו של היום הזה - יש אומרים שמונה-עשר - וכל כולם מלאי העפלות במעלה ההר, טיפוס באמצעות הידיים והרגליים וחום. חם כל כך. השמש קופחת להפליא.

את חציו הראשון של המסלול אני עוברת בקלילות שמפתיעה אותי, על אף הקושי שלו. אני לא מורגלת בצעידות כאלה. אמנם המראה שלי מטעה - אבל אני יודעת שאני לא בכושר. הילדים מקסימים, עוזרים זה לזה ועוזרים לי, ואף אחד עוד לא ממש מקטר. אחד מהם מתגלה כמלאך בדמות אדם - אופטימי, מסייע לכולם, אינו מאבד את נחישותו ואת שלוותו אף לא לרגע, מחזיק את כולם ומעודד אותם ברגעים הקשים, סוחב שוב ושוב תרמילים נוספים של אלה שמתקשים...

והם מפתיעים אותי במעגלי השיח. הם משתפים - הבנים משתפים! - ולאט-לאט הם מתחילים להיפתח יותר ויותר. ואני מתחילה לגלות אותם.

המסע, הדרך והמדבר מזמנים אירועים שקורים במצבים כאלה. אחת מהבנות במחזור - ביום הראשון של המחזור - ומסתבר שיש לה מחזור קשה עם דימום רב. מתוקף הסיטואציה אני הופכת ל"דמות הנשית התומכת", ופעם אחר פעם היא מבקשת שאבוא איתה הצדה להחליף תחבושת. אני משבחת אותה בכנות על כך שיצאה, ובלבי חושבת לעצמי איך היא לא מתעלפת, ומוסיפה כי אני לעולם לא הייתי יוצאת למסלול כזה ביום הראשון של המחזור שלי. אפילו לא הייתי מעלה על דעתי אפשרות כזאת. היא נראית שברירית ועדינה, שלא לומר מפונקת, ומתגלה כפייטרית שאינה מוותרת, והולכת ומטפסת - ובחיוך - על אף הקושי וחוסר הנוחות שבמצבה, שמיותר להסבירם. נסיכה לוחמת.

באחת ההפסקות נצפה פתאום אחד הילדים מכיתתי על ראשו של הר קטן. ואני חווה התקף לב קטן, בהתאמה. אני צועקת לו שירד משם מיד כי אני לא רוצה להחזיר אותו לאוטובוס, ובלבי חושבת לעצמי, איך הוא הצליח לטפס עד לשם?? ומתפעלת. על אף הסכנה הברורה שבמצב, וחרף תפקידי החינוכי. בהמשך היום הוא מנסה את זה שוב, ואז אני ממש כועסת. הוא מגיב בחיוך ויורד מיד - אני לא מסתכלת כדי לא להבהיל את עצמי עוד יותר, ובאותו רגע

אני גם מקבלת תשובה לשאלתי הפנימית: הוא מורגל בטיפוס, משתתף בחוג לטיפוס קירות. אני מזהירה אותו שזו הפעם האחרונה, והוא מתיישב לידי. אנחנו מתחילים לדבר. הוא מספר לי על ההתלבטויות שלו לגבי הצבא ושואל אותי שאלות על עצמי. מתגלה לי נער מקסים, שעוד יתפוס אותי לשיחות נפש סקרניות במהלך המסע הזה.

שישה ימים ארך המסע, וכולו היה גילוי אחד גדול. פתיחה והתקלפות של שכבות על שכבות, שלי ושל התלמידים. כיחידים וכקבוצה. לאט-לאט, תוך כדי הצעידה הלא פשוטה, המשימות, המעגלים וההתמודדויות - הנערים מתגלים אליי. אותם אלה שאני מלמדת כבר כמה חודשים, מתגלים אליי באופן הישיר והבלתי אמצעי שמאפשר המסע הזה. המדבר, ההליכה, העזרה ההדדית, השיתוף, הדיבורים במהלך הדרך, המשחקים שמשחקים בהליכה, הלינה המשותפת, ההתארגנות להכנת ארוחת הערב ביום הראשון, הלילות הקצרים, הצורך לשמור עליהם ולהגן עליהם ובד בבד לאפשר להם להיות, השיחות האישיות שנוצרות על הדרך וגם הקשיים שהיו - כל אלה חושפים דווקא את הצדדים הטובים, המפרגנים והרגישים בילדים, את הצדדים הפגיעים והאנושיים שלהם, את החמלה שבהם. את החמלה והאנושיות שבי.

הילדים, צוות המורים שעבר יחד את הימים המתישים האלה, החוויות המשותפות של אלה שהלכו יחד בג'בלאות, ופיתחו הומור משותף במפגשים שנערכו בחמש וחצי בבוקר (בכל בוקר) - כל אלה היתרגמו אחר כך לשיעורים באופן השלם והאפקטיבי ביותר שיכולתי לחלום עליו. לא עוד "י"א3 - הכיתה שקשה לי להיכנס אליה", אלא "י"א3 - הכיתה שאני והם מצפים בהתרגשות למפגש השבועי שלנו". שיח אחר נוצר בתום המסע הזה. תחביר מסוג משוכלל יותר, רגיש יותר, אנושי יותר ועגול יותר.

הכיתה על פסגת האולימפוס

קרן סוקי, המכללה האקדמית בית ברל

היה זה יום חם מאוד. המורה אמרה לי שיש בחוץ ארבעים מעלות, אז יצאתי מהכיתה לראות את המעלות ולא מצאתי אותן, אף שחיפשתי טוב-טוב.

בעודי מחפש ראיתי אותה. היא גררה תיק על גלגלים, על חוטמה נחו משקפיים עגולים, וקצות שיערה היו מתולתלים.

"שלום, שמי דפנה", היא פנתה אליי בחיוך. "מה אתה מחפש?" שאלה בסקרנות.

"אני מחפש את המעלות, יש ארבעים כאלו בחוץ ואני לא מוצא אותן".

דפנה חייכה מאוזן לאוזן. "בוא נחפש יחד. אני לא מבטיחה לך למצוא את המעלות, אבל אולי נגלה דברים אחרים", אמרה לי. "מה דעתך לבוא איתי לאולימפוס? יש שם ילדים נחמדים כמוך, ואני המורה שלהם. יהיה לך מעניין".

"איפה האורימפוס?" שאלתי.

"בוא איתי", אמרה וחייכה שוב.

וככה התחיל המסע שלי אל כיתת הילדים באולימפוס. כבר ידעתי לבטא נכון את המילה, אבל עדיין לא ידעתי מה זה אולימפוס. אז אזרתי אומץ ושאלתי את דפנה: "מה זה אולימפוס?"

"אולימפוס הוא ההר הגבוה ביותר ביוון, והוא גם מקום משכנם של שנים-עשר האלים האולימפיים. יש גם הר ששמו אולימפוס, על המאדים".

נותרתי פעור פה. "אנחנו נגיע למאדים?" שאלתי.

"לא הפעם, אנחנו נגיע לאולימפוס ביוון, שם אני מלמדת", אמרה לי דפנה והמשיכה: "כשאני נמצאת עם התלמידים שלי ומצליחה ללמד אותם דברים חדשים, אני ממש מרגישה על האולימפוס".

"אבל את ממש נמצאת על האולימפוס, למה את רק מרגישה ככה?"

"זה מין ביטוי כזה. המשמעות שלו היא להרגיש על הגובה, להרגיש טוב", הסבירה לי. "אנחנו נלמד עוד כמה ביטויים כאלו", הבטיחה.

הגענו לפסגת ההר, עברנו בין עצים ירוקים וגבוהים והגענו למבנה בן קומה אחת, גג רעפים אדומים מעליו וחלונות גדולים מעטרים את קירותיו. פסענו לעבר הדלת, נכנסנו, ושם ראיתי את התלמידים של דפנה.

"כמה הוצאתי?" שאל הילד בחולצה הכחולה; "איזה ציון נתת לי?" שאלה הילדה בעלת הצמה; "אני ממש סקרנית" אמרה הילדה שקמה ממקומה.

דפנה הרימה את שתי ידיה. "הבאתי את המבחנים שלכם ואחלק אותם מיד. הציונים היו טובים מאוד, אבל זכרו, לא לנוח על זרי הדפנה, אלא להמשיך להתאמץ ולהגיע להצלחות".

"את מאפשרת לתלמידים לנוח על הזרים שלך?" לחשתי לדפנה, "איפה נמצאים הזרים האלו? נראה לי שגם אני צריך לנוח קצת..."

דפנה הרכינה את ראשה לעברי ולחשה באוזני: "התלמידים שלי יודעים שהם צריכים להגיע להישגים טובים, בכל פעם מחדש, ולא להסתפק בהצלחות מן העבר. הביטוי הזה הגיע מהתחרויות ביוון העתיקה, שם נהגו לעטר את ראשי המנצחים בזר עלי דפנה, ועד היום עלי הדפנה מסמלים ניצחון ותהילה. במיתולוגיה מסופר שהאל אפולו התאהב בבחורה בשם דפנה. הוא רדף אחריה כדי שתסכים לחיזורים שלו. דפנה התפללה לעזרה, ואביה הפך אותה לעץ דפנה. האגדה מספרת שאפולו ביקש שענפי העץ ישמשו זרי ניצחון בתחרויות ובקרבות, לזכר דפנה אהובתו".

דפנה עמדה לסיים את השיעור ואמרה לתלמידים: "תיכף נשמע את הסירנה, אני מבקשת להכין את שיעורי הבית ולהביא את כל הציוד הנדרש לשיעור הבא".

נבהלתי... וחשבתי לעצמי: מה פתאום סירנה? תיכף יגיע לכאן אמבולנס או רכב כיבוי אש. דפנה ראתה את הבהלה בפניי והסבירה: "בבית הספר שלך הסימן לסיום שיעור או הפסקה הוא צלצול פעמון או שירים. כאן נשמעת שירתן של הסירנות. הסירנות היו בתולות ים יפות שישבו על סלעים מעל המים, שרו שירים ומשכו אליהן בקולן הערב את יורדי הים. הקשב".

שירת הסירנות הייתה באמת יפה, ובטח יותר נעימה מצלצול הפעמון בבית הספר שלי.

השיעור הסתיים. כל התלמידים יצאו מהכיתה, ורק הילדה בעלת הצמה נותרה לשבת במקומה. ניגשתי אליה ושאלתי לשמה.

"קוראים לי מוזה".

"לא שמעתי אף פעם שם כזה", אמרתי, ומיד הוספתי: "שם מאוד יפה".

מוזה הודתה לי והסבירה לי מה מקור השם שלה: "במיתולוגיה היוונית, תשע המוזות היו אלות היצירה, האמנויות והמדעים. הן הנעימו את זמנם של אלי האולימפוס בנגינה, בזמרה ובריקוד. עיקר תפקידן היה להעניק השראה ליוצרים השונים, בעיקר למשוררים, למוזיקאים ולפילוסופים".

דפנה הצטרפה לשיחה ואמרה לי: "אני מעריכה מאוד את העובדה שאתה משוחח עם מוזה. חשוב מאוד להיות חברים ולתמוך בשעת מצוקה".

ואז פנתה אל מוזה: "את ילדה חכמה ותלמידה טובה, אבל עקב האכילס שלך הוא הפזיזות. במבחן את חייבת לקרוא היטב את השאלה ולהבין אותה, לתכנן את המענה ולהביא אותו לידי ביטוי בתשובתך".

הבנתי למה מוזה נשארה בכיתה. הציון שקיבלה היה פחות טוב מזה שציפתה לקבל. אבל לא הבנתי את הבעיה שיש לה בעקב... לאחר שמוזה יצאה מהכיתה שאלתי את דפנה: "מה קרה לעקב של מוזה?"

דפנה סיפרה: "עקב אכילס הוא ביטוי שמתאר נקודת חולשה, לרוב אצל מי שהוא חזק. מקור הביטוי בסיפור מתוך המיתולוגיה היוונית. אמו של אכילס, שהיה לוחם אמיץ, טבלה אותו בהיותו תינוק בנהר שמימיו מיוחדים, מכיוון שחששה שמא ייעשה ללוחם וימות בקרב. מהטבילה בנהר נעשה כל גופו של אכילס בלתי פגיע, מלבד עקבו, משום שאמו אחזה בו כשטבלה אותו וכך ללא נגע איבר זה במים. במהלך המלחמה נורה אכילס בעקבו בחץ מורעל ומת. כך נהרג גיבור שנחשב בלתי מנוצח מפגיעה פשוטה בעקב".

נעשיתי צמא, ושאלתי את דפנה היכן אוכל לשתות. דפנה הצביעה על קופסה בצבע תכלת שאליה היה מחובר ברז, ואמרה: "זה מתקן השתייה שלנו. צריך להקפיד כי התלמידים ישתו וירוו את צימאונם. תלמיד צמא הוא תלמיד לא מרוכז. לך לשם ומזוג לך נקטר".

שאלתי: "נקטר הוא לא שם של מיץ שנמכר בקרטוני שתייה?" דפנה ליוותה אותי וסיפרה כי ב"יוון העתיקה נקטר היה השם של משקה האלים, והוא נתן להם חיי נצח. אמנם הנקטר שלנו לא ייתן לך חיי נצח, אבל הוא טעים מאוד".

הנקטר היה באמת טעים. יצאנו יחד מהכיתה ושאלתי את דפנה אם היא אוהבת להיות מורה. דפנה נשמה נשימה עמוקה וענתה: "להיות מורה זה דבר נפלא. לראות את התלמידים מצליחים זה דבר מספק מאוד. אבל צריך לזכור כי זו עבודה סיזיפית".

"מה?" שאלתי, וידעתי כי ככל הנראה תכף יגיע סיפור. צדקתי. דפנה אמרה: "הביטוי עבודה סיזיפית לקוח אף הוא מהמיתולוגיה היוונית. מקורו בסיזיפוס, שנענש על ידי אבי האלים, ונגזר עליו לגלגל סלע במעלה ההר, אולם בכל פעם שהגיע עם הסלע לפסגה, הסלע התדרדר בחזרה למטה". "מסכן סיזיפוס", אמרתי, ודפנה המשיכה. "ככה גם עבודת ההוראה. בכל פעם שמגיעים עם התלמידים לפסגה, צריך ללמד נושא חדש או תלמידים חדשים. אבל בשונה מסיזיפוס, לעבודה של המורים יש תכלית, תכלית חשובה מאין כמוה".

השהות במחיצתה של דפנה היה מעניינת ומהנה, אבל הייתי צריך להגיע לחוג השחייה שלי, אז ביקשתי לחזור הביתה.

דפנה חייכה אליי ואמרה: "היה לי מאוד כיף איתך". היא לקחה את ידי וליוותה אותי עד לפתח הבית, נופפה לעברי כשצעדתי לעבר הדלת והבטיחה כי עוד תשוב.

המסע שלי ושלה

רז מרום, המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון

"כשאתה מטייל, זכור שמדינה זרה לא בנויה לנוחיותך, אלא לנוחיות אזרחיה" (קליפטון פדימן)

היום הראשון בעבודה. אני הולכת בשבילים לכיוון בית הספר. בדרך איני יכולה שלא להבחין בגינות המטופחות, בספסלי העץ ובמדשאות ירוקות. נכנסתי למבנה קטן הכולל מטבח נגיש לכולן. על השולחן מפה בהירה וקערת פירות שטופים. כיתות קטנות ומסודרות ומרפסת בחוץ. מעין בית למידה קטן שנמצאות בו נערות בסיכון שנפלטו ממערכת החינוך הרגילה. אחרי הרצאה של מנהלת הכפר על אופי המקום ועל אופן העבודה בו, היה לי ברור שהנערות הן שיכתיבו את דרך ההוראה. אני שם למענן, לראות את ההצלחה בעיניים, להרים בנפילות ולהתאים לכל אחת את דרך הלמידה המיוחדת שלה. בהחלט נשמע מאתגר.

"מסע של אלף מיל מתחיל בצעד אחד" (לאו צה)

בתחילת השנה בחרתי לצעוד בנעלי בית של תינוקת. התחושה בבית הספר מאוד משפחתית, ביתית ותומכת. כולם נגישים לנערות: החל במזכירה, עבור במורות וכלה במנהלת, שדלת משרדה תמיד פתוחה והכינוי שלה בפי הנערות הוא "סבתא". משפטים כמו "סבתא אני צריכה...", "סבתא תעזרי לי בבקשה" הם שכיחים, חלק מהאווירה היום-יומית. זאת ועוד, גם המראה של בית הספר הוא כמעין בית קטן, ולכן בחרתי לצעוד בנעלי בית. עם זאת, קיבלתי ליווי צמוד ומענה לכל בעיה, ממש כמו "תינוקת" חדשה. לא פעם המפקחת דאגה שמנהלת בית הספר תעשה מטלות מסוימות במקום המחנכות (כולנו חדשות) כדי שתהיה לנו "נחיתה רכה". ניתנה לנו רשת זמן כדי ללמוד את העבודה בצורה יסודית ומעמיקה.

ההתנהלות עם הנערות מאוד אוהבת ומכבדת. לצד הצבת גבולות ברורים מאוד יש גם המון הכלה, רכות והתחשבות בצרכים שלהן. התחברתי לבית הספר מהרגע הראשון שנכנסתי אליו. ובדיוק כמו תינוק שמתפתח במהירות, כך גם אני הרגשתי מהר מאוד שאני מבינה את דרישות המערכת, גדלה ומבססת את מעמדי כמחנכת וכמורה למתמטיקה.

והיא, שיערה בלונדיני, מבטה רציני וחתום, משהו בה משדר קור או ניתוק, גב זקוף ועיניים בוחנות. כתיבתה אטית אך מדויקת, והכתב גדול וקריא. תמיד עונה או מעירה הערה, וככל שהזמן עובר מתגלות הקליטה המהירה וההבנה המתמטית שלה. תמיד דרשה עשרים דקות בבוקר לפתירת תשבץ מספרים או סודוקו עד שהריטלין יתחיל להשפיע. בכל שיעור תהיתי לעצמי איך היא מתרכזת בסודוקו ברמה כל כך גבוהה אם היא בלי ריטלין ואמורה להיות מוסחת מכל רעש?! נו טוב, שיהיה, לפחות מספרים מעסיקים אותה במקום להפריע...

"התרכז במסע, ולא ביעד. השמחה אינה מצויה בסיום הפעולות אלא בעשייתה" (גרג אנדרסון)

לאחר שצברתי ביטחון וסמכות בעיני התלמידות, ולאחר שהדרישות ממני התחילו לעלות, הרגשתי צורך להחליף את הנעליים לנעלי ספורט. נעליים סגורות אשר מגנות על הרגל ונוחות לריצה. המחויבויות והדרישות נמצאות בראש הגבעה, ואני רואה בכל יום את האתגר שעומד בפניי - הגשת נערות ליחידה הראשונה במתמטיקה בבגרות חורף. זה מחייב אותי להכין את עצמי נפשית ופיזית, להתחיל לטפס ולהתקדם בחומר.

הגשה לבגרות בפעם הראשונה היא אכן אירוע מעצים. כמובן, הקפדתי לקבל ליווי ותמיכה מקצועית לאורך כל הדרך, מגורמים שונים. אני מרגישה מאוד מוערכת, מסופקת ומשמעותית במסגרת הנוכחית. ובייחוד לאור הצלחת הנערות בבגרות.

לצד היותי מורה למתמטיקה גם תפקידי כמחנכת מתרחב. לאור כל ההדרכות והסדנאות שמתקיימות עולה הדרישה לקחת אחריות רבה יותר בתחום החינוך, בתחום החברתי, בגיבוש הקבוצה ובהובלתה להצלחה. לכן דרושות לי נעליים נוחות, כדי שאוכל ללכת לכיוונים שונים ו"לקפוץ" ממקום למקום במהלך יום הלימודים. הן כמורה - להיות בקיאה בתכניות הלימוד,

לצלם ולארגן את החומר או לשבת לשיחות עם המנהלת ועמיתותיי המורות, הן כמחנכת - לערוך שיחות אישיות כשצריך ולהיות בקשר רציף עם הבית בכל תחום ועניין.

והיא - את הבגרות היא עוברת ולא יעזור בית דין. לכל התגבורים היא מגיעה, חורשת ומוציאה את הנשמה. אני מתמלאת בתחושת גאווה ונחת רוח לאור ההתקדמות והרצינות שלה. לא זו בלבד שהיא מגיעה לתגבורים שמתקיימים אחרי יום הלימודים, היא גם יודעת להביע תודה. קיבלתי ממנה הודעה שמילאה לי את הלב בתחושת סיפוק ואושר. היה לי קשה להגיב מרוב התרגשות.

"היי ערב טוב, זאת הודיה (שמרי את המספר). רציתי להגיד לך שאני מרגישה קצת לא בנוח שאני אישית לוקחת לך מהשעות של הלימוד שלך או מהשעות החופשיות שלך בשביל תגבורים. אני מבינה כמובן את הלחץ שלך. אני פשוט הרגשתי שאני חייבת להגיד לך שאין לי מילים לתאר עד כמה אני מודה לך שאת עושה את כל זה וחופרת וחופרת רק בשביל שאני אצליח.

את באמת המורה שאני אישית הכי התחברתי אליה, ואת ממש חשובה לי, ואין ספק שבזכותך אני עוברת את הבגרות הזאת. את, לפני מורה את בן אדם עם לב זהב שכיף לי כל כך לדבר איתך על הדברים האישיים שלי.

אני אוהבת אותך עד אין סוף מצטערת על ההפרעה ועל החפירה לילה טוב".

מכיוון שהבגרות במתמטיקה היא המבחן הראשון, המערכת הפכה לגמישה וממוקדת בחינות. ולכן אחרי הבגרות, ברוב השעות שלי נתתי תגבורים לנערות לקראת הבחינות השונות שלהן. הלחץ ירד והרשיתי לעצמי לחלוץ את נעלי הספורט ולנעול סנדלים. אווירה יותר פתוחה, קלילה ומשוחררת, ועם זאת לסנדלים עדיין יש רצועות שמחזיקות את הרגליים ותומכות בהן, וסוליות חזקות. ראיתי בתקופה הזאת הזדמנות להעצים את הקשר האישי עם הנערות, לקיים שיחות על החיים ולהעשיר את הידע בתחומים השונים. בד בבד הרגשתי צורך לחזור לשגרה, למערכת המסודרת, לשיעורי המתמטיקה, ולזכות לראות את החיוך והאושר של כל תלמידה שמצליחה להתמודד עם תרגיל שבהתחלה נתפס כמאיים ובלתי ניתן לפתירה.

והיא יום אחד נפתחה. השמש בשמיים, אין אף אחת בכיתה מלבדה, המצב

הרגשי שלה לא בנוי ללמידה, ולכן זה הזמן לסיבוב בגינה. זכיתי לטעימה פצפונת מחייה של הנערה. היא נפתחה וסיפרה מה עברה עד שהגיעה למוסד הנוכחי. סיפרה על האובדן והמחסור באימא. על הגעגוע והקושי, על הרגעים שהיא מרגישה אותה ועל הכוכב שהכי מנצנץ לה בשמיים כשהיא נשברת. הרגשתי צורך לעטוף אותה ולחבק אותה חזק בלי לעזוב. מהצד זה נראה שהיא מתמודדת עם הבלתי אפשרי. אין לה מושג והיא לא תבין לעולם כמה ההערכה שלי אליה גדלה באותו היום.

"כשאתה משנה את הצורה שבה אתה מסתכל על הדברים, הדברים שאתה מסתכל עליהם משתנים" (וויין דייר)

סמסטר ב' התחיל ומיד הכנסתי את רגליי לנעלי סקי. בחרתי להרגיש הנאה וכיף במהלך הסמסטר. להרגיש שיותר קל לי בעבודה, שיותר קל לי ללמד את הנערות ויותר קל לי להתמודד עם המערכת והדרישות. גלישת סקי דורשת המון אומץ, אך מי שחווה אותה מתמלא בתחושת אדרנלין והנאה. כמובן, צריך ללמוד לגלוש, ובהתחלה לא כל כך מצליחים. מפעם לפעם גם נופלים לצדדים, אך עם זאת מכל נפילה מתמקצעים. אז עד שאהפוך למקצועית ובעלת ניסיון בתחום בחרתי להתמקד בהנאה, בסיפוק ובאהבה שיש במקצוע ההוראה.

והיא, מהר מאוד היא הפכה ל"דובדבן שבקצפת". הודתה בפני כולם שהתאהבה במתמטיקה ועשתה הכול לצאת משיעורים ולשבת אצלי בכיתה ולתרגל לקראת הבגרות. נוסף לכך הייתה מגיעה לכל התגבורים אחרי הצהריים, עם כל הקושי, העייפות ומצבי הרוח המשתנים. יום לפני הבגרות היא נשארה מ-9:00 בבוקר עד 18:30. פשוט תותחית-על! וכשיום הבגרות הגיע היא הצליחה לענות על ארבע שאלות. היא באמת צריכה להיות גאה בדרך שעשתה. ללמוד ליחידה השנייה בשלושה חודשים זה לא דבר פשוט, וצריך להשקיע בשביל זה הרבה זמן, התמדה ונחישות - והיא עמדה במשימה בהצלחה!

כאן מסתיים לו המסע שלי ושלה. המסע שלנו. שתי יחידות בגרות במתמטיקה במשך שנה אחת. בשביל נערה ב"סיכוי" שלא נכחה בבית הספר באופן סדיר כמה שנים ובשביל מורה סטאז'רית שמובילה בפעם הראשונה כיתה לבגרות זה בהחלט משהו להתגאות בו.

אני ורמי הדייג

תמר גבאי, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

"אני ילד חרא, לא שווה לך להשקיע בי". כך העיד על עצמו רמי בשיעור ההיכרות בינינו. היה כל כך בטוח במילותיו הקשות, שכמעט שכנע אותי. אני רגילה להתבטאויות קשות מתלמידיי. בכל זאת, אני מלמדת ביחידה לקידום נוער, והם שונים ומיוחדים, כל אחד בדרכו, גם אם היא נטועה בהתבטאויות לא נעימות. "אולי זה מה ששמעת תמיד מהסובבים אותך, אבל נראה לי שלא פגשת את האנשים הנכונים בדרך", כך אמרתי לו. "תן לי צ'אנס. אני לא כמו כולם". השיעור נמשך עד סופו, כשהוא ממקד את מבטו בקירות החדר. וידעתי שלא ארפה.

"נוער בסיכון" היא ההגדרה היבשה לבני הנוער שלא מצאו את מקומם במערכת החינוך ונפלטו ממנה. לעתים מרצון ולעתים מאונס. התחלתי את שנתי ביחידה לקידום נוער בצפון הארץ כשחשש קל פועם בלבי: "את מי הם מסכנים? את עצמם? את החברה?"

רמי הוא כל מה שמורה לא מתפלל אליו בכיתתו: דעתן, נעדר יכולת לדחיית סיפוקים, מציק לאחרים וקורא להם בשמות גנאי ובמילים שהאוזן מתקשה לשמוע. ובכל זאת, משהו בעיניו העצובות לא הרפה ממני מן השיעור הראשון.

קבענו שנשוחח בהפסקה, שהיא דבר נזיל מאוד בפרויקטים לקידום נוער. היא יכולה לארוך עשרים דקות, ואם התלמידים חפצים בכך, היא עלולה להימשך כל היום. וכלים בידינו להטלת סנקציות - אין. כי המקום הזה, שרבים נפלטו אליו כמו אל חוף מבטחים מפני צונאמי רגשי או לימודי, נעדר סנקציות שמערכת החינוך הרגילה נוקטת בשיטת המקל והגזר.

הוא הבריז לי. לא מהשיחה שתכננו, אלא מכל היום. ככה. החליט על דעת עצמו וקיצר את יום לימודיו הראשון.

לשיעור הבא הגיע רמי לבדו. שלושת חבריו לקבוצת הלימודים נעדרו, ונותרנו אני והוא. הזדמנות נהדרת להכיר, חשבתי בלבי. "אז איפה אתה גר? כמה אחים ואחיות יש לך? איפה למדת קודם?" ועוד שאלות שבאמת עניינו

אותי נזרקו לאוויר החדר. הוא ענה עליהן בלאקוניות ורק ייחל שיסתיים השיעור. "תקשיבי תמי", הוא הישיר את מבטו אליי, "מה זה ייתן לך? אז אני אספר לך ואת תשכחי אחרי רגע, אז למה להעמיד פנים?" לא יכולתי שלא לחשוב על הצלקות שהוא נושא עמו לאורך השנים. מי צילק אותו ככה? מי גרם לו להאמין שהוא לא משמעותי?

הוא בן שבע-עשרה, אח קטן לשני אחים, מתגורר בקיבוץ ועובד בענף המדגה בקיבוצו. הוריו גרושים והוא מתגורר עם אמו. "עם אבא יש קשר, אם אפשר לקרוא לזה ככה" העיד. "חזרנו לארץ אחרי שנות שליחות, ובית הספר לא ידע לאכול אותי. מכיתה ג' אני לא נכנס לשיעורים, כי המורים העדיפו שלא אהיה בכיתה, אז הייתי עוזר של אב הבית בבית הספר". הוא סיפר שהוא לא מסוגל לקרוא טקסט שלם, שהשפה זרה לו לפעמים, והוא נמצא בפרויקט כי הוא יכול להיות אדון לעצמו ולהחליט איך ייראה סדר יומו.

החלטנו ביחד שננסה, למרות שהוא מטיל ספק ביכולתו להצליח. שנציב יחד יעדים קטנים, נתחיל מפסקה ונצלח אותה, ומילים שאיננו מבין - ננסה לפענח אותן יחד באמצעות אסטרטגיות שונות. אמנם נדרשו לכך כמה שיעורים, אבל הוא החל להאמין שהוא יוכל לקרוא טקסט שלם. הטקסטים נבחרו בקפידה מתחומי העניין שלו: כתבות על דיג, קטעי מידע על דגים נדירים, דוחות משרד החקלאות על ענף הדיג בארץ, התפתחות ענף המדגה בקיבוצים ועוד.

השיעורים התקדמו, ועם הזמן הוא החל להגיע בסדירות ואף להשתתף בדיונים שעלו. אחרי שביקשתי ממנו הוא הפסיק לקלל בנוכחותי. "זה עושה לי רע לשמוע מילים כאלו יוצאות מפיך. זה לא אתה", אמרתי לו. בהפסקות הוא חיפש אותי וישב לידי לשיחת חולין, או סתם לספר לי על יום מוצלח בעבודה. הווי היחידה מאפשר תקשורת כל כך אינטימית בין המורים לתלמידים, שהחמצה של הזדמנות כזאת ליצירת קשר משמעותי היא בעיניי החטאה של המטרה. אני מלמדת לשון, וזה איננו מקצוע אטרקטיבי (בלשון המעטה), אבל בזכות הקשר האינטימי איתו הוא הלך שבי אחריי. ואני הרגשתי שאני כובשת את העולם.

כשהתקרב מועד הבגרות החל רמי להיעדר שוב מן השיעורים. חשתי שהוא נלחץ, נמנע, מפחד. "רמי, מתוק, אראה אותך מחר?" סימסתי לו ערב לפני השיעור. "לא יודע תמי, אני לא אעבור אז למה להשקיע?" השיב. "להשקיע בשביל עצמך. כדי לדעת שאתה יכול להתמיד. הציון לא חשוב. הדרך היא החשובה" עניתי לו.

למחרת הוא הגיע וביקש לאפשר לו ללמוד איתי באופן פרטני, אחד על אחד. וכך היה. לא היה חרוץ ממנו. יחד עם שֵדֵי הקשב והריכוז שלו, קשיי השפה והיעדר האמונה העצמית ישב לפניי ילד אמיץ, שבפעם הראשונה מישהו מאמין במה שהוא. בהווייתו ובמשמעות שלו. כל שיעור כזה ריגש אותי, והקפדתי לשבח אותו בפני המדריכים החברתיים ומנהלת ההשכלה.

יום הבגרות הגיע. טלפון. "תמי, תקשיבי, יש לי הרגשה שאני לא עובר. אני צריך אותך לידי שתתני לי את הפוש להתחיל ומשם אסתדר לבד". הוא זקוק לי! כמעט שמחתי עד שהבנתי שהוא במצוקה. הוא מפחד לאכזב אותי. "רמי, הציון לא חשוב. תזכור: הדרך חשובה. תמיד יש עוד הזדמנות לתקן. זכור את זה תמיד". ליוויתי אותו לכיתת הבחינה, ציידתי אותו בעיפרון, במחק ובעט (מהסוג שהוא אוהב לכתוב בו). חיבקתי אותו חיבוק אימהי ואמרתי לו שאני מחכה בחוץ, בסבלנות. "לא למהר, אין לאן. תן את כולך בראבק". הוא חייך ונכנס.

אני לא יודעת אם הוא עבר את הבחינה, ולמען האמת זה פחות חשוב לי. אני יודעת שהוא יודע ומבין שמה שחשוב הוא הדרך, והאנשים שלצדך לאורכה.

השנה זכיתי לאהוב תלמיד ולהיות נאהבת על ידו. אני יודעת שהקשר בינינו יימשך גם בשנים הבאות. אצפה מהצד איך הוא הולך בגאון ובגב זקוף ומאמין כי הוא מישהו בעולם הזה. מישהו בעל ערך ומשמעות. וזה השיעור החשוב ביותר שיכולתי ללמד אותו.

תלמיד של החיים

אמיר מיכוני, מכללת אוהלו בקצרין - מכללה אקדמית לחינוך, מדעים וספורט

כאשר התיישבתי לכתוב את סיפורי בתחילה, היה לו כיוון מסוים מאוד: התמודדות של מורה שהוא גם מחנך בשנתו השנייה בתיכון, אל מול התלמידים ואל מול ההורים, או אפילו אל מול המורים האחרים. אך החיים נוטים לקחת את התכניות שלנו, לקמט אותן כפיסת נייר שלא שווה כלום ולהגיש לנו את אותה פיסת נייר מקומטת חזרה באמירה של "בוא נראה אותך מסתדר עכשיו עם הדבר הנתון הזה". כך הפך סיפורי מסיפור של התמודדות אל מול המערכת לסיפור של התמודדות אל מול עצמי.

הכל התחיל בלילה של יום שלישי, 8 במרץ 2016, בעודי יושב אל מול המחשב וחושב על השיעור שאעביר ביום רביעי שלאחר מכן. מחשבותיי טרודות בעבודת שלושים האחוזים מהבגרות בתנ"ך, כשלפתע נשמעות מסלון הבית זעקות כאב ובכי עצום. מחשבותיי מתחילות להתבלבל: "מה קרה?" אני צועק בבהלה, וכל שאני שומע הוא קולה השבור של אימא: "הוא מת! אושר [שם בדוי] נהרג!"

אושר, בן דודי, אחד האנשים הקרובים ביותר אליי. אנחנו בני אותו גיל. אמנם הקרבה המשפחתית שלנו היא בני דודים, אך בפועל אנחנו כאחים. הוא נהרג בפעילות מבצעית.

מאותו רגע מקולל חיי מתהפכים. אני נוהג באותה נסיעה חשוכה, אפילו הירח לא האיר באותו הלילה. לידי יושבת אימא, בוכה, מסרבת לקבל. בספסל האחורי של הרכב אחי השבור בוכה גם הוא אל תוך עצמו. מחשבותיי מעורפלות, מנסה להבין כיצד זה אפשרי בכלל, מרגיש כמו נוהג אל הלא נודע.

לקראת סוף ימי השבעה אני מתחיל לחשוב על העבודה שלי. מה יהיה? כיצד אוכל לחזור לעמוד מול כיתה? כיצד אוכל לעמוד מול תלמיד כזה או אחר שצריך את עזרתי, כשאני הוא שנפשו זקוקה לעזרה הגדולה יותר?

בלילה שלפני חזרתי לעבודה מהשבעה המחשבות הטרידו אותי עוד יותר. בלילה הזה כלל לא ישנתי, המחשבות נדדו מבן דודי לעבודתי, הגעגועים אל מול הפחד שהשינוי שחל בי ישפיע על הדרך שלי בהוראה. באותו לילה החלטתי על ניתוק בין האבל האישי שלי לעבודתי, "הפרד ומשול". בחירה גרועה בדיעבד. ככלל לחיים - הדבר שתרצה לברוח ממנו בצורה החזקה ביותר ירדוף אחריך באותה צורה בדיוק.

מורה, כאשר הוא עומד מול כיתה, גם אם יהיה השחקן הכי טוב בעולם, הוא דף פתוח שניתן לקרוא בו הכול. והתלמידים, למרות הרצון של חלקנו לחשוב שהם בסך הכול "תלמידים", רואים הכול, קוראים אותנו. וכאשר החיבור בין המורה לכיתתו הוא חזק, לא נדרש להם זמן רב לקרוא מה עובר עליו.

במהלך התואר איש לא מכין אותך בפועל למצבים כאלה ואחרים אל מול כיתה. הם ינסו, אותם מרצים, ללמד אותך מה לעשות עם תלמיד מפריע, איך לנהל שיחות אישיות, כיצד להכין מערכי שיעור ואיך להסתדר אל מול המערכת שנקראת משרד החינוך. אך בפועל איש לא ילמד אותך איך להסתדר עם עצמך, עם הפחדים שלך, עם הבעיות האישיות שלך שאיתן אתה מגיע לשיעור. ולכל אלה מצטרפים הפחדים של התלמידים, הרצונות שלהם, הבעיות והצרכים. הגעתי לתיכון עם סימן שאלה אחד ענק: "איך אני יכול להיות מורה טוב כשאני מרגיש כמו שבר כלי מהלך?"

חיינו בנויים ממעגלים הסובבים אותנו. אותם מעגלים בנויים מאנשים שונים. בחיים הפרטיים-אישיים המעגלים בנויים ממשפחה, לאחר מכן חברים קרובים, חברים רחוקים וכו'.

גם בחייו של מורה יש מעגלים. המעגל הפנימי ביותר הוא אתה, המורה. מי אתה? מהי הדרך שלך? מהם האמונות והרעיונות שלך? המעגל השני הוא מעגל הצוות שאיתך. המורים האחרים רובם בעלי נסיון גדול יותר או פחות, אך במקרים שבהם יש חיבור תוך-צוותי טוב הצוות יכול לתמוך, להרים ולהראות את הדרך הנכונה. למזלי הגדול זכיתי בצוות שכזה, וכבר בהגעתי לתיכון זכיתי לחיבוק ענק מכל הצוות, דבר שנתן לי אחרי שבעה ימים נוראיים להרגיש שהאור הקטן שבתוכי נדלק לו שוב, באור חלש. המעגל השלישי הוא התלמידים, לפני הכול - האישיים, אלו שאתה מחנך, מבלה איתם את זמנך בכיתה, שאתה מכיר אותם לעומק. באופן מוזר, מהם הכי פחדתי. "מה אם אני לא אוכל לעמוד מולם?" כבר בכניסתי לכיתה פגו החששות וקיבלתי חיבוק, מטאפורי, מכולם. ואותו אור חלש התחזק לו עוד.

במהלך היום חשתי בדבר מדהים. שכחתי שאני באבל. החיוך חזר אחרי שבוע, ואיתו הביטחון בעצמי.

הבעיה הכי גדולה של האדם בחייו היא האמונה השלמה במצב נתון. ההווה הוא מרכז הווייתנו, לכן גם על העבר וגם על העתיד מוקרן אותו הווה שאנו חווים באותו הרגע. כאשר טוב לך אתה רואה הכול באור יותר חיובי. כאשר המצב קודר - כך נראים גם הדברים האחרים. "הכאן והעכשיו" הוא הקובע את המחשבה הכללית שלנו. כאשר הייתי באבל כל שראיתי היה שחור, וכך נראה עולמי. אותם פחדים עלו וצפו והכול נראה חסר תקווה. הבעיה היא שגם כשהמצב טוב, כשאתה מוקף אנשים ושוכח מרע, בסופו של דבר כאשר אתה חוזר הביתה, לשקט שלך, חוזרות המחשבות. וכאשר המחשבות עסוקות באבדה, אז מכורח הנסיבות אתה נופל בחזרה לבור שחור. וכך במשך חודש טולטלתי ברכבת הרים של רגשות אל מול העבודה, דיכאון אל מול תקווה, ריק מול מלאות.

איש במהלך הלימודים או החיים לא ילמד אותך איך להתמודד עם זה. כיצד אדם יכול להכיל כל כך הרבה ולהישאר עצמו? האמת היא שאין לי תשובה לכך. אני יכול רק להעיד שאתה אף פעם לא יכול להישאר עצמך. השאלה היא לאיזה כיוון תיקח את אותו שינוי. ולהבין שבסופו של דבר, כפי שעל כל תלמיד עובר משהו בחייו והוא עובר שינויים, כך גם עלינו, לכל אורך חיינו. כי הרי כולנו תלמידים של החיים.

סיטואציה אחת, חמש הסתכלויות שונות

מרב ניימן פולק, מכללת אורות ישראל מיסודן של מכללת מורשת יעקב רחובות ומכללת אורות ישראל

אני מגיעה לעבודה בבית הספר מדי יום. מלאת מרץ, חששות, ציפיות ותקוות ליום מוצלח ומשמעותי. אין לי מושג באילו סיטואציות אתקל במשך היום. אני לא יכולה לדעת מי יפנה אליי, מה יאמרו לי, ואילו דברים מפתיעים עלולים להתרחש. אני גם לא יודעת איך אתמודד עם כל סיטואציה שתצוץ. כזו היא שגרתם של רוב האנשים, ורוב האנשים מתמודדים איתה יפה בסך הכול.

מה קורה בסיטואציה רגילה?

תלמיד

אני נכנס לכיתה כבכל בוקר, ורואה את התלמידים בכיתה. המורה כבר יושבת במקומה ומשוחחת עם אחד התלמידים שיחה קלילה ומחויכת. רוב התלמידים יושבים במקומותיהם מוכנים לשיעור, חלקם משוחחים זה עם זה. אני מתיישב במקומי בשקט, בלי לעורר תשומת לב מיותרת. לפתע פונה אליי יאיר, אחד התלמידים הנחמדים בכיתה, אך אני לא במיוחד מיודד איתו, ואומר: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצה לבוא?"

אבל לתפקיד שלי נכנסת גם ההסתכלות על כל סיטואציה מנקודת מבט שונה ומשונה של חמישה אנשים נוספים. וצורת ההתמודדות של כל אחד מהם שונה ומסובכת ביותר...

שרה

בכל יום אני מגיעה לבית הספר, מעניין מה יהיה היום בשיעור. יש היום כמה שיעורים שאני לא יודעת אם יהיה לי ליווי בהם. אם לא תהיה לי עזרה בשיעור

אני לא אצליח בכלל. איזה פדיחות, אם המורה תפנה אליי בשאלה, אני לא אדע מה לענות. אני חייבת לשאול את המחנכת אם היא תיכנס איתי לשיעור היום. זה ממש לא פייר אם היא לא תיכנס, זו שעה קבועה שלי. כל התלמידים כבר בכיתה, אף אחד מהם לא חבר שלי. אני לא חברה של אף אחד. המורה מדברת עם אחד התלמידים. מעניין למה היא מדברת איתו, ועל מה? למה רק איתו היא מדברת? אני מתיישבת במקום, לא רוצה לדבר או להגיד משהו, אני לא יודעת מה להגיד ואם זה שייך. אני פוחדת מהתגובה שלהם ושיצחקו עליי. לפתע פונה אליי שירה. פעם הייתי מדברת איתה אבל היא כבר לא חברה שלי, היא לא מתייחסת אליי. אנחנו לא מדברות בטלפון אז זה לא נקרא שאנחנו חברות. מה היא רוצה ממני? מה אני אגיד לה? אני לא יודעת מה לעשות. זה ממש מלחיץ. היא אומרת: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצי לבוא?" אני לא יודעת מה לעשות. אני שמחה שהיא הזמינה אותי, אבל חוששת מאוד. מה אני אעשה שם? מי יבוא? עם מי אני אהיה? מה יעשו במסיבה? ואני לא יודעת מה לענות לה עכשיו. מה היא מצפה שאני אגיד? היא חייבת לדעת אם אני באה? אני צריכה לשאול את המחנכת מה לעשות. בינתיים אני עונה לה באדישות "אולי", וחוזרת לעיסוקיי כדי שהיא תעזוב אותי בשקט.

דניאל

וואי אני ממש עייף. איזה חיים קשים לבוא בכל בוקר לבית ספר ללימודים. אני נכנס לכיתה ורואה את כל התלמידים. כל הכיתה ממש אוהבת אותי ואני נחשב ממש מקובל. אני מקווה שאני נראה חתיך ומגניב מספיק כדי שכולם יאהבו אותי, ואולי יהיו בנות שידלקו עליי. לא אכפת לי מי, העיקר שיידלקו עליי, כדי שאיחשב "גבר". המורה כבר יושבת במקומה ומשוחחת עם אחד התלמידים. לא שמתי לב עם מי היא מדברת. רוב התלמידים יושבים במקומותיהם מוכנים לשיעור, חלקם משוחחים זה עם זה. אני מתלבט אל מי כדאי לי לגשת ראשון ולהגיד שלום. בינתיים אני מתיישב במקום ומניח את התיק בשקט. אחר כך אתחיל בסבב "בוקר טוב" לכל החברים. לפתע פונה אליי יאיר. הוא אחלה גבר אבל לא ממש חבר שלי. אני שמח שהוא פונה אליי ולא אני אליו, זה עושה לי הרגשה טובה. הוא אומר: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצה לבוא?" קצת מפחיד ללכת למסיבה כזאת עם מלא חבר'ה. מקווה שאני אתנהג מתאים ושאצליח

להיראות טוב בעיני החברה. אני עונה לו: "בטח".

שחר

אני מגיע לבית הספר כבכל בוקר, והולך לבדוק אם המזכירה כבר הגיעה ולשאול אותה משהו. בודק גם אם המנקים בחדר שלהם ומה הם עושים. אני אוהב מאוד את המנקים ואת המזכירה, הם אנשים טובים והם לטובתי. לעומת זאת את המחנכת אני שונא, היא בן אדם רע. אחרי עוד כמה סיבובים בבית הספר אני מרגיש שאני יכול להיכנס לכיתה. אני מאוד אוהב את הכיתה, זה גורם לי להרגיש קצת נורמלי, אבל אני גם מאוד חסר ביטחון שם. להיכנס לכיתה זה כמו להיכנס לתוך ברכת דגים ענקית. אני לא מבין את מה שאני שומע ורואה ולא מצליח לבטא את עצמי. כשאני נכנס לכיתה עם כל הציוד, אני רואה שהמורה כבר יושבת במקומה ומשוחחת עם אחד התלמידים. מוזר שהיא לא מתייחסת אליי ברגע שאני נכנס. אני מנסה להסב את תשומת לבה בעזרת תנועות גוף מוגזמות והיא מיד פונה אליי בברכת בוקר טוב. אני יודע שהמורה אוהבת אותי, ואני חייב שהיא תתייחס אליי תמיד בצורה אוהבת, אחרת אני לא אזכור את זה. רוב התלמידים יושבים במקומותיהם מוכנים לשיעור, חלקם משוחחים זה עם זה. אני מתיישב במקומי בשקט בלי לעורר תשומת לב מיותרת. אני לא מסוגל לדבר בנוכחות כל כך הרבה אנשים. לפתע פונה אליי יאיר, אחד התלמידים הנחמדים בכיתה. הוא מאוד אוהב אותי, אנחנו חברים טובים כי בכל בוקר הוא אומר לי בוקר טוב. הוא אומר: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצה לבוא?" אין לי מושג מה לעשות. אני לא יודע אם אני רוצה לבוא, אני בכלל לא יודע מה עושים במסיבה כזאת ואיך יהיה. אני גם לא מסוגל לענות לו. אז אני רק מהנהן בחיוך וחוזר לעיסוקיי.

שלומי

אני נכנס לכיתה כבכל בוקר, בדרך אני רואה מלא בני אדם שונים. אני ממש נלחץ מכל כך הרבה אנשים שמסתובבים. אני בטח נראה מוזר בעיני כולם כי אני לא מסתכל לכיוון הנכון ויש לי תנועות גוף מוזרות. בכיתה כבר נמצאים כל האנשים שאני רואה בכל יום כבר כמה שנים. עם חלקם אני כבר מרגיש בנוח ועם חלקם לא. המורה כבר יושבת במקומה ומשוחחת עם אחד האנשים. רוב האנשים יושבים במקומותיהם מוכנים לשיעור, חלקם משוחחים זה עם

זה. אני מתיישב במקומי בשקט, בלי לעורר תשומת לב מיותרת. אני רוצה גם לדבר איתם, אבל אני מצליח לפתח שיחה רק בנושאים שקשורים לעולם שלי. לא מעניינות אותי השיחות בנושאים שלא נוגעים אליי ואין לי כוח להשקיע בזה מאמצים. לפתע פונה אליי יאיר. הוא אחד האנשים הנחמדים בכיתה, אך אני לא מיודד איתו במיוחד, ואומר: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצה לבוא?" אין לי מה לעשות במסיבות כאלה, זה לא בשבילי. את כל המיומנויות הנדרשות במסיבה כזאת אני לא מצליח ליישם. זה ממש מלחיץ. אני עונה לו: "לא, זה לא מעניין אותי" וחוזר לעיסוקיי.

שאול

אני נכנס לכיתה כבכל בוקר, ורואה את התלמידים בכיתה. אני אוהב את המורה, את התלמידים ואת בית הספר. כל עוד הכול מתרחש כרגיל אני מצליח להישאר רגוע ולתפקד במשך היום. המורה כבר יושבת במקומה ומשוחחת עם אחד התלמידים שיחה קלילה ומחויכת. אני ניגש אליהם בברכת בוקר טוב ושואל כמה שאלות ציניות כדי שיתחברו למה שאני אומר ויאהבו אותי. אם אני אהיה רציני אני איחשב לטיפש כל הזמן. רוב התלמידים יושבים במקומותיהם מוכנים לשיעור, חלקם משוחחים זה עם זה. אני מתיישב במקומי בשקט בלי לעורר תשומת לב מיותרת ומוציא את כל הציוד שלי לשיעור. אני לא יכול להסתדר בשיעור אם אין לי את העטים, המשקפיים, קוביות המשחק והפלאפון. לפתע פונה אליי יאיר. הוא אחד התלמידים הנחמדים בכיתה, אך אני לא מיודד איתו במיוחד, ואומר: "מתארגנת קבוצה של חבר'ה למסיבה היום בערב אצלי בבית. תרצה לבוא?" אני מת על מסיבות. לא אכפת לי מה חושבים עליי, העיקר השמחה והכיף במסיבות האלה. אני ישר עונה לו: "בטח, אפשר לעזור ולהביא משהו?"

*הסיפור מבוסס על ניסיון בעבודה כמחנכת בכיתת תקשורת של תלמידים המוגדרים על הרצף האוטיסטי.

אבן קטנה מהמכתש הגדול

ליאת יעקבי, המכללה האקדמית בית ברל

"שמי ענת", אמרה המורה החדשה. ההד הכה באזניהם של תלמידיה הוותיקים, הנמצאים בשנתם האחרונה. קירות בוהקים מלובן סנוורו את עיניה וריח הצבע העלה בה מעט בחילה. "אני ממודיעין, נשואה ויש לי תינוק שקוראים לו אלון, וגם את מרסל, כלב השיצו שלנו".

ענת חשבה שזה חמוד מצדה ויגרום לתלמידיה תחושת קרבה אם תוסיף את הפרט על הכלב. היא לא תיארה לעצמה שמיד בתום השיעור הם ישאגו בצחוק לנוכח החיקוי המוצלח של שקד. "השיצו שלי", תאמר שקד בקול מאנפף היאה למורה.

אבל לענת לא היה קול מאנפף. גם לא היו לה שרשראות ענק וגם לא שיער אדום קצוץ. היא הייתה מעט צעירה מהוריהם של תלמידיה, ונראתה אפילו צעירה מהם. חלומה להקים עסק קטן לשיפוץ רהיטים עתיקים נגדע כאשר ארון אדום נפל על כף רגלה, והיא הייתה נתונה בגבס חודש ימים.

הפציעה השרישה בה פחדים שעד כה ניסתה להתעלם מהם. הפחד מלשאת את עול העצמאות הונח לפניה. אביה חיזק אותה בכך: "ראית מה קרה לך ילדה, זה לא עסק לבנות. לכי ללמוד הוראה. אני אממן את הלימודים".

מוחה התמלא, ולפתע היא לא הייתה מרוכזת כל כך ומבטה נעשה מצועף במקצת. תלמידיה המנוסים ראו את שבריר השנייה הזה שבו מורתם נתנה לדאגות להציף אותה, וזה היה סוף השיעור הראשון של ענת. כלומר לא באמת הסוף, כי לא היה צלצול. עברו רק שבע דקות מתחילת השיעור.

בעצם מה שקרה הוא מחטף של השיעור על ידי ירין. היא עדיין לא ידעה את שמו. היא שיערה שהוא אופק או בועז או שם של מופרע אחר. היא עוד תזכור את שמו. מתוך שינה היא עתידה למלמל את מספרי הטלפון של אביו ושל אשתו החדשה, את הימים שבהם סבתו אוספת אותו ומה יש לו בכריך, שאותו הוא מקפיד להחליף עם חבר או לזרוק בשלמותו לפח.

ירין דולב, בן אחת-עשרה מכיתה ו'3, אמר למורה ביומה הראשון שהיא אפס ושאין לו מה לחפש בכיתה שלה. הוא התנדנד בכיסאו ושילח מטוס

נייר. המשפט שאמר ירין מילא את חלל הכיתה והעצים את בחילתה. מהחלון היא ראתה טרקטור זורע את השדה אשר גבל בבית הספר. עיניה נאחזו בו וביקשו ממנו שיזרע בתלם המוביל עד כיתתה ויחצה אותה באמצע. התלם ניצב בין ענת לתלמידיה, והחלו לנבוט ממנו שיבולים ירוקות ענקיות. רוח נעימה הרקידה אותן והשמיעה קול שאהבה לשמוע כילדה, כאשר רצה בשדות האין-סופיים של הכפר.

חבטה אדירה החזירה את ענת למתרחש: ירין זרק את ספר התנ"ך על הרצפה. הילדים רתחו וקיללו, "איך הוא מעז"; אחדים הרימו אותו ונישקוהו משני צדי כריכתו. ענת פתחה את פיה וצרחה. כמו שהרבה זמן לא עשתה. היא אמרה לו לצאת אל המנהלת, לבקש סליחה מהכיתה, איימה בעונשים ובסנקציות, אבל ירין נותר מתנדנד בכיסאו.

בטיול השנתי ביקשה ענת מאביו של ירין שילווה את הכיתה, אבל ביום הטיול הוא התקשר לענת ומלמל שנזכר שיש לו פגישה חשובה שהוא לא יכול לפספס. "את הבן שלך אתה מפספס", אמרה לו בלבה. "לצאת ללא מלווה צמוד לירין זה סיכון שאני לא מתכוונת לקחת!" צווחה מחנכת הכיתה המקבילה. שרשרת החרוזים שלצווארה רשרשה בחוזקה ותנועות ידיה הטרחניות ליוו את תלונותיה. "אני אדאג לו" ענתה ענת. וכך היה.

ביום הטיול ליוותה ענת את כיתתה למצפה רמון. היא הכירה את שני המכתשים מצוין מטיולים שהיא ובעלה היו עורכים בתחילת זוגיותם בכל סוף שבוע שני. היא שמחה על חברתה של המורה לשל"ח. הן חלקו את המושב הראשון ופטפטו כל הנסיעה על אהבתן לטבע ולאתגר.

בזמן הנסיעה ירין היה עסוק בצעקות מסוף האוטובוס ובחיפוש תלמיד שירצה להחליף איתו את "הכריך המגעיל שהאימא החורגת" שלו הכינה לו. כך היה מכנה אותה בפני חבריו. במהלך הטיול ירין המשיך לצעוק והציק לתלמידי הכיתה. כאשר כבר טיילו באוויר הפתוח קפץ מסלע לסלע, אבל מעד ונפל על פניו. דם החל לזלוג מעל עינו הימנית. ענת קראה במהירות לחובש, אבל הוא היה רחוק. היא הוציאה מתיקה ערכת עזרה ראשונה ומצאה בה חומר חיטוי ופלסטר. היא הסיטה את שיערו, ועיניו החומות העמוקות נחשפו אליה במלוא פגיעותן, כי דמעות נצצו בהן.

בסיום העלייה התלולה נשמעו תלונות וטרוניות מפי תלמידים רבים. "תביאו לי את ההליקופטר עכשיו!!!" צרחה שקד, שלא הייתה רגילה לאתגר,

לטבע, לזיעה ולשקט... ההליקופטר לא הגיע, אבל הסוף כן.

בסוף הטיול ניגש ירין אל מורתו והגיש לה אבן יפהפייה שמצא. מבריקה ומעניינת.

במהלך השנה נבט זרע השיבולת. הוא הספיק להוריק ולהצהיב, ואף לייצר גרעינים שמנים ויפים. המורה ידעה שתלמידה לא ילך בתלם שחרשה המחרשה. הוא יצעד בין התלמים ורגליו ימעכו את הרגבים בהנאה. היא קינאה ביכולת הזו שלו. אם הייתה לה היכולת הזו אולי הייתה יושבת היום בסטודיו שלה, צובעת עוד ארון אדום.

על מדף עץ אלון טבעי, בדירת שלושה חדרים במודיעין, מונחת אבן יפה, זוהרת, בוהקת ויקרה מפז. שאר החפצים שעל המדף ייזרקו ויאבדו, אבל האבן הזו תלווה את ענת. היא תעצב אותה, ובעצם קיומה היא תזכיר למורה מדי בוקר את בחירתה המופלאה ואת כוחה.

דיוקן עצמי

שירי מנשה, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

אז עליתי לבמה ועשיתי את הקטע שלי. שנה שלמה. עשרה חודשים אם לדייק. כמעט בכל בוקר. האודישן הארוך בחיי. נבחנתי מכל פינה, מכל זווית, הביטו מלמעלה, מלמטה, הקרובים אליי, הרחוקים, כשעשיתי, כשלא עשיתי, מה לבשתי, מה אמרתי, אם חייכתי או לא ומתי. בכל רגע, או לפחות כך הרגשתי, אולי חוץ מאשר ברגעים שבהם עטיתי על עצמי את שמיכת הקסם, זו שעושה אותי בלתי נראית - נשארתי בחדר המורות של המגמה ולא ירדתי לחדר המורות הכללי, זה שיושבות בו מורות שלפני עשור לימדו אותי.

אף פעם לא הייתי מהמתערבבים, תמיד זו שזמן ארוך צופה מן הצד, אחר כך מחליטה אם כדאי להתקרב ולמי. בחדר המורות של המגמה רוב הזמן היה לי שקט, ולו רק בזכות הידיעה שאיש לא מסתכל עליי או מכריח אותי להתערבב. וככה דווקא טוב, לאט-לאט, בקצב שלי. מדי פעם יורדת לשתות קפה וחוזרת, כמו מיץ פטל הארנב בסיפור הילדים של חיה שנהב.

בחדר המורות של המגמה הופרע לפעמים השקט כשתלמיד או תלמידה נכנסו וביקשו ציוד, או עזרה בתוכנת העריכה, או חיפשו מורה אחרת. יום אחד נכנסה תלמידה וביקשה מצלמה. "יש לי חלון של שעתיים", היא אמרה, "אני יכולה לצלם?" החסרתי פעימה. כנראה עשיתי משהו טוב בשיעורי צילום. לאחר שעתיים היא חזרה, נרגשת. "רוצה לראות?" שאלה, בלי להביט בעיניים, אולי לא האמינה שאענה בחיוב. עניתי בחיוב, והיא הראתה לי את התמונות היפות ביותר שראיתי בחיי. לא משום שמבחינה מקצועית הן באמת היו היפות ביותר, אלא כי באותו רגע התחולל קסם: לראשונה הרגשתי שהעברתי הלאה את אהבתי לצילום, ועוד יותר - הנה התלמידה עומדת מולי ומסבירה לי מה משתקף, מה סימבולי, מה התכוונה להעביר בתמונה ואיך דווקא המנורה הכבויה מייצגת אותה ולא אלו המוארות שמסביבה. והנה התלמידה עומדת מולי וכל כך מזכירה לי את עצמי, עשר

שנים לאחור, כשהמורה שלי השאיל לי את המצלמה של בית הספר לסופי שבוע והפך את התחביב שלי לאפשרות לביטוי אישי ואחר כך למקצוע.

שנות ההתבגרות שלי הופיעו בתמונות מלאות כעס שצילמתי, לצד שקיעות מעל מטע הבננות ותצלומי פנים חושפי כתמים ומצב רוח. כל הטוב והרע נמזג לתמונות האלו שצילמתי. קקטוסים עוקצניים, אנשים שאהבתי, שדות יבשים והכתובת שחרטתי על הקיר הצהוב המתפורר שבשטח הישן שלנו: I Hate You, קדחתי באבן על בטון, והקלקתי - להקפיא את הרגע - כשכף ידי, ציפורניים כסוסות, נוגעת בקיר.

עשר שנים מאז נקלעתי ללמד מתבגרים ומתבגרות להביע את עצמם בתמונות, בלי מילים, במשמעויות שמייצרים הטבע והדומם. לאט-לאט הם מגיעים אליי - דיוקנים עצמיים של נוער, ביטויי רגשות שקשה לראות מבחוץ: תלמיד שמרגיש כלוא, תלמידה שמבדילה עצמה מהחברה, אחרת שמרגישה בודדה, תלמידה שרואה את האור בכל דרך; פסימיות, אופטימיות, שונות, חוסר ביטחון עצמי. והתמונות היו לתערוכה, קישוט צבעוני למבואת בית הספר - הודפסו בגדול לצד מילים שכתבו התלמידים והתלמידות, הסבר עבור המתבוננים איך במבט נחשפו לנבכי נשמתם.

כמה אומץ במילים ובתמונות. ככל ששקעתי בהן יותר כך חשבתי לעצמי שאולי זו בעצם קריאה לעזרה. האם פתחתי תיבת פנדורה שאני לא יודעת כיצד לסגור? האם בכלל צריך לסגור? ימים ולילות חשבתי איך לטפל נכון בכל ילד וילדה שנתנו לי מפתח ללבם, איך לגשת. אחרי הכול, מתבגרים לא יחשפו בכל הזדמנות את הסודות הכי כמוסים שלהם.

התלמידה שמזכירה לי את עצמי פוקדת מאז די הרבה את חדר המורות של המגמה. לפעמים גם כשאני לא שם, כותבת לי "לקחתי את המצלמה". "את יכולה לשאול אותה לסוף השבוע", אמרתי לה באחת מן הפעמים, והיא התפלאה ולקחה בהיסוס, יצאה מהחדר עם התיק הגדול. זמן מה אחר כך יצאתי גם אני עם תיק גדול, אפילו כמה תיקים - שקופים, סימבוליים; תיק של שאלות, תיק של מחשבות, תיקים שהם תלמידים שהצלחתי לפתוח וכאלו שלא. גם בסוף השנה לא קיבלתי תשובות לכל השאלות שלי, אבל קיבלתי מפתחות לדלתות נסתרות שאולי ייפתחו בהמשך.

חמלה

גיתית שירה דהן, מכללת לוינסקי לחינוך

הכיתה הגדושה סערה במיוחד באותו בוקר. נשמתי עמוקות ונעמדתי בפתח בשתיקה, דקותיים שנדמו כנצח. התלמידים החלו מהסים זה את זה, וכמה עוד צחקקו והשתובבו. המתנתי בדממה, סימן מוסכם לחוסר שביעות רצוני ממצב הכיתה. אחרון התלמידים נעמד בשקט. נכנסתי בהליכה מדודה לקדמת הכיתה בחיוך רחב, "תודה על השקט". שי שאל בממזריות "את אומרת בציניות?" ועניתי ברוגע "ממש לא". באמת הודיתי על דקת השקט המבורך, שאפשר לי לעמוד סוף-סוף מול הכיתה ולסרוק אותה במבטי.

בצד השמאלי באחד השולחנות הסתתרה עדי, שקטה ורצינית. לא שמתי לבי לכך שהיא היחידה שלא עמדה לקראתי. "ילדה נוראה, כזו מרדנית ומתריסה", אני נזכרת בחוות הדעת ששלפה המחנכת כשהתייעצתי איתה בנוגע לעדי. מורה שעמדה בקרבת מקום שאלה: "על מי אתן מדברות, עדי? ידעתי!" והוסיפה בידענות: "תמיד נראית כמו איזו צדיקה סובלת. אני לא אוהבת תלמידות כאלה", במה שהרגיש לי כביקורת מיותרת. מה יש בתלמידה הזו, שגורם לי לאותו כיווץ בלב כל אימת שאביט בה, כבויה, שקטה, מנותקת? נדמה לי שלפעמים כשאני מקריאה שיר עדי היא היחידה שעיניה מבריקות באותה לחלוחית שמעידה על הבנה שבלב, גם אם במבחנים ציוניה בינוניים.

שבוע נעדרה, ואיש מהתלמידים בכיתה לא ידע מדוע. ופתאום היא צצה, שקטה, במקומה. "עדי, אפשר לדבר רגע?" אני פונה אליה בחיוך מזמן, משתדלת לשים בצד את הכעס והמחשבות שמתרוצצות בראשי. "סליחה שלא הייתי, סבתא שלי נפטרה והייתי בשבעה כל השבוע", היא מספרת בצער. לפתע אני מתביישת שחשדתי שהאריכה לעצמה את חופשת פסח ומציעה לה חיבוק, מתלבטת אם זו התגובה הנכונה, ומרגישה איך כולה נמסה-מתמסרת לו, ולוחשת "תודה". אני נזכרת בשיר של שמואל הנגיד שהקראתי בכיתה, ובו הוא סופד לאחיו, ומרגישה פתאום צורך להתנצל על מילים לא שלי שאולי נגעו במקום שעודו כואב מדי, אבל עדי מקדימה אותי ואומרת "תודה על

השיר היום, זה ממש מה שאני מרגישה שעבר עליי השבוע". אני חושבת על כל הפעמים שניסיתי להסביר לתלמידים שספרות היא לא קישוט מרוחק אלא תוצר של החיים עצמם, של המכאובים והרגישויות שעוטפים אותנו בכל יום, וכיצד התלמידה הנבונה הזו מבינה את זה בדיוק, גם אם בכאב. עדי נראתה מהורהרת לפתע, ואני מנסה לעודד: "אני מבטיחה שיהיה בסדר". לא יכולתי להימנע פתאום מהמחשבה כמה היא מזכירה לי את עצמי.

"תאכלי!" סבתא מוזגת לי עוד תה בכוס הגדולה גם ככה, עד שהצלחתי לסיים רבע. תה מר וכבד, בקרקעיתו נחה תלולית סוכר המחכה להתערבב. סבתא שוכחת תמיד להביא כפית לשולחן, ואני מתביישת לשאול איזו כפית של החלב כי סבתא עונה בחוסר סבלנות, כאילו זה ברור: "את לא יודעת איזו? שמה! שמה!"

הלחמנייה הבית־ית בוהה בי ואני בה. מבחוץ גדולה וחלקה, עם קרום עבה וכהה, ובפנים בועות גדולות שכולאות ריח עמוק של שמרים. אני לא מבינה למה היא קוראת לה לחמנייה. היא שונה לחלוטין מהלחמניות הקלועות, הרכות, מכוסות הפרג הפריך, שאימא שולחת אותי לקנות במכולת, למרות שזה יקר כמו חצי כיכר לחם, פעם בשבוע ביום ראשון. אחת לי ואחת לאחותי. ואימא ממלאת אותה בירקות ובגבינה ובדברים שמביך לאכול בהפסקת עשר, כשלשאר הילדים יש ממרח שוקולד או פרוסת גבינה צהובה.

"יצאתי לאכול בחצר", אני אומרת ובתוך כך מנסה לאזן את ספל התה הענק והלחמנייה בין שתי הידיים. "שלא יישפך לך! לאט!" היא מחלקת לי כרגיל הוראות שאני כבר מבצעת. שם בגינה, מתחת לעץ הזיתים שבעיקר ממלאים את הקרקע, אני קוראת לחתולות באצבע צרדה, אבל נרתעת לאחור כשהן מתקרבות, ומנסה לגרש אותן ברקיעה. רעש הרקיעה דורך את גופן אבל הן נשארות במקום, הראש תחוב בפירורים שבקרקע, נהנות מהלחמנייה.

סבתא מתקרבת באטיות, נשענת על המעקה שלאורך המדרגות: "נביא לך עוד? יש מלא כפרה עליך". "בסדר", אני מסננת, מנסה לפורר ברגל שאריות לחם לתוך חול וזיתים. "עיישה בואי פה. אל-סרירה לא תאכול הלחמנייה, שמה לחתולות, ראיתי!" לאה השכנה מסגירה אותי, והיא וסבתא צוחקות כל-כך חזק שהפנים שלי נעשות אדומות כמעט כמו הקרום של הלחמנייה. "מה קרה אימשי כפרה, לא טעים לחמנייה של סבתא?" היא נותנת לי יד ואנחנו נכנסות הביתה. היא מגישה לי לחמנייה נוספת, חמה שאי אפשר

להחזיק, ולידה גביע שמנת, מניחה אותה בידי ופוקדת "תיזהר!" הקור של השמנת עם החום של הלחמנייה והתה עושים לי צמרמורת, מרירותו מדגישה את החמצמצות שלה. כשהיא לא רואה אני מחזירה את הלחמנייה למגרת הלחם מתחת למגבת.

סבא קורא לי למרפסת. "שסבתא שלך לא תראה. לך תביא שוכר".

"מה להביא סבא?"

"שוכר קצת בכפית".

השפתיים שלו בקושי נוגעות זו בזו, וכל העיצורים פורחים החוצה. הצליל כל כך נעים. אני מטפסת על השיש וגוררת שקית סוכר חצי ריקה. "הנה", אני סקרנית לדעת איזה קסם יקרה עכשיו, מהקסמים שסבא מפליא לעשות: מפית מטבח שבזריזות הופכת לבובה מרקדת, קופסת נעליים שמחביאה בתוכה ציפור דרור שבורת כנף, ספר זוהר שמחליק מבין דפיו מסטיק עלמה שטוח. "האק, תפזר ברצפה אבל קצת קצת, כמו גרגיר כמו שניים. אם תשים הרבה הוא לא יבוא".

"מי לא יבוא?"

"עוד מעט תראה. עכשיו בואי פה".

אנחנו ממתינים, סבא בסבלנות ואני קצת פחות.

"הא! ראית? לוקח אותו בידיים! עכשיו הוא יתנקה ויתנקה ויתנקה, ואנחנו לא מבינים את זה אז אנחנו אומרים לו מלוכלך". זבוב שמן וירקרק מרים מהרצפה גרגיר סוכר. אני בוהה בו בשקט. סבא מתרחק עם ההליכון, וכדור טניס אחד בורח מהרגלית שנדחקת אל הרצפה בחריקה. אני ממשיכה לבהות בשקט, ומבקשת בלב שלא יעוף לעולם.

אני נזכרת פתאום בכל הימים שבהם ישבתי בכיתה, בוהה ועצובה, חושבת על סבא ומשמעות החיים. הכול נשמע אז גדול ומנותק, ושיעורי ספרות הצליחו לחבר אותי לכאן ולעכשיו, לחיים עצמם. מאז שהוא נפטר התחלתי לבלוע מילים. של משוררים ומשוררות, אלן גינזברג, סילביה פלאת', יהודה עמיחי, יונה וולך, מעתיקה למחברות מילים של אחרים. מאזינה לשירים ומעתיקה שורות נבחרות של נט קינג קול ודייר סטרייטס, מצטערת בכל פעם שנתקלת בשורה מוצלחת במיוחד שלא אני כתבתי אותה קודם. ממלאת מחברות במילים אך שותקת. בכל פעם שפנו אליי המילים היו נבלעות. ממלאות את

הבטן עד שהיא התחילה לכאוב. ופתאום הן יצאו. לא אחת-אחת, אלא בשצף גדול, שירים, סיפורים, סתם צמדי מילים יפות, שלשות נהדרות, משפט לזכור, משפט לשכוח. אחד היה תלוי מעל המיטה שנים: "The greatest thing that you will ever learn is to love and be loved in return". בכל פעם שהייתי קוראת אותו הייתי נזכרת בימים הרבים שסבא לימד אותי להתבונן בעולם בחמלה, וכמה למדתי ממנו בלי לפתוח ספר אחד. כל זה עמד בצרימה מול חוסר היכולת שלי לבלוע מילים בכיתה. הן היו נכנסות לאוזניים וזולגות מיד החוצה, מכאיבות בהבנה שלא אוכל להכילן.

עדי מגישה לי פנקס קטן. אני מעלעלת בו ושואלת: "זה את כתבת?" "זה סתם, אבל רציתי לתת לך את זה לפני שניפרד". אני מרגישה שהמון מילים תקועות לי בגרון, ואני רוצה להעניק לה את כולן. את השירים, היופי, ההתבוננויות הקטנות, ואני מבטיחה להחזיר לה את הפנקס בתחילת השנה עם שיר משלי. "שתדעי לך שספרות לא אהבתי בכלל בשנה שעברה, השנה ממש אהבתי". "כן?" אני שואלת בחצי חיוך, "לפעמים היה נדמה לי שאת פחות איתי". עדי נבהלת ופניה מתעקמות קצת, ואני ממהרת לתקן: "אבל אני בטוחה שלקחת מהם המון. ראיתי עלייך". אני מתלבטת איך לסיים, ובסוף בוחרת ב"ביי" נונשלנטי, כי אני מרגישה דמעה מתקרבת ולא רוצה להביך אותה עוד. אני נעלמת לשעה קלה וחוזרת עם פתק ועליו כתוב: "לעדי היקרה, בהערכה, מהמורה שירה". מצדו השני - שיר שכתבתי כשהייתי בערך בגילה.

בידו בת השמונים הגיש לי חופן
כזה של שקדים חלוטים
במרקם חלקלק וטעם מלוח
כזה שחרוט בלשוני.
ולשונו, גלגלה אליי "הק",
מרוקאית נושנת ל"קחי".

פעם שיחקנו עם זבוב
שהאכיל בגרגירי סוכר
ישבנו במרפסת למרות שהיה מעט קר.
וסבתא הכינה מגש לחמניות,

וסבתא נתנה לי שמנת,
וסבא שמר לי שקדים למנחה.

ובמחסן שבנה בידיו בנות שמונים
בדבקות מרובה מתריסים ישנים,
התיישן בקבוק יין קידוש משובח
עם ריח ענבים סגלגלים שלא אשכח,
וקופסה לבנה עם ממתקי שקדים
חלוטים, אגודים בדבש.

דלתות

עופר שרעבי, מכללת ליפשיץ - המכללה אקדמית הדתית
לחינוך ע"ש רא"ם ליפשיץ

הדלת נפתחה בפתאומיות. אני, שעמדתי מרוכז כולי בניסיון לברור את המילים הנכונות, להוסיף להן נופך בתנועות ידיים מהירות ותוך כדי כך לעקוב אחרי התלמידים ולא לאפשר לכמה מהם להפריע בתיאור המהלך ההיסטורי המורכב, נבהלתי. האדם שעמד בדלת בעודו מחזיק בה לא היסס, וירה לחלל הכיתה בקולות צורמניים שלל טענות ותלונות ללא הפוגה. כולי המום מהמחזה המבעית, ותוך כדי כך אני שומע את עצמי שואל אותי, אותו, בקול שאין אדם שומעו: "האין שלום בעירך?"

לאחר כמה רגעים אזרתי כוחי - עניתי מה שעניתי, ספק מתנצל ספק עומד על שלי. הדלת נסגרה ושני התלמידים שהתלוו אליו נכנסו והתיישבו. אני ניסיתי בשארית כוחותיי לבלוע את העלבון, לפוגג אותו מלבי ולהפליג שוב אל ארצות רחוקות ואל מעשיות משכבר הימים. וכל זאת בשעה שאני תמה עד כמה אוכל להעלות אל ספינת דמיוני את אלו הנערים, היושבים לפניי המומים ותמהים כמוני על מה שאירע זה עתה ולא לפני מאות שנים. הן לא קל להשיב בשנית את הרוח במפרשים.

להוכיח את עצמי.

בסתר לבי אני יודע שאני מורה טוב. אני אוהב את המקצוע שלי. הן זכור לי ולא אשכח שבהיותי תלמיד אמר לי חברי רועי, ספק בלעג ספק במעין נצנוץ נבואה: "אתה. אתה תהיה מורה להיסטוריה כמו המורה שבתאי". ניסיתי להיראות נעלב ומוחה, אך בסתר לבי לא היה בדברים אלו משום עלבון, אדרבה. המורה שבתאי היה שחרחר, דיבר במבטא גרוני עמוק, ורעמת תלתלים אדירה לראשו. בדברים אלו שבהם היה מצוין שבתאי זה הייתי מצוין גם אני, וביותר מכול - בתשוקתי העזה להפליג בימים הגדולים אל מחוזות הדמיון, אל ימים קדמוניים, כאילו חש במעמקי נפשי שאין אני מכאן, אין זה מקומי, אין זה עולמי ואלו הזמנים אינם עתותיי. תמיד ידעתי מאז עומדי על

דעתי: "אני משם ומהימים ההם", ולשם ולאותם הימים אני רוצה לקחת עמי גם אחרים.

אם כן, יודע אני בעצמי שאני מורה טוב. מורה הנכנס לכיתה בהתלהבות יתרה, עם ניצוץ בעיניו ונחישות להדביק גם את שומעי לקחו המנומנמים בהתגעשות להט זו שלו. לאלו הנערים מנסה אני לפקוח את עיניהם הטרוטות לראות מה שמעבר לזמן ולמקום.

פתחתי את הדלת, אמרתי "שלום" והתיישבתי. אחר כך גם הצגתי עצמי בלי להתבלבל - אני מורה חדש, דל בניסיון, אך מצויד אני בנבואת רועי רעי "אתה תהיה מורה להיסטוריה". הן זאת ידעתי כבר בגיל שש-עשרה. אם כן נגזר שכך יהיה! אין מקום להרהר אחר גזרה זו. מה נותר? הבו לי כיתה - לוח, מפות וספרים ואוכיח את עצמי. אוכיח לעצמי, לכם ולתלמידים, שהנה אפשר גם אפשר ליהנות משיעורי ההיסטוריה העבשים והמשמימים.

ואם הייתי צריך הוכחה - והייתי צריך אותה מפעם לפעם, כשהיו הספקות מכרסמים מדי פעם בלבי, כמו בלב כל מורה (כמדומני). על מה ולמה? ומה עלתה על דעתי? ואיך נטרפה היא לבחור לי לעיסוק ולפרנסה זה המקצוע המשונה? לנסות בלהטוטי להטוטים לעמוד בפני אלו הנערים - הבוחנים אותך מרגלך עד קצה קדקודך ושואלים גם הם את עצמם בינם לבינם, ובינם לבינך, גם בקול הנשמע ולעתים למרחוק, על מה ולמה? ובשביל מה כל זה?

לאלו רגעי המשבר ענה לי תלמיד (לעולם לא אשכח לו זאת) בשאלה שאינה שאלה: "אתה אוהב את מה שאתה עושה, לא כן המורה?" ואני ניסיתי אז לכבוש את חיוכי הגדול, המזדחל לו לאטו, ועניתי כמי שיש לו במה להתבייש בחופזה. "כן. כן". וביני לביני כמוצא שללי, מתמלא גאווה ואושר, לו זה היה שכרי, דיי. אוצר אני רגע זה למזכרת, מתרפק אני עליו, ומדי פעם מוציא אותו ממקום מחבואו, מצחצח אותו ומבריקו משל היה גביע כסף ישן, ומחזירו שוב למשמרת עד עת המצוקה הבאה שבוא תבוא. אכן אני אוהב את מה שאני עושה - שלא אעז לשכוח זאת.

זה קרה שוב. גם הפעם הייתי מופתע. הייתי נינוח על הכיסא, שלא כהרגלי לקפץ ממקום למקום כנשוך נחש, משלהב את זרועותיי משל הייתי קוסם מאחז עיניים. אהבתי מאוד ללכת תוך כדי דיבור אל ירכתי הכיתה ולדבר משם כשגב התלמידים אליי. לעתים זה היה מוציא אותם מדעתם, והיו מבקשים בלשון טרוניה שאחדל. כמובן, הייתי נענה להם ברצון וחוזר לקדמת החדר, עד הפעם הבאה. לא כן בפעם הזו. שקט היה

בכיתה. שני תלמידים עדיין כתבו את המבחן. השתדלתי שלא להקשות מדי ושילבתי זרועותיי.

הדלת נפתחה בפתאומיות ושוב עמד שם המנהל, ושוב בפיו אותה תלונה קולנית: "מדוע התלמידים בחוץ, הרי כבר דרשתי ממך שהדבר לא יישנה". ואני בשיממוני, מסיט את מבטי ממנו ומביט אל הכיתה, אל יוחאי ומשה שכמוני לא ידעו נפשם מתימהון, ובמבטי מנסה לומר לו את מה שאומר לו גם במילים: "הרי אדוני רואה בעיניו שיש מבחן, וכל התלמידים סיימו משכבר ויצאו, למעט אלו השניים." ותוהה אני לעצמי - "אם פיך לא היה מקדים את עיניך היה עליך להבין זאת מאליך". המנהל, כמי שנתפס בקלקלתו, מלמל כמה מלמולים לא ברורים בענייני סדר וניהול הזמן ויצא לו בחטף כמו שנכנס, סוגר את הדלת אחריו. שקט.

אמנם הפעם יותר משהיה זה עלבוני היה זה עלבונו, ואף התלמידים לאחר שנסגרה הדלת לא היססו והטיחו דברי גנאי ומורת רוח על מה שאירע. אני ניסיתי להרגיעם ולהסיטם הישר אל המבחן והשעון המתקתק, מנסה שלא לעשות להלז מה שעשה לי כבר פעמיים, לערער את מעמדי וסמכותי בעיני התלמידים.

מעתה הייתי משתדל בכל מאודי למעט כל מגע ואפילו קשר עיניים שאינו נצרך עם אותו אחד. הדבר חרה לי מאוד, אך את האמון ביני לבינו כבר לא היה ניתן להשיב. "הסכת ואחר כך כתת" - כך לימדונו רבותינו. לו היה ממתין רגע או שניים, שואל לשלום, שואל ומשיב - היה חוסך ממני, ממנו ומהתלמידים את המבוכות המיותרות הללו.

עם תלמידיי הייתי משתדל בכל מאודי להרבות בקשר. לא פעם הייתי מעדיף לשהות בהפסקה בכיתה, ולנהל שיחה קטנה על דבר של מה בכך עם תלמיד פלוני או אלמוני. זה היה עדיף בעיניי על השיחות המשעממות שלעתים הייתי נאלץ לקחת בהן חלק בחדר המורים. גם קשר עין הייתי מרבה, מרבה שלום במסדרונות, ומנסה - לא תמיד בהצלחה - לשכוח שאני מורה. אנחנו לא אהבנו מורים, נראה לי שדי בצדק, ואולי לא. בכל אופן, לא רבים התלמידים שיכולים לשוב לבית הספר ולנסות לעשות תיקון, בתקווה שיצליחו.

בסוף השנה זומנתי לשיחה עם המנהל ועם סגנו. בשעה הנקובה עמדתי מול הדלת, בוהה בשלט הקטן "מנהל". רגע מהוסס חלף עד שאזרתי כוח, תפסתי בידית הדלת ופתחתיה. המנהל וסגנו ישבו שם, עסוקים בינם לבין

עצמם, ורמזו לי לשבת ללא שהפסיקו את שיחתם. עוד כמה רגעים חלפו עד שניאותו לפנות אליי. בין לבין הייתי בוהה בקירות החדר, בתעודות השונות, בגביעים ובמדליות המונחים להם על המדפים. לאחר פנו אליי אלו השניים וסקרו בפניי כנידון לפני קטגוריו את התנהלותי לכאן ולכאן במשך השנה, ורמזו במיני רמזים שייתכן שלא נתראה בשנה הבאה. לבי נצבט קלות, אך גם אנחת רווחה קלה חלפה בי. בסוף דבריו הוסיף סגנו של הלז: "בכל זאת חשוב שתדע, התלמידים מפרגנים לך מאוד, אוהבים את השיעורים ומעריכים אותך". שמחתי. לדידי לא הייתי זקוק לדבר אחר. לאחר מכן יצאתי, סוגר אחריי את הדלת ומישיר מבט אל האופק. שם ניצבו להן דלתות סגורות וחיכו לי שאפתחן. אני בא.

שחור, הוא אומר לעצמו

אלי מורנו, סמינר הקיבוצים - המכללה לחינוך
לטכנולוגיה ולאמנויות

הוא מתרגש לפגוש את עצמו היום מחדש. הוא מתלבש כך שלא יבלוט, מחפש משהו לא הדוק מדי. לא צעקני, מדוד. הוא לא יכול להתחרות בנעוריהם, בתווי הפנים שלהם, שנעשים ברורים וחדים יותר ויותר ככל שחולפים להם החודשים. העונות מכות זו בזו, מתרות ומתחרות על מקומן בלוח השנה, האחת מפנה את מקומה בחוסר רצון בולט לבאה אחריה. עוד מעט הוא מחליף קידומת. חמישים. מחצית חייו עברה בלי שהרגיש בכך. כעת, בכל יום בבוקר היא מתנפצת אל מול הנעורים הללו, שהם כולם התרגשות וציפייה, זהה לזו שלו אולי, כשהגיע לכאן בבוקר חם של יום קיץ בדיוק לפני שנה.

הוא המתין לריאיון עבודה, ישוב על ספסל שידע מן הסתם את חלקו בחיזורי נערים להוטים אל מול נערות חוששות אך מתרצות, שנדחו או הצליחו, אך הספסל לא הסגיר דבר. רק את מניין שנותיו יכול היה לנחש. מישהו חרט על קרש העץ "נועם 1997", כמו ביקש והצליח לקבע את מקומו בזמן גם אל מול זרים אחרים, בדיוק כמוהו, שישבו לנוח כאן יום אחד. הוא ישב, ממתין בחצי צל שאינו מספק מגן אל מול שמש קופחת מדי של קיץ שנדמה היה שהוא ממאן להסתיים. הוא סיכם את מסעו, הביט בקירות ובמסדרונות וכמעט שראה את עצמו רץ בתוכם. הנער שהיה בגר מתוך הריצה. היה זה הוא בהשתקפות החום המהביל שעטף את כל שסבב את הבוקר שבו ביקש לעצמו תעסוקה כמורה. תעסוקה שתיטיב עם לבו ועם נעוריו שלו השועטים במסדרון, נושפים אל תוך פניו אד מהביל של שנים שחלפו.

נעוריו שחלפו לא הטרידו אותו, למעט בנסיבות של מסיבות נוסטלגיה ומפגשי חברים שממילא לא אהב לקחת בהם חלק. אבל בעודו ישוב על ספסל האוהבים הרגיש לפתע את עול השנים. את דבר סודן, את מה שעבר והפך

להיות הווה מדוד וארוך, מתעתע באופן שאינו מתיר לו למנות את השנים שחלפו, רק מטיח אותן בו מרגע שצעד בשערי המוסד.

הוא לא מוצא את החדרים. מתבלבל במבנה האין-סופי, נכנס, טועה ומסמיק מתוך מבוכה מחושבת אל תוך כיתות שהן לא שלו ומחפש חיוך, בדיוק כמו הנער שהיה כשלא הצליח למצוא את הכיתה שלו. הוא לא מעוניין לאחר, הוא רוצה להשאיר רושם טוב, אבל הטור במסדרונות נראה לו אין-סופי.

הם הולכים בטורים ארוכים הלוך וחזור, משתדלים שלא להישיר אליו מבט, לא מודעים לכך שמבוכתו וחששותיו מאפילים על אלה שלהם. הקלף היחיד שעומד לרשותו היא העובדה שהוא מבוגר מהם, לפחות הוא נראה כך, עטוף בקליפת גילו, על המכובדות שהיא אמורה להקנות לו, היכולה גם בקלות להתחלף במבטי בוז אם ישפיל מבטו, אם ימעד או יסגיר שהוא חושש יותר מהם. הוא צריך להיות בטוח בעצמו למרות שהוא פריך בדיוק כמו תלמיד כיתה ט' המגיע ללמוד במקום חדש.

הוא שם שוב את ידו בתוך התיק, ממשש את מערך השיעור המוקפד שהכין מבעוד מועד. הוא רוצה לדבר איתם. דיבר איתם אתמול כשהכין את מערך השיעור בלי לדעת מי הם בכלל. מה יהיו פניהם. מישהו בסביבתו אומר "הדור הזה, זה לא מה שאנחנו היינו". אבל הם לא דור בעבורו. הם ישות בודדה בדיוק כפי שהיה הוא, על חלומותיו, על שאיפותיו ועל המקום שביקש לתפוס בעולם. הוא יודע שהם אוהבים לקרוא לעצמם "ילדים", למרות שהעולם דורש מהם להיות מבוגרים, ומהר, לתפוס את מקומם בו, לא מתיר לנעוריהם להישאר עוד רגע קט. רגע לפני שיהפכו לדור, יש להם עוד חלון אחרון של להיות "ילדים". ובתוכו הוא, כמו אחרים, אמור לדאוג להם, לבקש מלבו לתת את דקות החסד, החמלה וההקשבה שנתנו אחרים למי שהיה ולחלומותיו שלו. לזרוק איזו מילה טובה שערכה זהב, או עתיד שלם.

הוא רואה שוב את בן דמותו רץ במסדרונות. כמוהו גבוה, גמלוני מדי, לא מושלם, לא ספורטיבי במיוחד, לא בטוח, למרות גובהו. הוא מסתכל בשפת הגוף שלהם, שאומרת "אני נבוך". היא מובילה אותם לצעוק בקול רם מדי, להטיח זה בזה סיפורים על קיץ ועל מעשיות מופלאות שלכאורה היו בו. הם מעצימים את ההתרגשות שלהם מחוויות של חופש רק מתוך החשש שהוא עתיד להילקח מהם שוב בתחילת שנת הלימודים.

והתור. התור במסדרון ארוך כל כך עד שיגיע אל הכיתה שלו. התור נראה לו לפתע לא עביר. לא חדיר. מנכר מתוכו זרים. חובט מתוכו תלמידים לא בטוחים,

מהתל במהססים. מיישר אחרים לתוכו ובולע את כולם לתוך זהות אחת, אחידה למראית עין בתוך תלבושות אחידות שריחן החדש מרחף באוויר.

הוא לא בטוח שבשיעור הראשון שילמד יזכור את שמה של כוכבת הקולנוע ההיא שמתה לפני עשור. זו שהציפה אותו ברגשות של שמחה כשהיה נתקל בה על המסך. האם יכירו אותה? בוודאי שלא. האם ירצו להכיר אותה? הוא מחשב לעצמו את סיכום התהילה, את זמניותה ואת התפוגגותה תוך שהיא מותירה רק זיכרון נעים אצל אחרים, חלל של געגוע אצל האוהבים. מקום להיות קיימים בו עבור אחרים שיגלו בך עניין. שילמדו אותך. שישירו בשבחך. אולי הם יגלו עניין בכוכבי הקולנוע המתים שלו. אולי יספר להם שפעם חיו, אהבו ונבראו בצלם רגיל, על שהתגלגלו על מסך הצלולואיד שתפס וצנף את דמותם לנצח זמן שבו הוא יופיע ויבקר בו, וכעת הוא יספר להם על הנצח הזה ועל המראות שראה בתוכו. ידע שגילה להם עולם. ידע שהם יזכרו אותו מחדש בכל פעם שייתקלו בעתיד בכוכבת הקולנוע המתה שלו ובסרטים שלה. שייזכרו בה ובו.

הוא נעמד בכניסה לכיתה, רואה את עצמו ישוב בסוף הכיתה. מצונף באותו החשש שעוטף אותו כעת כשהוא ניצב עתה בראשה. נחבא אל הכלים, אבל סקרן בדיוק כפי שהיה אז לדעת מה יהיה בסופו של היום. הם דוממים את כניסתו, הם לא יעשו כך בעתיד. ייתנו לעובדה שהוא מכיר אותם לזכות אותם באפשרות להפריע לו בכל כניסת שיעור. הם יקראו לו בשמו הפרטי, ישאלו אותו ועליו. אבל נכון לעכשיו הם דורשים שייכנס אל המשחק באין מפריע. "אתה המורה", אומר לו תלמיד כשהוא שואל שאלה. "כן", הוא עונה לעצמו ולתלמיד. "אני המורה". אני הוא אתה, הוא רוצה לומר, אבל שותק מכובד האחריות.

הוא יספר להם על אהבתה של מארי אנטואנט לתכשיטים יקרים. לבגדים יפים ונאים. הוא יחצה איתם ימים של חוסר רצון לדעת, שיחליפו את עצמם בסקרנות בריאה מהזן שיאפשר את צמיחת הדבר הזה שהם יהפכו להיות, חלק מרצונם, חלק בשלו, חלק בעזרתו של הזמן וחלק גם בעטיים של המכאובים שמביא איתו הזמן. הוא רק מבקש לעצמו מקום בתוך מסעם שלהם.

הוא לא יספר להם על בבואת דמיונו, על יציר כפיו הרודף אותו במסדרונות. על הנער שנוגע קלות בכתפו כשהוא כעוס או מרוצה מדי, על זה שהוא עצמו מתקיים בכפילות במסדרון, בכניסה, כשהוא מדבר ומנסה בה בעת להקשיב. הוא לא יכול לומר להם על עצמו שלא עזב, על השתקפות פניו שלו בתוך פניהם. על סקרנותו שרק גדלה. על התיאבון שלו לדעת עוד. על נעוריו שלו

שהוא מבין לראשונה שחלפו, שהוא מעד אותם בתוך שנה שרודפת שנה בלי שהזמן עוצר לחוס עליו.

הוא מסתכל על הבגדים בארון, בוחר בחולצה שחורה ושם את כובע המצחייה שלו להגן על ראשו מפני השמש ומפני הצורך להישיר מבט בכל זמן נתון. גם הוא, כמו כוכבות הקולנוע שלו, זקוק לרגעי החסד שבהם איש לא יבחן אותו.

היום הוא מתחבא בתוך החולצה השחורה. שחור, הוא אומר לעצמו, ומושיט את היד אל חולצה אהובה במיוחד שראתה ימים של בהירות ומוחלטות ברורות יותר בגוון שלה. שחור, הוא אומר לעצמו, אני יכול להיעלם אל תוכו, להיבנות, ואז להגיח ממנו מוכן יותר למולם. הוא לא יכול יותר לשבת בסוף הכיתה. הוא מתעתד לעמוד בעוד כמה דקות וללמד אותם. מארי אנטואנט, כפי שהיא משתקפת בסרטה של סופיה קופולה, הייתה רק ילדה תמימה למדי שנקלעה אל תוך סבך של אירועים היסטוריים גדולים ממנה. הוא חייב לעשות כך שיאמינו לו גם היום, כדי שיוכל שוב להאמין לעצמו.

עולם החלומות של שיר

מלי בן סימון, מכללת לוינסקי לחינוך

זו השנה הראשונה של שיר בעולם ההוראה, והיא לא השלתה את עצמה לרגע שיהיה לה קל. היא ניחנה במין כישרון כזה, לחזות את העתיד, וגם הספיקה להכיר היטב את מגרעותיה לצד כישוריה הרבים. אחרי הכול, שיר לא הייתה בוגרת סמינר למורות בתחילת שנות העשרים לחייה. בספטמבר האחרון נפרדה מקריירה בת חמש-עשרה שנים בעבודה כעיתונאית ובעלת טור נשים באחד המגזינים המובילים, לטובת העיסוק בתחום הידוע כל כך לשמצה הקרוי "הוראה".

אם לא די בכך, שיר בחרה ללמד בבית ספר תיכון ממוצע, כלומר תלמידים בני עשרה נוטפים הורמונים וחוצפה בלתי נדלית - כאלה שאת מעלליהם היטיבה לתאר באייטמים שסיקרה בנושאי חינוך וחברה במסגרת עבודתה הקודמת. גם מבנה גופה הצנום וסגנון לבושה הצעיר ונטול הרשמיות (ג'ינס, טי-שירט ונעלי בלנסטון) לא תרמו למאמציה הסיזיפיים להתחיל לבנות את דמותה כמורה סמכותית.

בתחילת השנה חגגה שיר את יום הולדתה הארבעים. עובדה זו תיבלה את עולמה הנפשי באנרגיות ירודות ("משבר גיל הארבעים", אתם יודעים) וברצון עז לעצור את רכבת השדים שנקלעה אליה בהיסח הדעת, רק כדי שתוכל לרדת ממנה ולהניח ראש על כרית רכה במיטה רחוקה מעיני אדם. בעיקר מעיני המנהלת, המגיעה לצפות בה מפעם לפעם ומטיחה בה ביקורות צולבות על היותה לא רק חסרת ניסיון, אלא גם נטולת תושייה ואסרטיביות.

אבל רגע, אל תלכו... זה לא נורא כמו שזה נשמע. בתוך הכאוס הזה (שכלל לא מעט מחשבות על עזיבת המקצוע בטרם עת) שיר ידעה שיש דבר אחד העשוי להפיח חיים במורה הרדומה שבה. הדבר הזה הוא ההזדמנות והיכולת להעניק לילד - כל ילד - את הזכות לחלום. די בילד אחד, חשבה לעצמה, ועם השנים ילכו ויתרבו הילדים והחלומות.

מאחורי המילים

הידיעה הזו ניערה ממנה את הפסימיות שאחזה בה, והזכירה לה מה הביא להחלטתה הפרועה לנטוש את מערכת העיתון הידידותית רק כדי להתייצב מול ארבעים סוררים - כאלו שהדבר האחרון שמעניין אותם הוא ללמוד איך לדבר נכון או מדוע ריאליטי כמו "האח הגדול" רחוק מאוד מהמציאות.

שיר מלמדת תקשורת והבעה, ואין זה פשוט כלל ללמד בני עשרה לכתוב חיבור. סמכו עליי. המשפט הארוך ביותר שרובם כתבו בחייהם מורכב מחמש מילים, ללא סימני פיסוק, עם ארבע שגיאות כתיב ואימוג'י בסופו. במהלך השנה היא נדרשה להיצמד לתכנית הלימודים ולהרביץ בתלמידיה את רכיבי הטיעון, והם מצדם הפגינו חרדת כתיבה שבאה לידי ביטוי בהתנגדויות אין-ספור: "מה השטויות האלה? אני לא מסוגל לכתוב יותר מארבע שורות, את רוצה עמוד וחצי?"; "בשביל מה צריך את זה? מתי בחיים שלי אני יצטרך [הטעות במקור] לכתוב מה הדעה האישית שלי?"; "מאיפה לי אם אני בעד או נגד?"

הדרכים היצירתיות שנקטה שיר כדי לטעת בתלמידיה מעט חיבה למלאכת הכתיבה העלו חרס. אפילו כשבחרה בנושאים אקטואליים בוערים, בתקווה לעורר סביבם דיון מפרה, הצטערה לגלות שכיתה שלמה משמיעה קול אחד ואחיד - כזה הממוקם (על גבי המפה הפוליטית) אי שם בסוף העולם ימינה. אבל שיר לא מוותרת בקלות, והיא נלחמה עד טיפת העט האחרונה כדי לאסוף מכל תלמיד שני חיבורים כולל גרסאות טיוטה - ולתייק אותם בתוך "תלקיטי הכתיבה" כדרישת משרד החינוך.

מעטים שיתפו איתה פעולה מרצון. רוב התלמידים הגישו לה את המטלות כמי שכפאם שד, אך ורק כדי להתחמק מציון "נכשל" בתעודה. בין התלמידים הבודדים שמסרו לה את החיבור בחיוך על הפנים היה זהר מכיתה ט'7 - הכיתה המאתגרת ביותר שלימדה בה. כבר בתחילת השנה היא זיהתה אותו כתלמיד יוצא דופן. "המורה, בוקר טוב, מה שלומך היום?" נהג לשאול את מוריו השונים בכל עת שנתקל בהם במסדרונות. "שבת שלום שתהיה לך, המורה שיר", חזר ובירך אותה מדי יום שישי.

זהר, נער גבוה ורזה, שיערו קשור בקוקו קצר, נחשב מקובל ואהוד בקרב חבריו לכיתה, אף כי דרך ארץ הייתה להם כשפה זרה והם התמחו בעיקר בניבולי פה והתלהמות. הוא הפגין יחס של כבוד הן לבני גילו הן למבוגרים ממנו, ומבעד לבליל ההתחצפויות וההתלהמות שנשמעו בין כותלי הכיתה

דמו נימוסיו לנווה מדבר. בחיבורים שכתב זהר זיהתה שיר כאב המסתתר מאחורי המילים, אף כי הם לא נגעו בנושאים אישיים. משהו בכתב היד המסודר אך הסגור, במילים העצורות ובמשפטים הקצרים, בפחד לפרוץ את השורות ובמגע החלש של העט על הנייר - משהו בכל אלה גרם לה לחשוד שמאחורי העיניים המאירות והחיוך המנומס מסתתר לו סוד עצוב ואפל.

בהשראת לותר קינג

שיר השאירה לתלמידיה הרבה חופש בכתיבת החיבורים. אמנם הם נדרשו לכתוב במבנה מסוים ומוגדר מראש, אך לכל תלמיד ניתנה האפשרות לבחור נושאים הקרובים ללבו. בתוך כך היא עודדה אותם לשלב דוגמאות מחייהם האישיים, אך רק מעטים בחרו לעשות זאת. זהר לא היה אחד מהם. אמנם כתיבתו הלכה והשתפרה מחיבור לחיבור, אך עולמו הפנימי הוצפן היטב.

כחודש לפני מועד סיום השנה, בזמן שרוב התלקיטים מוכנים ומסודרים, שיר הרגישה שמשהו עדיין חסר. הציונים לא נתפסו בעיניה כמטרה נעלה, נהפוך הוא. לפני הכול, שיר דרשה מעצמה לנתב את תלמידיה לדרך ארץ ולגרום להם לחשוב. התלמידים היו מורגלים "להקיא" חומר, ומכאן נבע הקושי שלהם בכתיבת חיבור שיביעו בו את עמדתם ואף יוכלו לשלב דוגמאות מחייהם ומהווייתם. אולם כדי שאדם יוכל להקדיש עצמו למלאכת הכתיבה, כך ידעה, הוא חייב להיות מסוגל לחלום. הוא חייב להיות מסוגל לצאת מתוך המציאות הגשמית ולפרוץ את גבולות עצמו, את הגבולות שהחברה הציבה לו לאורך השנים - לא רק גשמיים, אלא בעיקר רגשיים. על מה התלמידים שלי חולמים? חשבה לעצמה. מה הם באמת רוצים - מעצמם, מהחיים? מה מסתתר מאחורי החוצפה, התסכול והדימוי של "כלום לא באמת מעניין אותי" שהם מטפחים בקנאות? הרי לא ייתכן שאין להם מחשבות משמעותיות. על עצמם. על החיים.

לשיעור הבא הכינה שיר תרגיל בחיבור, וכותרתו: "יש לי חלום". את השיעור היא פתחה בנאומו המפורסם של מרטין לותר קינג, מי שלחם למען זכויות האדם של השחורים בארצות הברית, ובדיון על סוגי חלומות שונים. התלמידים הבחינו בין "חלומות קטנים", שאינם מתיימרים לשנות את העולם אך משמעותם האישית גדולה מאוד, לבין "חלומות גדולים", השואפים לשנות את פני האנושות. בהמשך עלתה השאלה אם נכון לקטלג את המצאת הפייסבוק של מרק צוקרברג בקטגוריה משותפת עם הנאום של לותר קינג.

לבסוף נדרשו התלמידים להוציא דף ועט ולכתוב, כל אחד לעצמו, מה החלום שלו. "אתם לא חייבים להגיש", הוסיפה שיר, בתקווה שכך תצליח לפרוץ את מחסום הכתיבה האישית.
בניגוד לכל הציפיות, ואף כי יום שישי הוא היום הקשה ביותר לגיוס שיתוף פעולה מצד התלמידים, הם ישבו וכתבו. בדממה.

הדף סיפר הכול

צלצול. יום שישי, השעה אחת בצהריים. תלמידי כיתת ט'7 מעמיסים על הגב את התיקים שלהם ונוהרים החוצה, הביתה. הם מותירים אחריהם ניירות - חלק מקומטים או קרועים, אחרים שלמים ואף מקושטים. שיר אוספת את הניירות - אוסף חלומות של בני ובנות חמש-עשרה. מורן רוצה להיות שחקנית ודוגמנית; ליאור "מקווה להיות הרמטכ"ל"; מאיה חולמת להיות וטרינרית; שחר חולם להיות לוחם. שיר מתקרבת לשולחן של זהר, וקוראת מהדף: "החלום שלי הוא לראות את אימא שלי מחייכת, ולדעת שהיא נשארת בחיים לא בשבילי ובשביל האחים שלי - אלא בשביל עצמה. החלום שלי הוא לדעת שלעולם לא אמצא שוב את אימא מעולפת עם ורידים חתוכים בידיים כמו באותו יום לפני חמש שנים שבו השתנו חיי".
לזהר לא היה חלום משלו, כבר חמש שנים שהוא חולם את החלום של אמו. שיר ידעה שיש לה הכוח לעזור לו לחזור לחלום - לא מעט בעזרת כוחן של המילים, כוחה של הכתיבה. זו הייתה מבחינתה סיבה מספיק טובה להמשיך וללוות את הכיתה הזו בשנה הבאה.

*כל קשר בין פרטי העלילה לבין דמויות אמיתיות או אירועים שהתרחשו במציאות הוא מקרי בהחלט.

מסע אתם קוראים לזה

יהודה שטיינמץ, מכללת אורות ישראל מיסודן של מכללת
מורשת יעקב רחובות ומכללת אורות ישראל

לא היה בה תום כלל, למרות השם המתעתע. היא ישבה עם הקבוצה, אך כבר במבט ראשון נראה היה שהיא לא חלק בה. מסרבת לתת את עצמה למשהו גדול ממנה.

כך התחלנו את המסע הישראלי. יצאנו קבוצה של תלמידי י"א למסע אל עצמנו, אל מרחבי הנגב, ואולי אל המרחבים הפרטיים, העמוקים והחבויים של כל אחד, מנסים לגלות מעיינות נסתרים, להחיות בהם את הגוף והנפש.

אנחנו התחלנו, אך תום נשארה מאחור, בחורה יפה ומלאה בעצמה, בפירסינג מכל הסוגים, בכל המקומות האפשריים, בקעקועים ובדרקונים, כמו הייתה בעצמה מנהלת מכון קעקועים, שומרת את הקלפים צמוד לחזה. במעגלים הייתה חצי קשובה-חצי ישנה, מיעטה להביע דעה, לשתף ולהשתתף. המעגלים, הנופים, השיחות המרגשות והעמוקות היו ממנה והלאה. תום לא צעדה אף לא צעד אחד מעבר לעצמה.

ואז הגיעה השבת. הלובן ירד על כולנו. שמלות חגיגיות, חולצות ומכנסיים שהכניסו את השבת לתוך לבנו. הרוגע שלט. הרמתי את עיניי וראיתי את תום. היא לבשה שחורים. כאלמנה בבגדי אלמנותה היא עמדה בתוך הקבוצה ובלטה בזרות ובשונות. ניגשתי אליה ואמרתי לה ברוֹך: "שבת שלום, תום". ניגשתי ללחוץ את ידה. העיניים הורמו אך הפה לא נמתח לחיוך, יד קרה וצנומה היא הגישה. לרגע, בין הקעקועים הרבים, הצלחתי להבחין ביד מחוררת, מלאה בדקירות קטנות, אדומות. היא השפילה שוב את העיניים והחזירה את ידה. השארתי אותה לעמוד עם הקבוצה, עם העצבות, והרגשתי איך אווירת השבת המרוממת התרסקה לי בין הידיים.

השמש עמדה לשקוע והמסע עמד להסתיים. מעגל אחרון. מעגל סיכום. האווירה מיוחדת ומחשמלת. עשרים וארבעה חבר'ה מסכמים את המסע על

הדשא. מספרים על רגע אחד מיוחד במסע ומשהו שייקחו. העיניים דומעות, הלב הפועם, השוטף מתרגש מכל סיפור, מזדעזע ביחד עם מספרו.

"תודה נוי", אני חותם את דברי אחד התלמידים ומתקדם: "תום, תורך".

"אני?! מה??", כמו מתעוררת מתוך חלום, כמו לא הייתה פה בזמן המעגל האחרון, כמו לא נסחפה יחד עם כולם אל עולם אחר.

"כן, ספרי לנו על רגע אחד מיוחד שהיה במסע, ולאן את לוקחת אותו?" אני מבקש, חוזר על השאלה שמהדהדת לכולם בראש, אך משום מה אצל תום אין לה מקום.

"אין לי כלום. באמת שאין".

"ובכל זאת, משהו קטן שקיבלת השבוע ואת לוקחת איתך לדרך", אני מתעקש.

"מסע, מסע אתם קוראים לזה?!" היא שואלת בזלזול. "לא היה כאן כלום השבוע. הכול לעוס, הכול מעושה, אנשים בתחפושת של מקשיבים, עמוקים, מתחשבים, מתרגשים, מבקשים, מחבקים", ירתה את צרור מילותיה אל תוך המעגל.

העיניים של כולם מורמות. מי זאת המרסקת את המעגל ומנפצת אותו לרסיסים? ובשם מה? לחלק מהאנשים יש זעם בעיניים, לאחרים חמלה. מישהי מנסה לענות, אך אני משתיק.

"תום", אני מתעלם מהנהר הגועש סביבה וסביבי, "האם יש דבר אחד שלמדת השבוע?"

"לא. לא למדתי כלום, לא חידשתם לי כלום, רק בלבלתם את המוח במסווה של מסע".

"תודה תום", אני לוחש באפס כוחות וממשיך אל הבא בתור: "רון, בבקשה".

יצאה השבת. החיבוקים, הבכי והגעגועים מלווים את התלמידים אל האוטובוסים. המסע אל עצמם מתחיל עכשיו.

ואני, כולי סוער, מִטלטל בין גלים, ספינתי טרופה בים שחור. עיניי כבויות. בקושי ליוויתי את התלמידים ונפרדתי מהם, תוהה לעצמי איך לבשתי אני את בגדיה השחורים של תום, איך נשרפו לי כל התמונות והפילמים לאחר מסע מוצלח, בגלל ילדה אחת.

"יש בה משהו מכשיף", אני אומר לעצמי, "שקטה אך חודרת עמוק. איזה מבט מיוסר שמעביר אותך בין רגע לעולמות שלה. מה, הכול שחור? ומה לא עשיתי נכון?" אני מייסר את עצמי.

המסע תם. חזרתי אל הבית, אל השבוע.

השבת יצאה מוקדם והתלמידים כבר הגיעו אל ביתם, אך אני עדיין שם, בתוך עגלה שבורה, על אבנים השוברות בך כל איבר, כל תובנה, כל מחשבה, והדרך שורקת לה: תום, תום, תום.

על צג המחשב נקודות, ירוקות ואדומות. מי חי ומי מת, מי מחובר ומי עוד לא התחבר, מי עסוק ולמי לא להפריע.

מצד שמאל אני רואה בזווית העין את השם TOM AVNI. עכשיו הצבע ירוק. היא שם.

אני מזנק למקלדת ומתחיל להקליד.

"שבוע טוב, תום".

התמונה הקטנה שלה מצד ימין מחייכת אליי חצי חיוך. יש לה גם את זה. והצ'ט נפתח.

"שבוע טוב, יהודה", אני מקבל תשובה.

אני מסיג את כוחותיי לאחור, שומר בצד את כל הכעסים, התסכולים, ההרגשות, מנסה לטעון אותם עמוק-עמוק, ספק ייגנזו, ספק יהפכו לבומרנג בלוֹעה של מרגמת רגשות.

"הגעתם הביתה?" אני שואל, כבר יודע את התשובה.

"כן, לפני כשעה".

אני מנסה לשווא לחפש בין המילים איזו מילה טובה, קרן אור שתעזור, אך המסך הצבעוני נשאר יבש וקר.

"איך היה המסע?" אני משקר לעצמי, כאילו לא התפוצצה לי בפנים רק לפני כמה שעות.

שתיקה. הנקודה הירוקה עומדת, הלב כבר ישן, אך תום איננה עונה.

לפתע, החלה לכתוב, לכתוב ולמחוק, למחוק ולכתוב.

"תום מקליד/ה.....", מבשר לי המחשב, אך אינני יכול לראות עד שההודעה לא תישלח אליי.

"תום מקליד/ה.....", אני מחכה.

"תום מקליד/ה.....". שבוע שלם חיכיתי לשלוש מילים מחוברות שתוציא מפיה, שלא תקמץ, שתפתח ותפתח. עכשיו היא כותבת ומוחקת.

"יהודה, אני רוצה להגיד לך משהו".

"בבקשה, אני כאן".

"יהודה, זה לא אתה, זו לא הקבוצה, זו אפילו לא אני..."

חשבתי: תום?! על מה את מדברת? על איזה קטע? מי הוא זה ומי זה לא זה? התבלבלתי.

"תום יקירתי", אני מרכך ומסתקרן, "על מה את מדברת?"

"כל השחור הזה, שאני, שאני משפריצה כל הזמן". היא כמו לוחשת, אך קולה לא נשמע, רק הלב הדופק. "יהודה, אני אגלה לך סוד. לפני כשנה חליתי בסרטן. הייתי בין חיים למוות במשך כחודש. טיפולים, הקרנות, ניתוחים. לאחר חצי שנה יצאתי מבית החולים - אך למעשה נותרתי שם. אין לי ביטחון בעולם, אין לי ביטחון בשום אדם, גם לא בעצמי. הכול מת, הכול שחור, הכול מפחיד. כולם שקרנים, רמאים, מספרי סיפורים ומכזבי כזבות. אי אפשר לסמוך על העולם הזה, הוא שברירי מדי, מאכזב מדי, קצר, חד. רגע אחד והופ - אתה בחוץ".

בום.

קירבתי כיסא נוסף אל המחשב. הדמעות החלו לזלוג, לא מוכנות להיעצר, שוטפות שבוע שלם, מחלחלות, מלחלחות, מלבנות.

בס"ד

שילוב הטוב עם המועיל

איתמר ריין, מכללת יעקב הרצוג

אומרים שבכל תהליך גדול שאדם עובר יש חוויה ראשונית שממרחק הזמן והמקום, כשהנפש רגועה, אפשר להעלות אותה שוב ושוב בזיכרון ולעבד אותה. העיבוד שלה לאורך זמן מזקק ממנה את המרכיבים הראשוניים של החוויה הטהורה, זו שאוגדת בתוכה את הרגש היותר זך ועמוק שאדם יכול להרגיש.

הוא חשב על זה בשעה שישב בבית בסיום היום הראשון לעבודתו כמורה. הוא החל להריץ בראשו את כל אירועי היום וניסה להבין איפה החוויה הזאת, הראשונית, מתחילה, מה מוביל אליה ומה משמעותה עבורו.

הכול התחיל כשרק סיים את הלימודים. למעשה גם זה לא היה ברור מאליו. לכתחילה הוא בכלל רצה ללמוד כימיה וביולוגיה, ואיכשהו לא מצא בכך סיפוק. לא רצה להיות עוד מדען אפור במעבדה שכוחת אל, אז הוא הלך ללמוד הוראה. והאמת שהוא גם נהנה. הלימודים היו מעניינים והתחושה הפנימית הייתה שהוא באמת עושה מה שהוא חושב, "תחושת שליחות", כך קראו לזה המרצים במכללה.

עם הזמן הוא גם הבין לאיזה כיוון באפיק החינוכי הוא מעוניין ללכת. הוא הרי אוהב מאוד טבע, ולא כל כך מחובר למערכת הממוסדת, ולכן בחר ללמוד הוראת של"ח. שלוש המילים הללו - שדה, לאום, חברה - היו בעיניו מעין ראשי פרקים לדברים שבאמת חשובים בעולם הערכים שאליו ושעליו הוא רוצה לחנך את תלמידיו העתידיים. הרמב"ם היה מכנה זאת, כנראה, בתקופתו, "שילוב הטוב עם המועיל", מעין סימביוזה של תוכן ערכי והנאה מנופי הארץ.

אז יופי, הוא בחר את הכיוון והוא גם למד קשה, באמת קשה, ואפילו הצליח מאוד. והנה סוף-סוף הוא מגיע לבית הספר. השיעור הראשון שלו הוא עם כיתת מב"ר. במחשבה לאחור הוא נזכר גם שלא הבין בהתחלה את פירוש השם. הוא בסך הכול למד בישיבה תיכונית ממוצעת, בלי הרבה כיתות,

ובטח שלא כמו בבית הספר הזה, שנראה לו כמו מפעל יותר מאשר כמו מוסד חינוכי.

הוא נכנס בשערי בית הספר וכל שיכול היה לחשוב עליו היה המפגש הקרב עם התלמידים. הוא כל כך חיכה לזה. שנים של לימודים, מבחנים, מטלות וסיכומים. כל אלה היו רק עבודה ומאמץ בדרך לקצירת הפירות של המפגש עם התלמידים.

בדרך לחדר המורים הוא קלט בזווית העין קבוצות שונות של תלמידים. הוא סימן לעצמו בראש את המאפיינים השונים שלהם, וניסה לנחש מי מהם הוא תלמיד שלו, שאותו הוא עתיד לפגוש במהלך היום. היו שם מכל הגוונים ומכל הסוגים. מחוספסים, אלימים, מקללים, וגם עדינים יותר. במחשבה שנייה על אירועי אותו יום הוא מבין שהתחושה שקיננה בו באותם רגעים למראה הקבוצות השונות הייתה בעיקר חשש וחוסר ידיעה, מעין פחד קמאי מפני העתיד הקרוב והלא ידוע.

החשש הזה ליווה אותו גם בשעה שנכנס לחדר המורים. את הכניסה לחדר ליוותה הרגשה של חזרה למחוזות הילדות שלו, כשעוד היה תלמיד. באוויר היה הריח הנוסטלגי של בית הספר, זה שלא משתנה ולא דומה לשום דבר אחר; מין ריח מוכר של קפה שחור חזק, אפטר שייב זול, וסנדוויץ' עם ביצה קשה, כזה שעומד על השולחן קצת יותר מדי זמן. היה משהו מנחם מאוד בריח הזה, משהו שהוביל למחשבה שאולי, אחרי הכול, בית ספר הוא בית ספר ותלמידים הם תלמידים, ואם הוא היה בעברו תלמיד אז הוא יצליח להבין גם את התלמידים שלו, להתחבר לרגשות שלהם ולהיפתח כלפיהם.

בעודו מהרהר בתובנות הללו הוא ניגש לפינת הקפה, ותוך שהוא מוזג לעצמו מים רותחים לכוס ניגשת אליו מורה ומציגה עצמה כמחנכת של כיתה ט'1, הכיתה הראשונה שלו. את השם שלה הוא לא קלט, אבל המראה תפס אותו. היה בה משהו מחשיד. את זה הוא מבין רק עכשיו, בדיעבד. משהו בתסרוקת המוקפדת ובמראה המתאמץ מדי להיות שמח, מאושר ומלא סיפוק. בשחזור לאחור הוא מנסה גם להבין אם הכתמים השחורים מתחת לעיניים היו שקיות של עייפות, או סתם איפור שנמרח. רמז נוסף לבאות, שהוא היה חייב להבין (אבל מה עוזרת לו המחשבה בדיעבד?!?), היה הדיבור המרגיע. כל התשבחות והתמונה הוורודה. והרי למה שתרצה להרגיע? למה צריך לצייר בכזאת אופטימיות כיתה כל כך טובה? יכול להיות שמשהו הפריע לו גם באותו רגע, אבל מה זה משנה עכשיו?

בכל אופן הוא שמח לשמוע את מה שאמרה, אפילו היה צריך לשמוע את מה שאמרה. הוא רצה שיגידו לו משהו מרגיע, משהו שיפיג את החשש ויוריד את לחץ הדם. הוא לקח את כוס הקפה והתיישב לשולחן במרכז החדר. בין לגימה ללגימה הוא הביט בפתח חדר המורים, ומדי פעם גם נשא עיניים לשעון הגדול התלוי מעל הפתח. מיקום מושלם! הוא חשב, עמדה נהדרת עם שדה ראייה רחב, קו ראייה נקי לשעון ונתיב מילוט מהיר לפתח. ובעוד הוא מעלה את המחשבה הזאת בראשו הוא החל לתהות למה הוא חושב בצורה הישרדותית כל כך?

הוא שמע רחש מכיוון הפתח ונשא את עיניו. בשניות הראשונות הוא לא קלט מה הוא רואה. רק לאחר כמה רגעים הצליח להבין מה היא אותה התרחשות לא ברורה שבאה מכיוון הפתח. הוא ראה גוש אנושי ממרר בבכי רץ פנימה לחדר המורים ומאחוריו ילדים צועקים. באותו רגע האסוציאציה הראשונה שלו הייתה סצנה מתוך הסרט "הגיבן מנוטרדאם", שבה הגיבורה נכנסת לתוך הכנסייה בבקשה מקלט מההמון שבחוץ, הלהוט לעשות בה שפטים.

הוא ניגש לאותו גוש מיילל ולאחר שהרגיע אותה והביא לה כוס מים הצליח להבין שהיא מורה בשנתה הראשונה, ממש כמוהו! והיא בדיוק נמלטת על נפשה מעדר גובלינים מצווחים שהטרידה כשפלשה לממלכת הדמדומים שלהם בטריטוריה האסורה של ט'1. כאן הוא כבר לא היה רגוע, ט'1 היא הכיתה שהוא צריך ללמד בעוד פחות מעשר דקות.

התמונות של המורה הבוכה והקולות המצווחים בכניסה לחדר המורים הובילו אותו לבצע הערכת מצב מהירה. בראשו הוא כבר החל לחשוב היכן חותמים על ציוד לפיזור הפגנות. הוא הרגיש שהנשימה שלו נעשית כבדה ומתחיל להיות לו חם באוזניים, לעזאזל! הוא חשב, ממתי נהיה לי חם באוזניים? מאוחר מדי לסגת, הוא אמר לעצמו, ובכל אופן, אני לא הולך לפחד. וגם אם אני כן - בטח שהם לא יראו את זה.

הוא סיים להרגיע את המורה, שהבין פתאום שהוא אפילו לא יודע איך קוראים לה, לקח שתי נשימות עמוקות, נשא את התיק והחל לצעוד לעבר הדלת. עדת האורקים המצווחים כבר לא הייתה שם, ובמקומם שרר במסדרון שקט אפלולי. הוא הרגיש שכבר היה במצב דומה, ונזכר בימיו כחייל, בכל זאת לא מזמן. הוא הרגיש שהכניסה למסדרון היא ממש כמו כניסה לשטח השמדה, ברור לך שאתה הולך לחטוף וברור לך שהולכים להיות נפגעים, ובכל זאת אין לך מושג כמה ומהיכן.

הוא המשיך לצעוד והנה הוא כבר במסדרון של כיתות ט'. הוא מביט בדלת הראשונה ורואה את השלט ט'7. הוא כבר מבין שכנראה ט'1 היא הכיתה האחרונה במסדרון, ועם כל צעד שהוא עושה הוא מרגיש את הנשימות שלו הולכות ונעשות כבדות. הוא מכריח את עצמו לא לעצור, והנה עוד שלושה צעדים, עוד שניים, עוד אחד, והוא עומד מול הדלת. הוא מושיט את ידו לעבר הידית כדי לפתוח את הדלת, ופתאום שומע קול מאחוריו קורא לו. הוא רואה את רכזת המערכת ומנסה להישאר מרוכז בכיתה שהוא עומד להיכנס אליה. הוא רואה שהשפתיים שלה נעות אבל לא מצליח להבין מה היא אומרת. הוא עוד זוכר במעומעם ששאל שוב "מה?" ואת ההרגשה שחש בעקבות המשפט הבא שלה הוא לא ישכח לעולם; ממש כאילו אראלה התקשרה אליו ובישרה לו שזכה: "ניסיתי להשיג אותך ולא הצלחתי. לכיתה ט'1 יש היום חזרה למבחן בתנ"ך, ולכן השיעור שלך איתם מבוטל..."

איש"י, במלעיל

עופר איתן, המכללה האקדמית בית ברל

יומני היקר,

מזמן לא דיברנו. בעידן הזה לא ממש מדברים עם דפים, רק עם טלפונים ומחשבים, אבל טוב שיוצא להתעדכן פעם בעשור. אתה לא מבין מה היה פה בשנה האחרונה. התחלתי ללמד. כן. בבית ספר. בעיקר חטיבה, גם קצת תיכון. כן, קטעים. מי היה מאמין.

איך היה? וואלה. לא כל כך פשוט לסכם את זה, אבל ננסה. אפשר ברשימה? זה עוזר לסדר את הדברים, ככה זה מורים למתמטיקה, קצת קשה להם להרחיב במילים. יאללה, נתחיל.

אתה רץ מרתון. כל יום. בבוץ. ובגשם. עם קרנפים דוהרים בעקבותיך. ותורנויות חצר בהפסקות.

אבל צוות המורים תומך ונהדר, ושואל ומתעניין, ומעיר ומאיר, ועוזר ומעודד, וזה משהו שמחזיק אותך במשך שנה מעייפת כל כך.

אתה בתחרות כל הזמן מול וואטסאפ, סנאפצ'ט, אינסטוש, משחקי רשת וגם מול הורמונים, ים של הורמונים, שגורם להם להתרכז בכול מלבד בשיעור. מצד אחד זה מתיש, ומצד שני אתה נשאר חד. מאוד.

אתה מכין דפי עבודה ופעילויות עד 1:30 בלילה, כי הרעיונות המוצלחים באים רגע לפני שאתה נרדם. זה לא הרגל משמח כל כך, כי צריך לקום בעוד ארבע-חמש שעות. מעולם לא שתיתי כל כך הרבה קפה כמו בשנה הזו.

הרווחתי כ-4,200 ש"ח בחודש עבור עשרים וארבע שעות שבועיות בבית הספר. מה שלא נכנס לחישוב הן השעות הנוספות בהכנת מערכי שיעור, מבחנים, פעילויות, דפי עבודה מותאמים אישית לילדים המתקדמים או החלשים, ישיבות שחורגות מהזמנים הרגילים, שיחות מוטיבציה טלפוניות, התכתבויות וואטסאפ ממושכות עם תלמידים לפני מבחנים. יוצא שהשכר לשעת עבודה, אחרי כל הרפורמות המש'ו-מש'ו, הוא קצת יותר משכר מינימום, וזה מבאס, מבאס נורא.

אתה תמיד מרגיש, ולפעמים זה גם נכון, שאתה לא מספיק את החומר, שאתה לא מורה מספיק טוב, שעשית טעויות, שהשיעור היה יכול להיות יותר מוצלח, שהתלמידים שלך בפער, שאולי פגעת כי הבינו אותך לא נכון, שוויתרת לתלמיד, שוויתרת על תלמידה. משיחות עם המורות הוותיקות, התחושה הזו לא עוברת גם אחרי עשרים שנה.

דיברתי עם הכיתות שלי השנה על המבחן הסופי של דג הפוגו, מתווה הגז, מה זו אינפלציה, אופיס 2036, שוברים שתיקה, אפקט הות'רן, פרסי נובל, תוחלת החיים בארצות שונות, האולימפיאדות ביוון העתיקה, הבדלי שכר בין גברים לנשים, מהי סאטירה, על הסרט "וילו והנסיכה" ועל הכוח של היחיד או היחידה לשנות. היו עוד כמה נושאים, אבל אז עוד תחשוב שהתבטלתי.

וגם לימדתי מתמטיקה, שזה תחום נהדר שצריך לבנות מחדש כדי שתלמידים, ואולי גם מורים, לא ירגישו שהוא בזבוז זמן. מזל שרק אתה קורא את המחשבה הזו.

בכל פעם שהיה כתוב בספר על ראובן ושמעון שחילקו את הסוכריות, ביקשתי מתלמידי הכיתה שימחקו את אחד השמות ויחליפו בדנית, או שירה, או קורל, או כל שם שירצו, כי לא יכול להיות שכל הדמויות במתמטיקה יהיו בנים. הבנות בכיתה חייכו, הבנים בכיתה לא הבינו מה הבעיה עם זה ו"למה אנחנו צריכים לעשות אפליה נגד בנים?" בערך כמו אצל המבוגרים.

לנערה שתמיד אמרה במהירות את התשובות הנכונות, אבל לא רציתי שתענה כדי לתת הזדמנות לחלשים יותר, התחלתי להגיד איש"י, במלעיל, שזה קיצור ל"אני יודע שאת/ה יודע/ת". היא מרוצה כי היא מבינה ששמעתי אותה, השאר מרוצים כי יש הזדמנות לענות. מאז איש"י הפך להיות סוג של מחמאה.

היה נער שלא סבל משוואות, עד שאמרנו שבצד אחד יש את ברצלונה, בצד השני את ריאל מדריד. כל האיקסים הולכים לצד אחד, כל המספרים לצד שני, ואם מישהו עובר לקבוצה היריבה, כועסים עליו והוא הופך מפלוס למינוס. הוא דווקא מחבב אותן עכשיו.

יומני היקר, זה תמיד הצחיק אותי לקרוא לך ככה, נראה שהייתה זו שנה מוצלחת. מבטיח לעדכן בשנה הבאה. עכשיו, כשדברים טובים קורים, אולי הגיע הזמן שנחזור להיות קצת יותר בקשר.

שלך,
אני, מורה

אובמה

מרואם פלאח, המכללה האקדמית הערבית לחינוך
בישראל - חיפה

אל היום הראשון שלי בבית הספר נכנסתי מבולבלת מאוד. שאלתי את עצמי האם אצליח? האם אצליח להתמודד עם התלמידים? היו לי תחושות שונות לגבי בית הספר, התלמידים, כל מה שקשור לבית הספר.

התחלתי את הקריירה שלי בתחום ההוראה (הסטאז'). הכרתי את התלמידים. ידעתי מי מהם מצטיינים, ומי פחות (ברמה בינונית)...

אחד התלמידים היה מצטיין, שחום עור, תווי פניו חדים. שמו עלי. הזכרתי את צבע עורו משום שהייתה לכך השלכה על השתתפותו בכיתה ועל ייחודו. בהתחלה הוא השתתף בצורה מצוינת, גם במהלך השיעורים וגם בהכנת שיעורי הבית. הוא הפסיק להשתתף בכיתה בצורה פתאומית, וכבר לא בלט בהשתתפותו.

עלו בי סימני שאלה רבים לגביו. מה קרה לעלי? מה הביא לנסיגה הפתאומית?

הודעתי למחנכת של הכיתה. היא הופתעה כמוני. ביקשתי ממנה רשות לשבת איתו ולדבר, לשאול על הסיבה למגמת הנסיגה. הייתי בטוחה שהוא אוהב אותי, ואת מקצוע השפה הערבית.

לקחתי אותו וישבנו בחדר לבד. שאלתי אותו למה הוא כבר לא משתתף כמו שהשתתף בעבר. לדבריו, אם ישתתף אז הילדים האחרים יכנו אותו "אובמה", בגלל צבע עורו השחום. הוא לא רוצה שאדע שזה הכינוי שלו. זה מביך אותו. הוא בחר שלא להשתתף בכיתה כדי להימנע ממצב שבו הילדים יגידו: "אובמה משיב, אובמה משתתף".

אמרתי לו: "האם אתה יודע מי הוא אובמה?"

הוא אמר: "לא, אני יודע שזה אדם שחור כמוני".

שאלתי: "שמעת על אמריקה?"

הוא אמר: "כן, אני יודע שהיא המדינה הגדולה ביותר בעולם, אֵם העולם. אבל איך אמריקה קשורה אליי ולכינוי שלי?"

סיפרתי לו: אובמה הוא נשיא ארצות הברית, השליט שלה. הוא בעל צבע שחור. אבל הוא האיש השחור הראשון באמריקה שמגיע למעמד כזה, ואתה צריך להיות גאה בתואר הזה. אל תתבייש אם כינו אותך אובמה, משום שאף אחד לא יכול להיות כמו אובמה".

עלי הופתע מתשובתי. הוא לא ידע שאובמה ממלא תפקיד בכיר.

עלי חזר לכיתה, עמד כמו אריה בטוח בעצמו ואמר: "אני רוצה להיות כמו אובמה. האם אתם יודעים מי הוא אובמה? כן, זה גבר שחור...", וצחק. ואחר כך סיפר להם מי הוא אובמה, והודיע: "אני רוצה שתקראו לי בשמו. החל מהיום אני לא אתבייש בכינוי זה. אני גאה לשאת את הכינוי הזה, והלוואי שאהיה כמותו".

أوباما

في اول يوم لي في المدرسة , دخلت مرتبكة جدا تراودني التساؤلات هل سأنجح؟؟ هل سأعرف التعامل مع الطلاب ؟ كانت لدي مشاعر مختلفة حول المدرسة, حول الطلاب ، حول كل شيء يخص المدرسة .

بدأت مسيرتي في التعليم (الستاج) , اصبحت اعرف الطلاب من المتفوق ومن الاقل درجة (المتوسطين) ...

كان هناك طالب ممتاز , اسمر اللون ، دقيق الملامح يدعى عليا , ذكرت انه اسمر اللون لان لون بشرته اثر على مشاركته اليومية في الصف وتميزه الذي تعودت عليه, اذ في البداية كان فعالا بشكل ممتاز بالحصص وحل الوظائف والمشاركة ،فجأة اهمل المشاركة في الصف ولم يعد بارزا في اشتراكه اليومي .
بدأت تراودني علامات استفهام كثيرة ، ماذا حصل لهذا الطالب ؟ لماذا هذا التراجع الفجائي لعلي؟ أخبرت بدوري مربية الصف التي بدورها تفاجأت ،فطلبت منها ان اخذه واجلس معه واسأله عن سبب هذا التراجع الملحوظ؟ وانا علو يقين انه كان يحبني ويحب حصة اللغة العربية جدا.
فأخذته وجلسنا بغرفة لوحدنا , وسألته لماذا لم يعد يشترك كالسابق ؟ فقال : اذا اشترك سيلقبونني ابناء صفي ب (أوباما) لأنه اسمر اللون كأوباما , وهو لا يريد ان اعرف ان لقبه أوباما فذلك يشعره بالحرج ، لذلك اختار عدم الاشتراك ليتفادى هذا الموقف ، كي لا يقولوا أوباما يجاوب او أوباما يشترك .

فقلت له هل تعرف من هو اوباما ؟
فقال : لا , فقط اعرف انه شخص اسود اللون مثلي.
فقلت له : هل تعرف دولة امريكا ؟
قال: نعم اعرفها اكبر دولة في العالم وهي ام العالم , لكن ما دخل امريكا بي وبلقبي ؟
قلت له: ان اوباما هو رئيس امريكا وحاكمها ، وانه بالفعل رجل اسود اللون لكنه الرجل الاسود الأول الذي يأخذ منصب كهذا في امريكا ، وانه يجب ان تكون فخورا بهذا اللقب وان لا تخجل اذا لقبوك ب اوباما فلا احد يستطيع ان يكون مثل اوباما .

تفاجأ علي من جوابي ولم يكن يعلم ان اوباما له منصب عال ورفيع , عاد الى الصف وقف وقفة الاسد الواثق بنفسه فقال أنا اريد ان اكون مثل اوباما , هل تعرفون من هو اوباما ؟ فقالوا : نعم انه رجل اسود اللون فضحك ... واخبرهم من هو اوباما وقال اريدكم ان تنادوني باسمه ولن اخجل بعد اليوم من هذا اللقب ولي الفخر بان احمل لقبه ولعلي أصبح مثله .

יד ביד

אשרת אברהם, מכללת לוינסקי לחינוך

בסוף חודש יולי התקשרה אליי המפקחת: "שלום לך. שלחתי לך במייל את הפרטים של הגננת שתחליפי בחופשת הלידה שלה". יש!!! אני מתחילה לעבוד במשרד החינוך.

נסעתי לפגוש את הגננת שאחליף. קבענו בגן. נכנסתי פנימה, איזו התרגשות!! כל כך חיכיתי לעבוד בגן. נכון, הגן אינו שלי לכל השנה, אבל זאת ההתחלה. המפגש היה נעים ופרודוקטיבי. והכרתי גם את הסייעת. מקסימה!! אני לא מאמינה!!! הגננת ואני בקו מחשבה אחיד לגבי ניהול הגן והחזון החינוכי, וגם הסייעת עוזרת ומשקיעה. ההרגשה כל כך טובה.

מנהלת הגן הייתה ביומיים הראשונים של תחילת השנה, ולאחר מכן יצאה לחופשת הלידה. אני התחלתי לנהל את הגן. הסייעת את תפקידיה מילאה מעולה, אבל היו מקרים שבהם פשוט נאלמתי דום. למשל, ידעתי שאם אני רוצה להכין עבודה מסוימת עליי להכין את החומרים מראש, כלומר לפני מפגש הבוקר, ולהניחם על שולחן הסדנה. וכך עשיתי באותו היום. לקראת סיום המפגש, כאשר הסברתי לילדים על שולחנות הפעילות, ראיתי שעל שולחן הסדנה יש דבק, מצעים וחומרים להדבקה. הסייעת ראתה את הבעת הפנים המופתעת שלי ואמרה: "דיברתי עם יהלומה הגננת, והיא אמרה לי לעשות הדבקה". נשארתי ללא מילים. לא רציתי ליצור דרמה מיותרת ליד הילדים. על כן לא הגבתי.

בצהריים, כאשר יצאתי מהגן, נכנסתי לרכב והתקשרתי אל יהלומה. שאלתי אותה אם זו דרך העבודה שלה. אם כן, אני מוכנה, רק שתשלח לי בכל שבוע תכנית שבועית. יהלומה ענתה: "מה פתאום!! אני בחופשת לידה. הסייעת התקשרה אליי אתמול ושאלה אותי היכן חומרי ההדבקה. אני לא אמרתי לה לעשות עם הילדים שום עבודה". אמרתי: "אני מבקשת שכאשר הסייעת מתקשרת אלייך בנושאים כאלו תאמרי לה שעליה לפנות אליי." השיחה הייתה רגועה, נעימה וידידותית.

במשך כל היום שלמחרת התנהגותה של הסייעת כלפיי הייתה מאוד לא נעימה. בסוף היום, כאשר יצאנו מהגן, שאלתי אותה מה קרה. היא ענתה לי: "את הולכת ומתבכיינת ליהלומה?! אני לא מוכנה לכך!!" עניתי: "ראשית, אני לא התבכיינתי. את אמרת לי אתמול שיהלומה אמרה לך לעבוד עם הילדים על הדבקות. אני שאלתי אותה אם זו דרך העבודה שבה נעבוד, וביקשתי שאם כן - שתעביר אליי תכנית שבועית כדי שאוכל לדעת. אם את רוצה לעבוד עם הילדים - בבקשה, רק אמרי לי כדי שנתכנן את שולחנות הפעילות יחד. כי אני מתכננת נושא שכלולות בו פעילויות שונות, גם יצירה". הסייעת הסכימה, וראיתי שגישתה עוינת פחות מאשר בתחילת השיחה. הוספתי: "יש לי הרבה תכונות טובות, אבל קריאת מחשבות אינה אחת מהן. בבקשה, אם את רוצה לפעול עם הילדים ביצירה או בכל תחום אחר רק תגידי לי. אני לא יכולה לדעת בשום דרך אחרת". הסייעת ואני התחבקנו, ולאחר מכן נפרדנו וכל אחת הלכה לביתה. מקרה זה קרה בשבוע השני של שנת הלימודים. מטבעי אני אופטימית, וחשבתי שלאחר השיחה הזו הסייעת תקבל אותי ובאמת נעבוד "יד ביד" - משפט שאהבה מאוד לומר לי.

אך לצערי התייחסותה אליי באה לידי ביטוי בצורת הדיבור שלה עם המדריכה הפדגוגית: "איך אני יכולה לקשט את הגן שלי?" חשבתי לעצמי: "איפה לעבוד יד ביד? היכן עבודת הצוות? השיתוף?" על כל פעולה שעשיתי בגן הייתה לסייעת ביקורת. כאשר הגיעו לגן היועצת החינוכית, המדריכה הפדגוגית, הפסיכולוגית וכל בעל תפקיד אחר שישבתי איתו הסייעת הייתה מציעה להם קפה או תה - וממני מתעלמת. לשמחתי הרבה הייתה לי גם סייעת מתגברת, גן טרום-טרום-חובה. אתי, חייכנית ונעימה, עם גישה חיובית, מוכנה לעזור בכל מה שרק אבקש ממנה וגם מציעה את עזרתה תמיד: "סיגל מה את עושה?" ואני עונה: "גוזרת עיגולים". אתי: "תביאי, אגזור גם." ואני עונה: "תודה". וגם דואגת לי. כאשר יצאנו לחצר הייתה אומרת לי: "עכשיו אני פה, לכי לאכול ולשתות".

בוקר אחד, כשהגעתי לגן, אמרתי לסייעת ולאתי שהיום תגיע הגננת החונכת שלי. הגננת החונכת הגיעה בשמונה וחצי בבוקר. בזמן זה סידרנו את הגן למפגש הבוקר, מפני שבאותו יום מתקיים חוג מוזיקה. בשעה רבע לתשע התחיל מפגש הבוקר. המפגש היה מעולה. הילדים היו מדהימים: שרו, הקשיבו ושיתפו פעולה. כל כך נהניתי. והרגשתי נהדר.

לאחר המפגש הילדים ישבו יחד לאכול. בתחילת השנה חילקתי את הילדים לקבוצות על פי צבעים (החלוקה הייתה לפי רשימת השמות, חלוקה זו נועדה לזמן האוכל בלבד). הכנתי לכל קבוצה פרח בצבע של הקבוצה בתוך עציץ קטן, וביקשתי מהסייעת להניח על כל שולחן עציץ. הסייעת מעולם לא עשתה זאת. כאשר אני הנחתי את הפרחים על כל שולחן וקראתי לילדי אותה קבוצה שמעתי את הסייעת אומרת לגננת החונכת שלי: "את רואה שהיא לא פועלת נכון? הילדים בכלל לא יודעים צבעים". הגננת החונכת ענתה: "הילדים מכירים את הצבעים האלו. וסיגל עובדת נכון. אני יודעת שלך קשה עם שינויים, כי גם אני כזו... אבל אנחנו צריכות לעבוד על עצמנו. תראי, לכל גננת יש רציונל לכל דבר. אם את רוצה להבין עלייך לשאול את הגננת מה הרציונל של הרעיון שלה". אני לא הגבתי.

הילדים אכלו, וכשהגיעה המורה למוזיקה התיישבו למפגש. הגננת החונכת ביקשה שנשב לדבר. אמרתי לסייעת ולאתי שהחונכת ואני בממ"ד. כאשר ישבנו החונכת אמרה לי: "עכשיו אני מבינה מה את עוברת. אני יודעת שהמצב לא פשוט אבל את נהדרת. המשיכי כך". אמרתי לחונכת: "שמעתי את השיחה שלך עם הסייעת. ואני מודה לך על שהסברת לה שעליה לשנות את הגישה. ואני באמת מקווה שהשיחה הזו תעזור". החונכת שיתפה אותי בכל השיחה שהייתה, מתברר ששמעתי רק חלק ממנה. הסייעת אמרה גם "את רואה, גם מפגש סיגל לא מסוגלת לעשות". ועל כך ענתה לה החונכת: "את ראית את המפגש שאני ראיתי??? הילדים ישבו, הקשיבו, שיתפו פעולה, וילד שהיה לו קושי סיגל ניגשה אליו, ובליטוף ובחיוך הרגיעה אותו ועזרה לו להתמקד שוב במפגש. למה את לא מחייכת? הפנים שלך נפולות. תראי את אתי, יש לה אור בעיניים וחיוך על השפתיים".

כאשר סיימנו את השיחה יצאנו מהממ"ד. החונכת נפרדה מכל הצוות ופנתה אל הסייעת: "תחייכי, פנייך מאירים כשאת מחייכת". מאותו היום גישתה של הסייעת השתנתה. אמנם היא עדיין הייתה אומרת "הגן שלי...", אבל לפחות אליי התחילה להתייחס כבת אנוש. האווירה בינינו נעשתה יותר נעימה.

לאחר שבוע, כאשר נפגשתי עם הגננת החונכת בגן שלה (לא היה צהרון), סיפרתי לה על השינוי שחל בסייעת בעקבות שיחתה עם הסייעת. הודיתי לה. ואמרתי: "את אמרת את כל הדברים שאני אמרתי לה כל הזמן אך הסייעת לא קיבלה אותי כאשת מקצוע ולא את דבריי. כאשר את עשית זאת, אשת

מקצוע שהסייעת מקבלת את סמכותה, היא קיבלה את דברייך והפנימה אותם". החונכת חייכה.

כאשר סיימתי את תקופת ההחלפה אמרה לי החונכת בפגישתנו: "שאפו על כך שנשארת עד הסוף ולא עזבת באמצע. תדעי לך שכל נתוני הפתיחה היו לרעתך. תפקידך כמנהלת גן - אבל לא הגן שלך; מיקומך בצוות - את מחליפה ולא קבועה; וגם ההורים אינם פשוטים. אני יכולה לומר לך, אין לי ספק שלאחר התקופה הזו את תוכלי לנהל כל גן בצורה הטובה ביותר".

לאחר החלפה זו המפקחת הודיעה לי שיש לה עוד החלפה בשבילי. שמחתי. יצרתי קשר עם הגננת, דיברנו והגעתי לגן. לאחר שבועיים של עבודה עם ליאת הסייעת היא פנתה אליי ואמרה: "סיגל אני יכולה לספר לך דבר מה?" "בבקשה" עניתי. ליאת: "את סיפרת באיזה גן היית לפני הגן שלנו, ואז גם לא הכרתי אותך אז בבקשה אל תיפגעי. תדעי שבתחילת השנה, כאשר שמענו שיש גננת שמחליפה את יהלומה בזמן חופשת הלידה, הסייעות אמרו: מעניין מי זו הגננת? בטוח הסייעת הזו תאכל אותה בלי מלח'". חייכתי.

לאחר זמן מה פגשתי את המדריכה הפדגוגית. לשאלתה "איך הולך לך?" סיפרתי: "כאשר הייתי צריכה להכין לוח בנושא אמנות אמרתי לליאת: 'עוד מעט יש חוג מוזיקה, אז אכין את הכותרת ללוח'. כאשר ישבתי עם הילדים במפגש ליאת כבר הכינה ותלתה את הכותרת. כך עובדים יד ביד במעשה ולא בדיבורים".

✍ שלום שנה א'

נעמי פאר פושקוביץ, מכללת לוינסקי לחינוך

הבוקר הגיע. זהו. הנה זה מתחיל. שלום שנה א'. לא באוניברסיטה (שם ביליתי הרבה..), בבית הספר. שנה ראשונה כמורה. קמתי בבוקר מוקדם מהרגיל, לבשתי חולצה חגיגית, התאפרתי. הבטתי במראה ותרגלתי בקול: "בוקר טוב. שמי ענת ואני המורה שלכם למתמטיקה". ניסיתי כמה אינטונציות ופרצופים תוך שאני מנסה לשוות לעצמי ארשת חינוכית ורצינית, חברית ומכובדת, מחויכת? מאופקת? מה נכון לעזאזל?!

נראה שהייתי ממשיכה להתלבט, אלא שהבחנתי בבני הקטן, שהביט בי במבט נבוך משהו וחצי חיוך בזווית פיו המתוק. "אמא, אני פוחד", אמר בעיניים גדולות ועגולות, מיטיב לנסח את מה שחשתי גם אני באותו רגע. רכנתי לעברו והתחבקנו. לחשתי באוזנו, ולמעשה דיברתי גם אל עצמי: "היום הראשון אחרי החופשה הוא תמיד קצת מפחיד. אני בטוחה שיהיה בסדר ושהכול יעבור בשלום".

צעדנו יד ביד לגן, ידו החמימה נתונה בידי, מחזקים זה את זו וזו את זה, נאחזים באהבה שלנו בעודנו צועדים אל הלא נודע. הוא ליומו הראשון בגן ואני ליומי הראשון בבית הספר.

לאחר פרדה קורעת לב ורווית דמעות בשער הגן אספתי את עצמי לעבר האוטו. דמעותיו החמות זלגו על חולצתי, ואני, אני שוב בדרך. מנסה להרגיע את החרדות, ההתרגשות, הלחץ. מוצאת עצמי מביטה בעצמי במראה שבאוטו ותוהה איך ייראה היום הזה. האם יהיה מעניין? איך יהיה המפגש הראשון? האם אצליח להשמיע את קולי כפי שהתכוונתי? האם יקשיבו לי? סקרנית לפגוש את המורים החדשים, את התלמידים. הבנתי כל כך את הגוזל הקטן שלי, שזה עתה נפרד ממני בחרדה איומה. לחץ הדם שלי גאה. הייתה זו אימה מהולה בהתרגשות של התחלה חדשה, של חרדה מהלא נודע.

בדקתי את כפתורי החולצה ווידאתי שהם מכופתרים כהלכה, ששום כפתור לא נפתח ושאני מוכנה לעמוד מול עיניים בוחנות וביקורתיות של

צוות המורים, של התלמידים. הרגשתי חשופה ובודדה. ידעתי שאין לי הזדמנות שנייה לעשות רושם ראשוני חיובי. הייתי חייבת להיות במיטבי.

לנשום. הזכרתי לעצמי לנשום. באופן סדיר. להכניס הרבה אוויר ולהיות רגועה. נכנסתי ברגל ימין בשערי בית הספר (ולא שאני מאמינה באמונות תפלות... בבחינת לא יועיל - לא יזיק). צעדתי בבטחה לעבר חדר המורים, שהיה גועש ועמוס פרצופים זרים. חלקם מחויכים, חלקם עוד הלומי חופשת קיץ. פותחים וסוגרים מגרות, מארגנים רשימות, מחפשים כוס נקייה לקפה, מתלהבים מהתספורת, מהדיאטה, מהתמונות מאלסקה.

ואני, אני שם. לי אין למי לספר שעזבתי את מחמל נפשי, אהוב לבי, בוכה וחרד בפתח הגן, שלא יכולתי להישאר "עוד רגע, עוד דקה, אימא, עוד דקה", כפי שביקש בדמעות. אני בוכה מבפנים מהתרגשות, בוכה עליי ועליו, אך מבחוץ לא יבחינו בזאת. איפור מוקפד, חולצה צנועה ומכופרת (כראוי), אני מקצועית. לא אתן לחרדה ולאי-הוודאות להשתלט עליי. מנסה למצוא כיסא ריק להתיישב ולהניח עליו את התיק, ששוקל בערך כמוני. שהרי הכנתי מערכי שיעור לחודש הקרוב והבאתי שלושה מערכים לכל כיתה כגיבוי. לא השארתי דבר ליד המקרה, הכול היה חייב להיות מאורגן ומסודר. כמו להשיב שליטה מסוימת לחיי בתוך כל הכאוס הזה.

"בוקר טוב, מה שלומך? ברוכה הבאה". הרכזת קיבלה את פניי בחיוך רך ובעיניים טובות. "בואי שבי. מה את סוחבת שם??"

"בוקר אור", השבתי בחיוך, מנסה לשוות לעצמי ארשת נורמלית ורגועה. "טוב להיות כאן הבוקר. הבאתי מערכי גיבוי ליתר ביטחון". היא חייכה חיוך רחב וצחור שיניים והצביעה על פינת הקפה. "לכי תשתי משהו, זה מרגיע. זה עוזר". אז הלכתי. פינת הקפה נתגלתה כדרישת שלום מלבבת משנות השבעים במשרדי ההסתדרות הכללית. כוסות זכוכית עייפות מקרצופי מדיח הכלים; קפה נמס מהסוג הזול והפשוט ביותר (מהפכת הקפה המגורען או חלילה הקפה המיובש בהקפאה טרם הגיעה לחדר המורים); שקיקי תה מיותמים מונחים בקופסה כאבן שאין לה הופכין; כדורי ממתיק מלאכותי קטנים וצנצנת סוכר לבן וזך שעוד נותר בתומתו לפני שכפית קפה הספיקה לזהם אותו. שתיתי כוס מים קרים. טיפה זלגה על חולצתי. נזכרתי בבני הקטן, מה קורה לו עכשיו בגן? האם הוא בפינת הלגו? או בפינת הבובות? האם מישהו התייחס אליו? איך הוא מרגיש? האם הוא עצוב? האם הוא מתרגש? ומתי מתחיל המפגש הראשון שלו?

המפגש הראשון שלי התחיל. הצלצול קטע את מחשבותיי הנוגות. אספתי את עצמי, את תיקי הכבד לעייפה וצעדתי לעבר הכיתה. מטפסת קומה ועוד קומה עד לכיתה המובטחת שבקומה הרביעית. פנים זרות במדרגות, מסדרונות ארוכים ואפורים, הקירות ריקים מקישוט, כמה עציצים מפוזרים להם לאורך הקיר. שום דבר לכתוב עליו הביתה. למה לא מקשטים פה?! תהיתי. קצת כמו הקירות הריקים בגן הילדים, לפני שיש ציורים או "יצירות", כפי שנהוג לכנותם, לתלות עליהם.

נכנסתי במרץ לכיתה, ריח של צבע באוויר. מסדרת את השולחנות, פורסת את חפציי על השולחן, הכול מוכן לתחילת השיעור. It's show time!!!

אט-אט הגיעו התלמידים ונכנסו לכיתה. פנים לא מוכרות, פרצופים חדשים, תחושת ניכור וזרות איומים. הלב שלי פעם בחוזקה כמו איים לקפוץ מבית החזה ולנוס על נפשו למקום חמים ובטוח. חזרתי ושיננתי לעצמי להיות רגועה, מקצועית. אמיתית... הם הביטו בי בסקרנות ובהשתאות. חלקם חייכו ואמרו בוקר טוב, חלקם סתם גררו עצמם לכיתה בחוסר חשק והתיישבו בשולחן מרוחק, כמו רצו להיעלם. שרידי החופש הגדול ניכרו בכולם: עור שזוף, כפכפי אצבע, מבט מצועף. בנים ליד בנים, בנות יושבות עם בנות, שורות של תלמידים, אין-ספור זוגות עיניים. הכול כל כך חדש ומאיים. כולם מביטים בי.

סגרתי את דלת הכיתה ופניתי בצעדים בטוחים למרכז הכיתה, קרוב אליהם. נשמתי עמוק, חייכתי חיוך רחב תוך שאני מרגישה כשחקן על במה ברגע שבו המסך מתרומם והאורות מתעמעמים. פצחתי כמתוכנן במשפט: "בוקר טוב, קוראים לי ענת ואני המורה שלכם למתמטיקה". קולי רעד מעט. דממה השתררה בכיתה. המשכנו למשחק היכרות קצר ומשם לכללי הברזל ששיננתי חזור ושנן כל הקיץ. "כבוד, להגיע בזמן, בלי טלפונים סלולריים..., הכי חשוב כבוד לחבריכם וכבוד כלפיי".

באורח פלא, ומהר משחשבתי, הסתיים השיעור הראשון בחיי שבו הייתי לגמרי לבד, חשופה מול כיתה שלמה המחכה למוצא פי. ניהול כיתה, כללים, תכנים, שמות חדשים, לוח זמנים, הכול כמו הסתדר מעצמו ועבד בסדר באורח פלא. והשד אף לא היה נורא כל כך. אפילו נהניתי. נמלאתי אנרגיה ואדרנלין. התאהבתי. כן, אפשר לומר שזה קרה. נהניתי מניהול הכיתה, מההקשבה של התלמידים, מהדו-שיח. שמחה והקלה גדולה הציפו אותי בתום היום הראשון לעבודתי כמורה. לא היה פשוט. או קל. זה לא מובן מאליו במקצוע שמתנהג

בינארית, משמע 0, כלומר: סטודנט/סטאז'ר, ו-1, משמע: מורה שעומד לבדו בכיתה ללא כל סיוע מאחורי דלת סגורה. לא מובן מאליו "לקפוץ למים עמוקים", לנהל שיעור וכיתה לגמרי לבד, בתיכון. תחושת האתגר, השליחות, חשיבות המקצוע, האחריות הרבה הרובצת על כתפיי, לא רק כמורה מקצועית האמונה על תחום דעת מסוים, כי אם כמחנכת. גם כמורה מקצועי אני מחנכת את התלמידים ומקנה להם ערכים. כל אלה העצימו את החוויה שלי וחיזקו את ההחלטה שגמלה בי להיות מורה.

בתום היום הראשון עזבתי את בית הספר בחיוך של שמחה והקלה. הרגשתי מותשת, כמו סחבתי אבנים במכרה הפחם... בעודי ממהרת לגן הילדים תהיתי איך עבר היום הראשון של בני הצעיר. אהובי. פסעתי בצעדים מהירים לעבר דלת הגן. בשעה 14:00 בדיוק נפתחה הדלת והגננת עמדה שם. עייפה, מחויכת ומפויסת. ראשו הבלונדיני של בני בצבץ מאחוריה, סמוק לחיים, מחייך ועיניו בורקות. חיבקתי אותו באהבה ושאלתי: "איך היה היום בגן, מתוק שלי?"

הוא השיב, תוך שהוא מחבק אותי חזק-חזק כמו שרק הוא יודע לחבק: "היה כיף. הכרתי ילדים חדשים. אני עייף".

"אני מרגישה ממש כמוך. בוא חמוד, נלך הביתה לנוח".

הוא שם את כף ידו הקטנה בכף ידי והלכנו הביתה. היום הראשון שלנו הסתיים בהצלחה.

על מדע וראש המשלה

עיכב לוי, אוניברסיטת תל אביב

שיעור הצפייה הראשון שלי עם מנהלת בית הספר נקבע ל-3 בדצמבר, יום אחרי יום הולדתי השלושים ושלושה והראשון שאני חוגגת כמורה. הסתכלתי על מנהלת בית הספר שישבה מולי עם יומן עמוס וחלל קטן ולבן ב-3 בדצמבר, וחשבתי כמה שחגיגת היום הולדת לא תהיה מושלמת כששיעור צפייה שיתקיים למחרת יושב לי על הכתף.

אני, שרגילה למנהלת חולת השליטה, ה"פעם חברה ופעם מפקדת", שהייתה לי בחברת התרופות שעזבתי לטובת עבודה עם שליחות והגשמה עצמית, אמרתי מיד "כן", ולא העזתי להזכיר את יום הולדתי.

מלאה מוטיבציה לעשות שיעור כזה שהיא לא תשכח, שיצדיק את העובדה שעזבתי "עבודה עם תנאים מעולים, רכב חברה ובונוסים בגודל המשכורת אחת לרבעון" (כך מזכיר לי אבי שוב ושוב, מורה בנשמה דרך אגב), שיעור שיראה את החיבור השורשי שלי לטבע, משופע בתופעות מדעיות מרתקות ומפתיעות, כמו רבייה המונית של אלמוגים בלילות ירח מלא והחלפת צבעים של דיונונים, אלופי ההסוואה! ומערכת החיסון המופלאה שלנו שמייצרת נוגדנים לחומרים שלא קיימים בטבע! דפדוף בחוברת "חלון למדע" סגר את החלון והגיף את התריסים עד שלא נכנסה ולו קרן אור אחת לצמח הנפש שלי.

"כלי תקשורת" הייתה הכותרת, זה הנושא שנגיע אליו ב-3 בדצמבר בכיתה ב'3. מחשבת מסלול מחדש שוב ושוב, אך כל הדרכים מובילות ל"כלי תקשורת". כי אנחנו לומדים על סימני חיים, ואם אתה לא מתקשר אתה לא חי. אז אפשר ללמד על התקשורת המופלאה והמורכבת של הנובחניות שמסוגלות באמצעות קריאה צורמת קצרצרה לתאר טורף לפרטי פרטים. אבל עדיף ללמד את הילדים על מכשיר הפקסימיליה. כך חשבו בוודאי כותבי החוברת "חלון למדע". פקסימיליה, מכשיר שהיה אמור לעבור מהעולם כבר בסוף שנות התשעים, כשהמציאו את האינטרנט, ורק היום ביקשו ממני לשלוח פקס ו"לא, אי אפשר במייל".

התחשק לי לצלם את הסתמיות הזאת ולפרסם אותה בכלי התקשורת. אולי אפילו לכתוב מכתב לראש הממשלה על מורה מלאת מוטיבציה שנפרדה מרכב חברה כדי ללמד על כלי תקשורת בשיעור מדעים.

התחלתי לחפש ניצוץ חיובי. אולי בעצם זה טוב ללמד על כלי התקשורת, להראות איך תקשרנו פעם ואיך אנחנו מתקשרים כיום, להראות את התפתחות ה"טכנולוגיה", מילה שצריך להשתמש בה הרבה בשיעור, כך אמרה לי ענת, המדריכה למדעים.

אז אולי לא אכתוב מכתב לראש הממשלה? או שאולי לא אני אכתוב, אלא התלמידים יכתבו! הניצוץ התגבר ללהבה. והנה לי הפעילות המסכמת של השיעור: התלמידים יתנסו בפעולה עתיקת יומין שנקראת "כתיבת מכתב", וזאת תהיה דרך נהדרת להכיר לעומק את תלמידיי, ללמוד על הרצונות והשאיפות שלהם, לתת להם לבטא את עצמם באופן שוויוני - אש!

הקולגה שלי בצוות המדעים, אסנת, שאלה מה אני מתכננת לשיעור הצפייה, וכשסיפרתי לה בהתלהבות: "הילדים יכתבו מכתב לראש הממשלה!" היא הרימה גבה ושאלה: "אבל איך זה קשור לשיעור מדעים?!?"

אבל אני כבר למדתי שהכול קשור למדעים. הכול.

יום לפני יום הולדתי התיישבתי מול תוכנת המצגות וכתבתי כותרת: "כלי תקשורת".

אני טובה במצגות, אפילו טובה מאוד. גיליתי את הכישרון הזה כשיצאתי כחיילת לקורס אופיס. כשחזרתי לבסיס בתום הקורס קיבלתי מטלה להכין מצגת בנושא "שרה גיבורת ניל"י" לשיחת הפלוגה הקרובה. שרה הייתה גיבורה אמיתית. למדנו עליה בשיעורי מולדת ביסודי, ואז בשיעורי של"ח בחטיבה, ושוב בשיעורי תע"י בתיכון, וגם בסיור שעשינו בזכרון יעקב, וזכור לי גם ספר שקראתי בנושא במסגרת שיעורי ספרות. חששתי שאולי לא נותרו אוזניים שלא שמעו מעולם את סיפורה של שרה או שמוכנות לשמוע אותו שוב. אבל שמעו, והקשיבו, והצביעו ושאלו. זה אירוע שאני זוכרת היטב, כי זאת הייתה הפעם הראשונה שאמרו לי: "את צריכה להיות מורה!" וחשבתי לעצמי - "נכון". מחשבה שתיקבר בשתים-עשרה השנים הבאות תחת לחצים כלכליים, לחצים חברתיים ולחצים הוריים.

תכננתי את השיעור היטב, נעזרתי בדמויות מצוירות חייכניות, כאלה שילדים אוהבים. את האהבה שלי לטבע שזרתי במצגת בין העובדות על כלי התקשורת השונים. למשל: "אניאק, המחשב הראשון שנבנה לפני שבעים

שנה, שקל כמו עדר של פילים אפריקניים. כיום ניתן למצוא גם מחשב ששוקל כמו סנאי קטנטן".

תיבות הנוח שיצרו התלמידים (והוריהם) והוצגו ברחבי הכיתה נתנו לי השראה לספר על כלי התקשורת הראשון שהיה בשימוש האדם - יונת הדואר כמובן. מדהים כמה עובדות חדשות אפשר ללמוד גם כשאנחנו חושבים שאנחנו יודעים לפחות כל מה שילד בכיתה ב' יודע. כך גיליתי את סיפורה של היונה "שר אמי", שקיבלה עיטור כבוד על מעוף הגבורה שלה שהציל קבוצה של חיילים אמריקנים לכודים. אגב, ליונת הדואר של שרה אהרונסון היה פחות מזל. היא נתפסה על ידי הטורקים וכך חשפה את רשת הריגול היהודית.

בין כל הסיפורים נולדה לה מצגת מעניינת, שתיארה אבולוציה של כלי תקשורת ועוררה בי געגוע לפשטות של אסימון המושחל על שרוך הנעל.

3 בדצמבר, אני בת שלושים ושלוש ויום, ומורה בת שלושה חודשים ויומיים. המנהלת נכנסה קצת באיחור, והתלמידים, נרגשים מבואה לצפות בהם (בהם ולא בי, זה מה שסיפרתי להם, כמובן) נעמדו על הרגליים ושרו לה "בוקר טוב, בוקר טוב ושיהיה לנו יום נפלא". אתם נפלאים! חשבתי בלבי.

השיעור התחיל בחזרה על סימני חיים. כל האצבעות מורמות והכיתה שוקקת סימני חיים: "נשימה, רבייה, הזנה, תקשורת!"

המנהלת מסתכלת וכותבת, מסתכלת וכותבת.

עשר דקות עברו, התראה בטלפון מבשרת: "זמן לחלוקת מדבקות". אני עוברת ומחלקת פרצופים חייכנים לכל הפרצופים החייכנים שמתנהגים כל כך יפה כשהמנהלת באה לצפות בי, כלומר בהם.

המצגת מסתיימת במסך LCD. קליק על עכבר המחשב ותמונתו של ראש הממשלה מתנוססת על המסך.

"ילדים, מי יודע מי זה?" אני שואלת.

"ביבי נתניהו!!" הם צועקים. הם מכירים אותו, הרי הוא ראש ממשלה בערך מאז שהם נולדו.

הבקשות, השאלות והסיפורים נכתבו על דפים גזורים בצורות שונות, בעיקר לבבות, ומקושטים בטושים זוהרים ובציורים של ילדים ופרחים:

"שלא יהיו יותר מלחמות ושכן יהיה כיף; שכל הימים נלמד באהבה; שלא יהיו מלא שיעורים; שתשלח יונה; אני רוצה להגיד לך שאתה ביישן ואני גם ביישן; אני רוצה לשבת בכיסא שלך; הייתי רוצה לשאול מה אתה עושה כל היום; ועוד בקשה קטנה - תשים לנו ערוץ חדש בטלוויזיה; הייתי רוצה שיום

אחד בשנה לא נשתמש במכוניות ולא נזהם את כדור הארץ שלנו; שכל ישראל תהיה עיר מלכותית כמו אילת; אני רוצה שתגשים לי משהו, שיהיו שמונה פעמים הפסקות ושבצהרון יהיו עוד שתים-עשרה הפסקות. תודה מראש, אתה ראש ממשלה מדהים; הייתי רוצה לבקש לשבת לידך בבחירות ושיהיה שלום, שלך דרקולה; הייתי רוצה לבקש כלבה גורה. אני רוצה לבקש מאה כדורי רגל ומאה הפסקות ואקסבוקס בחינם; שיהיו הצלחה וסדר בעולם; רוצה לבקש תודה וחג חנוכה שמח!"

וזהו תקציר בקשותיהם התמימות, כי ילדים יישארו ילדים. ואני רק תוהה מה הם היו כותבים אם הייתי מבקשת מכתב לאלוהים.

והשיעור - היה מדהים.

התינוק שלא היה

עסית דהן, שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

סיפור הסטאז' שלי היה מאוד לא קל.

הדרך למציאת העבודה הייתה קשה. באותה שנה נסגרו בעיר שלי שני בתי ספר דתיים, מה שהביא לעודף מורים בעיר ובאזור. מה גם שההתמחות שלי היא חינוך מיוחד, ובעיר שאני גר בה אין בתי ספר לחינוך מיוחד, מלבד בית ספר אחד לבעיות רגשיות.

שלחתי המון קורות חיים לכל בתי הספר בעיר שלי ובאזור, וחזרו אליי רק מבית ספר אחד. המנהלת התרשמה והתלהבה ממני מאוד, ובריאיון היא אמרה לי שלפני שתקבל אותי יהיה עליי להעביר שיעור.

הסכמתי והגעתי באחד הימים לשיעור. השיעור היה מעולה, ונראה היה שהיא רוצה אותי. אבל לאחר מכן היא לא התקשרה, ולא ידעתי מה קורה. ניסיתי להתקשר אליה, לרוב היא לא ענתה, וכשענתה אמרה שעדיין אין לה תשובה.

משום מה, במשך כל התקופה הזאת חשבתי שהיא כן תקבל אותי, ולכן לא חיפשתי עוד משרות. לבסוף כבר התחילה השנה, והיא לא לקחה אותי.

ואז, לאחר שהתחילה השנה, ניסיתי לחפש משרות אחרות. ביום שלישי הלכתי לריאיון לתפקיד של מורה לגמרא, ואמרו לי שיחזירו תשובה סופית ביום שישי. לא הסתמכתי עליהם, ושלחתי קורות חיים לעוד בית ספר בתל אביב, שחיפש בדחיפות מורה מחליף למורה שילדה בפתאומיות בחודש השישי.

המשרה הייתה לכיתת חינוך מיוחד, עם ילדים לקויי למידה ובעיות רגשיות (התנהגות). לא כל כך רציתי את המשרה בגלל המרחק מהעיר שלי, אבל ניסיתי בכל זאת. הייתי בריאיון, המנהל התלהב ממני מאוד ומיד קיבל אותי. אין ספק ששמחתי, ורציתי להגיע מיד הביתה ולהכין את השיעורים במקצועות שאני הולך ללמד, אבל משהו עצר אותי. רציתי להתקשר למורה שלהם כדי לשאול אותה איפה הם נמצאים בחומר הלימודי וכו', אך אמרו לי שהיא עדיין בבית חולים ולא עונה לטלפונים.

לאחר יומיים ניסיתי להתקשר אליה, אך היא לא ענתה. שלחתי לה הודעה, וכתבתי שאשמח לדבר איתה על התלמידים ועל החומר שאני צריך ללמד, כי אני רוצה להתחיל להכין שיעורים. אך היא לא ענתה גם להודעה.

במהלך חופשת הסוכות ניסיתי לברר באילו ספרים הם לומדים, ומהי תכנית הלימודים שלהם. הצלחתי להשיג את רשימת הספרים שלהם, אך לא היה לי אף אחד מהם. איש מחברי צוות בית הספר לא ידע להעביר לי את תכנית הלימודים של הכיתה. וכך עברו ימי החופשה בלי שידעתי מה רמת התלמידים, ובלי שיכולתי להתכונן לשיעורים.

התחלתי לעבוד מיד אחרי סוכות. הגעתי לבית הספר ביום הראשון והתחלתי ללמד את מה שהכנתי. החומר היה מעט גבוה לרמה שלהם.

באופן כללי העבודה שם הייתה קשה מאוד עבורי. כדי להגיע לבית הספר בזמן הייתי צריך לקום מדי יום בשעה 5:15 ולעלות על האוטובוס של 5:45 לתל אביב, אחרת הייתי מאחר.

התלמידים בכיתה היו מאוד קשים. זו הייתה כיתת חינוך מיוחד של ילדים שנפלטו מהכיתה הרגילה. היו שם ילדים שלא מקבלים סמכות, מתחצפים, לא רוצים ללמוד, ועם קשיי למידה.

נוסף לקושי עם התלמידים, הרגשתי שאין לי תמיכה מצד ההנהלה. הרגשתי שהמנהל רק רוצה שיהיה שקט בשיעורים, שילדים לא יסתובבו במסדרונות בזמן השיעור, שילדים לא יקבלו עונש ויוצאו מהכיתה, כדי שהורים שבאים לראות את בית הספר לא יראו את זה, חס וחלילה. כשנתקלתי בבעיות משמעת לא עירבתי את המנהל, כי פחדתי שהוא יראה שיש לי בעיות בכיתה ויפטר אותי. אך זה לא עזר, המנהל נהג להסתובב במסדרונות בזמן השיעורים, וכששמע צעקות מכיתה מסוימת היה נכנס לראות מה קורה בה.

נוסף לקושי שהיה לי עם המנהל, הייתה לי סייעת מאוד בעייתית. היא לא עשתה מה שביקשתי, והרבה פעמים חלקה על דבריי. חוץ מזה, לעתים קרובות היא התנהגה כאילו היא המורה, הענישה תלמידים וכעסה עליי בגלל כללים שקבעתי בכיתה. היו גם מקרים שהיא עירבה את המנהל בבעיות שהיו בכיתה, בלי לשאול אותי קודם. אני חושב שהיא גם נהגה לרכל עליי בכל פעם שירדה לחדר המנהל לתת לתלמיד מסוים ריטלין, משום ששמתי לב שהמנהל מעיר לי על דברים שקורים בכיתה שאין לו אפשרות אחרת לדעת עליהם.

נוסף לקשיים עם הסייעת ועם המנהל הייתה לי בעיה גם עם המורה המלווה שלי בסטאז'. אמנם היא הייתה מורה טובה מאוד, והיה לי הרבה מה

ללמוד ממנה, אך היא הייתה מאוד קשה, נהגה בי לא יפה ופגעה בי. שמתי לב שלאחר המפגשים בינינו היא הייתה מדווחת עליי למנהל, כי גם כאן התברר לי שהמנהל יודע דברים שסיפרתי לה.

בקיצור, הרגשתי שאני בתוך בועה של אנשים שמרכלים זה על זה מאחורי הגב. הרגשתי שהמאמץ הרב שאני משקיע בכיתה לא מספיק בעיני המנהל. הוא רצה הרבה יותר. הוא רצה יותר אור בעיניים, דבר שלא כל כך היה לי בשל הקושי והעומס שהתמודדתי איתם.

היה לי קשה. בכל יום קמתי מוקדם מאוד וחזרתי הביתה רק ב-7:30, לאחר מנחה וערבית. הייתי מגיע מותש לגמרי מהעבודה ומחוסר השינה, ומה שהכי רציתי לעשות היה ללכת לישון ולהיות עם אשתי. אך גם את זה לא יכולתי לעשות, כי מדי יום הייתי חייב להכין בין חמישה לשמונה מערכי שיעור ליום המחרת. לאלה נוספו לפעמים שיחות עם הורים שהתקשרו לשאול או להתלונן על כל מיני דברים, ושיחות כאלו יכלו להימשך בין ארבעים וחמש דקות לשעה. הרגשתי שאין לי זמן לנשום, ואין לי זמן לפנות לאשתי, והיה לי קשה ועצוב.

היה ילד בכיתה, נקרא לו שגיא, שהיה מאוד קשה ואלים. אמרו לי שאבא שלו ישב בכלא על ניסיון לרצח. לא ייחסתי לזה חשיבות רבה, וחשבתי שאבא שלו עדיין בכלא ושאין ממה לדאוג. מתברר שטעיתי.

באחד הימים שגיא התנהג ממש לא בסדר והחלטתי להתקשר להורים שלו. סיפרתי לאימו איך הוא התנהג, ותוך כדי השיחה היא שאלה אותו לפשר התנהגותו היום. הוא אמר לה שילדים אחרים הרביצו לו והמורה לא עשה כלום. ואז התחלתי לשמוע ברקע את האבא צועק, מקלל בגסות ומסביר לשגיא איך להרביץ לילדים האלו. הוא אמר שמחר ישלח את הבן שלו עם סכין לבית הספר.

הוא גם אמר שהוא יבוא לבית הספר ויחסל אותי.

מכאן התחילו הרבה קשיים עם ההורים שלו.

סמוך למקרה הזה, שגיא רב עם טל מהכיתה, והסגן החליט להשעות אותו למחרת. מובן שעליי, כמחנך, הוטל להודיע להורים על כך שהוא מושעה.

לא הייתי צריך להתקשר אליהם. הם דאגו להתקשר אליי קודם ולצעוק עליי על כך שהשעיתי את הבן שלהם ולא את אלו שהרביצו לו בתחילת השבוע. האב אמר שהוא מתכוון לשלוח את שגיא למחרת לבית הספר למרות שהוא מושעה, ואם למנהל יש בעיה עם זה שיתקשר אליו. הוא הוסיף ואמר

שיש לו קשרים עם משרד החינוך, ושאם אעשה להם בעיות הם יתלוננו עליי שם ויהיו לזה השלכות.

המקרה הזה היה מאוד קשה עבורי. פחדתי להעניש את הילד שמא אקבל שוב טלפון מההורים שלו, למרות שהייתי צריך להעניש אותו די הרבה על התנהגותו הרעה.

היו עוד כמה מקרי אלימות ששגיא היה מעורב בהם. כמובן, הוא היה זה שהתחיל, אך להוריו אמר שהרביצו לו ושהמורה לא טיפל באירוע. ואז שוב הייתי מקבל טלפון עצבני מהאבא או מהאימא. הם היו צועקים עליי, והאימא אפילו איימה שתגיע לבית הספר ותרביץ לתלמיד שהרביץ לבן שלה. אני הייתי צריך לנסות להרגיע אותה, ומובן שלא יכולתי להגיד לה שהבן שלה הוא הבעייתי.

לאחר כארבעה חודשים המנהל קרא לי ואמר לי שהמורה שהחלפתי אמורה לחזור, ושמחר יהיה היום האחרון שלי בעבודה. זה היה ממש קשה עבורי. לא די בכך שהייתי עצוב משום שפוטרתי, הוא גם הודיע לי על כך רק יום אחד לפני סיום העבודה.

וכך הייתי צריך להתחיל שוב מאפס ולחפש עבודה.

בס"ד

שיעור שלמדתי מיהודה

גדי מאיר, מכללת יעקב הרצוג

"מישהו יודע מה קורה עם יהודה?" שאלתי בפעם העשירית את התלמידים, שכבר היו חסרי סבלנות. זה היה בבוקרו של "יום שדה" בסדנת "מפגש תרבויות" עם כיתה ט'5, ואנחנו כבר היינו באיחור משום שעל פי חוקיו של מרפי דווקא היום ההסעות מהמושבים ומהקיבוצים מאחרות, אותן ההסעות שבהן מגיעים לבית הספר התלמידים שאינם גרים בפנימייה. כעת כבר הגיעו כל ההסעות, והצלחתי לכנס את המאחרים לתדרוך ולהוראות ביטחון בפעם השנייה. ועדיין, יהודה לא נמצא. אחותו, הלומדת בכיתה י"א, בדיוק נכנסה לחדר המורים.

"יהודה הגיע איתך?"

"לא, הוא לא יצא הבוקר מהבית, אני לא ממש יודעת למה".

כמה חבל, דווקא יהודה היה צריך לבוא לסיור הזה. הסיור מתחיל במעלות דפנה, עובר דרך שכונת הבוכרים ואז עולים עד כיכר השבת והולכים דרך שכונת מאה שערים עד לרחוב הנביאים. לאחר מכן ממשיכים לכיכר ספרא, ואז דרך רחוב הנביאים עד מחנה יהודה. אבל דווקא בחלק הראשון של הסיור, באזורים המוגדרים "חרדיים", הייתי רוצה את יהודה איתי. כמה חבל שהוא לא הגיע.

ולמה דווקא יהודה חשוב לי כאן? זו הפעם הרביעית שאני יוצא לסיור הזה, והפעם השנייה שאני מדריך בו כיתה שלי. לסיור הראשון יצאתי לבד עם תומר. תומר הוא המורה הוותיק לשל"ח בבית הספר, והוא פשוט מתנה למורה "צעיר" כמוני. בצבא, שם שירתתי שנים עד לאחרונה, נהגנו לומר 'אין חכם כבעל הפז"ם,[1] אבל תומר מזכיר לי שגם פז"מניקים יכולים להיות חכמים יותר וחכמים פחות, ואני זכיתי שמורה בעל סגולות רבות ידריך אותי

1 פז"ם - פרק זמן. פז"מניק - כינוי לחיל ותיק בצבא.

בצעדיי הראשונים במקצוע. את הסיור השני עשיתי כמלווה בלבד לתומר כשזה הדריך את כיתתו, ורק אחר כך הדרכתי גם אני כיתה. והנה עכשיו, כשאני מרגיש כל כך בשל ומלא ביטחון, דווקא עכשיו יהודה לא הגיע. אז למה באמת הוא כל כך חשוב לי?

כבר בשיעור הראשון בכיתה, ואין ספק שהשיעורים הראשונים שלי בכיתה היו קשים מאוד עבורי, בלט יהודה באנרגיות שלו אבל גם במנהיגותו. הוא מאותם תלמידים שברור לך שמילה שלהם בכיתה לא תעבור ללא התייחסות. הוא בולט ביכולת הדיבור והניסוח הנהדרת שיש לו, בהבנה המהירה של המשימות שניתנות לקבוצה וביכולת לבצען נכון ומהר. ביום שבו יצאנו לנווט הוא הרגיז תלמידים אחרים משום שרץ לפני כולם והוביל את הניווט. או אז למדתי גם על האינטליגנציה הרגשית שלו, שכן מיד כשהפניתי את תשומת לבו לנושא הוא דאג לתקן את המצב. אבל דווקא בסדנה הזו ובסיור הזה רציתי לראות את התנהגותו, בשל מה שעלה בשיעורים הראשונים בסדנה.

במסגרת השיעורים הראשונים בסדנה אנחנו דנים במהותה של התרבות ובונים "תעודת זהות" אישית לכל תלמיד. בתעודה הזאת כל תמיד בוחן את עצמו ומזהה מאילו תרבויות הוא מושפע. מובן שבדור זה של התלמידים נושא העדות עדיין קיים, אבל בצורה אחרת ממה שהיה קיים בדור של ההורים שלנו. תלמידים שמו לב לפתע שהם אמנם "מזרחיים", אבל מושפעים מאוד גם מהתרבות המערבית. אחרים דווקא "מערביים", אבל מושפעים מתרבויות אחרות. באותה תעודת זהות התבקש כל תלמיד לכתוב מהי הדת שלו וכיצד הוא רואה את עצמו: דתי, חילוני, מסורתי או "אחר".

כאן המקום לספר שבית הספר שלי איננו דומה לבתי ספר רבים אחרים. האוכלוסייה בו הטרוגנית מאוד, משום שהוא בית ספר אזורי המשרת יישובים דתיים, מסורתיים וחילוניים, קיבוצים, מושבים "עתיקים"[2] ו"מודרניים",[3] יישובים ערביים[4] ובית ספר פנימייתי שבו תלמידים מכל הארץ. כך נוצר מצב שבכיתה אחת בבית הספר אפשר למצוא אוהדי בית"ר עטויי כיפת צמר לבנה וקיבוצניקים חניכי השומר הצעיר. לדוגמה, בסיור שקיימנו לא

2 עתיק - כך מכנים תלמידים את הוותיקים המסורתיים, ששומרים על מנהגי המקורות העדתיים.

3 מושבים שאוכלוסייתם מבוססת.

4 היישובים הערביים מעורבים מאוד. יש בהם משרתים בצבא קבע וכד', וגם חלק מהתלמידים מעדיפים חינוך "יהודי".

מזמן ביפו עם תלמידי ח' ישבנו לאכול בגן הפסגה. לפתע שמתי לב לקבוצת תיירים העומדים ומצלמים אותנו, את שלושת המורים. נדרשו לי כמה דקות להבין מה כל כך מעניין בשלושה מורים שיושבים ומכינים קפה. לאותם תיירים היה מעניין לראות את תומר החילוני יושב בין המורה הערבייה עם כיסוי הראש הדתי מצד אחד ואיתי, המורה חובש הכיפה, מהצד השני.

ונחזור ליהודה. כשהוא הגיע לשאלות על הגדרתו הדתית הוא ניגש אליי בשקט להתייעץ.

"גדי, אני לא יודע מה לכתוב".

"תכתוב מה שאתה מרגיש ומה שאתה חושב", הייתה תשובתי הפשטנית.

"כן, אבל... תראה... אני רואה את עצמי דתי".

האמת שלרגע נבהלתי, ממש לא ראיתי ביהודה "דוס". אבל יהודה, שהבין כנראה את פליאתי, המשיך:

"אני רואה את עצמי דתי אבל אתה בטח לא היית מסכים, משום שאני יהודי משיחי".

ואוו, איזו פצצה נפלה עליי. למרות שאני רואה בעצמי פלורליסט ומקבל את השונה, אני מגלה לפתע שבאופן טבעי עדיין צורם לי מישהו "אחר". אבל מהר מאוד, בתוך חלקיק שנייה, התעשתי ועניתי:

"אני לא נציג הרבנות הראשית כאן, ואתה לא חייב הסברים לאף אחד. השאלון הוא אישי ואתה תכתוב בדיוק את מה שאתה חושב ומרגיש".

כמה שמחתי לראות שיהודה כתב שהוא דתי, אלא שבשאלת השיוך הדתי הוא הוסיף לצד התשובה "יהודי" גם "אחר - יהודי משיחי". בשיעורים שבהמשך ראיתי כי הוא שותה בצמא את דבריי על החברויות השונות ועל תתי-התרבויות בישראל, ובמיוחד כשדנו בחרדים ובדתיים.

במהלך הסיור למדו התלמידים על החברה החרדית ועל המיוחד שבה. הם הוקסמו מקופות הצדקה רבות הפזורות ברחובות וכעסו על הפשקווילים שפורסמו נגד ההתגייסות לצה"ל; הם ספרו כמה חנויות ספרים יש ברחוב אחד (יותר ממה שיש בכל הקניונים בירושלים יחד) והזדעזעו מדגלי הרשות הפלסטינית ועליהם הכיתוב "יהודים אינם ציונים". וכמה חבל לי שיהודה איננו כאן איתנו.

לאחר שבועיים נפגשנו.

"בשיעור שלפני הסיור אמרת לנו כי עבודת ההכנה לסיור היא חובה".

אכן, נתתי עבודת הכנה לסיור, ובה התלמידים נדרשו ללמוד על החלוקה הבסיסית שיש בחברה החרדית לקבוצות: ליטאים, חסידים, ספרדים, חרדים מודרניים ובעלי תשובה.

"לא הספקתי לסיים את העבודה אז לא באתי".

למדתי שיעור חשוב. איומים של מורה "צעיר" אינם מרשימים את רוב התלמידים, אבל דווקא התלמידים הרציניים מתייחסים אליהם ברצינות. חבל שאת השיעור הזה למדתי דווקא על יהודה...

המורה לספרדית

נטעלי קרפל, המכללה האקדמית בית ברל

שבוע לפני 1 בספטמבר. אני יושבת בפגישה אצל היועצת להיערכות לשנה החדשה. היועצת עוברת על שמות התלמידים, שם אחר שם, סיפור אחר סיפור.

הלב מתכווץ כשהיא מספרת על נויה, שאימא שלה נפטרה כשהייתה בת שנה; מחסיר פעימה כשהיא מגיעה לגיל, שייתכן שאביו נוהג כלפיו באלימות; פועם במהירות כשהיא מספרת על רועי שפותר בעיות בידיים. אבל שום דבר לא הכין אותי לשם האחרון שהיועצת מעלה.

"את הממתק הזה שמרתי לסוף, כדי שלא תיבהלי", היועצת אומרת בחצי חיוך.

ואז קורה הדבר הברור, ואני נבהלת. כשהיא מסיימת לספר על פרנסיסקו הלב שלי כבר לגמרי בתחתונים.

"אני חושבת שכדאי שתעבירו אותו לכיתה המקבילה", אני אומרת בביטחון שלא ברור לי מאין הגיע. "זו השנה הראשונה שלי כמחנכת ולא נראה לי שאצליח להתמודד איתו".

"בשנה שעברה הצלחת להתמודד עם תלמידים מאתגרים לא פחות כמורת רוחב, ועוד היית בסטאז'. אני בטוחה שתצליחי גם עם פרנסיסקו", עונה לי היועצת בהחלטיות וממשיכה להסביר על מערכת השיבוצים לכיתות א'.

עדיין לא הכרתי את התלמידים שלי וכבר אני חושבת עליהם. על נויה בלי האימא, על רוני שהוריה תמיד בחו"ל, על התאומה, על ירדן, אך בעיקר אני חושבת על פרנסיסקו. מעניין איך זה שאני מוטרדת מילדים שעדיין לא הכרתי... אבל מה שבטוח זה שאני מוטרדת.

סוף-סוף הגיעה הפגישה הראשונה עם התלמידים לקראת כיתה א'. האמת היא שלא ברור לי מי יותר נרגש, הם או אני. הכי אני חוששת ונרגשת מפרנסיסקו. והנה הוא נכנס. ילד. ילד בן שש. לא מפחיד בכלל. אפילו חמוד, אני חושבת בהקלה.

אני קולטת מיד שבניגוד לילדים האחרים, פרנסיסקו לא יודע לזהות את שמו. הכנתי לכל ילד מגרה ועליה מדבקה עם השם. זה היה אמור להיות החלק הכיפי במפגש. הילדים השוויצו בכך שהם יודעים לזהות את שמם, פתחו את המגרה וגילו בפנים ברכה קטנה וסוכרייה. רק פרנסיסקו היה נבוך. הוא לא יודע מה השם שלו מבין מגוון השמות. אני מראה לו, כמובן, והדאגות שלי נעשות ממשיות הרבה יותר.

איך אני אלמד אותו לקרוא? מה יקרה אם הוא לא ידע לקרוא בסוף השנה? ומה לגבי הכתיבה שלו? הוא אפילו לא יודע להשתמש במחק. שלא לדבר על מחדד... מה אעשה איתו? דאגות, דאגות, ושוב דאגות. אני משתפת את היועצת וקולטת שגם היא מוטרדת. אוי לא! אני חושבת. מה יהיה? מה יהיה איתו? מה יהיה איתי?

והנה אנחנו מתחילים את השנה. השמות הופכים לפנים ממשיות, ילדי הגנים הופכים מיום ליום לתלמידים, לומדים את כללי בית הספר והשיעורים, רבים, משלימים, לומדים, ואני - מחנכת חדשה - מנצחת על כל אלו.

ברור לי שיש תלמידים שצריכים אותי יותר מאחרים, ואני מחליטה שכל רגע פנוי יופנה לפרנסיסקו. בבית אין מי שיעזור לו, הוריו עולים חדשים ולא יודעים לקרוא בעברית, ובטח שלא לכתוב. כל האחריות היא שלי. הוא חייב ללמוד לקרוא ולכתוב!

אני אוהבת את פרנסיסקו. נדמה לי שמהשנייה הראשונה שראיתי אותו אהבתי אותו. חשוב לי שיצליח בבית הספר. שירגיש טוב, שירגיש מוצלח, שירגיש רצוי. יש לו כאלה חיים קשים...

אבל פרנסיסקו לא מתקדם כמו יתר התלמידים, ונוצר פער. קשה לו. קשה לו להחזיק עיפרון, קשה לו לשבת, קשה לו להוציא ציוד, קשה לו להתרכז. קשה לו למצוא חברים. הכול קשה לו.

אני מבינה שאני צריכה עזרה בלעזור לפרנסיסקו. אז אני פונה לסייעת שאני יודעת שיש לה את הלב הכי-הכי טוב ונותן בעולם, ומספרת לה. מנסה לגייס אותה לטובתו. "הוא צריך עזרה, כל דקה שתתני לו תעזור". היא מבטיחה לנסות. "אולי בקריאת הבוקר", היא אומרת, "זה זמן די מת בשבילי".

אני סומכת על הקסם שלו שיגרום לה לרצות לעזור לו, וזה לגמרי עובד. היא מגיעה בכל יום בשמונה בבוקר, ויושבת איתו בחוץ. בהתחלה שִׁיּוּם האותיות, אחר כך צלילים וכתיבה.

מדי יום אני נשארת עם פרנסיסקו אחרי הלימודים לרבע שעה. מבקשת ממדריכת הצהרון רשות, והנה פרנסיסקו קיבל עוד חיזוק קטן.

אין לי זמן. מלבדו יש שלושים תלמידים חמודים שגם להם יש עניינים, חוויות ומשברים. גם עבורם אני רוצה להיות.

לשמחתי, משהו טוב קורה לפרנסיסקו. אני קולטת שטוב לו לבוא לבית הספר, ובכל פעם שהוריו רואים אותי אומרים לי בעברית עילגת תודה ותודה רבה, ושוב תודה. "פרנסיסקו אוהב אותך", הם אומרים. זה משמח אותי. קצת ילדותי מצדי לשמוח ככה, אבל בכל זאת, יחי ההנאות הקטנות, אני חושבת.

וככה השנה מתקדמת. לפעמים פרנסיסקו עדיין רץ במהלך השיעור ובועט בקיר; הוא עדיין מפרק חפצים שמגיעים לידיו, אך בד בבד הוא משיים את כל אותיות הא-ב ואף כותב אותן.

במהלך שיעור מפתח הל"ב אנו עוסקים בכיתה בחוזקות שלנו. כל תלמיד מספר במה הוא טוב, ורק פרנסיסקו בא אליי ולוחש באוזניי שאדלג עליו כי הוא לא טוב בכלום.

אני חושבת ששמעו את הלב שלי נשבר עד הקומה השנייה. גם עכשיו, הרגע הזה מציף בי דמעות.

אני לא מצליחה להבין איך ילד כמו פרנסיסקו חושב שהוא לא טוב בכלום! אני אפילו מרגישה תחושות של כעס! איך זה יכול להיות? איך זה קורה? ומחליטה שאני אוכיח לו שהוא טוב, טוב מאוד אפילו!

בשיעור חינוך סביבתי ביום שלמחרת אני מספרת לכיתה שלומד איתנו תלמיד מאוד מיוחד. תלמיד שיודע שתי שפות! גם עברית וגם ספרדית! תלמיד שאם הוא יפגוש את מסי הוא יוכל לדבר איתו! איכשהו כדורגל תמיד נוכח בכיתה. אני מציגה את פרנסיסקו בפני הילדים בכיתה ומספרת להם שמדי יום ג' בשיעור חינוך סביבתי פרנסיסקו ילמד אותנו מילה בספרדית.

בזמן שאני מספרת להם אני רואה שפרנסיסקו קופץ במקום, מחייך, עיניו מבריקות. סימן שזה רעיון טוב, אני חושבת.

אבל אוי.

כשרגע האמת מגיע, פרנסיסקו רועד ולא מצליח לדבר מול הכיתה. הוא מתרגש. יותר מדי מתרגש. אני מתעשתת מהר. לא ציפיתי לזה. מבקשת מפרנסיסקו ללחוש לי את המילה ואני מעבירה אותה לכיתה. הכיתה בטירוף. הם למדו להגיד כדור בספרדית. פְּלוטָה, פְּלוטָה, פְּלוטָה הם אומרים כל היום. איזו מילה יפה.

בהפסקה אני רואה שכמה בנים נגשים לפרנסיסקו ושואלים איך אומרים בספרדית "שער", ואיך אומרים "גול", וממשיכים ביחד למשחק.

הופה, אני חושבת לעצמי, מישהו פה יהיה שמח!

פרנסיסקו ואני מתכננים שהחונכת שלו מכיתה ו' תגיע ללוות אותו כשהוא מלמד מילה בספרדית. הוא לא רוצה בשום אופן ללמד את הכיתה לבד. וכך קורה. ליה החונכת שלו מגיעה באופן קבוע לשיעור חינוך סביבתי, נותנת לו יד תומכת, וביחד הם מציגים את המילה בספרדית. הילדים בכיתה מחכים בקוצר רוח למילה החדשה. הורים מתחילים לשאול אותי אם אני מלמדת ספרדית... ילדים מציעים לפרנסיסקו לשחק ביחד בהפסקות, ועל הדרך "יכולות השוערות" שלו מתגלות.

בינתיים השנה חולפת. היועצת שואלת בעדינות מה מצב הקריאה של פרנסיסקו, אולי אפשר למצוא מתנדבת שתגיע לשבת איתו, היא אומרת... מובן שאני בעד. ובגאווה אני מספרת לה שפרנסיסקו קורא! כן, כן, הילד קורא בשטף ובדיוק. היועצת מסתכלת בי במבט משתאה וגאה. עוד הנאה קטנה וילדותית, אני חושבת לעצמי. יחי ההנאות הקטנות.

לאחר כחודשיים כיתות ו' יוצאות לטיול השנתי, ופרנסיסקו מודאג. כל השבוע הוא מחכה ללמד את הכיתה מילה בספרדית, ולא בא לו להפסיד רק כי ליה בטיול. הוא ניגש אליי בכל שיעור לפחות חמש פעמים באותו הנושא. "מה יהיה עם המילה בספרדית?" הוא שואל, "מה יהיה בלי ליה..."

"תלמד אותם לבד וזהו", אני אומרת לו מותשת. הוא מתלבט ומתלבט, מציע רעיונות אחרים, ובסוף כך קורה. פרנסיסקו מלמד את הכיתה מילה בספרדית לבד. עומד מול כיתה שלמה, מציג את המילה שבחר, והכיתה חוזרת אחריו. החיוך שעלה על שפתיו היה כל כך רחב, העיניים שלו זהרו מאושר. הוא הצליח.

לקראת סוף השנה אני חוזרת על שיעור החוזקות במסגרת מפתח הל"ב. קוראת לשיעור בשם קצת שונה, העוצמה שבי. כשמגיע התור של פרנסיסקו הלב שלי שוב פועם במהירות. אני כל כך מפחדת להתאכזב. והנה תורו של פרנסיסקו מגיע, והוא אומר: "אני מורה טוב לספרדית!" והילדים מהנהנים בראשם להסכמה. ועוד ילד מוסיף "ואתה גם שוער תותח!"

אני נושמת לרווחה וחושבת לעצמי בסיפוק שעשיתי משהו טוב השנה. יחי ההנאות הגדולות.

שער ב

מתמחים בכרזה

אסופת כרזות
של מורים חדשים ומתמחים בהוראה

עריכה: דיצה משכית, שרה זילברשטרום

תשע"ז - 2017

פתח דבר

שלב הכניסה למקצוע הוא מפגש ראשוני עם מאפייני המקצוע בתנאי אמת, עם מציאות עבודת ההוראה ועם מהותה בפועל. מהותו של שלב זה היא בתהליכים מקצועיים ואישיים שעובדי ההוראה חווים בעת כניסתם למקצוע.

בשלב זה המתמחים והמורים המתחילים נמצאים בתהליכי ההסתגלות למקצוע. המתמחים, אלו שעבורם שנה זו היא שנת עבודתם הראשונה בהוראה, חווים את המעבר ממעמדם כסטודנטים להוראה למעמד חדש של עובדי הוראה. עבור המתמחים שנת ההתמחות היא שנה של חיבור ושזירה בין התאוריה לבין הפרקטיקה; היא מזמנת התמודדות עם אתגרים וקשיים, התמודדות אישית ומקצועית כאחד עם עולם רגשות מורכב הכולל מנעד רחב של רגשות - חרדה, תסכול, או ייאוש, בצד התלהבות, גאווה, סיפוק ותחושת העצמה אישית. התמודדויות אלו מתאפיינות בשילוב תפיסות פדגוגיות וארגוניות; בשזירת אתגרים בצד דילמות וקונפליקטים; באכזבה בצד תחושת חזון; בהתחבטויות בצד הכרעות; בטיפול בפרט בצד תפיסת הכלל - הכיתה השלמה ובית הספר כארגון. כל אלו ועוד מייצגים את פניה של שנת ההתמחות בהוראה.

תהליכי הקליטה בהוראה משולבים במערכות מגוונות של יחסי עבודה פרופסיונליים. מעבר למפגש עם התלמידים עצמם, המתמחים חווים מפגשים עם בעלי תפקידים במערכת החינוך, ובהם מנהלים, עמיתים, חונכים, מפקחים; ומפגשים עם בעלי תפקידים מחוץ למערכת החינוך, כמו הורים. מהמחקר וכן מהשדה מתברר כי מכלול ההתנסויות המקצועיות שהמתמחים נחשפים אליהן משפיע אף על ההחלטה אם להישאר במקצוע. עובדה זו מחדדת את הצורך בהפעלת שיקולי דעת בתהליכי הקליטה של עובדי הוראה חדשים.

החשיפה של המתמחים למורכבות המקצוע מתפרשת בשנת העבודה הראשונה על פני שלושה ממדים עיקריים: הממד האישי, הממד המקצועי והממד הסביבתי. בכל אחד מממדים אלו המתמחים נדרשים לעצב לעצמם דפוסי התנהגות וחשיבה התואמים את דרכם המקצועית. חשוב להרחיב את המודעות לשלושה ממדים אלו, ולאפשר למתמחים מערכות של ליווי משמעותי שתסייענה להם בשנת העבודה הראשונה.

הדרכים שבאמצעותן ניתן לחשוף כל זאת לבעלי התפקידים במוסדות החינוך, וכן לסטודנטים המתכשרים להוראה, הן מגוונות. הן כוללות, בין השאר, שיחות עם מתמחים בפועל, שיחות עם מורים בשנות עבודתם הראשונה, קריאה וניתוח של שיח רפלקטיבי של יומני מתמחים, ניתוח מבוקר של סיפורי מתמחים וקריאת ספרות מחקר רלוונטית.

כחלק מהניסיונות להעמיק את הידע על אודות עולמם של עובדי ההוראה החדשים בבית הספר ובגן הילדים מקיים אגף התמחות וכניסה להוראה מדי שנה תחרות של עיצוב כרזות על ידי מתמחים. התחרות מזמינה את המתמחים עצמם לחשוף את עולמם המקצועי בשנת ההתמחות, באמצעות כרזה.

חשיפת שלב הכניסה להוראה באמצעות הכרזות, פרי יצירה של מתמחים ומורים חדשים, היא תחום ייחודי. הכרזות חושפות בדרך אמנותית את עולמה של שנת ההתמחות. הכרזות "משמיעות" בצבע ובצורה את "קולם" של המתמחים. באמצעות הכרזות המתמחים מצליחים להאיר את התהליך שהם מתנסים בו, להעיר עליו ובתוך כך לבטא את הצורך שלהם בהוקרה, בסיוע, בהבנה ובתמיכה. באמצעות מטפורות צורניות הכרזות מצליחות להעביר תחושות, הרהורים ואמירות של מתמחים בהקשר של שנת ההתמחות.

לפנינו הקובץ התשיעי של "מתמחים בכרזה". קובץ זה כולל כרזות של מתמחים ושל מורים מתחילים כאחד. הקובץ מציג את הכרזות שזכו בפרס הראשון, השני והשלישי ואת הכרזות שזכו בפרסי הצטיינות.

שלוש הכרזות שזכו בפרס הראשון מציעות התבוננות מגוונת במאפייני הכניסה להוראה. הכרזה **התמחוט** - שילוב של המילים "התמחות" ו"חוט" - מדגימה את מערבולת התהליכים (הדרך) שעובדי ההוראה החדשים חווים בעת כניסתם להוראה. מהבחירה בצבע אחד של כדור הצמר ניתן ללמוד על אחידות הסיטואציה בקרב המתמחים. כדור הצמר מרווח ויש בו פרקי זמן להתבוננות ולמנוחה. לחוט ההתמחות יש התחלה ואף סוף. שני קצוות הכדור מעידים על מסלול שאמנם מכיל קשיים וקשרים, אך ניתן לזהות בבהירות הן את תחילת התהליך הן את סופו. מציאת קצה הדרך היא מעין הבטחה המעוררת תקווה. החוט עצמו נושא תפקיד של מורה דרך, מייצג שביל. אך עם זאת לא ניתן להתעלם מהאפשרות לסיבוכים ולקשרים במהלך.

דרך החוט בכרזה עולה בקנה אחד עם כותרת הכרזה השנייה - **הדרך שלך להיות מורה**. הדרך בכרזה זו מעוצבת כמשחק מסלול לילדים. מסלול

המשחק אמור לשקף את מסלול הליכתו של המורה המתחיל בשביל ההוראה. המסלול מעוצב בצבעי הרמזור, שמשמעם עצור, התקדם או חכה. צבע נוסף במשחק הוא תכלת, המאפיין מרחב ואופק (שמיים, ים). שלבי המסלול מתייחסים למכלול המעורבים בשלב הכניסה להוראה, כמו המנהלת או ההורים; למגוון התפקידים שהמורה המתחיל נחשף אליהם, כמו תורנות חצר, הגשת תכנית שבועית או מילוי יומן; להיבטים רגשיים כמו היעלבות מתלמיד, ואף רצון לפרוש. בין צעדי המסלול סימני שאלה - המאפיינים את הראשוניות של דרכם של מתמחים, שבמהלך עבודתם נתקלים בסוגיות שאין להן מענה מידי. המסלול מתחיל בציון תאריך תחילת השנה ומסתיים ללא תאריך אלא בהגעה ליעד: "הידד את זכאית לתעודת הוראה". הכרזה חושפת שימוש בביטוי מטפורי ולפיו הכניסה להוראה היא מסלול שיש לפסוע בו בשלבים. ההליכה לאורך השלבים כרוכה בעשייה עצמה, ביכולת להכיל את מגוון תפקידי ההוראה ואף במזל הקובייה. הבלטת סימני השאלה בכרזה (בדומה למקום הפנוי בסליל הצמר) כמוה כהצבת סימן קריאה לצופה ולמעורבים בתהליך. השאלה דורשת מקום לזמן, להרהור, לחשיבה מחודשת. אלו נדרשים מצד הקולטים.

מתן המקום להרהור כרוך בקבלה, בגמישות ובסבלנות. אלו מוצגים בכרזה השלישית - **סבלנות**. בדומה לסבלנות הנדרשת למורים המתחילים בפילוס דרכם, נדרשת סבלנות גם בעשייה עצמה. המלה טגסט - סבלנות באמהרית - כתובה בשתי השפות: בעברית ובתעתיק באמהרית. כל אות בתעתיק ניצבת בפני עצמה, פונה לכיוון אחר ומתארת מצב של זקיפות, פנייה וכיפוף. אלו יוצרים תחושה של גמישות ומעבר מצורה לצורה. הסבלנות (ואולי גם הסובלנות) היא, על פי יוצרת הכרזה, ה"דרך הנכונה לחנך ילדים" ו"לשמש להם דוגמא". בהתבוננות נוספת נוצרת גם המילה העברית: דחוף.

מצאנו אפוא ששלוש הכרזות מצביעות על דרך ושביל, ומתארות אותם בשלוש מטפורות: סבך, מסלול משחק ודרך חינוכית.

הכרזה שכותרתה **מורה 2016 הכירי את המלתחה החדשה שלך** מציגה באופן מטפורי את מגוון התפקידים של עובד ההוראה החדש. המורה העומדת במרכז מוכנה לכל לבוש שיורכב עליה באמצעות דבקיות הדבקה. פרטי הלבוש סימבוליים, בזיקה לתפקידה של המורה. כך למשל מדי החיילת, המשרתת את המדינה וגם נתונה למערכת של כללים וחוקים; דמות השופט, האמון על שמירת החוק והצדק; נופשת בים ברגעי המנוחה (החופשות?) עם

פרטי לבוש מגוונים כמו כובע ומשקפי שמש להגנה מפני השמש; נעליים גבוהות להליכה בטוחה במסלול ההוראה; אזיקים להבטחת שמירת החוק ולהרחקת המפריעים. יכולת התמרון בין התפקידים השונים עולה בקנה אחד עם מגוון תפקידיה של המורה. הבגדים הם ייצוג מטפורי למגוון תפקידיה של המורה בפועל, ולצורך להחליפם בהתאם לנסיבות.

הכרזה **צבע טרי** מתייחסת לביטוי השגור "צבע טרי" - ביטוי הכתוב כאזהרה, וכאן מבקש מהסובבים את עובד ההוראה החדש להתחשב במידת הראשוניות שהוא חווה. האנלוגיה באה לביטוי במהופך - המורה החדש אינו יכול לשבת על הספסל ולנוח. הספסל צבוע בצבע טרי ובכך הוא מתחדש, ואילו המורה אינו בתהליך של התחדשות אלא בתהליך של התחלה.

טיפת הצבע המוצגת בכרזה (ליד המברשת) מוצגת בהגדלה בכרזה **גם אני תרמתי לחינוך**. מדובר בטיפה גדולה שיש בה תרומה לשיפור חיי האדם. המטפורה של טיפת דם מוצגת באמצעות הצבע האדום ובאמצעות השימוש במילים "ושיפרתי חיי אדם". שלא כקודמותיה, כרזה זו מצביעה על כוחם של עובדי ההוראה החדשים ועל טיבם כמי שתורמים, משפרים ואף "נוגעים" בחיי האדם. היא מבליטה אופטימיות, גאווה והשתייכות למשרד החינוך ולעובדי ההוראה.

בדומה לתחושת ההישג שהודגשה בכרזה הקודמת, גם כותרת הכרזה **סטאז' - קטן עלי** מצביעה על יכולתם של עובדי ההוראה החדשים להתמודד בהצלחה עם תהליכי הכניסה להוראה. תמרור האזהרה המשולש מפנה את השותפים לתהליך הכניסה למקצוע להתבונן בתשומת לב במתמחים ובעבודתם. ההוראה מדומה בכרזה לפיל גדול שהמתמחה מניף. הפיל - ההוראה - מעוטר במושגים שהם ממאפייניה של ההוראה: קשיים ייחודיים למתמחים, כמו "בדידות בחדר המורים", וקשיים המאפיינים את עבודת ההוראה באופן גורף, כמו "התמודדות עם בעיות משמעת". לצדם - יתרונותיה של ההוראה, כמו "עבודת קודש", "עשייה חברתית", "הצטיינות אישית". הקלות שבה המתמחה מניף את הפיל הגדול ממנו תואמת את כותרת הכרזה "סטאז' - קטן עלי", ומדגישה את כוחם של עובדי הוראה חדשים הנכנסים למקצוע, למרות האתגר הגדול שבתפקיד.

בדומה, גם הכותרת **מתמחים בחינוך מציירים את העתיד** מדגישה את הכוח שבתרומתם החיובית של עובדי ההוראה החדשים - יכולתם לצייר את העתיד ולהשפיע עליו. הכרזה מציגה את כלי עבודתו של הצייר, ובהשאלה -

של המתמחה: כן צביעה שתכולתו כוללת בין השאר מברשת, מכחול ועיפרון ה"נשענים" על לב רחב. הכרזה מציגה תהליך של עשייה ואת העזרים הנדרשים לה. במובן זה הלב הוא כנראה הבסיס הנדרש לעצם יכולת "הציור".

צביעת העתיד היא תהליך נלמד המתרחש גם בעת המפגש המחודש עם מציאות העבודה בשנת ההתמחות. המפגש עם המציאות מלמד את המתמחים כי **מה שרואים מכאן לא רואים משם**. כותרת זו, המופיעה בכרזה נוספת שזכתה בפרס השלישי, מצביעה על מהות המעבר מסטודנט להוראה למתמחה-מורה בתנאי אמת. תפיסת מציאות ההוראה משתנה כשהמתמחה הופך להיות השחקן הראשי המופיע על במת ההוראה. מתן הבמה במלואה למתמחה מספק נקודת תצפית אחרת, שונה מזו שחוו המתמחים בהיותם סטודנטים. האחריות של המתמחה מתרחבת מעצם היותו השחקן הראשי. מהבמה - זו המעוטרת בהידור, כיאה לבימת תאטרון מפואר - נראה הקהל (התלמידים) אחרת. המורה, בדומה לשחקן, מגלה אופטימיות אף שטרם כתבה על הלוח דבר. היא עוטה על פניה חיוך בתקווה להמשך תקין של ההצגה (ההוראה). התלמידים הטרוגניים בהתנהגותם - מקשיבים, משחקים או עסוקים בפעילות אחרת. התובנה שהמתמחה מקבלת מבימת התאטרון היא שבעולם ההוראה המציאותי רואים ביתר בהירות מגוון של פרטים, כאלה שאינם נראים בשלבי ההכשרה למקצוע. נקודת המבט החדשה על עולם ההוראה, הנחשפת בעת ההתנסות, משמעה התנסות בתנאים חדשים. מעולם הבמה מתברר למתמחים כי הם זקוקים ליד מכוונת, ובעיקר להבנה של הראשוניות שבתהליך הכניסה להוראה.

הכרזה שכותרתה **ארגז הכלים למורה המתחיל** - שזכתה אף היא בפרס השלישי - מדגישה כלים אלו כחלק בלתי נפרד מארגז הכלים של המתמחים. בדומה לכן הציור, הכולל את כלי העבודה של המתמחה בעת ציור העתיד, בכרזה זו מוצג ארגז כלי עבודה נוסף של המורים המתחילים. יש בו עיפרון וצבעים - לכתיבה ואולי אף לציור העתיד; רמקול - אולי כאמצעי להתגבר על מכשולי הרעש; טלפון סלולרי - כאמצעי לתקשורת ואולי אף לשימוש בעזרים טכנולוגיים. מימושו בפועל של ארגז הכלים, הדומה בצורתו לתיבת פנדורה (מהמיתולוגיה היוונית) - ארגז המונח במלוא נוכחותו בין חדרי הכיתות במסדרון בית הספר - תלוי במאפייני התמיכה במתמחים והסיוע שהם מקבלים. מאפיינים אלו הם דיירי הבית של הלב הרחב הנדרש כדי לקיים ביעילות ובהצלחה את תהליכי הכניסה להוראה.

ברמת הכללה ניתן לומר שהכרזות הזוכות מדגישות, בצד הקשיים בשלב הכניסה, את יכולותיהם של המתמחים, את היתרונות בבחירה בהוראה, ואת החשיבות הרבה של תהליכי הקליטה למערכת.

הכרזות המצטיינות המופיעות בקובץ זה מלמדות באמצעות עזרים ויזואליים (גוונים וצורות) וביטויים ורבליים (מלל כתוב) את הסוגיות העיקריות המטרידות ומעסיקות את אלו הנכנסים לעולמה של ההוראה. הכותרות הנלוות לכרזות המצטיינות מתארות את המפגש הראשון של המתמחים עם העבודה בשדה. כותרות אלו מתארות את מעמדו של המתמחה בשנת ההתמחות: **שנת ההוראה הראשונה** כמו ספינה המשייטת בים הגדול, בין סערה לרוח נעימה, כך מיטלטל המורה המתחיל בין כישלונות להצלחות; את הקשיים שחווה המתמחה: **ממלאת מקום ללא מקום**; חלקן מבליטות את הצורך בקבלת תמיכה ואמון ממכלול המעורבים בתהליך: **בזהירות!!! גן בונים; כל מה שסטאז'רית צריכה זה מפקחת אחת שתאמין בה; לנווט את דרכם; עובד הוראה חדש: בסיום העיקולים - תגיע ליעד!; כל מה שמורה צריך, זה ילד אחד שיאמין בו**; אחרות מתייחסות אל מהותה של ההוראה על הקשיים הכרוכים בה: **ואם אדמה דורשת שימסרו לה כוח ועמל כה רב עד שהיא מניבה תנובתה, לא כל שכן נשמת אדם.**

כמה כותרות מתארות את מאפייני המתמחה כמורה ואת דרכי הפעולה שלו: **לא להאמין כמה היא יכולה לספוג; תן חינוך הכל לטובה; חינוך עבודה עם כל הלב; הוראה עושים באהבה או לא עושים בכלל**; או תמרור עם חצים **מורים את הדרך; בחינוך אין שחור או לבן! משחקים הוראה אחרת.** אחרות מתארות את מערכות היחסים שבין המתמחה והמומחה - **זה נהנה וזה לא חסר.**

עוד מתארות הכותרות את האתגרים העומדים בפני המתמחים ואת ייעודה של ההוראה לטווח הארוך: **לגרום לילדים להתבונן ולחשוב**; את מעמדו העתידי של המתמחה: **...אני מגיב ובקול רם: המתמחה, מחר יהפוך למנחה!; ...לבסוף יגיע לחוף מבטחים.** או **מורה חדש out מורה מחדש in**. וכן **התמתחות בהוראה. נתאמן. נאמין. נצליח.**

אפשר לראות התייחסות למורכבות ההוראה, הצגתה כמלאכת רקמה. המילה **התמחות** משולבת ברקמה צבעונית. ובכרזה **ניסים של כיסים** מומלץ למלא את הכיסים מעת לעת. בכל כיס טמונה המלצה. כרזה אחרת מתייחסת

לחשיבות הערכת המורה לא רק על פי הכשרתו האקדמית: **לא מעריכים מורה על פי תעודותיו אלא על פי היקף ועומק ההשפעה שמותיר בקרב תלמידיו.**

הכותרות שהוזכרו לעיל מתארות את מגוון הנושאים ששלב הכניסה להוראה מתמקד בהם. מחד גיסא, הן מלמדות על מעמדם של המתמחים בשנה זו ועל הצורך שלהם בתמיכה ובקבלה. מאידך גיסא, הן מתארות את כוחם של המתמחים, את דרכי הפעולה שלהם ואת התקווה שהם תולים בעתידם המקצועי.

גם השנה, בדומה לשנים קודמות, מתאפיינות הכרזות בשימוש בסמלים הלקוחים ממגוון עולמות תוכן. כך למשל נעשה שימוש שכיח בסמלים מתחום ההוראה ובית הספר עצמו, שכבר נעשה בהם שימוש בעבר: מסדרון בית הספר, לוח, שולחנות, כיסאות, כלי כתיבה, מחברת המורה וכו'. עוד מציגות הכרזות שימוש בסמלים מעולם הטבע - הים הגדול, חוף הים והאופק הנפרש ממנו - כדימוי לאופק החיים המקצועיים של המתמחים; שורת האפרוחים העתידים לגדול ולהתפתח היא דימוי נוסף למעמדם של המתמחים כצעירים במקצוע; הפיל הגדול - דימוי למפקחת, והחיה הקטנה היושבת לידה - דימוי למתמחה. הפערים שבין גודל הפיל לבין החיה היושבת לידו מוצגים בכרזה כמטפורה לפערים שבין מעמדו של המתמחה לבין מעמדו של המפקח. עוד יש בכרזות שימוש באדמה - שעיבודה דורש זמן והשקעה, כמטפורה להשקעה המרובה הנדרשת לחינוך ולעשייה.

סמלים נוספים שנעשה בהם שימוש השנה הם גליל הנייר הסופג - שהשימוש בו הוא מטפורה ליכולת הספיגה של המתמחה את תלמידיו; תמרורי הוריה - המעידים על הכוונה, קביעת דרך כמטפורה לחינוך; החיוך, המהווה אמצעי חינוכי, מורכב מעזרי הוראה דוגמת ספרים, פעמון, דלת כיתה, פלטה של צבעים; הספינה השטה במרחבי האופק; גלגלי ההצלה של הספינה - כדימוי לגלגלי ההצלה של המתמחים, שעניינם, בין היתר, בקבלת ביקורת טובה, בהתמדה ובנחישות, בטיפוח הזמן הפנוי, וכן באופטימיות ובטיפוח קשרים עם מורים עמיתים.

אחת הכרזות מציגה את משחק הכיסאות, משחק שבו מונחים בחדר כיסאות שמספרם קטן באחד ממספר המשתתפים. הכיסאות מסודרים בשורה, וכל אחד מהם פונה לכיוון ההפוך מזה שלצדו. במקור המשתתפים מסתובבים סביב הכיסאות במטרה לתפוס במהירות כיסא להתיישב עליו.

המפסיד בכל סיבוב הוא זה שנותר ללא כיסא. המשחק משקף את הקושי של המתמחה למצוא מקום ישיבה בחדר המורים, שכן הכיסאות אינם פנויים. על חלקם כתוב "תפוס" או "שמור", ועל חלקם מונחים תיקים המעידים על כך שהם מיועדים לאחרים. המשמעות העולה מכרזה זו היא שלמורה החדש ממלא המקום אין מקום. בכך היא מאירה את בדידותו ואת מעמדו בבית הספר.

משחק נוסף שנעשה בו שימוש בכרזות הוא קוביות לבנייה. לבנייה יש שתי משמעויות: בניית בית, או קיר, והבניה במשמעות של הצמחה ופיתוח. הקוביות המשמשות לבנייה מעוטרות במילים הלקוחות משדה סמנטי חינוכי חיובי, כמו הכרת הטוב, הקשבה, כבוד, שלום.

עוד משחק המופיע בכרזות הוא שחמט. אף שכלי המשחק המקוריים הם בצבעי שחור ולבן, הרי צבעי הכלים בכרזה הם צבעוניים, מייצגים שונות ומשקפים "הוראה אחרת". ייתכן שהכרזה מייצגת את השונות הנדרשת בהוראה בזיקה למגוון התלמידים שבכיתה. השימוש במגוון הצבעים בכלי השחמט (הוראה אחרת בצבעים) רומז לשונות אלטרנטיבות ואולי למיקוד שונה לתלמידים שונים - תובנה הצומחת מההוראה.

השימוש במגוון צבעים כסימן לשונות מופיע השנה גם בכרזות אחרות. מוטיב האור המוצג על ידי הנר שהמומחה אוחז בו הוא מוטיב שכבר נעשה בו שימוש בכרזות בעבר. האור שמציף המומחה מאיר את דרכו של המתמחה בתחילת דרכו.

הכרזות המשקפות את עולמה המורכב של ההוראה יכולות לשמש כלי עזר בידי מכשירי מורים ובעלי תפקידים במערכות חינוך לניהול דיונים על אודות תהליכי הקליטה. באמצעות הדיון בכרזות ניתן "להיכנס" לחלון הזכוכית רחב האופקים המשקף את עולמם הפנימי של הנכנסים לעסוק בהוראה, להפחית את החששות המלווים את הכניסה לתפקיד, ואף לצמצם את אפקט "הלם הכניסה" למקצוע. באופן מעשי, קובץ הכרזות יכול לשמש כמקראה של טקסטים ויזואליים פדגוגיים שניתן להציג בפני מנהלים, מורים ומפקחים, וכחלק מהרחבת השיח החינוכי לשיפור היחס למורה המתחיל ולגננת המתחילה בראשית דרכם המקצועית בהוראה.

ד"ר דיצה משכית, ד"ר שרה זילברשטרום

סבלנות (טגסט)

יהודית גולה, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

בחרתי לעצב כרזה המתארת את עולמה של הגננת המתחילה. את הרעיון לכרזה שאבתי מהעולם האישי שלי. נוכחתי לדעת כי בשנת הסטאז' נדרשתי להמון סבלנות, ושמתי לב כי השימוש בסבלנות אינו זר לי. נולדתי באתיופיה, ובתרבות שגדלתי בה לסבלנות יש מקום משמעותי בחינוך. חונכנו להתאזר תמיד בסבלנות.

פתגמים אתיופיים רבים מחנכים לסבלנות. לדוגמה: "תגסט מרארא נאת, פיריווא גן טאפאצ'נו" - ובעברית: "הסבלנות - מרה היא, אך פירותיה מתוקים". ביחסיו עם זולתו חייב אדם לנהוג באיפוק ובסבלנות. התנהגות זו תישא פרי בעתיד, ומי שמתאזר בסבלנות יצליח לבסוף, גם אם הדרך מאתגרת.

כגננת מתחילה הבאתי אל הגן את עצמי ואת התרבות שגדלתי וחונכתי בה, הן בסבלנות שלי בתהליך הלמידה הן בהקניית הסבלנות לילדים בגן. כמו כן, חשוב לי ללמד את הילדים על רב-תרבותיות ולהעצים את ה"שוני" של כל אחד ואחד מאיתנו. התרבות הסבלנית שהבאתי איתי מהבית לימדה אותי להכיל ולהכיר כל ילד, להיות קשובה לצרכיו ולנסות להעניק לו תשומת לב מרבית ואהבה אין-סופית. כשאדם סבלני הוא קשוב לפרטים הקטנים גם כשיש "רעש" מסביב.

המילה סבלנות בכרזה כתובה בשתי שפות: בעברית ובאמהרית. בתוך האותיות באמהרית ניתן לראות יצירת אמנות שנקראת "ספיט" - כלים בגדלים שונים שנעשים מקנים ומחוטים צבעוניים. בכלים אלה אפשר להשתמש באופנים שונים: להגיש אוכל, לתלות על הקיר, לשמור תכשיטים וכו'. בחרתי בספיט משום שגם כדי להגיע לתוצאות צבעוניות ומרהיבות יש להתאזר בסבלנות, לבחור בצבעים, לשלב אותם ולהתאים אותם עד לקבלת יצירה מושלמת.

נוסף לכך, כולנו שונים. בכל אחד יש מגוון "צבעים", ואנחנו צריכים לדעת לקבל זה את זה גם כשאנחנו שונים. המשפט בכרזה הוא משפט של אלברט איינשטיין שהתאמתי לתחום החינוך: "הדרך הנכונה לחנך בני אדם היא לשמש להם דוגמא". אני מאמינה שהדרך הנכונה לחנך ילדים היא לשמש להם דוגמה. הכרזה הזו היא אני: הרב-תרבותיות, הסבלנות והניסיון שלי כגננת מתחילה.

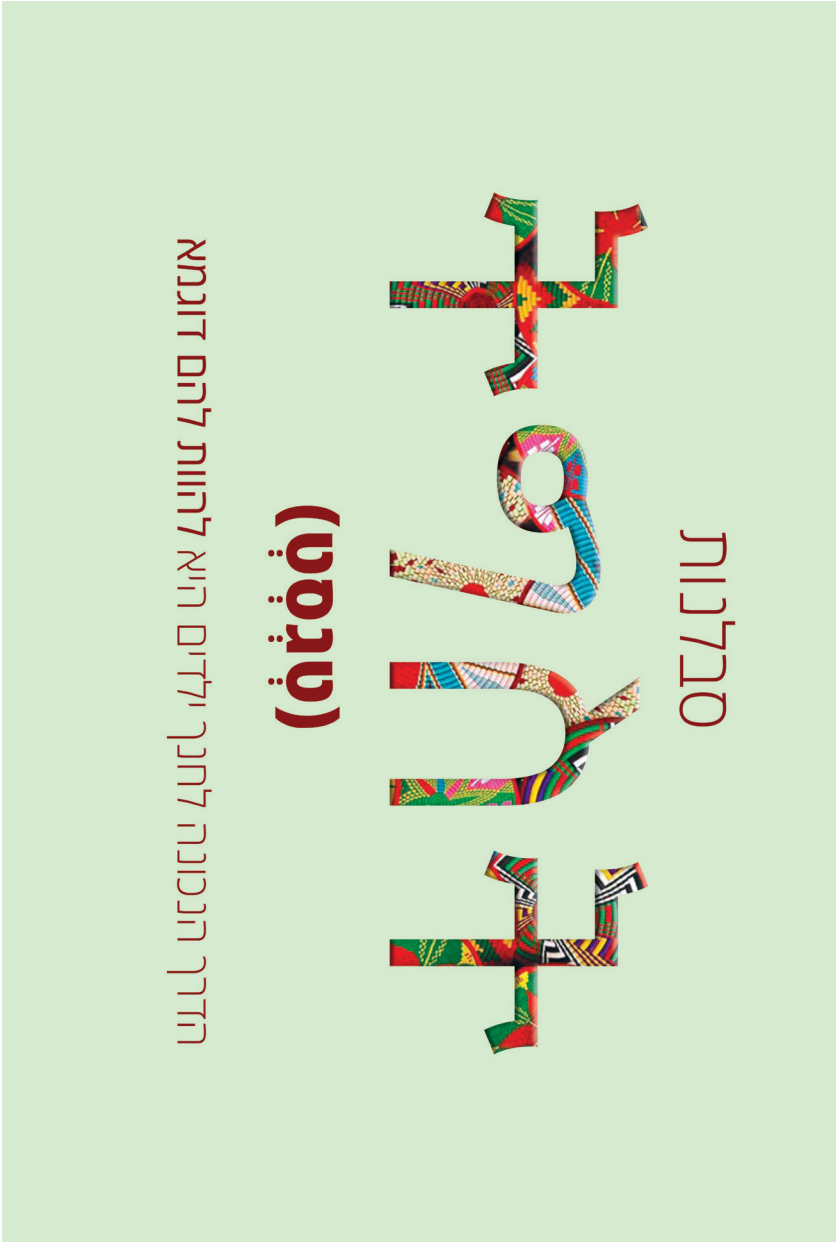

יהודית גולה, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

התמחוט

חמוטל פיירסן, המכללה האקדמית בית ברל

השנה הראשונה בהוראה היא שנה מבלבלת וקשה לכל אחד ואחת שמצטרפים למערכת.

כשהתבקשנו לעצב כרזה שמתארת את שנת ההתמחות שעברנו, המילה שעברה לי בראש היא תסבוכת. קשרים על גבי קשרים שצריך להתיר ולפתור כדי למצוא את קצה החוט ואת הפתרונות לדילמות ולבעיות שעלו יום אחר יום בבית הספר.

מתוך המחשבה על מציאת קצה החוט נולדה הכרזה. סבך החוטים מדמה את שנת ההתמחות ואת התחושה שחוויתי בה, וקצה החוט המשוחרר מרמז על אופטימיות ועל מציאת פתרונות לבעיות השונות שעלו במהלכה.

הטקסט בכרזה הוא משחק מילים בין "התמחות" ל"חוט", ויש בו התכתבות בין הדימוי הכתוב לדימוי המצולם.

התמחוט

חמוטל פיירמן, המכללה האקדמית בית ברל

הדרך שלך להיות מורה

נטעלי קרפל, המכללה האקדמית בית ברל

הכרזה מעוצבת כלוח משחק, כדימוי לעולם החינוך, ויש בה שני רובדי תוכן:

1. חשיפת הלבטים והקשיים האישיים שבמקצוע: הכניסה לעולם ההוראה בכלל, ולעולם בית הספר בפרט, מלווה בהסתגלות, בשאלות ובתהיות. חלק מהקשיים קשורים בהסתגלות לפרופסיה, על שלל דרישותיה; החלק האחר, והמורכב יותר, חושף קשיים רגשיים שנחווים עם הכניסה לעולם ההוראה.

2. אני מאמין מקצועי - שילוב אלמנטים משחקיים בלימוד ובלמידה: משחק הוא אחת הפעילויות היחידות בחיי הילדים שעליהן יש הסכמה כי עצם הפעילות, עצם המשחק, הם מרכיב ההנאה המרכזי, ולאו דווקא התוצאה. הרעיון של שילוב משחק ואלמנטים משחקיים בחינוך נובע מהרצון להשתמש בעולם התוכן של הילדים ולהתחבר אליו. שימוש באלמנטים משחקיים בכיתה מתאים למגוון רחב של טיפוסי לומדים, מתאים לחינוך לאיפוק ולסבלנות, לשיתוף פעולה ולפיתוח חשיבה יצירתית.

נטעלי קרפל, המכללה האקדמית בית ברל

גם אני תרמתי

צופיה הכ-זהב, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

הנושא שבחרתי הוא הנתינה וההשקעה שלי בשנה זו, שבזכותן אני משפרת את ההוראה ומקדמת את החברה. הצגתי אותן באמצעות מדבקה של מגן דוד אדום שמקבלים לאחר תרומת דם, ובה כתוב: "גם אני תרמתי דם והצלתי חיי אדם". כלומר, באמצעות מעשה פשוט של תרומת דם אפשר להציל חיים של אנשים...

אני התחברתי למשפט הזה מכיוון שגם בהוראה, כשמשקיעים עוד קצת מעבר למצופה, מקדמים את החינוך למקום טוב יותר. וכך הרגשתי בשנה זו. ככל שאני משקיעה עוד אני מגיעה לתוצאות טובות יותר. ייחסתי חשיבות עליונה להשקעה של כל רגע פנוי כדי לקדם את הכיתה, ולהשתדל להיות נוכחת תמיד כשצריך אותי. לכן מצאתי שהמדבקה היא בסיס נכון לכרזה שלי. אמנם בכרזה שיניתי את המלל, אך השארתי את תבנית המדבקה כדי להמחיש את הדמיון בין תרומת הדם לבין התרומה שלי השנה.

וכך כתבתי בכרזה: "גם אני תרמתי לחינוך ושיפרתי חיי אדם".

צופיה הכ-זהב, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

בגדי המלך החדשים

ליאן לדרמן, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

הרעיון לכרזה מגיע מחיי היום-יום שלי ושל המורים שמסביבי. עבודת המורה היא כה טוטלית, עד שההוראה עצמה היא רק חלק קטן מסך התפקידים שהוא ממלא.

חוויית המורה היא של שחקן על במה המחליף את תלבושתו בהתאם לצורכי התלמידים ולצורכי המערכת.

לפעמים התפקידים המוטלים עלינו רחוקים מאלה שהוכשרנו לקראתם. הגמישות, הווירטואוזיות, ההכלה - כל אלה הופכים את המורים למלכים ולמלכות של ממש.

השתמשתי בפרפרזה על כותרת הסיפור "בגדי המלך החדשים" כדי לבקר את המערכת ולחשוף את ריבוי התפקידים המונחתים על המורה. אלו אינם בלת"מים, אלא חלק בלתי נפרד מהמקצוע.

ליאן לדרמן, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

צבע טרי

כיר ברק רוזנצוויג, שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

צבע טרי, כמו מורה טרי, הוא דבר עדין מאוד. כל נגיעה קטנה בתחילת הדרך משפיעה על המשכה. לעתים די בכמה ילדים שובבים כדי להרוס למורה את מה שהוא מנסה לבנות. אמנם ילדים יכולים להרוס גם למורה ותיק, אך זה קשה הרבה יותר. הוא מחוספס יותר. גם על ספסל, לאחר שהתייבש, אין הסימנים נראים.

נוסף לכך, הצביעה חייבת להיות מדויקת. כל ספסל לפי מה שמתאים לו. כך גם יחס המורה אל התלמיד: המורה חייב להיות מדויק, ולהתאים לנפש התלמיד.

בחרתי דווקא בצבע האדום משתי סיבות:

1. אדום מסמל אהבה, ואל החינוך חייבת להתלוות אהבה גדולה לתלמיד.

2. אדום מסמל דם, והמורה עוסק בדיני נפשות. מחד גיסא, יש לו הזדמנות גדולה להביא "צבע" לחייהם של תלמידים. מאידך גיסא, אם הוא לא מצליח - הוא יכול להרוס את נפש הילד.

הַצַבָּע מרים את המברשת, מבטא סוג של שמחה וחדווה של התחלת דרך, כשם שהמורה מתחיל את הדרך בראש מורם ובשמחה של התחלה. הספסל נמצא על דשא, הגדל כל הזמן, כשם שילדים גדלים כל הזמן.

ניר ברק רוזנצוייג, שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

סטאז' - קטן עלי

אביתר אדרי, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

הכרזה מתארת את החוויה האישית שלי כמתמחה בשנתי הראשונה בהוראה. היא מנסה להעביר את התחושה שהרבה מונח על כתפיי, ושלעתים העול נראה כבד מדי. למרות זאת, הכרזה משדרת מסר אופטימי וחיובי: הסטאז' "קטן עלי".

הרי הדמות בכרזה מרימה פיל, שהוא כידוע חיה כבדה במיוחד. אבל למרות כובד משקלה של המשימה, היא עדיין מבוצעת על הצד הטוב ביותר: הפיל מורם באוויר והדמות אינה קורסת תחת העול, אלא נותרת איתנה ומלאה גאווה!

בראש הכרזה יש סמל של צורה בלתי אפשרית, בהשראת איוריו האלמותיים של האמן מוריץ קורנליוס אשר. למרות היותה "בלתי אפשרית", היא מתקיימת אל מול עינינו - אפשרית ובלתי אפשרית בה בעת! כך גם הסטאז'. הנדמה בלתי אפשרי מתגלה כאפשרי.

על הפיל עצמו מוטבעות מילים המתארות את החוויות ואת האתגרים הניצבים מול המתמחה בהוראה. הם מרכיבים את עולמו למשך שנה שלמה. מצד אחד הם העול שלו, ומצד שני הם האתגר והסיפוק שלו.

להלן רשימת המילים:

עומס // לחץ // התמודדות עם בעיות משמעת // התמודדות עם אוכלוסיות מיוחדות // עבודת קודש // סיפוק // דרישות גבוהות של המערכת // חוסר היכרות עם המערכת // ניכור // גאווה // חוסר ניסיון // הלם // למידה עצמית // למידת עמיתים // בדידות בחדר מורים // יעד // טראומה // גילוי עצמי // מעבר מהכשרה להוראה // תשישות // תפקיד חדש // עשייה חברתית // בניית מערכי שיעור // הצטיינות אישית // חששות // תחושת שליחות // אהבה

אביתר אדרי, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

ארגז הכלים למורה המתחיל

נופר לוי, המכללה האקדמית לחינוך גורדון חיפה

הכניסה להוראה מלווה ברגשות מעורבים. מצד אחד יש התרגשות רבה וציפייה להתחיל את דרכנו במקצוע המעצב את דור העתיד, ומצד שני העבודה רבה, וגם החששות מפני העתיד לבוא.

השנים הראשונות במערכת החינוך נעות בין הסתגלות להישרדות. בשתיהן המורה שואף לקבל כמה שיותר תמיכה, הקשבה, ליווי והכוונה מצד המערכת והצוות.

כל מורה מתחיל את דרכו עם ארגז כלים, וזה הולך ומתמלא במשך השנים. בארגז הכלים נמצאים הכלים שרכש המורה במהלך לימודיו, והניסיון המועט שצבר; לצדם מונחים הכלים המתוקשבים, אלה המלווים את המורה ומאפשרים לו סביבה תומכת המפתחת הוראה מגוונת המתאימה למאה ה-21.

שנת ההתמחות היא שנה של התחלה חדשה במקצוע שכולו הגשמה, אהבה ונתינה.

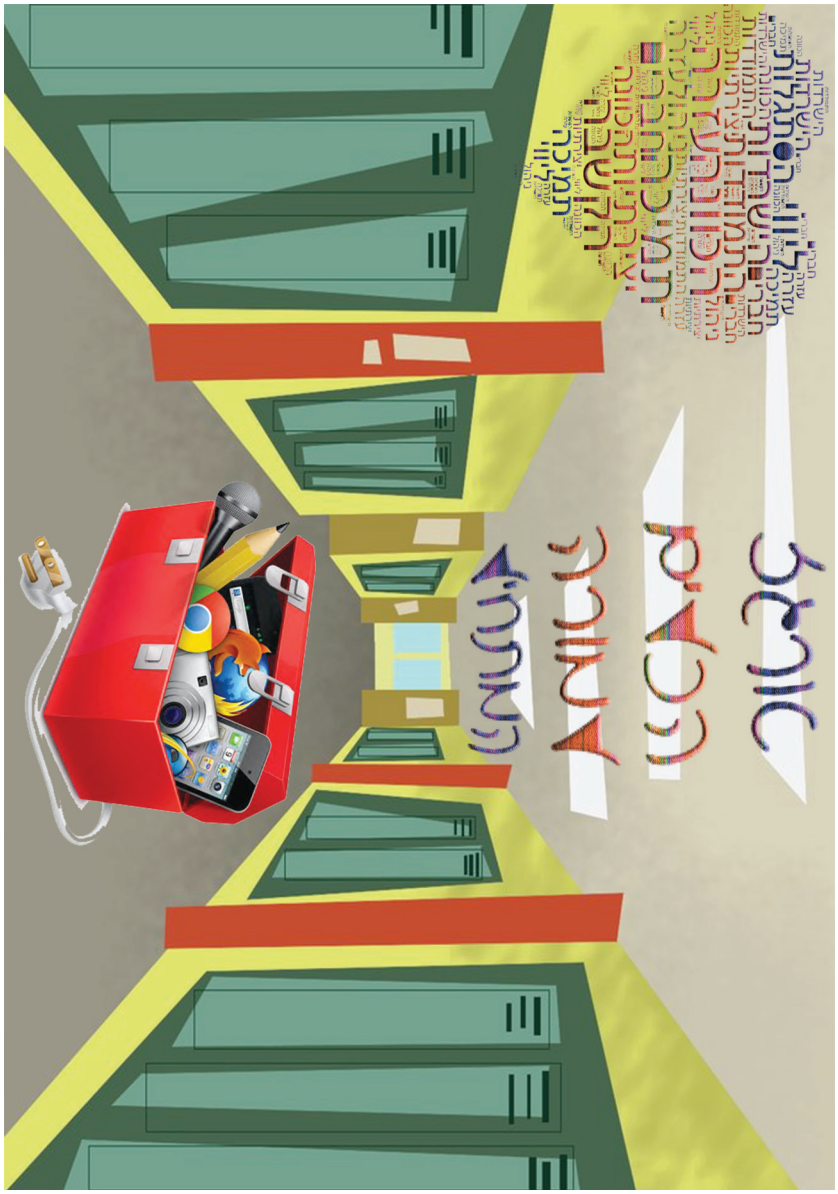

נופר לוי, המכללה האקדמית לחינוך גורדון חיפה

מתמחים בחינוך מציירים את העתיד

אסנת פרג'ון, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

להמחשת חוויית שנת ההתמחות שלי בחרתי בכליו של הצייר, בשל החשיבות שאני מייחסת לגננת כמי שמעצבת את בסיס החינוך, ואחראית להקניית כלים ראשוניים לילדים להתמודדות עם העולם.

בדימוי הצייר והציור אני רואה את הגננת כציירת המבססת את הרישום הראשוני, זה שבהמשך החיים יופיע בשלל צבעים (חוויות) בציור המורכב - העתיד להיווצר. לא משנה כיצד יימרח הצבע או איזה צבע ישלח המכחול על הדף - הבסיס יעמוד תמיד על כנו.

בחרתי בגוון הוורוד עבור המסר הכתוב בכרזה, מאחר שבסופו של דבר כולנו שואפים לעתיד ורוד יותר.

האמירה "מציירים את העתיד" מרמזת הן לתוצר, הלוא הוא הציור שיתקבל בסוף התהליך, שבו הילדים הרכים העוברים תחת שרביטנו יתבגרו ויהיו לאנשים ערכיים, טובים ונבונים, הן להיותנו המתמחים מביאי בשורת החדשנות. שהרי לעתים רבות אנו מביאים עמנו את החידושים הנלמדים בסמינר אל תוך מערכת מנוסה. אם התמזל מזלנו יש בה פתיחות ונכונות לאימוץ רעיונות חדשים, ולנו יש אפשרות לקבל מתוכה את הוותיק והטוב ולשלב בו את החדש.

מתמחים בחינוך
מציירים את העתיד

אסנת פרג'ון, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך

מה שרואים מכאן לא רואים משם

הילה גיבלי איצקוביץ, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

השנתיים הראשונות בעבודת החינוך וההוראה היו עבורי אתגר גדול. נדמה היה שהמשימות נערמות ללא רגע דל, ושהעשייה מתרחשת בכל רגע נתון, לעתים קרובות - אל תוך השעות הקטנות של הלילה.

את ההשראה לרעיון של הכרזה שאבתי מהשתתפותי בקבוצת תאטרון. כמו בהצגה מול קהל כך גם בכיתה: העבודה הסיזיפית תישאר מאחורי הקלעים, אבל אל מול קהל הצופים, אל מול "קהל" התלמידים, יש להישאר בפוקוס מתמיד מבחינה מקצועית.

ועל כך ייאמר: "מה שרואים מכאן לא רואים משם..."

הילה גיבלי איצקוביץ, תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך

שם היוצר: עדי חיכגה
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

שם היוצרת: מיכל מרימסקי
המכללה האקדמית בית ברל

לגרום לילדים להתבונן ולחשוב...

צוייר בשיעור אמנות על-ידי כרמל לוינסון, כיתה ו

שם היוצרת: מיכל קליימן
מכללת אמונה - המכללה האקדמית לאמנות וחינוך מיסודן של מכללת אפרתה ואמונה

שם היוצרת: משואה פישר
תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

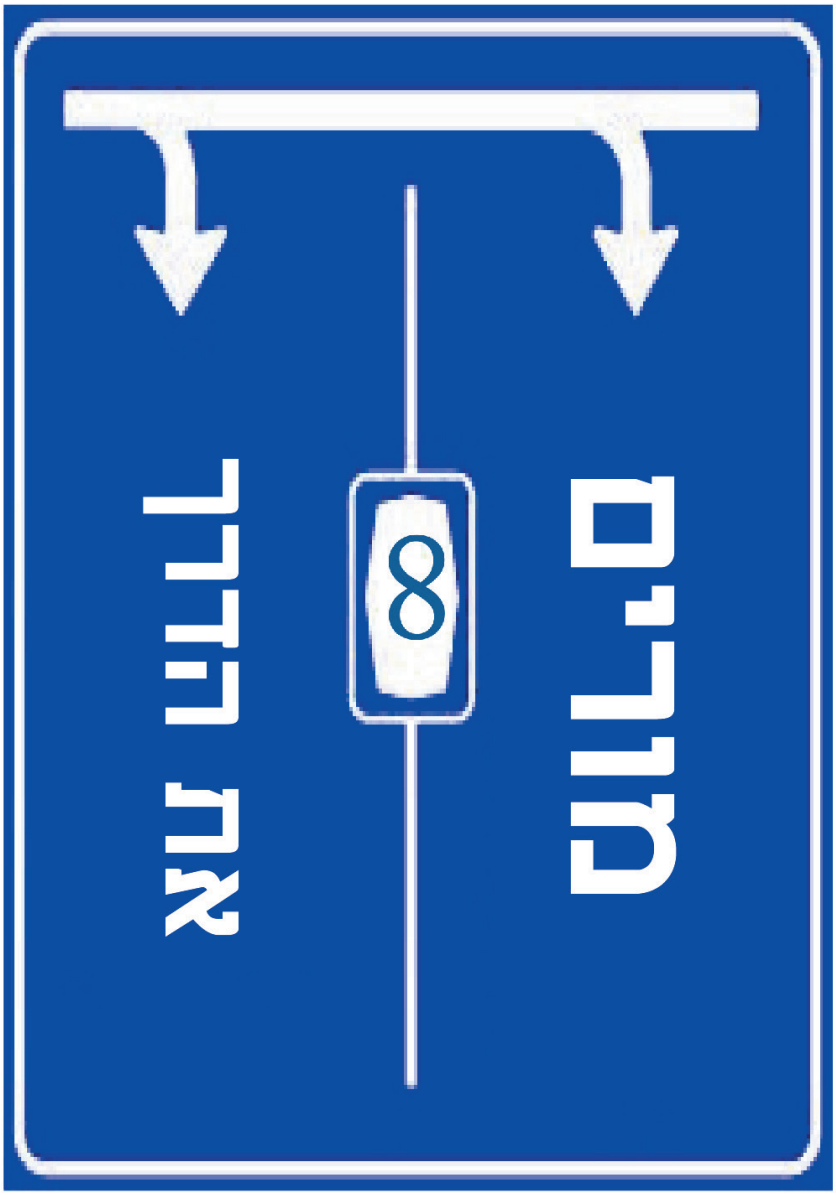

שם היוצרת: הזילה נעמה
מכללת סכנין, מכללה אקדמית להכשרת עובדי הוראה

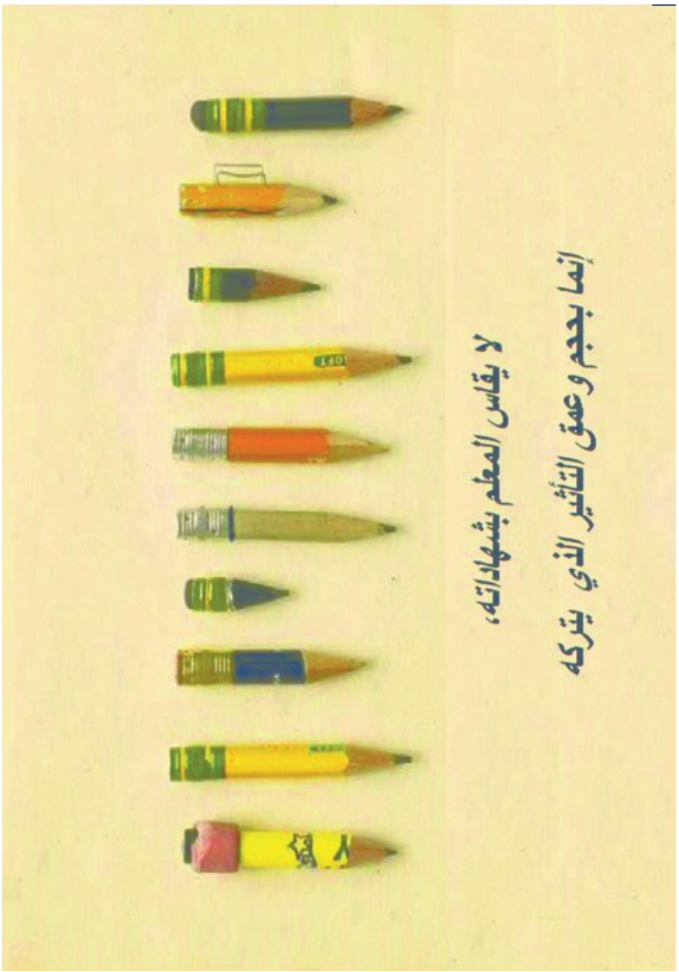

לא מעריכים מורה על פי תעודותיו אלא
על פי היקף ועומק ההשפעה שמותיר בקרב תלמידיו

שם היוצרת: חופית קורן
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

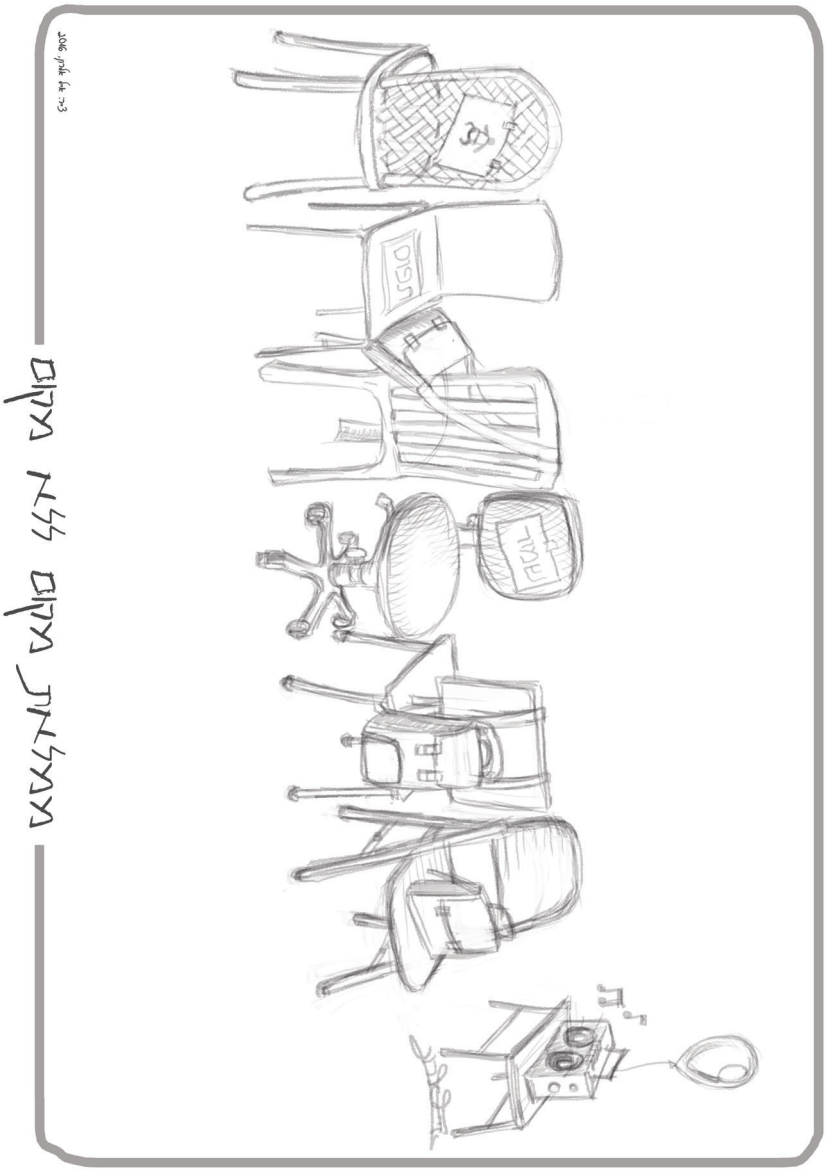

שם היוצרת: מריה צ'רנובילסקי
המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי באר שבע

שם היוצרת: נעה אילוז
המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון

שם היוצרת: כוי רוס
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

שם היוצרת: סיון צוקרמן
האקדמית גורדון

שם היוצרת: צופית תפארת
אוהלו בקצרין - מכללה אקדמית לחינוך, מדעים וספורט

שנת ההוראה הראשונה

שם היוצרת: ענת גולדמן
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

שם היוצרת: רבקה באשע ברזל
שאנן - המכללה האקדמית הדתית לחינוך

שם היוצרת: עדי אילוז כהן
תלפיות - המכללה האקדמית לחינוך חולון

שם היוצרת: דפנה לוי
המכללה האקדמית בית ברל

עובד הוראה חדש: בסיום העיקולים- תגיע ליעד!

שם היוצרת: שירה בקל
מכללת לוינסקי לחינוך

שם היוצרת: אלחנן פיניאן
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

שם היוצרת: אורטל פז-בן דור
האקדמית גורדון

שם היוצרת: אור גרשון
המרכז האקדמי לעיצוב ולחינוך ויצו - חיפה